

Writing in the Name of God—
Why the Bible's Authors Are Not
Who We Think They Are

FORGED

BART D. EHRMAN

New York Times Bestselling Author of MISQUOTING JESUS

BART D. EHRMAN

New York Times Bestselling Author of MISQUOTING JESUS

Padělané

**Psali ve jménu Boha - Proč autoři Bible nejsou
těmi, které známe.**

Bart D. Ehrman

Obsah

<u>Obsah .....</u>	<u>2</u>
<u>Svět podvodů a padělků.....</u>	<u>12</u>
<u>Padělky ve jménu Petra .....</u>	<u>29</u>
Padělky ve jménu Pavla	48
Alternativy ke lžím a podvodům	68
Padělatelé v konfliktu se Židy a pohany	83
Padělatelé v konfliktu s falešnými učiteli.....	103
Falešné atributy, výmysly a falzifikace: jevy související s paděláním	126
<u>Padělky, lži, podvody a spisy Nového zákona .....</u>	<u>144</u>

Sieře, mimořádné vnučce

Překlad této knihy je neautorizován. Pokud v překladu narazíte na chyby, potom je přijměte s pochopením. Pokud by se některé české vydavatelství rozhodlo knihu přeložit a vydat, bylo by to jistě velmi záslužné. Prozatím tak přijměte laskavě tento překlad.

ÚVOD

Čelit pravdě

V jeden slunečný den v červnu, když mi bylo čtrnáct let, mi máma řekla, že ona a můj otec jdou hrát golf. V hlavě jsem udělal rychlý výpočet. Trvalo jim to dvacet minut, než se dostali do venkovského klubu, a asi čtyři hodiny, než odehráli osmnáct jamek. Po chvíli zahálení pak jeli zpět domů. Měl jsem tedy pět hodin.

Zavolal jsem svému příteli Ronovi přes ulici, abych mu řekl, že moji rodiče budou pryč celé odpoledne, a že jsem vytáhl pár doutníků z neustále plných zásob mého otce. Ronovi se líbilo, na co jsem myslel, a řekl, že má koupeno několik plechovek sladového alkoholu a schoval je ve svých keřích. Radost ráje se otevřela před námi.

Když Ron přišel, zamířili jsme nahoru do mé ložnice, kde jsme otevřeli okna, zapálili doutníky, otevřeli plechovky od piva a posadili se k odpoledni plnému neintelektuálního zahálení. Ale asi za deset minut jsme ke své hrůze uslyšeli jak auto vjelo na příjezdovou cestu, otevřely se zadní dveře a moje máma křičela na schodech, že jsou doma. Golfové hřiště prý bylo přeplněné a rozhodli se, že nebudou čekat čtyřicet minut na odpal.

Ron a já jsme okamžitě přeřadili na nouzový režim. Spláchli jsme doutníky a pivo do toalety a schovali plechovky do koše, poté jsme vytáhli dvě plechovky deodorantu a začali stříkat místnost, abychom se pokusili zakrýt kouř (který viditelně vycházel ven z okna). Ron vyklouzl zadními dveřmi a já jsem zůstal sám, se studeným potem, jistý, že můj život brzy skončí.

Šel jsem dolů a můj otec mi položil osudovou otázku. "Barte, kouřil jsi ty a Ron nahoře?"

Udělal jsem, co by udělal jakýkoli čtrnáctiletý mladík, který si sám sebe váží: lhal jsem mu do tváře. "Ne, tati, já ne!" (Kouř se ve vzduchu stále vznášel, když jsem to říkal.)

Jeho tvář změkla, téměř k úsměvu, a pak řekl něco, co mi utkvělo v mysli na dlouho - vlastně na čtyřicet let. "Barte, nevádí mi, když sem a tam kouříš." Ale nelži mi. "

Přirozeně jsem ho ujistil: „Nebudu, tati!“

Pozdější závazek k pravdě

Za pět let později jsem byl jiný člověk. Každý se samozřejmě v těch pozdních dospívajících letech mění, ale řekl bych, že moje změna byla radikálnější než u většiny ostatních. V následujících letech jsem se mimo jiné stal znovuzrozeným křesťanem, vystudoval jsem střední školu, odešel na fundamentalistickou biblickou školu, Moody Bible Institute a měl za sebou dva roky vážného výcviku biblických studií a teologie. V Moody jsme nesměli kouřit

(„Vaše tělo je chrámem Ducha svatého,“ učí Nový zákon a nechcete znečistovat Boží chrám!), Pít alkoholické nápoje („Neopíjejte se vínem,“ říká Bible; nenapadlo mě, že by mohlo být v pořádku opít se bourbonem) - nebo, nedělal jsem spoustu dalších věcí, které většina normálních lidí v tomto věku dělá: chodí do kina, tančí, hrají karty. Ve skutečnosti jsem nesouhlasil s „kodexem chování“ školy (existoval také oblékací kodex a vlasový kodex pro muže: žádné dlouhé vlasy ani vousy), ale můj názor byl, že pokud jsem se tam rozhodl jít, znamenalo to hrát podle jejich pravidel. Kdybych chtěl jiná pravidla, mohl bych jít někam jinam. Ale víc než to, vyrostl jsem z čtrnáctiletého sportovně založeného, lepšího než průměrného studenta s malou představou o světě nebo o mém místě v něm a bez zvláštního závazku říkat pravdu v devatenáctiletého, který byl mimořádně horlivý, přísný, zbožný (samospravedlivý), pilný a oddaný evangelický křesťan s pevnými představami o tom, co je správné a co špatné, a o pravdě a omylu.

V Moody Bible Institute jsme byli silně oddaní pravdě. Tvrdím, že i dnes není na planetě nikdo oddanější pravdě než vážný a seriózní evangelický křesťan. A v Moody jsme nebyli ničím, pokud jsme nebyli vážnými a seriózními. Pravda pro nás byla stejně důležitá jako život sám. Věřili jsme v Pravdu, s velkým P. Slíbili jsme, že budeme říkat pravdu, očekávali jsme pravdu, hledali jsme pravdu, studovali jsme pravdu, kázali jsme pravdu, věřili jsme v pravdu. „Tvé slovo je pravda,“ jak říká Písmo, a sám Ježíš byl „cestou, pravdou a životem“. Nikdo nemohl „přijít k Otcí“, pouze skrze něj se právě „Slovo stalo tělem“. Pouze nevěřící jako Pilát Pontský byli zmatení natolik, aby se zeptali: „Co je pravda?“ Jako Kristovi následovníci jsme byli úplně v jiné kategorii. Jak sám Ježíš řekl:

Spolu s naším závazkem k pravdě jsme věřili v objektivitu. Objektivní pravda byla vše, co tam bylo. Neexistovala žádná taková věc jako „subjektivní pravda“. Něco bylo pravdivé nebo to bylo nepravdivé. Osobní pocity a názory s tím neměly nic společného. Objektivita byla skutečná, bylo to možné, bylo to dosažitelné a měli jsme k tomu přístup. Díky našemu objektivnímu poznání pravdy jsme znali Boha a věděli jsme, co je Bůh (a Kristus a Duch a všechno ostatní).

Jednou z ironií moderního náboženství je, absolutní oddanost pravdě v některých formách evangelikálního a fundamentalistického křesťanství a souběžný názor, že pravda je objektivní a může být ověřena jakýmkoli nestraným pozorovatelem, vedly mnoho věrných duší k následování pravdy, ať už vedlo kamkoli —A to, kam to vede, se často odklání od evangelikálního nebo fundamentalistického křesťanství. Pokud tedy teoreticky můžete ověřit „objektivní“ pravdu náboženství, a pak se ukáže, že zkoumané náboženství je prokazatelně špatné, kde vás to dovede? Pokud jste evangelikálním křesťanem, nechá vás to v divočině mimo evangelický tábor, ale s kritickým pohledem na pravdu. Objektivní pravda, parafrázuji tak křesťanskou píseň, zničila mnoha chudých chlapců a Bůh ví, že jsem jedním z nich.

Než jsem se přestěhoval ven do divočiny (která, jak se ukázalo, je bujným rájem ve srovnání s pustým táborem fundamentalistického křesťanství), intenzivně jsem se zajímal o „objektivní důkazy“ víry: důkazy, že Ježíš byl fyzicky vzkříšen z mrtvých (prázdna hrobka! očití svědci!), důkazy, že Bůh byl aktivní ve světě (zázraky!), důkazy, že Bible byla bezchybným Božím slovem, bez jakýchkoli omylů. Díky tomu jsem se věnoval studijnímu oboru známému jako křesťanská apologetika.

Termín „apologetika“ pochází z řeckého slova apologia, což neznáměná „obrana“ znamená to „rozumně bránit“ víru. Křesťanská apologetika se věnuje nejen tomu, že ukazuje,

že víra v Krista je rozumná, ale že křesťanské poselství je prokazatelně pravdivé, což dokazuje každý, kdo je ochoten upustit od nevěry a objektivně se dívat na důkazy.

Důvod, proč tento závazek k důkazům, objektivitě a pravdě způsobil za ta léta tolik dobře míněných problémů evangelikálů, je ten, že - alespoň někteří z nich - jsou skutečně přesvědčeni, že pokud je něco pravdivé, pak to nutně pochází od Boha a že nejhorší věc, kterou můžete udělat, je věřit něčemu, co je falešné. Hledání pravdy vás zavede tam, kam vás důkazy dovedou, i když se vám tam zpočátku nechce jít.

Čím víc jsem studoval tvrzení evangelické pravdy o křesťanství, zejména tvrzení o Bibli, tím víc jsem si uvědomoval, že mě „pravda“ přivádí někam, kam jsem nechtěl jít. Poté, co jsem promoval na Moodyho a šel na Wheaton College dokončit bakalářský titul, vzal jsem si studium řečtiny, abych mohl číst Nový zákon v jeho původním jazyce. Odtamtud jsem šel do Princetonského teologického semináře ke studiu u jednoho z velkých učenců řeckého Nového zákona, Bruce Metzgera; Pod jeho vedením jsem udělal diplomovou práci a poté Ph.D. Během mých let postgraduální práce jsem vytrvale, intenzivně, důkladně studoval text Nového zákona. Absolvoval jsem semestrální postgraduální semináře o jednotlivých knihách Nového zákona, studoval jsem v původním jazyce. Psal jsem referáty na obtížné pasáže. Přečetl jsem vše, co mi přišlo pod ruku.

Ale nebylo to dlouho předtím, když jsem začal vidět, že „pravda“ o Bibli není vůbec to, co jsem si kdysi myslel, když jsem byl oddaným evangelikálním křesťanem v Moody Bible Institute. Čím více jsem viděl, že Nový zákon (nemluvě o Starém zákoně, kde jsou problémy ještě vážnější), je plný nedostatků, tím více jsem se trápil. Ve společnosti Moody jsem si myslel, že všechny nesrovnalosti lze objektivně smířit. Ale nakonec jsem viděl, že to ve skutečnosti nemůže být. Zápasil jsem s těmito problémy, modlil jsem se za ně, studoval jsem je, hledal duchovní vedení, četl jsem vše, co jsem mohl. Ale jako někdo, kdo věřil, že pravda je objektivní a kdo nebyl ochoten věřit tomu, co je falešné, jsem si začal myslet, že Bible nemůže být tím, co jsem si myslel. Bible obsahovala chyby. A pokud obsahovala chyby, nebyla úplně pravdivá. To pro mě byl problém, protože jsem chtěl věřit pravdě, božské pravdě a přišel jsem na to, že Bible není božská pravda beze zbytku. Bible byla velmi lidská kniha.

Problémy se tím však nezastavily. Nakonec jsem si uvědomil, že Bible obsahuje nejen nepravdy nebo náhodné chyby. Obsahuje také to, co by dnes téměř každý nazval lží. O tom je tato kniha.

Pravda v dějinách křesťanství

Hodnotnou skutečností je, že posedlost pravdou v dnešních částech evangelikálního křesťanství se vyrovnala závazku k pravdě v nejranějších letech křesťanství. Toto je jeden z rysů křesťanství, díky kterému se stalo odlišným mezi náboženstvími starověku.

Většina lidí si dnes neuvědomuje, že starověká náboženství se téměř nikdy nezajímala o „skutečnou víru“. Pohanské náboženství - kterým mám na mysli polyteistická náboženství velké většiny lidí ve starověkém světě, kteří nebyli ani Židé, ani křesťané - neměli víru, která by musela být recitována, víru, která by musela být obhajována, nebo písma, která by musela být přijímána jako něco zprostředkujícího božskou pravdu. Pravda zajímala filozofy, ale ne praktiky náboženství (pokud se také nezajímali o filozofii). Jakkoli se nám to dnes může zdát divné, starověká náboženství nevyžadovala, abyste věřili té či oné věci. Náboženství se týkalo správných postupů: například oběti bohům a modlitby. Navíc, protože náboženství se nijak zvlášť nezajímalo o to, čemu věříte o bozích, a protože všechna tato náboženství umožňovala, ba dokonce povzbuzovala uctívání mnoha bohů, bylo beze smyslu, aby někdo tvrdil, že jedno z náboženství má pravdu a ostatní se mýlí. Všichni mohli mít pravdu! Existuje mnoho bohů a mnoho způsobů, jak uctívat bohy, nebyla jediná cesta k božskému.

Tento pohled - dominantní pohled ve starověku - je zcela v rozporu s tím, co si dnes většina z nás myslí o náboženství, samozřejmě. Podle našeho názoru, pokud mají novokřtěnci svobodné vůle pravdu, římská katolická se mýlí; pokud mají Židé pravdu, buddhisté se mýlí; pokud mají muslimové pravdu, křesťané se mýlí; a tak dále. Ale tak tomu nebylo ve starověku. Uctívání Dia nebylo o nic víc „správné“ než uctívání Athény, Apolla, bohů vašeho města nebo bohů vaší rodiny.

Dalším klíčovým rozdílem mezi náboženstvími dnes a ve starověku je, že starověká polyteistická náboženství se příliš nezabývala posmrtným životem. Zajímali se o současný život, o to, jak přežít v tvrdém a vrtošivém světě, a o to, jak dobře žít: jak zajistit, aby přišel déšť a úroda; jak přežít nemoc nebo bojovat; jak mít dostatek jídla a pití; jak vést produktivní a plodný život; jak přimět chlapce nebo dívku od vedle, aby se do sebe šíleně zamilovali.

Mezi mnoha věcmi, díky nimž se křesťanství odlišovalo od ostatních náboženství Římské říše, s částečnou výjimkou judaismu, je to, že křesťané trvali na tom, že záleží na tom, čemu věříte, že když budete věřit ve správné věci, může vás to „napravit“, nesprávné věci by vás mohly „pokazit“, a že pokud byste se mýlili, byli byste věčně potrestáni v pekelném ohni. Na rozdíl od ostatních náboženství bylo křesťanství exkluzivistické. Trvali na tom, že se drží Pravdy a že každé jiné náboženství je v omylu. Navíc tato pravda zahrnovala tvrzení o Bohu (je například jen jeden a on stvořil svět), o Kristu (byl božský i člověk), o spasení (přichází pouze vírou v Krista), o věčném životě (každý bude požehnán nebo mučen na věčnosti) atd 1)

Křesťanské náboženství začalo být pevně zakořeněno v tvrzeních o pravdě, která byla nakonec zakotvena ve vysoce rituálních formulacích, jako je Nikajské vyznání. Výsledkem bylo, že křesťané od samého začátku museli bojovat s úřady o to, čemu věřili. Věříte, že tento pohled je pravdivý místo toho? Jaký je váš správný názor? Konečnou autoritou byl samozřejmě Bůh. Většina křesťanů si ale myslela, že Bůh nemluvil pravdu o tom, čemu mají věřit přímo k jednotlivci. Pokud by to udělal, nastaly by obrovské problémy, protože někteří

by si mohli nárokovat božskou autoritu za to, co učili, a jiní by si mohli nárokovat božskou autoritu za zcela opačné učení. Většina křesťanů tedy nezdůrazňovala osobní zjevení živým jednotlivcům. Namísto toho, trvali na tom, že Bůh zjevil svou pravdu v dřívějších dobách skrze Krista svým apoštolům. Apoštolové na počátku církve byli autoritami, kterým bylo možné důvěřovat. Ale když apoštolové zemřeli, kde měl někdo získat jejich autoritu?

Dalo by se tvrdit - a mnozí ve skutečnosti tvrdili -, že vedoucí církví, kteří byli jmenováni apoštolý, mohli předávat své učení dál, takže tito vůdci měli autoritu rovnou od samotného Boha. Bůh poslal Ježíše, který si vybral své apoštolý, kteří poučovali jejich nástupce, kteří předávali posvátné učení obyčejným křesťanům. 2) S tímto názorem však vyvstalo několik problémů. Za prvé, protože církev početně rostla, každý z nich už nemohl tvrdit, že má jako vůdce někoho, kdo znal apoštola, nebo dokonce někoho, kdo znal někoho, kdo kdysi znal apoštola. Ještě větším problémem byla skutečnost, že různí vedoucí církví, nemluvě o různých křesťanech v sborech, mohli tvrdit, že učí apoštolské pravdy. Ale tyto „pravdy“ byly přítom v rozporu s tím, co jiní vůdci a učitelé říkali, že jsou učením apoštolů.

Jak se dalo tyto problémy vyřešit? Zjevná odpověď se objevila na počátku křesťanského hnutí. Dalo se zjistit, co apoštolové učili prostřednictvím spisů, které po sobě zanechali. Tito autoritativní autoři vytvořili autoritativní učení. Autoritativní pravdu tedy lze nalézt v apoštolských spisech. 3)

I když by to mohlo znít jako dokonalé řešení problému, řešení přineslo další vlastní problémy. Jeden zahrnuje realitu, kterou první křesťané možná nezohlednili, ale kterou si dnešní vědci velmi dobře uvědomují. Většina apoštolů byla negramotná a ve skutečnosti neuměla psát (podrobněji o nich pojednává kapitola 2). Nemohli tedy zanechat autoritativní psaní, i kdyby na tom závisela jejich duše. Dalším problémem je, že se začaly objevovat spisy, které prohlašovaly, že jsou psány apoštolý, ale které obsahovaly nejružnější bizarní a protichůdné názory. V oběhu byla evangelia, o nichž se tvrdilo, že je napsali Ježíšovi učedníci Petr, Filip a Marie a jeho bratři Tomáš a Jakub. Objevily se dopisy, které údajně napsal Pavel (kromě těch, které skutečně napsal), Petr a Jakub. Apokalyptické spisy popisující konec světa nebo osud duší v posmrtném životě se objevily se jmény Ježíšových následovníků Jana, Petra a Pavla. Objevily se některé spisy, které tvrdily, že je napsal osobně sám Ježíš.

V mnoha případech autoři těchto spisů nemohli být ve skutečnosti tím, za koho se vydávali, jak si to uvědomovali i první křesťané. Názory nalezené v těchto spisech byly často považovány za „kacířské“ (tj. Vyjadřovaly falešná učení), byly v rozporu s ostatními a odporovaly učení, které se v církvi stalo standardem. Ale proč by autoři tvrdili, že jsou lidé, kterými nebyli? Proč by autor tvrdil, že je apoštol, když nebyl? Proč by neznámá postava psala knihu, která si falešně říkala Petr, Pavel, Jakub, Tomáš, Filip nebo dokonce Ježíš?

Odpověď by se mohla zdát docela zřejmá. Pokud se jmenujete Jošafat a nikdo (kromě vašich rodičů a sourozenců) netuší, kdo jste, a chtěli byste napsat autoritativní evangelium o Ježíšově životě a učení, autoritativní dopis popisující, co by křesťané měli dělat, věřit, nebo jak by měli žít, nebo inspirovanou apokalypsou, která podrobně popisuje osud duší po smrti, nemohli byste do knihy velmi dobře napsat své jméno jako autora. Nikdo by nebral Jošafatovo evangelium vážně. Pokud by jste chtěli, aby si to někdo přečetl, podepsali byste se jako Petr. Nebo Tomáš. Nebo Jakub. Jinými slovy by jste lhali o tom, kým ve skutečnosti jste.

Často se říká - dokonce i vědci, kteří by měli vědět lépe -, že tento druh „pseudonymního“ (tj. Falešně pojmenovaného) psaní ve starověkém světě nebyl považován za lež a nebyl zamýšlen jako klam Součástí toho, co v této knize ukážu, je to, že tento pohled je nesprávný

(viz kapitola 4). Starověcí autoři, kteří hovořili o této praxi psaní knihy jménem někoho jiného, říkali, že to bylo lhaní a lstivost a že to nebyla přijatelná praxe.

Mnoho raně křesťanských spisů je „pseudonymních“, které se nazývají „falešným jménem“. Běžnějším slovem pro tento druh psaní je „padělání“ (přesnější definice tohoto pojmu uvádím v kapitole 1). Ve starověkém světě bylo padělání trochu jiné než dnes v tom, že nebylo, technicky vzato, v rozporu se zákonem. Ale i když se nejednalo o nezákonnou činnost, byla to podvodná činnost, která zahrnovala vědomé lhaní, o tom co říkali starověké osoby

Zásadní otázka zní: Je možné, že se některá z raně křesťanských padělek dostala do Nového zákona? Že některé knihy Nového zákona nebyly napsány apoštoly, jejichž jména jsou k nim připojena? Že některé Pavlovy dopisy vlastně nenapsal Pavel, ale někdo, kdo o sobě jen prohlašoval, že je Pavel? Že Petrovy dopisy nenapsal Petr? Že Jakub a Juda nenapsali knihy, které nesou jejich jména? Nebo - jak uvidíme - poněkud odlišný případ, že evangelia Matouše, Marka, Lukáše a Jana ve skutečnosti nenapsali Matouš, Marek, Lukáš a Jan?

Učenci před více než sto lety si uvědomili, že tomu tak ve skutečnosti je. Autoři některých knih Nového zákona nebyli tím, za koho se vydávali, ani kým měli být. V některých případech je to proto, že anonymní spis, ve kterém autor neuváděl, o koho jde, byl později pojmenováno po někom, kdo to ve skutečnosti nenapsal. Matouš pravděpodobně nenapsal například Matouše nebo Jana, (viz kapitola 7); na druhou stranu ani jedna kniha ve skutečnosti netvrdí, že je napsána osobou jménem Matouš nebo Jan. V jiných případech je to proto, že autor lhal o tom, kdo byl, a prohlašoval, že je někdo, kým nebyl. Jak jsem již naznačil, někteří vědci se dlouho zdráhali a dokonce se postavili proti tomu, aby tuto autorskou činnost nazývali lží a nazývali tak literární produkty, které byli takto padělané.

Je pravda, že starověcí autoři, kteří lhali o své identitě, mohli mít pocit, že mají čisté svědomí, že to, co udělali, bylo zcela oprávněné, že měli dokonce pravdu. Možná si mysleli a věřili, alespoň ve své vlastní mysli, že mají velmi dobré důvody, proč dělali to, co dělali. Ale jak uvidíme v dalších kapitolách, podle starověkých standardů tito autoři prováděli podvodnou činnost a knihy, které produkovali, byly padělky.

Dovolte mi uzavřít tento úvod pouhým konstatováním, že jsem posledních pět let strávil studiem padělání ve starověkém řeckém a římském světě, zejména, ale ne výlučně, v křesťanství. Mým cílem po celou dobu bylo napsat podrobnou vědeckou monografii, která se bude touto záležitostí podrobně zabývat. Kniha, kterou právě čtete, není taková vědecká monografie. To, co se v této knize snažím udělat, je diskutovat o této otázce na úrovni laika, poukázat na skutečně zajímavé aspekty problému zdůrazněním výsledků mého vlastního výzkumu a ukázáním toho, co vědci již dlouho říkali o spisech Nového zákona a pseudoanonymních křesťanských spisech mimo Nový zákon. Budoucí vědecká monografie bude mnohem důkladněji zdokumentována a technicky zdůvodněna. Tato kniha, jinými slovy, není určen pro mé kolegy učence, kteří, pokud si ji přečtou, budou tak činit jednoduše ze zvědavosti. Je místo toho určen pro vás, běžného čtenáře, kterého na určité úrovni, stejně jako mě, zajímá pravda.

KAPITOLA PRVNÍ

Svět podvodů a padělků

Kdykoliv učím o falzech, vzpomínám si na svou první přednášku na toto téma, před dvaceti pěti lety, na Rutgersově univerzitě. Jakkoli se to mohlo zdát divné, padělání tehdy měl na mysli každý. Jen před několika měsíci bylo téma padělků na titulní stránce novin po celé týdny v hlavních novinách po celém světě. Byly objeveny deníky Adolfa Hitlera, ověřené jedním z předních světových odborníků na Führera, britským historikem Hughem Trevorem-Roperem. Deníky byly zakoupeny za miliony dolarů, nejprve časopisem Stern v Německu, poté Rupertem Murdochem pro anglická vydavatelská práva. Ale jakmile se začaly objevovat, ukázalo se, že jsou jen bezcennými padělků. [1\)](#)

Padělatel deníků byl západoněmec jménem Konrad Kujau. Je ironií, že ještě předtím, než uskutečnil největší podvod moderní doby, mu přátelé říkali Connie. Kujau vyrostl jako chudý muž z dělnické třídy; v raném věku objevil umělecké schopnosti, které ho vedly ke kariéře padělání. Jako mladý než dospěl strávil nějaký čas ve vězení, když byl chycen při padělání poukázek na oběd. Byl však jako padělatel schopný a lidé, kterým prodával Hitlerovy deníky, nebyli při ověřování spolehlivosti vytrvalí.

Hitlerovy deníky sestávaly z asi šedesáti knih ručně psaných poznámek, které si sám Hitler údajně vytvořil během svého působení u moci, od června 1932 do samého konce roku 1945. Pro sběratele nacistických memorabilií by byl takový objev k nezaplacení. Máme řadu dokumentů a obrazů, které Hitler vytvořil, ale nic podobného tomuto, popis jeho každodenních činností, setkání, úspěchů, excesů, společníků, lásek, nenávistí a nesourodých myšlenek. Když se Stern těchto knih zmocnil a rozhodl se je vydat v roce 1984, vydavatelé to konzultovali s Trevorem-Roperem, který se přes počáteční podezření, že musí jít o podvod, po rychlém prozkoumání přesvědčil o pravosti knih z některých jejich stránek. Dokumenty vypadaly staré; obsahovaly řadu přesných údajů a spoustu pomocníků a nepodstatností, které by člověk očekával v osobním deníku. A bylo jich tolik! Který padělatel by s tím dělal takovou práci?

Navíc existovalo věrohodné vysvětlení toho, jak se jim podařilo válku přežít. Bylo dobře známo, že když se blížila porážka, nechal Hitler z Berlína odletět několik kovových krabic naplněných jeho osobními věcmi; ale letadlo bylo sestřeleno a jeho pilot zabit. Místní vesničané poblíž místa vrazu drancovali letadlo a krabice skončily v soukromých rukou. Sběratelé memorabilií později za materiály zaplatili a jeden takový sběratel jménem Konrad Fischer (alias Konrad Kujau) se stal majitelem deníků. Z východu je údajně propašoval jeho bratr, generál ve východoněmecké armádě.

Ve skutečnosti to však byl jen podvod samotného Kujaua, který se naučil napodobovat Hitlerův rukopis, četl autoritativní biografie Führera, aby jeho fakty byly víceméně v linii, a pečlivě vypracovával poznámky po dobu tří let na počátku 80. let. Aby stránky vypadaly

zestárlé a opotřebované, otřel je čajem a opakovaně je válel po stole. A oklamal odborníky, alespoň na dostatečně dlouhou dobu, aby mu za jeho úsilí zaplatili 4,8 milionu dolarů.

Den předtím, než měly být deníky zveřejněny na veřejnosti, však Trevor-Roper začal přemýšlet. V průběhu několika příštích dní, poté, co Stern oznámil nejvýznamnější historický nález za poslední desetiletí, byli přivedeni další specialisté. Ukázalo se, že deníky byly bezpochyby falešné. Forenzní experti zjistili, že papír, lepidlo a inkoust pochází všechny z období až po roce 1945; historici prokázali, že deníky byly plné chyb.

Kujau byl usvědčen z padělání, zločinu podle moderních měřítek, jak však uvidíme, ne ve starověku, a strávil několik let ve vězení. Ukázalo se však, že toho nelituje, a zbytek svého života strávil malováním padělků velkých umělců - napodobenin Moneta, Rembrandta a van Gogha - a jejich prodejem jako napodobenin. To nakonec vytvořilo trh pro další padělatele, kteří vyráběli a prodávali repliky Kujauových napodobenin. Jako vyvrcholení tohoto zdánlivě nikdy nekončícího příběhu vytvořil na konci svého života Kujau autobiografii, která ale nikdy nebyla vydána. Místo toho se pod jeho jménem objevila jiná kniha s názvem Die Originalität der Fälschung („Originalita padělání“). Kujau ale tentokrát zjevně pravdivě tvrdil, že v ní nenapsal ani slovo.

Padělky ve starověkém světě

Když veřejně přednáším o padělání, často se mě lidé ptají: „Kdo by něco takového udělal?“ Odpověď zní: „Spousta lidí!“ A to z mnoha různých důvodů. Nejběžnějším důvodem dnes je samozřejmě vydělat si peníze. Konrad Kujau může být nejslavnějším případem, ale má mnoho stovek méně známých kolegů a učedníků. Obchodu s padělkami se stále daří; padělky s jménem George Washingtona, Abrahama Lincolna, lorda Byrona, Roberta Frosta a mnoha, mnoha dalších, i nadále zaplavují trh, jak to výstižně dokazuje nedávná literatura o moderním padělání.²⁾ Tyto padělky se téměř vždy vyrábějí, aby mohly být prodány jako autentické. Také ve starověkém světě bylo hodně tohoto druhu činnosti (a bylo mnohem méně odborníků na padělky, kteří by padělek odhalili, pokud by ho viděli), ačkoli toto nebylo hlavním faktorem u raného křesťanství. Bylo to z jednoduchého důvodu: křesťanské knihy nebyly obecně určeny k prodeji.

Ostatně i dnes darebáci příležitostně padělají dokument, jen aby zjistili, zda z toho mohou něco získat. I to se ve starověku občas stalo. Nejznámějším případem je známý případ Dionysia Renegáta.

Dionysius byl literární vědec a filozof třetího století př. N. L. Nakonec si vysloužil epiteton „Renegát“, protože se zřekl svých kolegů stoických filozofů, když si uvědomil, že jeho filozofické pohledy neodpovídají skutečnému životu, jak ho prožíval. Stoici učili, že by se lidé měli psychicky i emocionálně zbavit bolesti a úzkosti tohoto života, aby mohli zažít vnitřní klid ducha. Dionysius se dlouhou dobu hlásil k tomuto pohledu. Ale pak velmi onemocněl, zažil hodně bolesti a začal si myslet, že jeho dřívější filozofování o bolesti bylo falešné tvář v tvář samotné bolesti. Takže opustil stoiky a byl jimi nazýván odpadlíkem.

Nejznámější v análech historie je však jeho lest, kterou použil na kolegu literárního vědce, svého bývalého učitele, ale eventuálního oponenta Heraclida z Pontu. Lest zahrnovala padělek a šlo o čisté dílo, které bylo napsáno tak, aby Heraclides vypadal špatně ³⁾

Dionysius napsal a uvedl do oběhu tragickou hru, kterou nazval Parthenopaeus, a tvrdil, že to bylo dílo slavného řeckého dramatika Sofokla. Hra se dostala do rukou Heraclidese, který neměli důvod pochybovat o její autentičnosti. Heraclides z ní nakonec citoval, aby ilustroval bod o Sofoklovi. Právě v to Dionysius doufal, nyní měl šanci zesměšnit svého soupeře. Vítězně se postavil Heraclidesovi a řekl mu, že celá hra byla jen padělek, že ji vlastně napsal sám. Heraclides tomu však nevěřil a trval na tom, že Dionysius lže. Ale Dionysius měl v rukávu eso nebo rovnou dvě. Ukázal Heraclidesovi, že pokud v první části hry vezme první písmeno z každého řádku a spojí je jako akrostich, vyhláskují mu jméno Pankalos,

Heraclides o tom stále nebyl přesvědčen, a tak mu Dionysius ukázal další dva akrostichy vložené do řádků v textu. První vytvořil poetické dvojverší:

*Stará opice není chycena do pasti;
Ach ano, konečně je chycena; ale vyžadovalo to čas.*

Druhý řádek byl ale zcela rozhodující:

Heraclides nezná dopisy a za svou nevědomost se nestydí.

Ve spisech raných křesťanů nenacházíme nic tak veselého nebo pobuřujícího. Ve skutečnosti existuje jen málo důkazů o tom, že by křesťanští autoři padělali dokumenty jednoduše proto, aby zjistili, zda je někdo při tom odhalí. I tak existovala spousta raně křesťanských padělatelů, kteří vyráběli spoustu padělaných dokumentů, pravděpodobně z mnoha důvodů. Jak jsem zdůraznil v úvodu, stále máme mnoho padělaných dokumentů pocházejících z doby rané církve, četná evangelia, Skutky, dopisy a apokalypsy (to jsou čtyři literární žánry Nového zákona), které všechny prohlašují že jsou psané apoštoly.

Mnoho z těchto nekanonických knih je fascinujících a stále stojí za přečtení.⁴⁾ Mezi evangelii je například zpráva, kterou údajně napsal Petr a která podrobně vypráví o vzkříšení. To je zarážející, protože - většina čtenářů si toho nikdy nevšimla - novozákonní evangelia nezmiňují co se stalo při vzkříšení. Říkají, že Ježíš byl pohřben, a naznačují, že třetího dne byla jeho hrobka prázdná, ale nevyprávějí zprávu o tom, že se z hrobky skutečně vynořil. Taková zpráva však existuje v Petrově evangeliu. V něm Ježíš odchází z hrobky doprovázen dvěma anděly, kteří jsou vysocí jako hora, ačkoli Ježíš je stále vyšší; za nimi, z hrobky, se vynořuje kříž, který mluví k Bohu v nebi. Další „apoštolská“ evangelia vyprávějí ještě další úžasné příběhy o Ježíši nebo zaznamenávají bizarní učení, která údajně mluvil, evangelia údajně napsaná Ježíšovým bratrem Tomášem, jeho učedníkem Filipem a jeho společníci Marií Magdalénou. Všechny tyto knihy tvrdí, že jsou autentické, ale každá z nich byla klasifikována jako „padělek“ dalšími ranými křesťany, kteří nevěřili, že je apoštolové skutečně napsali.

Existují také nekanonické Skutky, knihy, které vyprávějí o dobrodružstvích Ježíšových apoštolů po jeho nanebevstoupení, jako jsou Skutky Pavla, ve kterých Pavel káže, že aby Ježíšovi následovníci měli věčný život, musí se zdržet sexu, i když jsou ženatí, a úplně se manželství vyhnout pokud jsou svobodní. Tato kniha byla vytvořena vedoucím církve v Malé Asii (moderní Turecko) ve druhém století. Víme o tom, protože slavný církevní otec, Tertullian, naznačuje, že dotyčná osoba byla po napsání spisu chycena a postavena před soud

v církvi a poté bez okolků odstraněna ze své vedoucí pozice.⁵⁾ Většina církevních vůdců neocenila takto vytvořené dokumenty. Ale bylo jich kolem spousta. Dnes máme stále rozsáhlé kopie Skutků Jana, Petra, Ondřeje a Tomáše i fragmenty dřívějších děl, která se již nedochovala neporušená.

Byly také padělané dopisy, včetně sady dopisů mezi Pavlem a nejslavnějším filozofem jeho doby, Senekou, které dokazovali nejen to, že Pavel byl v důvěrném vztahu s největšími mozky říše, ale také to, že byl u nich respektován a ctěn. Někteří pozdější vedoucí církve tvrdili, že tyto dopisy jsou autentické, ale jiní si mysleli, že byly padělány za účelem, aby Pavel vypadal dobře. Diskutovalo se také o pravosti dalších dopisů Pavla, Petra a dokonce i Ježíše. Některé z těchto dalších spisů se dochovali.

Křesťanskou literární krajinu zahlcovalo příliš padělaných apokalyps, včetně fascinující zprávy z roku 1886 o objevení spisu v hrobce v Egyptě, zprávy z první ruky údajně napsané Petrem, ve které je osobně veden osobním průvodcem, samotným Ježíšem, nebem a peklem aby viděl příslušná požehnání spasených a strašlivá muka zatracených. Tato kniha, jak se ukázalo, se téměř dostala do Nového zákona, protože ve čtvrtém století existovali církevní vedoucí, kteří tvrdili, že to je Písmo. Jiní však tvrdili, že byla padělaná.

Je to jen několik dokumentů, které byly ve starověkém světě zpochybňovány. Někteří první křesťané tvrdili, že je skutečně napsali apoštolové a že patří do Nového zákona. Jiní trvali na tom, že nejsou psány apoštoly, ale že jsou padělky. Kolik dalších takových dokumentů tam bylo? Nikdy se to nedozvíme. V současné době víme o více než stovce spisů z prvních čtyř století, o nichž jeden křesťanský autor tvrdil, že byly padělané spolukřesťany.⁶⁾

Raně křesťanské padělky

Spisy, které jsem právě zmínil, jsou padělky sepsané po dnech samotných apoštolů, z druhého, třetího a čtvrtého křesťanského století. Většina knih Nového zákona byla naproti tomu napsána během prvního století. Existují důkazy o tom, že v tomto dřívějším období k padělání docházelo? Ve skutečnosti existují opravdu velmi dobré důkazy a přicházejí k nám ze stránek samotného Nového zákona.

V Novém zákoně je třináct dopisů, které tvrdí, že je napsal Pavel, včetně dvou Tesalonicenským. Ve druhém dopise Tesaloničanům najdeme nejzajímavější verš, ve kterém autor říká svým čtenářům, ať se nenechají vyvést z cesty dopisem „jakoby od nás“, který naznačuje, že „den Páně“ je téměř tady (2: 2). Autor, jinými slovy, ví o dopisu v oběhu, který tvrdí, že je od Pavla, který ale ve skutečnosti není od Pavla. Tento další dopis údajně učí myšlenku, proti které se sám Pavel staví. Kdo by vytvořil takový padělaný dopis? Je zřejmé, že někdo, kdo chtěl prosadit své vlastní názory na to, kdy přijde konec, a rozhodl se tak učinit s autoritou Pavla, i když nebyl Pavel.

S touto pasáží je ale spojená strašně zajímavá ironie. Druhý list Tesalonicenským, ve kterém se tato pasáž objevuje, je sám mezi vědci obecně považován za dopis který nebyl napsán Pavlem, i když tvrdí, že je jím napsán (důvody, proč si to myslí, uvidíme v kapitole 3). Je 2 Tesalonicenským sama o sobě padělkem ve jménu Pavla? Pokud ano, proč by list varoval před padělkem putujícím se jménem Pavla? O odpovědi nelze pochybovat: jedním z „triků“ používaných dávnými padělateli k utvrzení čtenářů, že jejich vlastní spisy jsou autentické,

bylo varovat je před spisy, které nebyly autentické. Čtenáři přirozeně předpokládají, že autor sám nedělá přesně to, co odsuzuje. 7)

V raně křesťanské literatuře máme další zajímavé příklady tohoto jevu. O tři sta let později, na konci čtvrtého století, byla sepsána kniha, kterou vědci nazývají apoštolská konstituce. Tato obsáhlá kniha v osmi svazcích obsahuje pokyny k tomu, jak má být církev organizována a vedena jejími vedoucími. Kniha tvrdí, že je napsána mužem jménem Clement, který byl údajně čtvrtým římským biskupem (tj. Časným „papežem“), jmenovaným samotným apoštolem Petrem, aby vedl celou církev. Ale ve skutečnosti byla kniha napsána asi tři století poté, co byl v hrobě sám Clement. To znamená, že jde o padělek. Kniha si navíc říká „apoštolské“ konstituce, protože předává rady a pokyny od samotných apoštolů Ježíše, kteří je sdělují často v první osobě: „Já, Petr, „Říkám ti to; "Já, Jan," říkám ti tohle; "Já, Jakub," řeknu ti tohle; a tak dále. Jeden z nejzajímavějších pokynů skutečného autora této knihy (nevíme, kdo ji vlastně napsal) přichází na konci, kde varuje své čtenáře, aby nečetli knihy, které tvrdí, že jsou napsány apoštoly, ale nejsou. Jinými slovy, říká svým čtenářům, aby nečetli knihy, jako je ta, kterou právě čtou, apoštolský padělek. Proč tam vložit toto upozornění? Opět, stejně jako u 2 Tesalonicenským, je to proto, že tím zastírá před svým čtenářem vůni svého vlastního podvodu.

S 2 Tesalonicenskými k nám přichází obzvláště zajímavá situace. Bez ohledu na to, jak tomu člověk rozumí, kniha ukazuje, že téměř jistě existovaly padělky ve jménu Pavla které byly v oběhu po celou dobu i v době novozákonních spisů. Pokud se vědci, kteří si myslí, že Pavel 2 Tesalonicenským nenapsal, mýlí - to znamená, že to napsal opravdu Pavel, pak to ukazuje, že sám Pavel věděl o padětku s jeho jménem, který přišel do solunské církve. Pokud však mají ostatní vědci pravdu, že Pavel nenapsal 2 Tesalonicenským, pak je tato kniha sama o sobě podvrhem ve jménu Pavla, který byl používán v církvi. Ať tak či onak, už v prvním století musely existovat falzifikáty Pavla.

Existují další padělky z nejranější křesťanské doby? S touto otázkou se podrobně zabývám později v knize a zkoumám důkazy o tom, že řada knih Nového zákona nebyla napsána lidmi, o nichž se tvrdí, že jsou jejich autory. Prozatím mě zajímá, že nejde jen o nález moderního výzkumu. Řada knih Nového zákona byla sporná již v době raného křesťanství, mezi křesťanskými učenici druhého až čtvrtého století, kteří se přely o tom, které knihy by měly být zahrnuty do Písma.

Nejnámějším příkladem je kniha Zjevení. Křesťanský učenec ze třetího století v egyptské Alexandrii jménem Dionysius tvrdil, že knihu ve skutečnosti nenapsal Ježíšův učedník Jan, syn Zebedea. Dionysiova argumentace byla přesvědčivá a pro vědce je dodnes přesvědčivá. Tvrdil, že styl psaní knihy je tak odlišný od stylu Janova evangelia, že nemohla být napsána stejnou osobou (moderní učenici se liší od Dionysia pouze v domněnce, že evangelium pravděpodobně také nenapsal Jan) . Dionysius si myslel, že museli existovat dva autoři stejného jména, kteří později byli považováni za stejnou osobu. Je ale zajímavé, že Dionysius podle církevního otce Eusebia, měl řadu předchůdců, kteří tvrdili, že Zjevení nebylo napsáno jiným mužem jménem Jan, ale kacířem jménem Cerinthus, který zfalšoval spis, aby propagoval své falešné učení, že bude doslovný budoucí ráj trvající tisíc let zde na Zemi.8)

Krátký dopis Judův, údajně napsaný Ježíšovým vlastním bratrem, byl také diskutován v rané církvi. Někteří křesťané tvrdili, že nebyl autentický a křesťanský učenec ze 4. století Jeroným ho také nemá za autentický, protože dopis cituje z apokryfní knihy Enocha, jako by to bylo autoritativní Písmo.⁹⁾ Také list 2. Petrova byl odmítnut řadou raných církevních otců, jak o tom píše Jerom a Eusebius, ale nikdo nebyl přímočařejší než věhlasný křesťanský učitel z Alexandrie Didymus Slepý, který tvrdil, že „dopis je falešný, a proto nemá být v kánonu.“¹⁰⁾ Petr, to jinými slovy, podle Didymuse nenapsal, přestože autor tvrdil, že je Petr.

Další křesťanští učitelé zpochybňovali, zda 1. a 2. Timoteovi ve skutečnosti byli od Pavla, někteří tvrdili, že jejich obsah dokazuje, že je nenapsal.¹¹⁾ Obzvláště se diskutovalo o knize Židům; kniha výslovně netvrdí, že ji napsal Pavel, ale na konci jsou náznaky, že autor chce, aby si čtenáři mysleli, že je od Pavla (viz 13: 22–25). Po staletí bylo Pavlovo autorství předmětem sporu. Kniha byla nakonec přijata do kánonu, až když si téměř všichni mysleli, že ji Pavel musel napsat.

Stručně řečeno, v rané církvi probíhaly dlouhé, zdlouhavé a často ostré debaty o padělaných dokumentech. První křesťané si uvědomili, že v oběhu je mnoho padělků, a chtěli vědět, které knihy napsali jejich údajní autoři a které nikoli. Jak uvidíme v plnosti později, praxi padělání prakticky nikdo neschvaloval; naopak to bylo široce odsouzeno, dokonce i v knihách, které byly samy o sobě padělané (např. 2 Tesalonicenským a apoštolské konstituce).

Většina této knihy se zaměří na příklady padělání v raném křesťanství. Abychom dali smysl praxi raně křesťanským padělkům, musíme udělat krok zpět a zvážit fenomén padělání ve starověkém světě v širším měřítku. Na to zaměří zbytek této kapitoly. Začneme velmi důležitou diskusí o pojmech, které budu používat.

Podmínky debaty

První dvě podmínky jsou technické, a i když je nebudu moc používat, je důležité vědět, co znamenají. „Orthonymous“ (doslovně, „správně pojmenovaný“) spis je text, který skutečně píše osoba, která o sobě tvrdí, že ho píše. Existuje sedm Pavlových dopisů, ze třinácti v Novém zákoně, které nesou jeho jméno, a prakticky každý souhlasí s tím, že jsou orthonymní, tedy že je skutečně napsal Pavel.

„Homonymní“ (doslovně „stejně jméno“) spis je kniha, kterou napsal někdo, kdo má shodné jméno jako někdo jiný. Ve starověkém světě drtivá většina lidí neměla příjmení a spousta lidí měla stejná křestní jména. U křesťanů to platilo stejně jako u všech ostatních. Spousta lidí se jmenovala například Jan, Jakub a Juda. Pokud někdo jménem Jan napsal knihu Zjevení a jednoduše si říkal Jan, nemusel nutně tvrdit, že je někdo jiný než on sám. Když se tedy později křesťané domnívali, že tento Jan musí být učedníkem Jana, syna Zebedeova, nebyla to vina autora. Prostě měl stejné jméno jako jiná slavnější osoba. Kniha tedy není padělaná. Je prostě homonymní, za předpokladu, že ho nenapsal Jan, syn Zebedea. Zjevení bylo zahrnuto do kánonu kvůli této mylné identitě.

Jiné spisy jsou „anonymní“, doslovně „bez jména“. Jedná se o knihy, jejichž autoři se nikdy neidentifikují. To je, technicky vzato, pravda o jedné třetině novozákonních knih. Žádné z evangelií nám neřekne jméno jeho autora. Až později je křesťané nazývali Matouš, Marek, Lukáš a Jan; a později zákoníci přidali tato jména k titulům těchto knih. Anonymní je také

kniha Skutků a dopisy známé jako 1, 2 a 3 Janova. Technicky vzato, totéž platí o knize Židům; autor nikdy nezmiňuje své jméno, i když chce, abyste předpokládali, že je Pavel.¹²⁾

Pojem „pseudonymní“ (doslovně „falešně pojmenovaný“) je trochu kluzký a musím vysvětlit, jak jej budu používat. Technicky se jedná o jakoukoli knihu, která se objeví pod jiným jménem než je skutečné jméno autora, ale zde existují dva druhy pseudonymních spisů. Někdy si autor jednoduše vezme pseudonym. Když Samuel Clemens napsal Huckleberryho Finna a podepsal se jako „Mark Twain“, nesnažil se své čtenáře oklamat, aby si mysleli, že je někým slavným; byl to jen pseudonym pro zamaskování jeho vlastní identity. Stejně tak, když Mary Ann Evans napsala Silase Marnera a podepsala se jako „George Eliot.“ Takové použití smyšleného jména se ve starověkém světě příliš často nestávalo, ale příležitostně ano. Například řecký historik Xenofón napsal své slavné dílo Anabasis pod pseudonymem Themistogenes; a řecký filozof Iamblichus napsal své pojednání O tajemstvích pod smyšleným jménem Abammon. V těchto případech se nezdá, že by došlo k jakémukoli skutečnému pokusu oklamat čtenáře, aby si mysleli, že autorem byl někdo slavný.¹³⁾

Druhým druhem pseudonymního psaní je kniha, která je šířena pod jménem někoho jiného, obvykle nějaké autoritativní osoby, o které se předpokládá, že je čtenáři dobře známý. Pro tento konkrétní druh pseudonymního psaní budu používat odborný termín „pseudepigrafie“ (doslovně „napsáno pod falešným jménem“). Pseudepigrafický spis, je pak ten, který prohlašuje, že je napsán slavnou, známou nebo autoritativní osobou, která ho ve skutečnosti nenapsala.

Ale jak se dále ukázalo, existují také i dva druhy pseudepigrafických spisů. Někdy byl text publikován anonymně, bez připojeného jména autora, například Matoušovo evangelium. Ale později čtenáři a opisovači začali tvrdit, že vědí, kdo to napsal, a tvrdili, že je to známá, autoritativní osoba, v tomto případě učedník Matouš. V spisech tohoto druhu, které jsou nesprávně přisuzovány známé osobě, se autor nepokouší nikoho oklamat.¹⁴⁾ Zůstal v anonymitě. Teprve pozdější čtenáři tvrdí, že autorem byl někdo jiný. Tento druh pseudepigrafie tedy zahrnuje „falešné přiřazení“, dílo je „přiřazováno“ někomu, kdo ho nenapsal.

Druhý druh pseudepigrafie zahrnuje již záměrný podvod autora. To je případ, kdy autor díla o sobě tvrdí, že je někdo jiný. To je to, čemu tady říkám padělek. Moje definice padělků: je to spis, který tvrdí, že je napsáno někým (známou postavou), která ho ve skutečnosti nenapsala.

Za ta léta jsem potkal několik lidí kteří nesouhlasili s mým použitím termínu „padělek“ a dobře chápu váhání některých vědců s používáním tohoto termínu. V moderní době, když uvažujeme o padělků, máme na mysli vysoce nelegální aktivity (padělání drahých kamenů, peněz nebo knih za účelem zisku), které mohou člověka dostat do vězení. Starověcí padělatelé nebyli zpravidla uvrženi do vězení, protože na výrobu a distribuci literatury prostě neexistovaly žádné zákony. Například neexistovaly žádné zákony o autorských právech. Ale starověcí autoři považovali tento druh činnosti za podvodný, uznávali ho jako klam, nazývali ho lživým (a jinými ještě odpornějšími výrazy) a často trestali ty, kteří byli při tom přistiženi. Takže když používám výraz „padělek“, mám za to, že má negativní konotace, zčásti proto, jak uvidíme dále,

Moje použití výrazu „padělek“ však neříká nic o právním postavení dotyčného dokumentu ani o trestné činnosti autora. Jedná se o odborný termín odkazující na jeden druh

pseudepigrafického psaní, ve kterém autor vědomě tvrdí, že je někým jiným. Jednou z hlavních tezí mé knihy je, že ti, kdo se touto činností zabývali ve starověkém světě, byli ostře odsouzeni za lež a snahu oklamat své čtenáře.

Motivace k padělání

Pokud jak si ukážeme později, bylo padělání široce odsouzováno, proč to lidé dělali? A jak ospravedlnili to, co dělají ve svých vlastních očích? To budou dvě hlavní otázky pro zbytek této kapitoly. Otázka „proč“ to dělali je trochu komplikovaná a tady musím rozlišovat mezi dvěma myšlenkami, které si lidé někdy v mysli pletou. Jedná se o pojmy „záměr“ na jedné straně a „motivace“ na straně druhé. Myslím, že rozdíl mezi nimi lze snadno vysvětlit.

Pokud se mě moje žena zeptá: „Proč jdeš do obchodu?“ Mohl bych dát různé odpovědi. Jednou z odpovědí může být: „Koupit něco k večeři.“ Další by mohlo být: „Protože v ledničce nic není.“ Ve skutečnosti jde o dvě různé odpovědi. První naznačuje, co mám v úmyslu udělat, jakmile jsem v obchodě: Mám v úmyslu koupit si na dnes večer nějaké jídlo. Druhý naznačuje, co mě na prvním místě motivuje jít do obchodu: Jsem motivován skutečností, že v domě není jídlo. Záměr není stejný jako motivace. „Záměr“ je to, čeho chcete dosáhnout; „motivace“ je důvod, proč toho chcete dosáhnout.

To platí také v případě padělků a jejich padělatelů. Existuje rozdíl mezi záměrem padělatele a motivací. Záměrem padělatele je téměř v každém případě oklamat čtenáře o jeho identitě, to znamená přimět čtenáře, aby věřil, že je někým jiným, než kým je. Může však mít spoustu různých důvodů (motivací), proč to chce udělat.

Autoři vždy měli četné důvody, proč chtěli napsat padělek. Jak jsme již viděli, v moderním světě je hlavní motivací vydělávání peněz, jako v případě Konrada Kujau a Hitlerových deníků. To ale nebyl ten hlavní důvod padělků ve starověku. Trh s takovými „původními knihami“ byl tehdy omezený, protože odvětví prodeje knih bylo tak skromné - knihy nemohly být masově produkovány a široce vydávány. Přesto existovaly případy, kdy padělané knihy mohly přinášet zisk, jak se dozvídáme od slavného autora jménem Galen, lékaře druhého století, který žil v Římě.

Galen byl mimořádně učený a jeden z neplodnějších autorů ve starověkém světě. Byl to svět, který z velké části nedisponoval veřejnými knihovnami, které by lidé mohli používat. Místní král ale příležitostně založil knihovnu, hlavně pro učence, a někdy mezi knihovnami existovala soutěž o získání většího vlivu než měli jejich soupeři jako jakýsi symbolu postavení. Dvě nejdůležitější knihovny ve starověku byly knihovny v Alexandrii v Egyptě a Pergamu v Malé Asii. Podle Galena chtěli králové, kteří stavěli tyto knihovny, zvýšit svou reputaci a chtěli získat co nejvíce originálních kopií od autorů jako Platón, Aristoteles, Hippokrates, Aischylos, Sofokles a Euripides. Mít originální kopie těchto spisů bylo důležité v době, kdy přepisovači mohli a dělali chyby při reprodukci textu. Pokud jste měli originál, věděli jste, že máte autora vlastní slova, ne nějakou kopii s chybami, kterou zpackal místní písař. Tyto dvě knihovny byly tedy ochotny zaplatit velké peníze za originální kopie děl jejich prestižních autorů.

Byli byste překvapeni, kolik „originálních“ kopií Platóna, Aristotela a Euripida se začne objevovat, když jste za ně ochotni zaplatit zlato. Podle Galena se padělání začalo rozmáhat u bezohledných autorů, kteří prostě chtěli peníze. 15)

Viděli jsme další motivaci nebo kombinaci motivací, v případě Dionysia Renegáta. Dalo by se namítnout, že Dionysius spáchal svou podvodnou hru, Parthenopaeus, hlavně proto, aby zjistil, zda někdo pozná rozdíl. Nebo to udělal, aby ze své nemesis Heraclidese udělal blázna. Ve starověkém světě máme další příklady podobné motivace. Jak se ukázalo, některá taková motivace může i v našem dnešním světě stále fungovat, proto si někteří vědci myslí, že jeden z nejslavnějších „objevů“ starověkého evangelia ve dvacátém století byl ve skutečnosti padělek učence, který ho sám objevil. Toto je slavné Markovo tajné evangelium, které údajně našel Morton Smith v roce 1958.16)

Další autoři falšovali dokumenty pro politické nebo vojenské účely. Například židovský historik Josephus uvádí, že nepřítel Alexandra, syna krále Heroda, padělal dopis jménem Alexandra, ve kterém oznámil plány na vraždu svého otce. Podle Josephuse byl padělatel tajemníkem krále a byl „odvážný muž, mazaný v padělání něčí ruky“. Ale plán se nepovedl; poté, co vyprodukoval řadu padělků, byl muž chycen a „byl za to nakonec usmrčen“ 17)

Také s politickými padělateli obvykle nebylo zacházeno laskavě. Ale někdy měli úspěch. Ve třetím století měl římský císař Aurelian soukromého tajemníka jménem Eros, který se rozzlobil na svého pána a chtěl se mu pomstít. Aby dosáhl cíle, vytvořil seznam jmen politických vůdců, které se císař údajně rozhodl popravit za zradu, a uvedl padělaný seznam do oběhu. Muži na seznamu ale povstali a zavraždili císaře. 18)

Někdy byla motivace k padělání méně politická a spíše náboženská - k obraně náboženských institucí nebo praktik nebo k obraně náboženských nároků proti oponentům. Jeden z nejvíce vtipných příběhů se objevuje ve spisech pohanského autora druhého století Luciana ze Samosaty, brilantního vtipného a horlivého kritika všeho pokryteckého. Jedno z veselých pojednání Luciana je o Alexanderovi Falešném proroku, je namířeno proti muži jménem Alexander, který chtěl ve městě Abunoteichos zřídit „věštitrnu“ - tedy místo, kde by Bůh komunikoval s lidmi -. Alexander byl lstivý člověk, který věděl, že musí přesvědčit lidi, že bůh Apollon se skutečně rozhodl komunikovat skrze něj, Alexandra, na tomto nově založeném místě prorocství, protože plánoval přijímat platby za to, že bude schopen doručit Apollónovy rady těm, kteří se přijdou zeptat. Podle Luciana tedy Alexander ukryl sadu bronzových desek a zakopal je v jednom z nejstarších a nejznámějších chrámů Apolla ve městě Chalcedon. Když byly za čas tyto desky vykopány, začalo se šířit slovo o tom, co bylo napsáno v tomto „zázračném“ nález. Na těchto deskách Apollon prohlásil, že se brzy přestěhuje, aby se usadil v novém domově v Abunoteichosu. Alexander tam potom založil věštitrnu a přilákal obrovské množství příznivců, a to v nemalé míře díky padělaným deskám od boha, o kterém tvrdil, že ho zastupuje.

Příklad židovského padělku vytvořeného na podporu judaismu lze najít ve slavném Aristeasově dopise.19) Aristeas byl údajně pohanským členem soudu egyptského krále Ptolemaia II. Philadelphia (285–246 př. N. L.). V tomto dopise „Aristeas“ popisuje, jak se král rozhodl zařadit kopii Židovských písem do své rozšiřující se knihovny, a proto se s židovským veleknězem v Izraeli dohodl na vyslání učenců do Egypta, kteří by mohli překládat posvátné texty z jejich originálu Hebrejštiny do řečtiny. Bylo vysláno sedmdesát dva učenců a zázračným božským zásahem se jim podařilo individuálně vytvořit přesně stejné znění jejich překladů Písma. Vzhledem k tomu, že Aristeasův list údajně pochází od Nežida, přináší více

či méně „nezainteresovaný“ popis toho, jak byla hebrejská Bible přeložena do řečtiny, vypadá to, že uvádí fakta „taková, jaká skutečně byla“. Ve skutečnosti je však dopis jen padělek, který napsal Žid v Alexandrii ve druhém století př. N. L. Byl napsán částečně proto, aby ukázal božskou inspiraci židovských posvátných textů, dokonce i v jejich řeckém překladu.

Jak již bylo naznačeno v dřívějších příkladech, někdy byly padělky vytvářeny s výslovným cílem způsobit, aby osobní nepřítel vypadal špatně (jako u Dionysia Renegáta), nebo dostat protivníka do vážných potíží (jako u osoby, která padělala dopis králi Herodovi). Jak se ukázalo, jedná se o jednu z nejlépe doložených motivací pro vytváření padělků ve starověkém světě. Římský básník Martial, autor velkého množství vtipných a velmi zábavných básní, si na několika místech stěžuje, že jiní pod jeho jménem padělali básně, které byly buď velmi špatné, nebo s velmi špatným vkusem, právě proto, aby sám Martial vypadal špatně. 20) Ještě pomluvnější je epizoda, kterou uvádí historik filozofie Diogenes Laertius, který naznačuje, že nepřítel slavného filozofa Epicura, soupeře jménem Diotimus, zfalšoval padesát obscénních dopisů se jménem Epikura a dal je do oběhu. Epikuros již přitom měl problém s (naprosto nezaslouženou) špatnou pověstí jako někdo kdo je závislý na radovánkách. Tyto padělky jednoduše přidaly olej do ohně. 21)

Nebo zvažte případ Anaximenese, jak nám popsal řecký geograf druhého století n. L. Pausanias. Anaximenes byl chytrý, ale nevládný člověk, který se hádal se slavným veřejným řečníkem jménem Theopompus. Aby mohl udeřit na svého nepřítele, tvrdí Pausanias, Anaximenes napsal pojednání ve stylu spisu Theopompuse a podepsal Theopompuse jako autora. V tomto pojednání hovořil hrubě o občanech tří hlavních řeckých měst, Athén, Sparty a Théb. Jakmile pojednání doputovalo do těchto měst, stal se Theopompus pro ně persona non grata, přestože se spisem neměl nic společného. 22)

Jiní padělatelé vytvořili svou práci pro ušlechtilější účely, například aby poskytli naději svým čtenářům. Jednou z nejběžnějších forem padělání v židovských spisech v době raného křesťanství je literární žánr známý jako apokalypsa. Apokalypsa (z řečtiny znamená „odhalení“ nebo „odkrytí“) je text, který smrtelníkům odhaluje pravdu o nebeské říši, aby jim pomohl pochopit, co se tady na zemi děje. Někdy se tato pravda odhaluje prostřednictvím bizarních a vysoce symbolických vizí, které autor údajně vidí a které vysvětluje nějaký andělský tlumočník. Příkladem je kniha Daniel v hebrejské Bibli. Jindy se říká, že autor byl vzat do nebe, aby viděl konečné pravdy o božské říši, které dávají smysl strašným událostem, které se dějí tady na Zemi.

Tyto knihy mají u čtenářů vzbudit naději. I když se zdá, že se tady na zemi věci úplně vymkly kontrole, i když je tu nekontrolovatelná bolest a utrpení a soužení, přestože války, hladomory, epidemie a přírodní katastrofy drtí lidskou rasu, i když se věci zdají být zcela mimo Boží ruku - navzdory tomu všemu jde všechno podle plánu. Bůh brzy napraví vše, co je špatné. Budou-li lidé jen chvíli čekat, jejich důvěra v Boha bude obhájena a on zasáhne do běhu věcí zde na zemi, aby navždy obnovil mír, spravedlnost a radost.

Apokalypsy jsou téměř vždy psány pseudonymně ve jménu nějaké renomované náboženské osobnosti z minulosti. 23) V křesťanských kruzích máme apokalypsy se jmény Petra, Pavla a proroka Izaiáše. V židovských kruzích máme apokalypsy se jmény Daniela, Enocha, Abrahama a dokonce i Adama! Vědci obvykle tvrdí, že tyto knihy nelze považovat za padělky, protože jejich psaní pseudonymem bylo součástí úkolu; literární žánr vyžaduje, aby je víceméně napsal někdo, kdo by takové věci „věděl“, tj. někdo, kdo je Bohem vysoce

upřednostňován. Ale myslím si, že tento pohled je příliš zjednodušující. Realita je taková, že starověcí lidé skutečně věřili, že je napsali lidé, kteří tvrdili, že je píší, jak je to opakovaně vidět ve starověkých svědectvích.²⁴⁾ Autoři těchto knih to také věděli.

To se týká jedné nejdůležitější motivace pro autory tvrdit, že byli ve starověku někým jiným. Jednoduše řečeno, mělo to být vyslechnutí jejich názorů. Pokud jste byli neznámou osobou, ale chtěli jste něco opravdu důležitého říct a chtěli byste, aby vás lidé slyšeli - ne proto, aby vás mohli chválit, ale aby se mohli dozvědět pravdu - jedním ze způsobů, jak toho dosáhnout, bylo předstírat, že jste někdo jiný, známý autor, slavná postava, autorita.

Například pokud jste chtěli napsat filozofické pojednání, ve kterém jste se zabývali některými nejnepokojivějšími etickými problémy, kterým svět čelí, ale nebyli jste slavným filozofem, mohli byste napsat pojednání a tvrdit, že jste autorita, a podepsat ho jako Platón nebo Aristoteles. Pokud jste chtěli vyprodukovat apokalypsu s vysvětlením, že utrpení zde na této zemi je jen dočasné a že Bůh brzy zasáhne, aby svrhl síly zla v tomto světě, a chtěli jste, aby si lidé uvědomili, že toto je poselství, které je třeba slyšet a hlásat, nepodepsali byste to svým vlastním jménem (Joeova apokalypsa), ale jménem slavné náboženské osobnosti (Danielova apokalypsa). Pokud jste chtěli vyprávět evangelium o nejdůležitějších Ježíšových učeních, nazvali byste svou knihu Tomášovým evangeliem nebo Filipovým evangeliem.

Tato motivace fungovala v křesťanských i nekřesťanských kruzích. Víme to, protože starověcí autoři nám to říkají. Například komentátor spisů Aristotela, pohanský učenec jménem David, uvedl: „Pokud je někdo nevlivný a neznámý, přesto chce, aby byl jeho text čten, píše jménem někoho, kdo přišel před ním a byl vlivný, aby svým vlivem pomohl přijmout jeho práci.“²⁵⁾

To je případ, který známe o padělcích křesťanského padělatele, který později písemně vysvětlil, co dělal. V pátém křesťanském století žil v Marseille vedoucí církve jménem Salvian. Stejně jako mnoho dalších v jeho době se Salvian rozhodl se svou manželkou vyjádřit svou oddanost Bohu tím, že se zřekl světa a přijal asketickou formu života. Salvian byl pobouřen světstvím církve a členy církve, kteří se více zajímali o osobní pohodlí a bohatství než o požadavky evangelia. Napsal tedy církvi dopis pod jménem Timotea. Dopis, byl napsán autoritativním způsobem a jeho čtenářům se zdálo že je skutečně napsán Timotejem, slavným společníkem apoštola Pavla před čtyřmi sty lety. Ale Salvianův biskup nějak dospěl k podezření, že to ve skutečnosti napsal Salvian.

Ale Salvian byl obratný člověk, a tak napsal vysvětlení, proč vytvořil pseudonymní dopis. Jak to často dělají defenzivní jednotlivci, Salvian se hodně omlouval. Například jméno Timoteus doslovně znamená „poctěn Bohem“, a proto podle něj použil toto jméno, aby ukázal, že to napsal pro Boží čest. Jeho hlavní obranou však bylo, že byl nikým, a kdyby sám napsal církvím dopis, nikdo by tomu nevěnoval pozornost. Nebo jak uvedl ve své písemné obhajobě, autor „moudře vybral pseudonym pro svou knihu ze zřejmého důvodu, že si nepřeje, aby temnota jeho vlastní osoby snižovala vliv jeho jinak hodnotné knihy.“²⁶⁾

Podepsáním se jako Timotej naopak doufal, že se dočká čtení. Jeho názory byly natolik důležité, aby přijal falešné jméno. V příběhu není nic o tom, co by naznačovalo, že Salvianův biskup přijal kladně tuto výmluvu. Naopak, pokud byl biskup jako každý jiný čtenář ze starověkého světa, který měl takovou věc komentovat, nebyl by jistě vůbec potěšen, že Salvian lhal o své totožnosti.

Padělatelské techniky

Nikdy se nedozvíme, jak si Salvianův biskup uvědomil, že dopis, který údajně psal Timoteus ve skutečnosti napsal jeho presbyter, Salvian. Pravděpodobně však není příliš těžké přijít na to. Dopis se zabýval hlavními obavami, které měl Salvian sám a které bezpochyby opakovaně vyjádřil mezi svými spoluvěřícími a vedoucím církve. Vzhledem k tomu, že byl gramotným člověkem, mohl psát další pojednání o tomto a souvisejících tématech. Pokud jeho biskup věděl o hlavních obavách Salviana a četl jeho další spisy, jistě znal jeho styl psaní, mohl si dát dvě a dvě dohromady a uvědomit si, že tento dopis, který se najednou objevil odnikud, byl napsán jako pseudonym.

Velmi málo padělatelů ve starověkém světě bylo skutečně chyceno za ruku. 27) Důvody by se měly zdát docela zřejmé. Za prvé, starověcí učenci, kteří byli zainteresováni do odhalování padělků, neměli sofistikované analytické metody, které máme dnes, s našimi počítači, databázemi, složitými analýzami stylu psaní atd. Starověký učenec často poznal, že literární text nebyl od stejného autora, který napsal jiný text (např. že kniha Zjevení nebyla napsána stejným autorem, který napsal čtvrté evangelium). Ale je mnohem snazší říci, kdo nenapsal knihu (Pavel nenapsal Židům), než kdo ji napsal (Efezským, pokud není od Pavla, kdo jí napsal?).

A co je ještě důležitější, padělatelé byli zkušení, aby se nenechali chytit. Většinou byli úspěšní. V jedné z fascinujících moderních diskusí o padělání Anthony Grafton z Princetonské univerzity ukázal, že v průběhu staletí se umění padělání stále více zdokalovalo, protože učenci zaměřeni na detekci padělků zlepšili své metody. Čím lépe byli učenci schopni rozpoznat padělek, tím lépe se padělatelé vyhýbaly odhalení. To přimělo vědce, aby zdokonalili své metody, což na oplátku vedlo padělatele ke zlepšení jejich řemesla. 28)

Starověcí padělatelé obvykle používali několik metod, aby unikli detekci. Nejprve a nejzřejmější bylo, že každý, kdo falšoval dokument se jménem známého autora, dělal svou práci co nejlépe, aby napodobil autorův styl psaní a slovní zásobu. Každý má osobitý styl psaní a každý styl lze v zásadě napodobit. Méně obratní napodobitelé jednoduše rozpoznali neobvyklá slova běžně používaná autorem a tato slova používali hodně (někdy mnohem více než napodobovaný autor). Jiní se pokoušeli napodobit charakteristické způsoby, jakými autor použil gramatiku: délku věty, použití participiálních frází, použití fragmentů vět atd. Pro vysoce vzdělané autory byla tato záležitost napodobování stylu psaní téměř druhou přirozeností; v pokročilém vzdělávání „rétorického“ vzdělávání, které dostávala elita vyšší třídy, pravidelné cvičení zahrnovalo psaní zprávy nebo projevu ve stylu známého autora nebo řečníka. Nejvzdělanější lidé v říši byli k tomu samozřejmě vyškoleni. 29) Většina z těchto lidí se samozřejmě nepodílela na obchodu s padělků.

Skutečnost, že se padělatel pokusil napodobit autorův styl, může ztížit odhalení padělků. Realita je však taková, že někteří lidé v tom byli dovednější než jiní. Stejně jako většina lidí dnes nemůže namalovat Rembrandta, pokud na tom nezávisí jejich život, tak ani většina lidí nemůže znít „stejně jako“ Aristoteles, Plutarchos nebo Pavel.

Druhým trikem padělatelů bylo zahrnout do jejich spisů nějakou věrohodnost. Termín „věrohodnost“ odkazuje na prohlášení, komentář nebo poznámku mimo manžetu, díky níž vypadá psaní „velmi podobně“ jako to, co byste očekávali od údajného autora. Padělatel by napsal osobní poznámku pro příjemce dopisu, i když ve skutečnosti ho nikomu neposílal. Proč psát, že se budete modlit za příjemce dopisu během doby kdy zažívá pronásledování,

pokud ho ve skutečnosti neposíláte lidem, kteří zažívají pronásledování? Protože pokud to říkáte, určitě to zní, jako byste ho posílali těm, kteří zažívají pronásledování! Proč žádat o osobní laskavost od osoby, které píšete, pokud si s touto osobou ve skutečnosti nepíšete? („Hej, Jamesi, nezapomeň ode mě pozdravit svou matku; a nezapomeň mi přinést tu knihu, kterou jsem nechal u vás doma.“) Protože neexistuje lepší způsob, jak vypadat, jako by byl dopis autentický. Proč vymýšlet jména příjemců, váš dřívější vztah s těmito příjemci, vzpomínané zážitky, které jste sdíleli, atd.? To vše přidává vašemu dopisu na důvěryhodnosti, takže to vypadá, jako byste skutečně psali této osobě, v této době, v této situaci, i když píšete o tři sta let později a nikomu konkrétnímu

Jeden druh vytváření věrohodnosti jsme již viděli v naší dřívější diskusi. U 2 Tesalonicenským z prvního století a apoštolské konstituce o tři sta let později pseudonymní autor říká svým čtenářům, aby nečetli pseudonymní spisy. Nebo přesněji, padělatel varuje své čtenáře, aby padělky nečetli. Proč? Částečně proto, že je tak méně pravděpodobné že čtenář budou mít podezření, že kniha, kterou čte, je sama o sobě padělek. To znamená, že jde o vytváření věrohodnosti.

Jedna finální technika použitá některými padělateli zahrnuje „objevný příběh“. Pokud se tento týden objeví kniha, která bude tvrdit, že byla napsána před dvěma sty lety, člověk by si mohl klást otázku, kde byla celou tu dobu. Padělatelé někdy začínají nebo končí svůj spis popisem toho, co vedlo k zmizení a objevení knihy. Například autor by mohl začít knihu vysvětlením, že měl sen, a v tomto snu mu bylo řečeno, aby vykopal hlubokou díru na jižní straně dubu v poli přes potok u své farmy. Když kopal díru, našel starou dřevěnou bednu. Uvnitř bedny byl zchátralý rukopis. Nyní tento rukopis ručně přepsal, a to je to, zjevení dané přímo Kristem apoštolovi Jakubovi které bylo až dosud skryté před světem.

Kniha pak tvrdí, že byla napsána Jakubem, který jí „zkopíroval“ z objeveného rukopisu. Kniha není příliš známá, protože byla skryta celé ty roky. Ale teď to vyšlo nasvětlo a tady to je. Až na to, že to tady opravdu není. To, co je zde, je kniha, kterou nenapsal Jakub, ale padělatel, který jí prohlašuje za Jakubovu, který do ní zahrnul vysvětlení, proč o této knize ještě nikdo nikdy neslyšel.

Starověké pohledy na padělání

Už jsem naznačil, že vědci někdy neradi používají výraz „padělané“ pro pseudepigrafické spisy, ve kterých autor tvrdí, že je někým jiným. Později se podrobněji zabývám tím, co někteří vědci o tomto jevu tvrdili, aby se zabránilo tomu, že o takových knihách budeme uvažovat jako o padělcích. To přijde v kapitole 4 poté, co budeme mít dvě kapitoly údajů, které nám pomohou posoudit tato tvrzení. Jak se ukázalo, mnoho novozákonních učenců, kteří zlehčují prohlášení o padělání („Nemělo to být klamné.“ „Nikdo o tom nepřemýšlel jako o lži.“ „Nebylo to myšleno špatně.“) jako „Nečetl jsem, co o tom říkají starověké zdroje. V celé této knize bude ze samotných starověkých spisů zcela zřejmé, že i když se padělání široce praktikovalo, bylo také široce odsuzováno a považováno za formu lži.

První věc, kterou je třeba poznamenat, je, že prakticky ve všech případech, kdy se starověký autor zmiňuje o padělcích, tak je odsuzuje. Existuje několik výjimek, kterými se

budu podrobněji věnovat v kapitole 4. Ale tyto výjimky jsou opravdu výjimečné, z důvodů, které uvidíme. Zdaleka dominantní diskurz ve starověkém světě se postavil proti padělání a viděl ho jako podvodnou a nezákonnou praxi. To neznamená, že se lidé této praxe neúčastnili - cizoložství je dnes obvykle považováno za podvodnou a nezákonnou praktiku, ale to mnoho lidí nezastaví. Navzdory jejímu odsuzování se praxi padělání dařilo již ve starověku.

Jeden ze slavných příběhů o padělání zahrnuje římského lékaře Galena z druhého století, toho Galena, kterého jsem již zmínil dříve. V jednom ze svých dochovaných spisů uvádí Galen autobiografický popis, ve kterém vypráví o odhalení padělku. Jak to líčí, jednoho dne šel po ulici v Římě a prošel kolem knihkupectví. V okně byli dva muži, kteří se hádali o knize, kterou údajně napsal Galen! Jeden muž vášnivě argumentoval, že Galen knihu ve skutečnosti napsal; druhý trval na tom, že styl psaní je špatný, že ho Galen nemohl napsat. Tato epizoda ovlivnila Galenovo srdce, protože ve skutečnosti knihu nenapsal. Šel tedy domů a napsal knihu, kterou máme dodnes. Někdy se ta kniha nazývá Jak rozpoznat knihy napsané Galenem.

Myslel si Galen, že bylo přijatelné, aby někdo jiný psal pod jeho jménem? Zjevně ne. Ani nikdo jiný, kdo objevil padělky s jeho vlastním jménem. Dříve jsem se zmínil o básníkovi Martialovi, kterého popudilo, že se ostatní básníci pokoušeli vydávat jeho vlastní dílo (které považoval za nesmírně podřadné) za své. Mezi křesťany jsme byli pobouřeni stížnostmi na padělky ve spisech Origena, Jeronýma a Augustina. Padělání bylo ve starověku tak široce odsuzováno, že dokonce padělatelé odsoudili padělání - jak jsme viděli v případě 2 Tesalonicenským a apoštolské konstituce.

Někteří vědci tvrdě argumentovali, ale bez větších důkazů, že ve filozofických školách bylo běžnou a přijímanou praxí psát filozofické pojednání a podepsat ho jménem svého pána (Platón, Pythagoras atd.), Spíše než svým vlastním, a že se na tuto praxi nikdo zle nedíval. Jak uvidíme v kapitole 4, existuje jen málo důkazů, že se to stalo. Zeptejte se současného učenice, který tvrdí, že ve starověku šlo o velmi rozšířený zvyk ať cituje pro tento názor ze starodávného zdroje. Téměř ve všech případech najdete učenice který žádnou citaci nenajde.³⁰⁾

Že padělání bylo ve starověku široce odsouzeno, lze vidět na některých výrazech, které se používaly k popisu této praxe, z nichž většina byla přinejmenším stejně negativní jako moderní výraz „padělání“. V řečtině jsou dvě nejběžnější slova popisující literární texty, jejichž autoři se falešně prohlašují za dobře známé postavy, pseudos, což znamená „lež“ a nothos, což znamená „nemanželské dítě“, s konotacemi podobné našemu modernímu slovu „bastard“. ³¹⁾

Pokud jde o první slovo, někteří vědci zdůraznili, že pseudos nemusí mít negativní konotaci holé lži, protože se někdy používá jednoduše k označení nesprávné informace. A to je jistě pravda, v některých kontextech. Znamená to však, pouze v kontextu, ve kterém si ten, kdo mluví lež, neuvědomuje, že to, co říkají, je chybné. Když člověk mluví o něčem, co je falešné a věděl, že je to falešné, pseudos vždy znamená to, co v angličtině znamená „lež“: úmyslné klamání s úmyslem oklamat posluchače nebo čtenáře, aby si mysleli, že je to správné. Nelze pochybovat, která konotace platí pro starověké padělky. Osoba, která napsala Petrovo evangelium a prohlašovala, že je Ježíšovým učedníkem Šimonem Petrem, asi šedesát let po Petrově smrti - uvědomila si, že ve skutečnosti není Šimon Petr? Pokud nebyla blázen, pak samozřejmě ano. Záměrně tvrdila, že je někdo, kým nebyla. V řečtině by se tomu říkalo pseudos; v angličtině bychom to nazvali lež.

Druhý termín, nothos, se může zdát trochu záhadný. Často se překládá jako „falešný“, což může být dostatečně přesné, ale nenesete stejné konotace jako řecké slovo, které obvykle odkazuje na bastardské dítě. Logika tohoto pojmu v kontextu padělků je jasná. Pokud je dítě narozené mimo manželství vychováváno matkou a jejím manželem (který není otcem dítěte), potom dítě „nepatří“ pokrevně ke svému údajnému otci. Ve starověku navíc dítě nemělo žádná zákonná práva. Stejně tak s literárním textem. Pokud je napsáno pod jménem autora, který jej ve skutečnosti nevytvořil, pak není ve skutečnosti spřízněno nebo legálně spojeno s touto osobou, ale pochází od někoho jiného. Nazývá se tedy nothos, nemanželské dítě, text, který k uvedenému autoru nepatří.

Oba tyto výrazy jsou negativní, nikoli neutrální a ukazují, co si ve starověku mysleli o praxi padělání. Autor, který produkuje spis se jménem někoho jiného, vytvořil „falešné psaní“, „lež“, „nemanželské dítě“ nebo „bastarda“. Podobná slova používají latinští autoři pro akt padělání, například slova, která znamenají „lhát“, „falšovat“ „padělat“.

Na rozdíl od toho, co tvrdí někteří vědci (opět viz kapitola 4), padělatelé ve starověkém světě obvykle chtěli své čtenáře oklamat tvrzením, že jsou autoritativními a uznávanými osobami. To již dlouho uznávali skuteční odborníci na starověké padělání.³²⁾ A okamžik reflexe ukazuje, proč tomu tak musí být. Zvažte dříve zmíněné motivace k padělání. Padělatelé, kteří chtěli zajistit, aby se jim to dařilo, nechťeli někoho jen tahat na vařené nudli, oni se nepokusili o to, aby jejich trik byl transparentní a zřejmý; skutečně chtěli lidi podvádět. Pokud si chtěli vydělat peníze vytvořením „originální“ kopie, řekněme Platónova dialogu, nedostali by se příliš daleko, kdyby každý věděl, kdo ve skutečnosti jsou.

O tom, že padělání nebylo transparentní fikcí, svědčí také negativní věci, které o něm lidé říkají ve starověkých pramenech - praxe, jak jsem tvrdil, je odsuzována prakticky ve všech případech, o nichž se diskutuje. Navíc reakce na padělatele, když jsou chyceni, jasně ukazují, že je chtěli klamat, že byli často úspěšní a že lidé nebyli vůbec potěšeni, když objevili pravdu. Galen a Martial byli popuzeni, že našli někoho jiného, kdo si nárokoval jejich jméno na spisy, které neprodukovali. A někdy byla reakce ještě nepřátelštější.

Poprvé, co jsme slyšeli o objevení padělatele, došlo k tomu až v pátém století př. N. L., Ve spisech slavného řeckého historika Herodota.³³⁾ V záhadné pasáži hovoří Herodotus o Onomacritovi z Atén, který vyslovil věštbu (tj. proroctví od božské bytosti) a připsal jí starodávnému bardovi Musaeusovi, mýtické postavě, o které se předpokládalo, že dokáže předpovídat budoucnost. Tento věstec naznačil, že určitá skupina ostrovů se ponoří do moře. Je těžké pochopit, proč Onomacritus vytvořil orákulum nebo proč to lidi tak rozrušilo. Ale stalo se. Vládce Athén, Hipparchos, vyhnal Onomacrita z města; uprchl z Řecka a skončil v Persii. Při jiných příležitostech se předpokládalo, že Onomacritus vytvořil jiné věštby a byl za to ostře trestán jinými starověkými autory, jako je Plutarchos.³⁴⁾

Někdy byl trest za padělání ještě tvrdší. Dříve jsem zmínil padesát obscénních dopisů, které filosof Diotimus vytvořil jménem Epicuruse, aby poškodil jeho pověst. Podle jednoho starověkého zdroje se Epikurovi následovníci pomstili. Jeden z nich, muž jménem Zeno, vypátral Diotima a zavraždil ho za to.³⁵⁾ To lze srovnat s popisem, který již zmínil židovský historik Josephus, který naznačuje, že někdo padělal dopis ve jménu Alexandra, syna krále Herodes, což naznačuje Alexandrův plán na atentát na jeho otce. Jak jsme viděli, padělatel byl královým vlastním sekretářem, který byl podle Josepha „za to nakonec zabit“.

Ze všech diskusí o padělcích ve starověkých zdrojích si myslím, že můžeme bezpečně vyvodit několik hlavních závěrů. Padělání bylo široce praktikováno ve starověkém světě,

mezi pohany, Židy a křesťany. Padělatelé, motivovaní řadou faktorů, chtěli klamat své čtenáře. Starověcí autoři, kteří diskutovali o této praxi, ji odsoudili a považovali ji za formu lži a podvodu. Padělatelé, kteří byly chyceny, byly vyhnány nebo potrestány ještě přísněji.

Možná zdůvodnění padělání

Studie o starověkém padělání, jakou provedl rakouský klasický učenec Wolfgang Speyer tvrdí: „Každý padělek předstírá stav věcí, který neodpovídá reálným skutečnostem případu. Z tohoto důvodu padělání patří do oblasti lži a podvodu.“³⁶ Tento pohled se dokonale shoduje s názorem, který jsem se v této kapitole pokoušel učinit, ale zanechává nám další problém. Když uvažujeme zejména o křesťanských padělcích, jedná se o spisy vytvořené Ježíšovými následovníky, kteří pravděpodobně připisovali Ježíšovi etické učení a morální normy uvedené v Hebrejských písmech. Určitě věděli, že lži a podvod jsou špatné. Proč by dělali to, o čem věděli, že je špatné? Určitě se otázka týká i pohanů a Židů, kteří jako celek byli stejně etičtí jako křesťané.

Na jedné úrovni je samozřejmě otázka hloupá. Všichni lidé občas dělají věci, o kterých vědí, že jsou špatné. Ale mám na mysli otázku na hlubší úrovni. Mysleli si podvodníci, kteří spáchali tento podvod, že byli oprávněni lhát? Jaké lži jsou někdy oprávněné? Vracím se k této otázce v kapitole 8, ale prozatím bych měl alespoň připravit půdu položením obecnější otázky. Co si lidé ve starověku mysleli o lži a podvodu?

Zeptat se, co si starověku lidé mysleli o lhaní, je jako ptát se moderních lidí - záleží zcela na tom, koho se zeptáte. Někteří si myslí, že lhaní není nikdy za žádných okolností přijatelné; jiní si myslí, že za určitých okolností je to etické.

Někteří starořeční filozofové, zejména Aristoteles, zdůrazňovali důležitost normální pravdy.³⁷ Většina filozofů si však myslela, že mohou existovat výjimky. Například Xenofón uvádí, že Sokrates řekl, že je dobré lhát nemocnému synovi nebo kamarádovi, který chce spáchat sebevraždu, pokud tím člověka můžete zachránit.³⁸ Sokrates rovněž uvedl, že je to užitečné na bitevním poli lhát svým sklíčeným jednotkám v bitvě a říkat jim, že brzy dorazí posily, aby je tím přiměly bojovat s větší srdatostí; nebo aby rodič podvodem přiměl dítě k spolknutí nějakého nepříjemného léku, který pro něj bude dobrý. Platón učil, že některé lži mohou být užitečné, například to, že lékaři mohou říkat pacientům že jsou na tom dobře, nebo ti, kdo vládnou v zemi, mohou lhát svým lidem, aby zajistili zdravé fungování společnosti.³⁹

Ale co křesťané? Nebyli učeni vždy říkat pravdu? To jistě učil velký církevní teolog Augustin ve svých dvou pojednáních věnovaných „lhaní“. Nikdy a za žádných okolností není možné lhát. Tento Augustinův pohled nebyl založen na jednoduchém názoru, že je vždy dobré říkat pravdu, ale na hlubokém teologickém porozumění toho, co znamená být skutečně člověkem ve vztahu k Bohu pravdy, který se sám stal plně člověkem.⁴⁰

Ale spousta dalších křesťanských myslitelů, před i po Augustinovi, si myslela něco jiného. Někteří, jako například významný křesťanský myslitel Clement Alexandrijský na konci druhého století a také jeho alexandrijský krajan na začátku třetího, Origen - pravděpodobně

nejdůležitější teolog církve před Augustinem - souhlasil s Platónem o „Léčivé lži“: pokud lež od lékaře přiměje pacienta, aby si vzala jeho lék, je to eticky oprávněné.⁴¹ Oba také poukázali na to, že ve Starém zákoně se zdá, že sám Bůh občas používá podvod. Když Bůh řekl Jonášovi, aby varoval město Ninive, že za čtyřicet dní bude zničeno, očividně dobře věděl, že lidé budou činit pokání a že odvrátí jeho soudící ruku. Bůh tedy nikdy neplánoval zničit město, i když to řekl svému prorokovi, ať to hlásá. Někdy může klamné prohlášení udělat svět lepším.

V Písmu je spousta dalších příkladů, ve kterých lež Božích vyvolených vedla k dobrým cílům. Kdyby Abraham nelhal o své manželce Sarah („je to moje sestra“), byl by zabit a izraelský národ by nikdy nevznikl (Gn 12). Nebo kdyby prostitutka Rahab nelhala o tom, kde se skrývají izraelští špióni, mohla být zabita a děti Izraele by nikdy nemohly dobýt zaslíbenou zemi (Joz. 2). Příkladů je spousta. Někdy je lhaní správná věc.

Mysleli si to padělatelé? Že lhát o tom, kdo jsou, stojí za to? Že dobrý výsledek jejich podvodu přikryje to špatné? Že dosažení cíle ospravedlní použité prostředky?

Obávám se, že možná nikdy nebudeme vědět, co tyto lidi vedlo k tomu, co dělali. Jednoduše nemůžeme nahlédnout do jejich srdcí a myslí, abychom viděli, co si mysleli, hluboko uvnitř, když se rozhodli skrýt svou vlastní identitu a klamně tvrdit, že jsou někým jiným. Jejich čtenáři, kdyby to věděli, by je pravděpodobně označili za lháře a odsoudili by to, co udělali. Ale ve svých vlastních očích mohlo být jejich svědomí zbavené viny a jejich motivy mohly být stejně čisté jako bílý sníh. Měli sdělit pravdu a byli rádi, že lhali, aby ji mohli hlásat.

KAPITOLA DRUHÁ

Padělky ve jménu Petra

Až do této chvíle našeho uvažování o starodávné lži, podvodu a padělání používám termín „pravda“ ve velmi jednoduchém smyslu, ve smyslu něco jako „správná informace“. Ve skutečnosti je pravda a její opak, lež, složitá. Myslím, že to všichni hluboce uznáváme, i když jsme nad tím příliš neuvažovali. Když sledujeme film, často se ptáme: „Je to skutečný příběh?“ Tím myslíme: „Je to něco, co se skutečně stalo?“ Pokud je odpověď ano, pak se nějak cítíme povzneseni a utěšeni, že k událostem skutečně došlo, a proto je jako příběh „pravdivější“ než ten, který je pouze smyšlený. Ale ani tehdy si nemyslíme, že zcela všechno, co se ve filmu nachází - všechny postavy, dialogy, jednotlivé scény atd. - je naprosto a úplně tak, jak se „skutečně“ stalo.

Dalo by se snadno dokázat, že film může být pravdivý v hlubším smyslu, i když jde o něco, co se nikdy nestalo. To je můj názor už mnoho let a moje děti mě zaměstnávali, když byly menší. Sledovali jsme film a oni řekli: „Tati, je to pravdivý příběh?“ A téměř jistě jsem řekl ano. Ale pak vytušili, že mám na děj jiný názor, a položili mi následnou otázku: „Ne, tati, myslím tím, jestli se to opravdu stalo?“ Řekl jsem jim, že ne, a oni si dál lámali hlavu jak to je.

Jsou jako někteří moji čtenáři. Jak může být příběh „pravdivý“, pokud se nestal? Ve skutečnosti existují nejrůznější pravdivé příběhy, které se nestaly, jak si každý připustí, myslím, pokud se nad nimi trochu zamyslí. Když se to pokouším ilustrovat se svými studenty, obvykle pro ně vyprávím příběh George Washingtona a třešně.

Skutečné příběhy, které se nestaly

Každá dětská škola v zemi zná příběh o třešni. Jako mladý chlapec vzal George Washington z neznámých důvodů sekeru a porazil třešňový strom svého otce. Když se jeho otec vrátil domů, uviděl strom a zeptal se: "Kdo rozsekal mou třešničku?" Mladý George odpověděl: „Nemohu lhát. Udělal jsem to.“ Jak je tento příběh obvykle vyprávěn, nedozvíme se, co se stalo později - byl mladý George potrestán? Příběh končí Georgovým přiznáním. [1](#))

Víme, že tento příběh se nikdy nestal, protože ten, kdo příběh vymyslel, se později přiznal, že tak učinil. Byl to křesťanský ministr jménem Mason Locke Weems, obvykle známý jako Parson Weems. Jako pozdější autor životopisů ve Washingtonu se Parson Weems přiznal, že si vymyslel příběh, i když kdysi tvrdil, že ho získal od důvěryhodného očitého svědka (pěkný paradox: v tomto příběhu „lhal“ o tom, že nelže).

Tady je tedy příběh, o kterém víme, že je nehistorický. Ale stále ho říkáme svým dětem. Proč? Ne proto, že se je snažíme učit o faktech o koloniální historii, ale proto, že si myslíme,

že příběh sděluje „pravdu“, kterou chceme, aby se naše děti naučily. Pravdivost tvrzení příběhu ve skutečnosti funguje na několika úrovních. Na jedné úrovni je příběh dobrým kouskem politické propagandy pro Spojené státy. Kdo byl George Washington? Byl otcem našeho národa. Co to bylo za člověka? Byl to čestný muž, muž, který nikdy neřekl lež. Opravdu? Byl tak čestný? Jednoho dne, když byl ještě dítě ... Závěr je jasný. Tato země je založena na poctivosti. Tato země je upřímná. Tato země nemůže lhát. Nebo tak to v příběhu je.

Příběh George Washingtona a třešně však funguje i na jiné úrovni, a proto je většina rodičů ráda, že se to jejich děti učí. Toto je příběh o osobní morálce a odpovědnosti. Vyprávěl jsem příběh svým dětem, protože jsem chtěl, aby byly jako mladý George. I když udělali něco špatně, chtěl jsem, aby přišli čistí a řekli o tom pravdu. Je lepší být pravdivý a čelit následkům, než žít život nečestně. Je lepší nelhat.

Jde mi o to, že fikce, dokonce i historická fikce, může v jistém smyslu vyjádřit „pravdu“, i když je to něco, co „se nestalo“. Pravda je víc než jen správná informace.

To však neznamená, že nic takového jako klam neexistuje. Právě naopak, existuje spousta druhů lži: nesprávné informace, nepravdivý podvod, příběhy, které na základě našeho chápání světa sdělují zprávy, které nepřijímáme jako „pravdivé“. 2) Pokud bych si měl přečíst příběh o dětství Josefa Stalina, který by zdůrazňoval jeho neodmyslitelně sladkou povahu, jeho laskavou, jemnou povahu a jeho hlubokou starost o blaho ostatních, řekl bych, že příběh je falešný.

Starověcí lidé byli citliví na rozpoznání pravdy a lži; i oni měli příběhy, které v jistém smyslu přijali jako „pravdivé“, aniž by si mysleli, že se skutečně staly. 3) Většina vědců dnes uznává, že většina vzdělaných lidí ve starověkém Řecku a Římě doslova nevěřila, že mýty o bozích se skutečně historicky staly. Byly to příběhy, které měly zprostředkovat nějaký druh skutečného pochopení božské říše a vztahu lidí k ní. A starci měli své ekvivalenty moderní fikce. Je pravda, jak zdůraznili někteří vědci, že moderní pojmy beletrie jsou dnes mnohem propracovanější a jemnější než cokoli, co najdete ve starověku. Ale kromě mýtů měli staří lidé epické básně, legendy a romány (někdy nazývané „románky“), které v mnoha ohledech odpovídají formám fiktivního vyprávění, které máme dnes. Lidé si tyto formy beletrie nepředávali, nečetli a neříkali jednoduše proto, že si mysleli, že jsou doslova pravdivé, ale ze stejných důvodů, z jakých dnes čteme beletrii: pro zábavu, naučit se něco, pomoci jim porozumět sobě a jejich svět učinit lepší.

Pojem „beletrie“ je velmi zajímavý. Pokud čteme knihu, která tvrdí, že je autorizovanou biografií Ronalda Reagana, očekáváme, že se bude držet faktů a nebude sdělovat historicky nesprávné informace. Pokud si však přečteme román o prezidentovi Spojených států v 80. letech - knihu, která o sobě říká, že je čistou fikcí - můžeme očekávat určitý druh historické věrohodnosti (prezident by nebyl zobrazen jak surfuje po internetu ani jak kontroluje svou zed' na Facebooku), ale neočekáváme, že bychom dostali skutečná historická fakta o skutečné historické osobě. Starověké ekvivalenty moderní fikce fungovaly stejně. Čtenáři očekávali, že příběh bude mít jakýsi historický smysl - to je bude věrohodný -, ale neočekávali, že by příběh odpovídal faktům historické reality.

Rozdíl mezi moderním životopisem a moderním románem je samozřejmě otázkou literárního žánru. Vědci vedou dlouhé a nekonečné debaty o tom, co vlastně pojem „žánr“ znamená, ale pro naše účely si myslím, že bude stačit poměrně hrubý a pohotový popis. Žánr je „druh“ spisu, který odpovídá určitým očekávaným formám. Například povídka je krátká;

román je delší. Oba mají postavy, zápletku a další sdílené funkce, které je odlišují od haiku. Limerická báseň má chytré rýmy a překvapivou pointu. Nemá volný verš, ale spoléhá se na hloubku jazyka, aby poskytl smysl. A tak dále. Vlastnosti každého typu žánru představují určitou implicitní dohodu mezi autorem a čtenáři.

Pokud jde o beletrii, téměř ve všech jejích podobách čtenáři souhlasí s pozastavením úsudku o historické přesnosti podrobností v příběhu, přesto však očekávají, že tento záznam bude historicky věrohodný.⁴⁾ Posláním beletrie je, že pro pobavení jsou čtenáři ochotni uzavřít tuto tichou dohodu s autorem.

Pokud jde o biografii nebo historické psaní, čtenáři tuto dohodu neuzavírají. V tomto případě autor souhlasí, že se bude držet historických faktů, pokud to bude možné, a čtenáři to od něho očekávají. Jakékoli porušení této smlouvy je považováno za porušení pravidel a je odsouzeno.

Ve starodávném historickém psaní byla záležitost trochu komplikovanější. Z velké části to bylo proto, že ve starověku jednoduše neexistovaly dostupné výzkumné nástroje, které dnes máme: rozsáhlý přístup ke spolehlivým zdrojům, hojné písemné záznamy, databáze, systémy vyhledávání dat, možnosti, které nám dávají hromadné sdělovací prostředky a elektronické způsoby komunikace. Starověcí historici museli udělat vše pro to, aby dali dohromady věrohodný příběh minulých událostí. Bylo velmi těžké poskytnout „přesný“ příběh, ačkoli se to většina historiků snažila. Nikdy to nebylo zjevnějším problémem než zaznamenat skutečná slova někoho, kdo žil již dávno. Některé z nejlepších knih o dějinách starověku jsou přeplněné projevy jejich hlavních postav. Pokud se však události odehrály o desetiletí nebo dokonce o staletí dříve, v době, kdy neexistovaly magnetofony, nebo stenografové a reportéři, jak měl historik vědět, co postava vlastně řekla? Ve skutečnosti to nebylo možné aby to věděl.

Z tohoto důvodu vynikající historik, jako je Thucydides z 5. století př.n.l., výslovně uvádí, že si tyto projevy jednoduše vymyslel sám. Jakou volbu měli starověcí historici? Nejlepší, co mohli udělat, bylo vymyslet řeč, která se zdála být vhodná pro charakter řečníka a příležitost, a věřit, že to bylo víceméně blízke nastínění toho, co bylo ve skutečnosti řečeno. Neexistoval způsob, jak dokázat, zda to historik pochopil správně. Ale vzdělaní čtenáři si uvědomili, že to je to, co dělají historici, a tak zde opět existovala jakási tichá smlouva mezi autorem a čtenáři; autor přišel s nejlepším odhadem toho, co řečník mohl říct, a čtenáři to přijali jako to, co bylo jako nejlepší odhad.

Někteří vědci si myslí, že padělky jsou takovou, jakousi fikcí srovnatelnou s vymyšlením historických projevů, ve kterých skutečný autor a skuteční čtenáři souhlasili, že nebudou brát vážně falešné jméno spojené se spisem. Jak jsem ukázal, současní učenci, kteří skutečně studovali starodávné texty o padělání, naznačují, že tento pohled není vůbec správný. Padělky byly literární texty, ve kterých autor bez souhlasu čtenářů vytvářel jakýsi druh beletrie. A čtenáři, když to zjistili, to neocenili. Starověcí lidé považovali padělané historické příběhy, pojednání, dopisy atd. Za „falešné spisy“ a „lež“, nikoli za nějaký druh neškodné a nevinné fikce. Proto se starověcí lidé tolik zajímali o to, zda knihy jsou „autentickými dětmi“ od jmenovaných autorů nebo „nelegitimními“.

Starověcí lidé tedy poznali rozdíl mezi vymyšlenými fiktivními příběhy a historickými příběhy. Některé historici, jako například Lucian ze Samosaty a Polybius, na rozdíl od Thucydidese docela naléhali, aby historické příběhy pouze naznačovaly to, co se skutečně

stalo. Historici by si neměli vymýšlet příběhy nebo dokonce projevy přednesené postavami v dávné historii. Jak stručně uvádí Polybius, řecký historik BCE z druhého století před naším letopočtem, který psal o vzestupu Říma k moci: historik by měl „jednoduše zaznamenat, co se skutečně stalo a co bylo skutečně řečeno“. Pro Polybia se historik liší od „tragického básníka“ (tj. Autora fiktivního dramatu): „Tragický básník by měl pro tuto chvíli nadchnout a okouzlit své publikum věrohodností slov, která vkládá do úst svých postav.“⁵⁾

Důvodem, proč historik jako Polybius musel tak usilovně argumentovat tímto bodem, je samozřejmě to, že jiní historici dělali přesně to, proti čemu se stavěl, vymýšleli projevy a dokonce i příběhy, jak uznali za vhodné pro jejich „historické“ spisy. Je jistě pravda, že lidé obecně, nejen profesionální historici, vymýšleli mnoho příběhů o historických osobnostech. V křesťanských kruzích to lze vidět u téměř všech důležitých historických osobností, o kterých víme: Ježíše, Pavla, Petra a dalších členů apoštolské skupiny. V této kapitole, se zajímám o knihy, které prohlašují, že je napsal Petr, ale ve skutečnosti byly padělány pod jeho jménem, nyní začneme tím, že zvážíme některé příběhy, které o něm byly vynalezeny, než se podíváme na knihy, které mu byly falešně přisuzovány.

Příběhy o Petrovi

Máme mnoho knih z raného křesťanství, které vyprávějí příběhy o Petrovi. Ty byly téměř úplně „vytvořeny“ jedním nebo dvěma křesťanskými vypravěči. Podle mé definice tyto příběhy nejsou padělky; nejsou to spisy, které nepravdivě tvrdí, že je napsal Petr. Místo toho by se o nich dalo říkat „vymyšlené“, příběhy vytvořené o Petrovi.⁶⁾

K jednomu z nejzajímavějších došlo ve zfalšovaném dokumentu. Toto padělání však není ve jménu Petra, ale ve jménu Tita, společníka Pavla. Nový zákon obsahuje Pavlův údajný dopis Titovi, který je podle mého názoru ve třetí kapitole pseudonymní (tj. Padělek). Asi o čtyři sta let později se objevil další dopis, který tvrdil, že jej napsal Titus. Je to zajímavý dopis, protože hlasitě tvrdí, že jediný způsob, jak mít věčný život, je žít asketicky a cudně. Nebo řečeno na rovinu, člověk může mít spásu pouze tím, že se zdrží sexu. Uvádí v něm příběh o Petrovi, který slouží k ilustraci jeho myšlenky.

Rolník přivede svou panenskou dceru k Petrovi, aby byla požehnána. Petr se modlí nad dívkou a žádá, aby Bůh udělal to, co je pro ni nejlepší. Ona padá mrtvá. Rolník je pochopitelně zoufalý, ale autor příběhu ho nazývá „nedůvěřivým“, protože nevěřil, že to, co se stalo, je v nejlepší zájmu dívky. Rolník prosí Petra, aby dívce vrátil život, a Petr tak učiní. O několik dní později však nějaký návštěvník, který prohlašuje, že je křesťanem, přespí u rolníka a svede jeho dceru. Utečou spolu a už je nikdo neuvidí. A to je konec příběhu. Zpráva je v tomto kontextu zcela jasná: je mnohem lepší být mrtvý, než být polapen v sexuální touze.

Podobné vyprávění lze najít ve sbírce příběhů o Petrově misijní činnosti, pravděpodobně napsané ve druhém křesťanském století. Zpráva, jednoduše nazvaná Skutky Petrovy, popisuje velké zázraky, které Petr vykonal po Ježíšově vzkříšení a nanebevstoupení, když prokazuje moc svého vzkříšeného Pána a k víře přivádí nespočet osob.

V jednom z příběhů Petr hovoří v neděli před shromážděním křesťanů ve svém domě; přivedou mu skupinu nemocných k uzdravení. Ale někdo v davu se ptá Petra, proč neuzdraví svou vlastní dceru, která leží ochrnutá v rohu. Petr ujišťuje své hosty, že Bůh má moc dívku

uzdravit, pokud se tak rozhodne. Aby Petr podpořil svůj názor, nařídí dívce, aby vstala a chodila přirozeně. A ona to udělá. Ale pak jí nařídí, aby se ochromená vrátila zpět do rohu. Dav je ohromen a rozrušen.

Petr pak vypráví příběh o své dcerce. Když byla mladá, Petr se ve vidění od Boha dozvěděl, že pokud zůstane zdravá, svede mnohé z cesty; jako dítě byla zjevně krásná a jako dospělá lákala muže, aby s ní spali. Když jí bylo deset, soused se ji pokusil svést, ale než s ní mohl spát, byla z milosti Boží ochromena. Soused kvůli tomuto přečinu oslepl, dokud nebyl uzdraven Petrem a konvertoval k víře v Krista. Dívka však musela zůstat ochrnutá, aby nesvedla ostatní z cesty. I zde je to zcela jasné: sex je nebezpečný a je třeba se mu za každou cenu vyhnout, i když to znamená být po celý život chromý.

Skutky Petra jsou postaveny hlavně na sérii sporů mezi Petrem, představitelem pravého Boha, a kacířem jménem Šimon, ďáblem zmocněným kouzelníkem. Každý z nich dokáže zázraky a každý se snaží přesvědčit davy lidí, že on, a ne ten druhý, stojí za pravdou. Jeden ze zázraků zahrnuje Petra a uzeného tuňáka. Je nám řečeno, že se Petr snaží přesvědčit davy lidí a má jen malý úspěch. Ale stojí u prodejny rybářů a vidí v okně viset uzeného tuňáka. Ptá se davů, jestli uvěří, když dokáže oživit mrtvou rybu. Ano, odpoví zástup, pak uvěří. Sundá tedy tuňáka z háku, hodí ho do nedalekého rybníka a nařídí mu, aby se vrátil z mrtvých. Ryba ožívá - ne jen na pár minut, ale skutečně.

Ještě se chystají větší zázraky. Petr a Šimon Mág jsou povoláni místním římským úředníkem do arény, aby soutěžili, aby se zjistilo, kdo je pravým mluvčím Boha. Do arény je poslán otrok. Šimon dostane pokyn chlapce zabít a Petr ho má vzkřísit z mrtvých. Šimon promluví chlapci do ucha a on padne na zem mrtvý (kacíř mluví slovo smrti). Petr ale řekne pánovi od chlapce, aby ho vzal za ruku a pozvedl ho, a chlapec je okamžitě obnoven k životu (Boží slovo má slovo života).

Bohatá žena pak přijde k Petrovi a chce po něm, aby jí také pomohl. Její syn zemřel a zoufale chce, aby ho Petr oživil. Petr vyzve Šimona k duelu, aby se zjistilo, kdo může muže vzkřísit. Zatímco se dav dívá z povzdálí, Šimon stojí vedle mrtvého těla, třikrát se sehne a třikrát vstane, a hle, mrtvý zvedne hlavu. Davy jsou přesvědčeny, že Šimon je pravá Boží moc, a Petr musí být podvodník. Připravují se ho upálit na hranici. Ale Petr zakřičí a poukazuje na to, že ten muž nebyl ve skutečnosti vzkříšen z mrtvých; prostě jen pohnul hlavou. Pokud je Šimon skutečně od Boha, bude ho schopen vzkřísit a donutí ho mluvit. Když to Šimon nedokáže, pak má druhou šanci Petr. Promluví slovo, zcela vzkřísí muže z mrtvých a nechá ho promluvit. Od té hodiny lidé „uctívali Petra jako boha“.

Vyvrcholení příběhu nastává, když kacíř Šimon oznámí davům, že svou nadřazenou sílu prokáže létáním jako pták nad kopci a chrámy Říma. Když přijde den pro jeho vystoupení, je věrný svému slovu, vzlétne a letí jako pták. Aby toho nebylo málo, zavolá Petr k Bohu a zbavuje Šimona jeho moci v polovině letu. Zřítí se k zemi a zlomí si nohu. Davy se k němu sbíhají a ukamenují ho jako podvodníka. Je to Petr, kdo má skutečnou Boží moc.

Takové příběhy lze snadno vytvářet. Ve skutečnosti se rozmnožili, když křesťanští vypravěči vymysleli legendární zprávy o velkých hrdinech víry ve druhém a třetím křesťanském století. Takže vymysleli příběhy o Petrovi. Vymýšleli také Petrovy spisy? Zdá se, že o tom není pochyb. Také není mnoho pochybností o tom, proč vymysleli takové spisy. V nemalé míře je to z důvodu, který jsme již viděli. Různí křesťané měli protichůdné předpoklady, výhledy, praktiky a teologie, které všechny vyžadovaly apoštolskou „autoritu“.

Spisy ve jménu Petra mohli autorizovat jednu skupinu názorů ve jménu velké „autority“, po jmenovaném „autoru“.

Nekanonické spisy vytvořené ve jménu Petra

Evangelium Petra

Jedno z nejvýznamnějších evangelií, které se znovu objevilo v moderní době je takzvané Petrovo evangelium. Říkám, že bylo znovuobjeveno, protože jsme věděli o jeho existenci po celá staletí, než bylo na konci devatenáctého století objeveno při archeologických výkopávkách. Náš dřívější zdroj informací o něm byl Eusebius. Eusebiovi se často říká „otec církevních dějin“, protože jeho desetidílná kniha Církevní dějiny byla první narativní zprávou o raně křesťanské církvi. V této zprávě Eusebius sleduje šíření křesťanského hnutí od Ježíšovy doby až do své doby, počátkem čtvrtého století. Eusebius je neocenitelným zdrojem informací o prvních tři sta letech křesťanství. Pro mnoho jeho příběhů jsou jeho církevní dějiny jediným zdrojem, který máme. Je pravda, jak vědci stále více uznávají, že Eusebius do značné míry vytváří své vlastní pohledy, že má osobní názory, teologické perspektivy a skrytou agendu, která diktuje, jak vypráví svůj příběh. Často je třeba ho brát s rezervou. Ale je obzvláště cenný, když cituje doslovně z dřívějších zdrojů, které měl k dispozici. V těchto případech máme pro nás zachovány primární zdroje od autorů žijících před jeho dobou, a přímý přístup k dřívějším křesťanským autorům, jejichž spisy by byly jinak ztraceny.

V knize 6 jeho Církevní historie Eusebius vypráví příběh významného biskupa velkého kostela v syrské Antiochii, na konci druhého století, muže jménem Serapion. Příběh se týká Petrova evangelia a naštěstí se jedná o jeden z případů, kdy Eusebius ve skutečnosti cituje primární zdroj, dopis samotného Serapiona.⁷⁾ Jako biskup jedné z největších komunit v křesťanstvu měl Serapion pod svou jurisdikci církve ve vesnicích a městech v okolí, včetně kostela ve městě Rhossus. Serapion naznačuje, že když procházel okruh svých kostelů, navštívil Rhossa a zjistil, že ve sboru došlo k rozdělení. Připisoval rozdělení malému hašteření a zjistil, že mohlo mít kořeny v evangeliu, které se v církvi používalo. Nebyl to Matouš, Marek, Lukáš, nebo Jan (evangelia, která nezmiňuje), ale Petrovo evangelium. Serapion odpověděl, že Petr byl samozřejmě Ježíšovým učedníkem; proto jakékoli evangelium, které on napsal, musí být naprosto přijatelné. Z těchto důvodů dovolil farníkům v Rhossu, aby je nadále používali.

Učinil to však bez toho, aby si knihu sám přečetl. Když se vrátil do Antiochie, od několika informátorů se dozvěděl, že evangelium ve skutečnosti představuje problém - obsahuje kacířské učení. Používala ji zejména skupina křesťanů známá jako doketisté. Docketisté (z řeckého slova dokeo, „zdat se“) tvrdili, že jelikož byl Kristus plně božský, nemohl být plně člověkem a nemohl skutečně trpět (lidé trpí, Bůh netrpí). Proč se tedy Kristus „zdál“ člověkem? Pro doketisty to bylo všechno zdání. Kristus neměl skutečné tělo z masa a krve a ve skutečnosti netrpěl a nezemřel. Zdálo se jen, že to udělal.

Docketisté tvrdili, že Kristus nebyl skutečnou lidskou bytostí, a to dvěma různými způsoby. Jedni doketisté tvrdili, že Kristovo tělo se zdálo být pouze lidské, protože ve

skutečnosti bylo fantastické (jako Casper, přízračný duch). Druhý pohled je trochu komplikovanější. Tvrdilo se, že existuje skutečný člověk Ježíš (tělo a krev jako my ostatní), ale existuje také jiná bytost známá jako Kristus. Kristus byl božská bytost, která sestoupila z nebe a vstoupila do Ježíše při jeho křtu (holubice, která na něj sestoupila a vstoupila do něj) a zmocnila jej k tomu, aby činil zázraky a šířil své božské učení. Poté, když Ježíš zemřel, ho Kristus opustil, aby se vrátil do svého nebeského domova. Někteří lidé si tedy mohli mylně myslet, že Kristus byl člověk, který skutečně zemřel; ale to byl jen Ježíš. Kristus byl božský a nemohl trpět.

Když Serapion obdržel zprávu, že evangelium, které dříve schválil, může obsahovat doketické učení, byl přirozeně znepokojen, a tak si pořídil kopii ke čtení. Při četbě došel k závěru že i když většina textu byla dokonale „ortodoxní“ („správné učení“), u některých částí tomu tak nebylo. Serapion rozhodl, že kniha byla zfalšována, a napsal dopis křesťanům z Rhossu, ve kterém jim zakázal její používání. V jakémsi dodatku přidal i seznam závadných pasáží.

Eusebius cituje z dopisu ve své Církevní historii, ale bohužel nepřepisuje přílohu s částmi, které Serapion považoval za nežádoucí. To je velká škoda, protože Petrovo evangelium bylo objeveno v moderní době, a aniž bychom věděli, co zmiňuje Serapionův dopis, je těžké zjistit, jestli to, co nyní máme, je stejná kniha, kterou měl on.

K modernímu objevu došlo v roce 1886 nebo 1887, během archeologických výkopávek poblíž města Akhmim v Horním Egyptě. Na severovýchod od tohoto města jsou tři hřbitovy a v zimních měsících 1886–1887 kopal v hrobkách francouzský archeologický tým z Káhiry. Odkryli hrobku osoby, kterou považovali za mnicha, protože byla pohřbena s posvátnou knihou (moderní učenci si jsou méně jisti, že byl mnichem; téměř každý mohl být pohřben s důležitou knihou). Samotná kniha byla velmi významná. Má šedesát šest stran, je napsáno v řečtině na pergamenu (stránky vyrobené ze zvířecí kůže) a obsahuje malou antologii čtyř textů. První z nich, které zabírá prvních deset stránek, je dříve neznámé evangelium.⁸⁾

Evangelium není úplný text se začátkem, středem a koncem. Začíná totiž uprostřed příběhu, „... ale nikdo ze Židů si neumýval ruce, ani Herodes ani žádný z jeho soudců. Protože si nechtěli umýt, Pilát vstal. “ Následuje alternativní popis soudu, ukřižování a vzkříšení Ježíše - alternativní v tom, že se příběh pozoruhodně liší od zpráv v novozákonních evangeliích. Už v tomto úvodním verši je vidět jeden zásadní rozdíl. V Novém zákoně je to jen v Matoušově evangeliu, kde máme příběh o Pilátovi, jak si umývá ruce při Ježíšově soudu a prohlašuje se za „nevinného za krev tohoto muže“ (27:24). Matouš neříká nic o tom, že by si někdo jiný umýval nebo odmítal umýt ruce. Ale zde je to zdůrazněno. A kdo si neumyje ruce? "Židé," Herodes (židovský král),

Toto evangelium tvrdí ještě důrazněji než evangelia Nového zákona, že vina za Ježíšovu smrt padá přímo na židovský lid a jeho vůdce. Tento protižidovský důraz je součástí trendu, který můžeme sledovat v průběhu rané křesťanské tradice. S odstupem času ustupuje skutečnost, že Římané zabili Ježíše, do pozadí a židovští vůdci a židovští lidé jsou čím dál tím více vinni. To lze vidět jednoduše chronologickým pohledem na evangelia Nového zákona.

Naše nejstarší evangelium, Marka, zřejmě naznačuje, že rozhodnutí nechat zabít Ježíše sdílí židovští vůdci a římský guvernér Pilát (i když i zde se zdá, že Pilátova ruka je přinucena). Když přijdeme k Lukášovu evangeliu, které bylo napsáno později, Pilát prohlásil Ježíše třikrát za nevinného - takže chyba za jeho smrt padla na židovské vůdce, kteří to požadují. V Matoušově evangeliu, napsaném přibližně ve stejnou dobu jako Lukáš, si Pilát

umývá ruce, a prohlašuje, že je nevinný za prolití Ježíšovy krve. Židé poněkud notoricky (to je pouze u Matouše) volají: „Jeho krev na nás a naše děti“ (27:25). Jinými slovy, pro Matouše je židovský lid ochoten přijmout odpovědnost a důsledky Ježíšovy smrti a přenést odpovědnost na své potomky. Tento verš se samozřejmě začal používat pro hrozné činy křesťanského antisemitismu ve středověku i dnes.

Janovo evangelium, poslední z našich kanonických evangelií, jde o krok dále. Zde nám bylo řečeno, že židovský lid zavrhl Ježíše jako svého krále a prohlásil, že „nemáme jiného krále než Caesara“ (i když sám Bůh měl být králem nad jeho lidem). A pak Jan říká, že Pilát „předal jim Ježíše, aby byl ukřižován“ (19:16). V tomto zkreslení historické reality jsou to samotní Židé, kdo skutečně zabijí Ježíše.

Jak tedy čas plyne, Pilát se v křesťanské tradici stává stále nevinnější za smrt Ježíše a židovský lid a jeho vůdci se stávají vinnými. Petrovo evangelium je dokonce pozdější než Jan a zde se židovská odpovědnost dále zvyšuje. Nyní to není ani římský místodržitel Pilát, kdo nařizuje ukřižovat Ježíše; je to židovský král Herodes: „Potom král Herodes nařídil, aby byl Pán odveden, a řekl jim: „Udělejte vše, co jsem vám přikázal, abyste mu udělali““ (v. 2).

V dalších verších této zprávy se prohlubuje židovské špatné zacházení s Ježíšem. Židovské úřady ukřižovali Ježíše a sňali ho z kříže. Autor má zcela jasno, že oni jsou vinni: „Všechno naplnili a na svých hlavách dokonali všechny své hříchy“ (v. 17). Ještě důležitější je, že si židovský lid uvědomuje, že to, co udělali, je špatné a že za to bude potrestán: „Potom si Židé, starší a kněží uvědomili, kolik zla si způsobili, a začali se bít do prsou, říkajíc: „Běda nám kvůli našim hříchům. Soud a konec Jeruzaléma jsou blízko““ (v. 25). Toto je odkaz na názor, který se objevil mezi křesťany ve druhém století a později, že když římská armáda zničila Jeruzalém v roce 70 n. L. Po židovském povstání, nebylo to z politických nebo vojenských důvodů, ale z náboženských. Jeruzalém byl zničen a židovský chrám spálen k zemi jako božská odplata proti Židům za jejich hříšný čin zabití Božího mesiáše. Zde v Petrově evangeliu sám židovský lid uznává svou vinu a jejich bezprostřední trest.

Kromě protižidovského charakteru tohoto spisu existuje řada dalších zajímavých legendárních prvků. V evangeliích Nového zákona je Ježíš ukřižován spolu s dalšími dvěma, jak se to děje i zde. Ale v tomto evangeliu je zvláštní událost. Když ti, kdo ukřižují Ježíše, hazardují s jeho oblečením, jeden ze „zločinců“, kteří jsou s ním ukřižováni, je napomíná: „Takto jsme trpěli za zlé věci, které jsme dělali; ale tento, Spasitel lidu, co vám udělal špatného?“ Vojáci se na muže rozzlobili a přikázali „jeho nohy se nezlomí, aby zemřel v mukách“ (verše 14–15). [9](#)) nohama šlo uvolnil tlak na plíce a dýchat. Tím, že zločinci nezlomili nohy, prodlužovali jeho trápení.

Jednou z velkých otázek tohoto evangelia je, zda sám Ježíš prožíval nějaká muka. Ve v. 11 nám bylo řečeno, že Ježíš „mlčel, jako by neměl bolesti“. Je možné, že se jedná o jeden z veršů, které Serapion považoval za potenciálně nevhodné? Že Ježíš zjevně neměl bolesti, protože ve skutečnosti žádnou bolest necítil? Že jeho tělo bylo jen fantazií?

Pozdější verš je stejně záhadný. Když Ježíš umírá, místo toho, aby volal: „Bože můj, Bože můj, proč jsi mě opustil?“ jak čteme v Markově evangeliu (15:34), místo toho křičí: „Moje moc, ó moc, nechala jsi mě za sebou!“ A pak nám bylo řečeno: "Když to řekl, byl vzat nahoru." Nezní to jako jiný druh doketismu, takový, kdy božský Kristus nechává lidského Ježíše zemřít samotného? [10](#))

Nejvýraznější část evangelia přichází na samém konci, je to část, která nám poskytuje něco, co v novozákonních evangeliích nikdy nenajdeme: skutečnou zprávu o vzkříšení. Jak

jsem zdůraznil v 1. kapitole, kanonická evangelia nemluví o Ježíšově vzkříšení. V jejich příbězích je Ježíš ukřižován, umírá a je pohřben a třetího dne ženy jdou k hrobce a shledávají ji prázdnou. Ale v evangeliích Nového zákona není žádný příběh o Ježíši, který vyšel z hrobu živý. Petrovo evangelium však takový příběh má.

To co se děje v Matoušově evangeliu, není v žádném z ostatních kanonických evangelií není tam u Ježíšova hrobu umístěna stráž, aby se zajistilo, že nikdo nepřijde ukrást tělo. Ale na rozdíl od Matouše, v Petrově evangeliu dochází k velmi zvláštnímu sledu událostí, když se strážé dívají dál. Nebe se otevírá a dva „muži“ sestupují, zatímco kámen před hrobkou se odvaluje stranou. Oba nebeští muži vstoupili do hrobky.

Vyděšení vojáci odejdou probudit setníka, aby mu řekli, co se stalo. Ale zatímco mluví, vzhlednou a uvidí, jak se z hrobky vynořují tři postavy. Dva z nich jsou tak vysokí, že jejich hlavy sahají až k nebi. Ten, kterého doprovázejí - zjevně Ježíš - je stále vyšší; jeho hlava sahá nad oblohu. A pak se za nimi z hrobky vynoří samotný kříž. A z nebe se ozve hlas s dotazem: „Kázal jsi těm, kteří spí?“ A kříž odpoví: "Ano." Při vzkříšení tedy máme obřího Ježíše a chodící mluvící kříž.

Vyprávění je pochopitelně vysoce symbolické. Božské bytosti jsou ve starověkých textech často zobrazovány jako gigantické. Ježíš je nejvyšší, protože je nejvíce božský. A říká se, že kříž hlásal své poselství, zprávu o spasení přinesenou těm, kteří „spí“, to znamená těm, kteří jsou již mrtví a čekají na spásu, která přijde.

Evangelium pokračuje tím, že naznačuje, že židovští úředníci jdou za Pilátem a naléhají na něj, aby příběh zakryl tím, že nařídí vojákům, aby neřekli ani slovo z toho, co viděli. Poté přijde zpráva o ženách, které šly k hrobu pomazat tělo Ježíše, jen aby se dozvěděly, že byl vzkříšen. Učedníci stále truchlí nad tím, co se stalo, zatím nevědí o vzkříšení. Pak máme závěrečné věty evangelia: „Ale my, dvanáct učedníků Páně, jsme plakali a truchlili; a každý se vrátil do svého domova a truchlil nad tím, co se stalo. Ale já, Šimon Petr a můj bratr Ondřej, jsme vzali naše sítě a odešli k moři. A s námi byl Levi, syn Alfeův, kterého Pán... (v. 59–60). A tím to končí, přímo uprostřed věty.

Důvod, proč se zdá, že zpráva začíná uprostřed myšlenky a definitivně končí uprostřed věty, je ten, že osoba, která vytvořila tuto knihu o šedesáti šesti stranách - pravděpodobně v šestém století - měla před sebou jen část spisu. Je nemožné říci, zda úplné Petrovo evangelium zahrnovalo příběh o Ježíšově narození, životě, službě, učení, zázracích atd. Před zprávou o jeho umučení a vzkříšení. Z posledního verše je zřejmé, že toto evangelium je na rozdíl od evangelií Nového zákona psáno v první osobě. Autor tvrdí, že je Petr. Ale v žádném případě to nebyl Petr. Toto je autor, který tvrdí, že je někdo, kým není. To je padělek.

Šimon Petr nemohl napsat tento spis proto, že téměř jistě pochází z druhého století, nejméně šedesát let poté, co Petr zemřel. Prakticky všichni vědci se na tom shodují, a to z přesvědčivých důvodů. Zaprvé, zvýšený anti-judaismus lépe zapadá do druhého století, kdy se stalo běžným například to, že křesťané za zničení Jeruzaléma viní samotné Židy za zabití Ježíše. Kromě toho existují velmi legendární aspekty příběhu, jako je lupič, jehož nohy nebyly zlomeny, obří Ježíš a mluvící kříž. I tyto naznačují, že se jedná o pozdější dílo. Vědci diskutují o tom, zda měl autor tohoto evangelia přístup k příběhům Matouše, Marka, Lukáše a Jana; v celém textu existuje mnoho paralel s jedním nebo druhým z evangelií. Kdyby je použil, pak zjevně psal po nich, tedy ne dříve než na začátku druhého století.

Vědci také diskutují o tom, zda se jedná o Petrovo evangelium, které znal Serapion. . Někteří vědci mají své pochybnosti. Když se říká, že Ježíš na kříži mlčel, „jako by“ necítil

žádnou bolest, tak to ve skutečnosti není totéž, jako tvrzení, že necítil bolest. A říkat, že „byl vzat nahoru“ nemusí znamenat, že Kristus opustil Ježíše. Například Ježíš má při vzkříšení stále zázračné tělo a božskou moc. Fráze o nechání za sebou tedy může být jednoduše eufemismem pro „zemřel“.

Můj vlastní názor je, že evangelium nemusí být ve skutečnosti doketické, aby to bylo to evangelium, o kterém se zmínil Serapion. Serapion připustil, že většina evangelia byla dokonale ortodoxní, ale našel některé „dodatky“, které byly znepokojující a které by mohli použít doketičtí křesťané. A určitě toto evangelium odpovídá tomuto popisu. Zpravidla je z ortodoxního hlediska naprosto přijatelné, ale několik veršů by se mohlo snadno hodit k doketickému čtení. To by zahrnovalo hlavně zprávu o Ježíši, který se vynořil z hrobky, kdy vypadá, jako by měl něco jiného než skutečné tělo, které právě trpělo muka ukřižování!

Bez ohledu na to, zda se jedná o Serapionovo evangelium, určitě jde o Petrovo evangelium. Tvrdí, že má autoritu ve jménu Ježíšova nejbližšího učedníka, částečně, bezpochyby, aby jeho neuvěřitelné a protižidovské vyprávění vypadalo zcela důvěryhodně. Ale Petr ho nenapsal. Toto je padělek ve jménu Petra. A není jediným.¹¹⁾

Petrův list

Mnoho vědců považuje raně křesťanskou církev za vážně rozdělenou. Na jedné straně byli Ježíšovi židovští následovníci, například jeho bratr Jakub, který byl hlavou jeruzalémské církve, a učedník Petr. Na druhé straně byli lidé jako apoštol Pavel, který se zaměřoval na obrácení pohanů (nežidů). V tomto moderním schématu jsou Jakub a Petr často považováni za „pravdivější“ vůči Ježíšově původnímu poselství, že to byl Bůh Izraele, kdo přinesl spásu těm, kteří dodržovali jeho učení, jak je uvedeno v židovském zákoně. Pro tyto rané křesťany byl Ježíš židovským mesiášem poslaným od židovského Boha k židovskému národu v souladu s židovským zákonem. Aby člověk mohl být následovníkem tohoto židovského spasitele, musel být přirozeně Žid. Pohané byli do komunity samozřejmě vítáni s otevřenou náručí, ale pouze pokud by konvertovali k judaismu. Pro muže to znamenalo obřezat se a pro muže i ženy to znamenalo dodržovat sabat, dodržovat košer a dodržovat ostatní židovské zákony.

Pavel se svým porozumění učil něco úplně jiného, že víra ve smrt a vzkříšení Krista byla jediným způsobem, jak mít správné postavení před Bohem. Navíc tato spása platila stejně pro Židy i pohany, takže člověk nemusel být Žid, aby mohl být následovníkem Ježíše. Pro Pavla podle tohoto názoru zákon zemřel; Židé si ho mohli ponechat, pokud se rozhodli (a jako Žid si ho sám ponechal), ale neměli ho zachovávat pohané. Toto byl národní zákon pro Izrael a neměl nic společného se spasením. Pouze Ježíšova smrt a vzkříšení mohly přinést spásu. Prostřednictvím Pavla se tedy církev z velké části zaplnila pohany, kteří se neviděli jako Židé a kteří uctívali izraelského Boha, aniž by se řídili jeho zákonem.

Není nutné, abych zde hodnotil toto společné chápání vztahu Pavla k apoštolům před ním, zejména k Jakobovi a Petrovi. Chci však říci, že tato myšlenka, že došlo k rozkolu mezi jejich názory, není jen moderní představou. Vrací se zpět k nejranějšímu křesťanství. Historicky vzato je pravda, že Pavel založil církve složené z pohanů a trval na tom, aby tito obrácení nedodržovali židovský zákon. To je učení, který vysvětluje docela namáhavě, například v (orthonymním) dopise Galatským. Pro Pavla každý pohan, který se snažil dodržovat zákon, zcela nepochopil, že spása pochází pouze z Kristovy smrti, aby byl přijat

vírou. Dodržování zákona bylo horší než lhostejnost; připustila by se tím skutečnost, že Kristova smrt není dostatečná pro spásu (viz 2: 15–16, 21).

Ostatní křesťané skutečně nesouhlasili. Mnozí z nich byli Pavlovými odpůrci v jeho různých církvích. Později, ve druhém křesťanském století, přetrvávaly skupiny židovských křesťanů, které trvaly na tom, že zákon musí určitě dodržovat každý, kdo chce patřit k Božímu lidu. Bůh dal zákon a nikdy si to nerozmyslel. To byl zákon, který lidem říkal, jak mají žít, byl to zákon, který sám Ježíš učil a naplňoval, a byl to zákon, který měli dodržovat, zejména Kristovi následovníci.

Tento rozkol v rané církvi mezi (nyní) menšinou židovských křesťanů a dominantní většinou pohanů nelze vidět nikde jasněji než v písemné formě vytvořené jménem Petra v epištole Petra.¹²⁾ Tato kniha nesmí být zaměňována s 1 Petrovou nebo 2 Petrovou v Novém zákoně. Byla napsána později, roky poté, co byly dokončeny spisy Nového zákona.

Petrův list je považován za úvod do skupiny spisů, které vědci nazývají Pseudo-klementinky. Jak vyplývá z jejího vědeckého názvu, tato skupina spisů falešně tvrdí (tedy „Pseudo“), že je napsán Clementem, který, jak jsme viděli dříve, byl obecně považován za čtvrtého římského biskupa (nebo papeže), jmenovaným do jeho postavení nikým jiným než Petrem. Pseudo-klementinky mají velmi komplikovanou literární historii. Již více než století vědci usilovně debatují o tom, jaké zdroje knihy používaly, jak spolu jednotlivé spisy souvisejí a nad dalšími technickými otázkami. Ale základní charakter spisů je jasný. Toto jsou zprávy o Klementových cestách a dobrodružstvích, zvláště když se prostřednictvím Petrova kázání obrací ke křesťanství a poté cestuje s Petrem, který jako apoštol šíří evangelium, dělá znamení a zázraky. Patří mezi ně zázračné střetnutí s archetetickým Šimonem kouzelníkem, které jsme zmínili dříve. Skutky Petra mohly být jedním ze zdrojů pro tyto příběhy.

Clementovy knihy zjevně nebyly napsány historickým Clementem, ale dlouho po jeho smrti, i když jsou (údajně) vyprávěny v první osobě. Jsou tedy padělané. V jedné sadě těchto spisů uvádí Clementova dobrodružství úvodní Petrova epištola, dopis, který údajně napsal Petr bratr Ježíše Jakubovi, hlavě jeruzalémské církve. Dopis nařizuje Jakubovi, aby nedovolil předat Petrovy spisy komukoli, protože by mohly být nesprávně interpretovány nebo pozměněny, ale pouze vybrané skupině důvěryhodných lidí. Autor „Petr“ útočí na křesťany, kteří jeho poselství interpretují slovy, že židovský zákon již neplatí. To je naprosto falešné, říká autor, neboť sám Ježíš naznačil, že „ze zákona nepomineme ani tečka ani čárka“ a že bude věčně platný (viz Matouš 5: 17–20). Podle tohoto dopisu zejména jeden z Petrových odpůrců vedl „pohany“ k odmítnutí Petrova „zákonného kázání“ a místo toho upřednostňoval „nezákonnou a absurdní doktrínu muže, který je mým nepřítelem“.

K tomu, aby si čtenář uvědomil, kdo je ten nepřítel, proti kterému se „Petr“ staví, není třeba mnoho uvažování. Je to někdo, kdo káže pohanům, trvá na evangeliu bez židovského zákona („nezákonná doktrína“) a tvrdí, že k tomuto názoru se hlásí sám Petr (viz Gal. 2). Aniž by jej jmenoval, mluví tento autor o Pavlovi.

Zde máme pohled na Petra a Pavla velmi v rozporu s tím, co najdeme v některých spisech Nového zákona.¹³⁾ V historii rané církve, která se nachází v knize Skutků, například Petr a Pavel se setkávají tvář v tvář, shodují se v každém důležitém bodě, stojí ruku v ruce v misi šíření evangelia a co je nejdůležitější, z celého srdce souhlasí s tím, že pohané nemusí být Židy, aby mohli být Ježíšovými následovníky (viz Skutky 10–11; 15). To však neplatí pro autora Petrovy epištoly. Zde je jasný rozkol mezi Petrem, Ježíšovým nejbližším učedníkem, a Pavlem, vetřelcem, který nesprávně vyložil Petra. Pavel zkreslil evangelium.

Toto je tedy autor, který viděl Pavla jako nepřítel a jeho „nezákonnou a absurdní“ doktrínu jako kacířství. U tohoto autora Pavel nejenže nesouhlasil s Petrem; mýlil se. A z čího pověření to autor tvrdí? Z autority samotného Petra. Autor zfalšoval dopis jménem Petra, aby na to upozornil.

Apokalypsa Petra

V této knize nebudu podrobně hovořit o tom, jak se k nám dostalo našich sedmadvacet knih Nového zákona, tj. Jak byl vytvořen kánon a jak do něj byly zahrnuty některé spisy a jiné vynechány. Spousta dalších knih zdlouhavě popisuje tento proces.¹⁴⁾ Mohu však říci, že existovaly některé spisy, které byly „blízko přijetí“, které se téměř dostaly dovnitř, ale nakonec ne, stejně jako jiné, které téměř byly vynechány, ale nakonec se do tam dostali. Jedna z knih, která se do něj téměř dostala, se nazývá Petrova apokalypsa.¹⁵⁾

Od autorů, jako je Eusebius, víme, že ve čtvrtém století existovala křesťanská společnost, která si myslela, že do kánonu by měla být zahrnuta Petrova apokalypsa, ať už na místě Janovy apokalypsy (tj. Knihy Zjevení), která očividně nakonec byla zahrnuta, nebo vedle ní.¹⁶⁾ Petrova apokalypsa je však velmi odlišná od apokalypsy Jana. Obě knihy jsou apokalypsy, ve kterých autor dostane tajné odhalení o božských nebeských tajemstvích, která mohou dávat smysl pozemským realitám. V Janově novozákonní apokalypse mají tato tajemství co do činění s budoucím vývojem dějin, které se budou dít na zemi, tak jak již bylo rozhodnuto v nebi. V nekanonické Petrově apokalypse mají tato tajemství co do činění s osudem duší v životě po smrti.

Většina čtenářů je obeznámena s myšlenkou cesty po nebi a pekle v Danteho Božské komedii. Dante však tento nápad nevynalezl. Stál v dlouhé řadě křesťanských autorů, kteří použili motiv prohlídky posmrtného života, aby zdůraznily jakékoli důležité body, které chtěli zdůraznit ohledně života zde na zemi. Naším nejranějším příkladem tohoto druhu spisů je Petrova apokalypsa.

I zde jsme o knize věděli po celá staletí, než byla k dispozici. Jak se ukázalo, byl to další ze čtyř textů nalezených v šedesátistránkové knize odkryté archeology poblíž egyptského Akhmimu v letech 1886–1887. Od té doby byla nalezena i etiopská verze, která poskytuje ještě úplnější text.

Vyprávění začíná tím, že Petr a učedníci mluví s Ježíšem na Olivové hoře (viz Marek 13). Ptají se Ježíše na to, co se stane, až skončí svět, a on jim poskytne krátkou zprávu. Ale pak se diskuse přesouvá k popisu, který je uveden v některých grafických detailech, co se stane s dušemi po jejich smrti, ať už na místě mučení nebo na místě věčné blaženosti. Jak se na těchto osobních cestách po nebi a pekle někdy stává, popis říše požehnaných je trochu stereotypní a stručný. Koneckonců existuje jen tolik způsobů, jak popsat věčnou, extatickou radost. Je to fantastické! Co víc lze říci? Sféra zatracených je však úplně jinou záležitostí. Každý, kdo má jakoukoli kreativitu a fantazii, může vymyslet odporné a podrobné popisy utrpení hříšníků.

V Petrově vizi je řada zatracených mučena způsoby, které odpovídají jejich charakteristickým hříchům, takže trest odpovídá zločinu. Ti, kdo se rouhali proti Božím způsobům, například - tj. Zhřešili tím, co řekli -, jsou zavěšeni za své jazyky nad věčné plameny. Ženy, které si zaplétaly vlasy, aby se pro muže staly přitažlivými, aby je svedly, jsou za vlasy věšeny nad plamenem. Muži, kteří se svedli, jsou pověšeni za jinou část těla přes

plameny. V tomto případě muži křičí, jak si můžete představit: „Nevěděli jsme, že k tomu dojde!“

Hlavní poselství této knihy je zcela jasné a není vůbec jemné: pokud si chcete užít úžasná požehnání ráje a vyhnout se strašlivým mukám pekla, nehřešte! Toto poselství sděluje spolehlivou a nevyvratitelnou pravdu: ti, kteří nedodržují Boží vůli, budou čelit věčnému mučení. Jak to víme? Protože nám to řekl někdo, kdo pozoroval říši zatracených, Ježíšova pravá ruka, sám Petr. Aby autor podpořil svůj názor, píše v první osobě - ne pod svým jménem, ale jménem hlavního učedníka. I zde máme padělek ve jménu Petra.

„Petrovy“ spisy v Novém zákoně

Knihy o kterých jsem tu už nějakou dobu mluvil - Skutky Petra, Petrovo evangelium, Pseudo-klementinské spisy, Petrova epištola, Petrova apokalypsa - nejsou jedinými výmysly o Petrovi a padělků, které údajně napsal Petr z rané církve. Byli tu další: další Petrovy „Skutky“, sbírka zvaná „Kázání“ Petra, další dvě Petrovy apokalypsy. A to jsou jen ty, které máme dodnes. Nikdo neví, kolik jich kdysi existovalo. Výroba knih ve jménu Petra byla v rané církvi virtuálním domácím průmyslem.

Je možné, s ohledem na toto rozsáhlé používání Petrova jména k autorizaci názorů ostatních, že se nějaký padělek se jménem Petra dostal do Nového zákona? Jak se ukázalo, dvě knihy zde také nesou Petrovo jméno, dopisy 1. Petrova a 2. Petrova. Oba tvrdí, že je napsal Petr, ale existují pádné důvody domnívat se, že Petr nenapsal ani jeden z nich.

1 Petrova

Knih 1. Petrova je údajně napsána „Petrem, apoštolem Ježíše Krista“, pro křesťany, které nazývá „vyhnanci“ v pěti provinciích v západní části dnešního Turecka.¹⁷⁾ Není pochyb o tom, že autor tvrdí že je Ježíšovým nejbližším učedníkem Petrem. „Petr“ nebylo jeho osobním jménem, než ho Petr dostal jako přezdívku od samotného Ježíše. Podle evangelií se skutečné tento žák jmenoval Šimon. Ježíš však naznačil, že bude „skálou“ (řecky petros), na níž bude církev založena. Nazval ho tedy „Petr“ (viz Matouš 16: 13–18).¹⁸⁾ Pokud víme, neexistovaly žádné další osoby jménem Petr, dokud pozdější křesťané nezačali pojmenovávat své děti po velkém apoštolovi. Autor 1. Petrovy tedy určitě tvrdí, že je „tím“ Petrem. To potvrzuje i jeho komentář ve verši 5: 1, že byl osobně „svědkem Kristova utrpení“.¹⁹⁾

Tato otázka utrpení je klíčovým tématem knihy. Slovo „utrpení“ se ve skutečnosti vyskytuje v tomto krátkém pětikapitolovém dopise častěji než v jakékoli jiné knize celého Nového zákona, včetně evangelií, která jsou mnohem, mnohem delší. Autor předpokládá, že jeho čtenáři sami procházejí perzekucí a že v budoucnu toho zažijí ještě více. "Nyní na chvíli," říká jim, "museli podstoupit různé zkoušky." Ale to je vše k dobrému, protože díky „zkoušce“ bude jejich víra zdokonalena a stane se „drahocennější než zlato, které je... zkoušeno ohněm“ (1: 6–7). Neměli by proto být „překvapeni ohnivým utrpením, které přichází... jako by se dělo něco zvláštního“, ale měli by se „radovat“, protože „se podílejí na utrpení Krista“ (4,12–13).

Vědci dlouho diskutovali o tom, jaké utrpení má autor na mysli. Starší názor spočíval v tom, že se autor zabýval oficiálními státními perzekucemi, jaké se děli, když císař Nero uvěznil a poté popravil křesťany ve městě Řím v roce 64 n. L. A obvinil je ze zapálení strašlivého požáru, který zničil velkou část města, ohně, který mohli založit jako žháři. V posledních zhruba dvaceti letech však vědci začali zdůrazňovat, že kniha 1. Petra nikdy moc neříká o „oficiálním“ pronásledování, kdy jsou křesťané zatčeni, souzeni za svou víru a umučeni. Místo toho se zdá, že opozice přichází od bývalých přátel a sousedů, kteří nerozumí nebo neoceňují nový životní styl křesťanů, který je vyjmut z radostných oslav pohanských náboženství (4: 1–5). To znamená, že křesťané přestali navštěvovat pohanské slavnosti, aby vytvořili své vlastní tajné společnosti, a pohané byli rozrušení, podezřívaví a nenávistní, což vedlo k místnímu odporu vůči křesťanům, který se občas mohl stát ošklivým.

Je-li tomu tak, má smysl, že autor zdůrazňuje svým čtenářům, že je důležité, aby byli poslušní vládě a vládním úředníkům (2: 13–15), aby projevovali dobré chování mezi cizími osobami (2:12), být oddanými otroky, manželkami a manžely (2: 18–3: 7), nedělat nic pro to, aby ospravedlňovali jakýkoli odpor, ale trpět jen za to, co je správné (2:20). Hodně z nabádání a povzbuzení pro jeho čtenáře je založeno na sofistickované interpretaci klíčových pasáží ve Starém zákoně, citovaných samozřejmě v řečtině, tzv. Septuagintě (jejíž legendární počátky jsou popsány v padělaném Dopisu Aristeas diskutovaného v kapitole 1), jak je vidět například v 1:24–25; 2: 3, 6–9, 22, 24–25; 3: 10–12.

Autor končí svou výzvu k vytrvalosti tváří v tvář nepřízni osudu tím, že naznačuje, že svůj dopis napsal „prostřednictvím Silvana, věrného bratra“ (tj. Pravého křesťana), a zasláním pozdravů „té, která je v Babylonu, která je také zvoleno“ (5:13). Vědci si již dlouho uvědomují, co tento poslední verš znamená. Babylon byl městem, které bylo mezi Židy považováno za nejvyššího nepřítele Boha, protože to byl Babylon, který porazil Judu a zničil Jeruzalém a jeho chrám v šestém století př. N. L. Na konci prvního století začali křesťané a Židé používat slovo „Babylon“ jako kódové slovo pro město, které bylo ve své době nepřítelem Boha, město Řím, které také zničilo Jeruzalém a jeho chrám, v roce 70 (viz např. Zj 14: 8; 17: 5). Autor tedy tvrdí, že píše z města Říma. To dává smysl, vzhledem k pozdějším tradicím, které spojovaly Petra s městem Římem, ve skutečnosti jako jeho prvního biskupa - prvního papeže.

Tradice však také naznačuje, že Petr byl umučen v Římě za vlády Nera v roce 64 n. L. Dávalo by to smysl, že by nazval Řím „Babylonem“, než Římané v 70. roce zničili Jeruzalém? V době, kdy tato katastrofa přišla, byl Petr už dávno mrtvý. Jak se ukázalo, existují další, velmi dobré důvody k domněnce, že Petr tuto knihu vlastně nenapsal. Napsal to někdo, kdo prohlašoval, že je Petr. Než vysvětlíme některé z těchto důvodů, měli bychom se nejprve podívat na druhý dopis v Novém zákoně napsaný s Petrovým jménem.

2 Petrova

Mezi učenci Nového zákona existuje daleko menší debata o autorství 2. Petrovy než o jiných knihách, které se někdy považují za padělky. Kdokoli napsal 2. Petrovu, nebyl to Šimon Petr. 20) Autor rozhodně tvrdí, že je Petrem, a to ještě explicitněji než v případě 1. Petrovy. Představuje se jako „Šimon Petr, 21) otrok a apoštol Ježíše Krista.“ Více než to však také

osobně tvrdí, že byl přítomen na scéně „transfigurace“ vyprávěné v evangeliích, kde se Ježíš proměnil před očima svých učedníků Petra, Jakuba a Jana a začal mluvit s Mojžíšem a Eliášem před tím než přišel hlas z nebe který řekl: „Toto je můj milovaný syn, v němž se mi velmi líbí“ (viz Matouš 17: 1–8). Autor trvá na tom, že on sám tam byl, aby slyšel tato slova, která zazněla k němu „hlasem ... z majestátní slávy“ (1:17).

Jeho hlavním zájmem je, že v komunitě jsou falešní učitelé, kteří překroutili skutečné poselství evangelia. Většina kapitoly 2 je věnována těmto osobám, aniž by vůbec vysvětlovala, co přesně učí. V tomto útoku nazývá jejich učení „ničivými herezemi“ a říká, že oni, oponenti, jsou nemorální, chamtiví a vykořisťovatelští. Autor naznačuje, že po dnech Noeho budou trpět stejně jako obyvatelé Sodomy a Gomory i obyvatelé celého světa. To znamená, že i oni budou zničeni. Říká jim, že jsou nevědomí, a říká, že jsou „skvrny a poskvrny, libující si v jejich rozptylu, hýřící“. Říká, že mají oči, které jsou „plné cizoložství, nezranitelné za hřích“. A dál a dál.

Tento útok na jeho oponenty, „falešné proroky“, obsahuje četné slovní podobnosti s tím, co lze najít v novozákonní knize Judy. Paralely jsou tak početné, že vědci jsou prakticky jednotní v tom, že autor vzal dopis Judy a jednoduše ho trochu upravil, aby ho začlenil do svého listu.

Kromě falešných učitelů se objevili „posměvači“, kteří se vysmívají křesťanskému názoru, že Ježíš se brzy vrátí z nebe k soudu nad zemí. Pokud měl přijít brzy, řeknou tito skeptici, proč nepřišel? Uplynulo hodně času a všechno jde stejně jako dříve! Autor odpovídá, že tito nevěřící jsou nevědomí a podvedeni, protože zapomněli, že „u Pána je jeden den jako tisíc let a tisíc let je jako jeden den“ (3: 8). Jinými slovy, i kdyby Ježíš čekal dalších tři tisíce let, stále přichází „brzy“. Ježíš ve skutečnosti odložil návrat jednoduše proto, aby dal lidem šanci činit pokání před nadcházejícím zničením. Autor sám nám říká, že Pavel učil takové věci „ve všech svých dopisech, které neznalí a nestabilní lidé překrucují, jako to dělají se vším ostatním písmem,

Jedním z důvodů, proč se prakticky všichni vědci shodují na tom, že Petr tento dopis ve skutečnosti nenapsal, je skutečnost, že se předpokládaná situace zdá být mnohem pozdější. Když Petr zemřel sám - řekněme roku 64 pod Neronem - stále existovalo dychtivé očekávání, že se Ježíš brzy vrátí; od ukřižování neuplynula ani jedna celá generace. Až s odstupem času křesťané tvrdili, že se vše odehraje „v této generaci“ (Marek 13:30) a že učedníci „neokusí smrt“ (9: 1), začalo znít prázdně. V době, kdy byla psána 2. Petrova, se křesťané museli bránit tváří v tvář odpůrcům, kteří se vysmívali jejich názoru, že se má blížit konec. „Petr“ tedy musí vysvětlit, že i když je konec tisíce let daleko, podle Božího kalendáře je stále za rohem;

Autor knihy 2. Petrova navíc píše v době, kdy již byla v oběhu sbírka Pavlových dopisů, a tyto dopisy byly považovány za srovnatelné se starozákonními „Písmi“ (3:16). To nemohlo být za Pavlova života [22](#)) a raná církevní tradice naznačuje, že jak Petr, tak Pavel byli zabiti za vlády Nerona.

To je jeden z důvodů, proč si myslíme, že 2 Petrova téměř jistě nemohla být napsána Petrem.[23](#)) A je tu ještě jeden přesvědčivý důvod. Existují přesvědčivé důvody k domněnce, že Petr neuměl psát.

Šimon Petr, starověká Palestina a gramotnost

Co víme o gramotnosti a schopnosti psát ve starověkém světě, zejména ve venkovské Palestině, kde se narodil a vyrůstal Šimon Petr? Učenci starověku byli za posledních zhruba pětadvacet let pilní ve snaze porozumět všem aspektům starověké gramotnosti a vzdělání. V dnešní klasické studii nám kniha *Ancient Literacy* z roku 1989, William Harris, profesora starověkých dějin na Kolumbijské univerzitě, ukazuje, že moderní předpoklady gramotnosti jednoduše nejsou použitelné pro dávné časy.²⁴⁾ Dnes v moderní Americe žijeme ve světě, kde téměř každé dítě chodí do školy a učí se číst a psát. Téměř každý, koho známe, si může přečíst sportovní stránku a zkopírovat stránku románu, pokud se rozhodne. Fenomén masivní a rozšířené gramotnosti je však zcela moderní. Před průmyslovou revolucí společnost neměla žádné přesvědčivé důvody investovat enormní množství peněz a dalších zdrojů do vytváření gramotné populace. Teprve s rozvojem průmyslového světa se stalo něco tak žádoucího a proveditelného.

Harris tvrdí, že ve starověkém světě, v nejlepších dobách, bylo jen asi 10 procent populace rozumně gramotných. „Nejlepšími časy“ má na mysli Athény, centrum učení, na vrcholu své intelektuální síly, za dnů Sokrata a Platóna (5. – 4. Století př. N. L.). Většina z těchto 10 procent byli muži, jak se dalo očekávat ve vysoce patriarchální společnosti. A všichni byli ve vyšších třídách, v sociální a ekonomické elitě, kteří měli volný čas a peníze (dobře, jejich rodiče měli peníze), aby si mohli dovolit vzdělání. Lidé z nižší třídy se nenaučili číst, natož psát. A drtivá většina lidí ve starověkém světě byla v nižší třídě (k překvapení mnoha lidí je „střední třída“ dalším vynálezem průmyslové revoluce; ve starověkém světě byl prakticky každý buď vysoký nebo nízký, nebo velmi, velmi nízký). Jedinou významnou výjimkou byli otroci, kteří byli přirozeně opravdu velmi nízkou třídou, ale někdy byli vzděláváni na náklady svých pánů, aby mohli plnit úkoly v domácnosti, které vyžadovaly dovednosti gramotnosti, jako je péče o finance domácnosti, pomoc s korespondencí nebo s výukou dětí.

Když řeknu, že jen málo lidí umělo číst, „natož psát“, chci tím naznačit něco jiného docela významného o starověkém světě. Když byli lidé vyšší třídy vzděláváni, čtení a psaní se učilo jako dvě různé dovednosti.²⁵⁾ Dnes se učíme společně číst a psát a přirozeně předpokládáme, že pokud lidé umí číst, mohou také psát - nemusí nutně psát román, ale zvládnou alespoň dopis. Ale je to kvůli způsobu, jakým jsme nastavili náš vzdělávací systém. Naučit se číst není nic, co by vás nutně naučilo psát. Osobně to dobře znám. Umím číst řečtinu, hebrejštinu, francouzštinu, němčinu a řadu dalších jazyků, ale nedokážu napsat dopis v žádném z těchto jazyků. Naučil jsem se, jak je všechny číst na postgraduální škole, takže jsem mohl číst starodávné dokumenty v jejich původních jazycích a moderní vědu v jazycích Evropy. Nikdy jsem se ale nenaučil, jak je psát.

Většina lidí ve starověkém světě neuměla číst. A ti, kteří uměli číst, často neuměli psát. A v tomto případě „psaním“ mám na mysli, že většina lidí - i kdyby dokázala kopírovat slova - nedokázala by napsat větu, natož dobře promyšlené pojednání. Naopak lidé, kteří dokázali sestavit etickou esej, naučnou filozofickou diskusi nebo inspirované náboženské pojednání, byli vysoce vzdělaní a velmi výjimeční. A to bylo v nejlepších dobách. Velmi, velmi málo lidí skutečně dokázalo tyto dovednosti provádět v jiném jazyce, než v jakém byli vychováni. Neříkám, že něco takového mohlo udělat jen 1 procento populace. Říkám, že to dokázalo mnohem méně než 1 procento populace.

Někdy se předpokládá, že Palestina byla výjimkou, že většina z palestinských židovských chlapců se naučila číst, aby mohli studovat Hebrejská písma, a že protože mohli číst, pravděpodobně mohli psát. Navíc se často tvrdí, že v Palestině byla většina dospělých dvojjazyčných nebo dokonce trojjazyčných, schopných číst hebrejsky, mluvit místním jazykem, aramejsky a dobře komunikovat v jazyce širší říše, řečtině. Nedávné studie gramotnosti v Palestině však přesvědčivě ukázaly, že žádné z těchto tvrzení není pravdivé.

Nejúplnější, nejdůkladněji prozkoumaná a nejvlivnější studie gramotnosti v Palestině během období Římské říše je od Catherine Hezserové.²⁶⁾ Po prozkoumání všech důkazů dospěla Hezser k závěru, že v římské Palestině je nejlepším předpokladem to, že něco jako 3 procenta populace dokázalo číst a že většina z nich žila ve městech a to větších městech. Většina lidí mimo městské oblasti sotva někdy viděla psaný text. Některá menší města a vesnice mohla mít úroveň gramotnosti kolem 1 procenta. Tito gramotní lidé navíc byli téměř vždy elitou vyšších vrstev. Ti, kdo se naučili číst, se naučili číst hebrejsky (ne řecky).

A co víc, mnohem více lidí dokázalo číst, než psát. Lidé, kteří věděli, jak psát, byli především muži, kteří byli kněžími. Ve skutečnosti z celého prvního století n. L. (Doba Ježíše a Šimona Petra) známe jen dva autory v Palestině, kteří produkovali literární díla (tj. Vzdělané skladby jiné než daňové doklady, listiny o pozemcích nebo oddací listy, atd.): židovský historik Josephus a muž jménem Justus z Tiberia. Stále máme Josephusovy spisy, ale Justusovy se nedochovali. Oba tito muži byli ve vyšších vrstvách společnosti a oba byli mimořádně dobře vzdělaní. Po celé století neznáme žádné další literární autory. Byl Petr ve třídě Josepha a Justuse? Ne, ani zdaleka.

A co řecké vzdělání v zemi Petrova narození a výchovy? Někdy se předpokládá, že protože Galilee, severní část toho, o čem si myslíme, že je Izrael, byla příležitostně nazývána „Galilee pohanů“, byla v době Ježíše a Petra zaplavena pohany. A podle běžné logiky, kdyby bylo v Galileji spousta pohanů, mluvili by řecky; aby všichni spolu vycházeli, museli mluvit řecky. Jak se ukázalo, ani to není pravda.

Nejnovější důkladnou studii o pohanech v Galileji provedl americký vědec Mark Chancey.²⁷⁾ Chancey prostudoval každý archeologický nález z Galilee z doby prvního století, přečetl každý jednotlivý text z období o jakémkoliv významu a vyvozuje rozhodující závěr: pohané v Galileji se téměř výlučně nacházeli ve dvou velkých městech, Sepphoris a Tiberias. Celý zbytek Galileje byl převážně židovský. A protože většina Galileje byla venkovská, nikoli městská, drtivá většina Židů neměla s pohany žádné setkání. Navíc řečtinou se nemluvalo široce, natož normálně. Drtivá většina Židů mluvila aramejsky a neměla znalost řečtiny.

Jak všechna tato zjištění ovlivňují naši otázku, zda Petr napsal 1. a 2. Petrovu nebo jakoukoli jinou knihu? Patřil Petr k nejvyšším vrstvám vzdělané elity Palestiny, která dokázala skládat dopisní eseje v řečtině? Kromě legendárních zpráv, které jsem zmínil, vše, co víme o Petrově životě, k nám přichází z Nového zákona. Dozvídáme se o něm hlavně to, že než byl Ježíšovým následovníkem, byl rybářem z Kafarnaum v Galileji.

Abychom mohli zhodnotit Petrovy jazykové schopnosti, je třeba začít s Kafarnaum. Úplné shrnutí toho, co víme o Kafarnaum z Petrových dnů, poskytuje americký palestinský archeolog Jonathan Reed.²⁸⁾ Na základě archeologických vykopávek a historických pramenů je zřejmé, že Kafarnaum bylo historicky bezvýznamnou vesnicí na venkově v Galileji. A není nikdy zmíněno v žádném starověkém zdroji před evangelií. Poté je sotva zmíněn v jakýchkoli zdrojích. Objevili ho archeologové v devatenáctém století a od té doby pokračují vykopávky. V době Ježíše mohlo mít něco mezi šesti až patnácti stovkami obyvatel, řekněme tisíc.

Archeologické vykopávky neodhalily žádné důkazy o žádných veřejných budovách, jako jsou obchody nebo skladovací zařízení.²⁹⁾ Trh s nákupem potravin a dalších potřeb se musel konat ve stanech nebo stáncích na otevřených nezpevněných veřejných prostranstvích. Město není na žádné z hlavních mezinárodních obchodních cest. Římské silnice v této oblasti pocházejí z období sto let po Petrově životě. Ve městě není ani stopy po pohanském nebo nežidovském obyvatelstvu. Na žádné z budov nejsou žádné nápisy jakéhokoli druhu. Reed dochází k závěru, že obyvatelé byli téměř jistě „převážně negramotní“. Archeologové nenašli žádné stavební konstrukce ani materiály spojené se společenskými elitami z prvního století (např. Omítkové povrchy, ozdobné fresky, mramor, mozaiky, červené keramické střešní tašky). Domy byly zhruba postaveny z kamenného čediče, a k vyplnění mezer bylo použito bahno nebo hlína; pravděpodobně měli doškové střechy.

Stručně řečeno, Petrovo město bylo zaostalou židovskou vesnicí obývanou dělníky kteří žili z ruky do úst, a kteří neměli vzdělání. Všichni mluvili aramejsky. Nic nenasvědčuje tomu, že by někdo mohl mluvit řecky. Nic nenasvědčuje tomu, že by někdo ve městě mohl psát. Jako rybář nižší třídy by Petr začal pracovat jako malý chlapec a nikdy by nechodil do školy. Ve skutečnosti tam pravděpodobně nebyla žádná škola; pokud tam byla škola, pravděpodobně do ní nechodil; kdyby se zúčastnil, bylo by to proto, aby absolvoval základní výcvik v tom, jak číst hebrejsky. To se ale téměř jistě nikdy nestalo. Petr byl negramotný rolník.

To by nemělo být žádným překvapením, opravdu. Jak se ukázalo, existují novozákonní důkazy o Petrově vzdělání. Podle Skutků 4:13 byli Petr i jeho společník Jan, také rybář, agrammatoi, řecké slovo, které doslovně znamená „negramotný“.

Je tedy možné, že Petr napsal 1. a 2. Petrovu? Viděli jsme dobré důvody domnívat se, že nenapsal 2. Petrovu, a nějaké důvody proč si myslet, že nenapsal ani 1. Petrovu. Je však vysoce pravděpodobné, že ve skutečnosti vůbec neuměl psát. Měl bych zdůraznit, že knihu 1. Petrova píše vysoce gramotný, vysoce vzdělaný, řecky mluvící křesťan, který důvěrně zná židovská písma ve svém řeckém překladu, Septuagintě. To není Petr.

Teoreticky je samozřejmě možné, že se Petr po Ježíšově vzkříšení rozhodl jít do školy. V tomto imaginativním (nemluvě o imaginárním) scénáři se naučil abecedu, naučil se rozeznávat slabiky a slova, naučil se číst a naučil se psát. Poté navštěvoval kurzy řečtiny, ovládl řečtinu jako cizí jazyk a začal si pamatovat velké části Septuaginty, poté absolvoval kurzy řecké kompozice a naučil se skládat složité a rétoricky účinné věty; pak na konci svého života napsal 1. Petrovu.

Je tento scénář věrohodný? Kromě toho, že neznáme třídy pro „vzdělávání dospělých“ ve starověku - neexistují žádné důkazy, že by existovaly - myslím, že většina rozumných lidí by dospěla k závěru, že Petr pravděpodobně věnoval svou mysl a své ruce jiným věcem poté, co uvěřil že Ježíš byl vzkříšen z mrtvých. Pravděpodobně nikdy ani na sekundu nepřemýšlel o tom, jak se stát rétoricky zručným řeckým autorem.

Někteří vědci navrhli, že Petr přímo nenapsal 1 Petrovu (jak jsem naznačil, téměř nikdo si nemyslí, že napsal 2 Petrovu), ale že ho napsal nepřímou, například diktováním dopisu písaři. Někteří si všimli, že dopis je psán „skrže Silvana“ (5:12), a domnívali se, že možná Silván zapisoval Petrovy myšlenky. Této otázce, zda písaři nebo sekretářky skutečně složili takové dopisní eseje, se věnuji v kapitole 4. Odpověď zní: „Rozhodně ne.“ Ale prozatím mohu říci alespoň pár slov k případu 1. Petrovy.

Za prvé, vědci nyní všeobecně uznávají, že když autor naznačuje, že knihu napsal „skrze Silvana“, neuvádí jméno své sekretářky, ale osobu, která tento dopis příjemcům přinesla. Autoři, kteří používali sekretářky, na ně tímto způsobem neodkazují.

Proč ale nepředpokládat, že Petr použil jako sekretáře někoho jiného, než Silvana? Pomohlo by si představit si, jak má tato teorie přesně fungovat. Petr nemohl diktovat tento dopis v řečtině sekretářce o nic víc, než by jej mohl napsat v řečtině. To by vyžadovalo, aby dokonale ovládal řečtinu, ovládal rétorické techniky v řečtině a důkladně se seznámil s židovskými Písmy v řečtině. Nic z toho není věrohodné. Nelze si snadno myslet, že diktoval dopis v aramejštině a sekretářka jej přeložila do řečtiny. Dopis se nečte jako řecký překlad aramejského originálu, ale jako originální řecká kompozice s řeckou rétorikou. Dopis navíc předpokládá znalost řeckého Starého zákona,

Je tedy možné, že historický Petr někomu nařídil, aby napsal dopis, v podstatě mu řekl, co má říci, a nechal ho vyrobit? K tomu existují dvě odpovědi. Zaprvé by se zdálo, že kdyby dopis skutečně vytvořil někdo jiný, jeho autorem by byla tato osoba, ne Petr. Ale druhá osoba není nikde jmenována. I v Pavlových dopisech, které mají spoluautory (téměř všechny), jmenuje ostatní, i když je pravděpodobně napsal sám. V tomto případě by Petr tento list ani nenapsal. A mělo by se pamatovat na to, že existují dobré důvody domnívat se, že dopis byl napsán poté, co Petr zemřel, protože se zmiňuje o zničení Jeruzaléma v roce 70 Římem.

Ale ještě přitažlivější je to. Kde ve starověkém světě máme vůbec něco analogického s touto hypotetickou situací, kdy někdo píše dopisní esej pro někoho jiného a uvádí na něj jméno toho druhého - jméno toho, kdo to nenapsal - spíše než jeho vlastní název? Pokud vím, neexistuje jediný případ žádného takového postupu, který by byl doložen ze starověku nebo jakoukoli diskusi, v jakémkoli starověkém zdroji, o tom, že by to byla legitimní praxe. Nebo dokonce nelegitimní. O takové věci se nikdy nediskutuje.

Existuje však spousta případů jiného jevu. To je fenomén křesťanských autorů, kteří píšou pseudonymní díla a mylně se prohlašují za slavnou osobu. Starověcí učenci by takovou knihu nazvali „falešně napsaným“ spisem, „lží“, „nemanželským“ dítětem. Moderní lidé by to jednoduše nazvali padělkem.

Kapitola třetí

Padělky ve jménu Pavla

Když jsem se v roce 1971 stal znovuzrozeným křesťanem, dychtil jsem číst a učit se o Písmu vše, co jsem mohl. V té době jsem netušil, že existuje něco jako biblické stipendium, nebo že existují knihy od skutečných odborníků, kteří ovládají příslušné starověké jazyky - například řečtinu a hebrejštinu - a po celé roky prozkoumávají všechny starověké zdroje s konečným cílem poskytnout historicky přesné studie. Byl jsem tehdy stejně šťastný z dobrého románu o Ježíši nebo Pavlovi, jako z něčeho kvalitního. A romány samozřejmě usnadňují čtení, a to bylo přesně to, co se mi líbilo.

V té době se objevil jeden z nejprodávanějších biblických románů všech dob, Velký lev Boží od Taylora Caldwell, je to smyšlená zpráva o životě apoštola Pavla. Osm měsíců byl na seznamu bestsellerů New York Times, a pokud jde o mě, pokud ho četlo tolik lidí, musí to být přesné a poučné. Tak jsem to hltal. Teprve později v životě jsem si uvědomil, kolik fikce bylo v tomto „historickém“ románu. Vzpomínám si, roky poté, co jsem ho vroucně četl, že jsem z tohoto fantastického příběhu nezískal příliš mnoho „běžných znalostí“ o Pavlovi.

Jedna příhoda, která mi z knihy utkvěla, obsahovala Caldwellovu snahu vysvětlit, proč byl Pavel tak zralý na obrácení, aby se stal Ježíšovým následovníkem poté, co byl tak násilným pronásledovatelem církve. Způsob, jakým byl příběh postaven, byl tento. Jako velmi mladý teenager Pavel velmi horlil pro svou židovskou víru a vážně se snažil dodržovat židovský zákon. V jednu chvíli však podlehl neodolatelnému pokušení. Jednalo se o zkoušku u místního jezera s tmavovlasou otrokyní. Toto sexuální setkání vytvořilo u mladého Pavla obrovské břemeno viny, které se pokusil zmírnit tím, že se stal ještě více náboženským. Jako mladý muž slyšel o Ježíšových následovnících, kteří kázali, že ke spasení může dojít u lidí, kteří nedodrželi zákon. Spása přichází jednoduše skrze víru v Krista. Pavel se rozzlobil a dostal oficiální povolení postavit se proti nim a pronásledovat je. To byl další způsob, jak zamaskovat jeho vlastní osobní vinu; zapojením se do náboženské horlivosti chtěl utišit své svědomí. Zjistil však, že čím víc a víc usiloval o zachování židovského zákona ve všech jeho přísných detailech, tím více byl pohlcen vinou pro to, že jej porušil.

Pak měl vidění Ježíše na cestě do Damašku. Poprvé si uvědomil, že nemůže skutečně dodržovat zákon a že to nemusí dělat. Ježíš přinesl vysvobození od hluboce ukryté viny, která v něm byla, a z hluboké vděčnosti se stal horlivým misionářem pro církev.

Caldwellova dlouhá kniha byla přesvědčivým čtením, zejména pro nedočkavého teenagera, který chtěl vědět víc o pravdě nově nalezené víry. Jak se ale ukázalo, celá zápleтка je jen fikce. Neexistují žádné historické záznamy o Pavlově sexuálním úletu u místního rybníku a nic nenasvědčuje tomu, že by pocítoval obrovskou vinu za to, že nebyl schopen dodržovat zákon, i když mnozí křesťané takovým způsobem Pavla nadále interpretují. Rozumíme tomu, co si Pavel myslel, protože nám zanechal několik dopisů (vše v Novém

zákoně). Když hovoří o svém židovském životě před Ježíšem, i když naznačuje, že byl pro zákon extrémně horlivý, dává jasně najevo, že to nebylo kvůli vině pro to, že ho nemohl dodržet. Naopak, Pavel naznačuje, že jako věrný Žid byl při dodržování zákona „bezúhonný“ (Fil 3: 6). Když se stal následovníkem Ježíše, nemělo to vyřešit vnitřní konflikt a vinu. Bylo to proto, že si uvědomil, že Kristova smrt byla jediná věc důležitá pro spásu, a všechno ostatní, dokonce i zákon, byly stejně bezcenné jako „odpadky“ (jak uvádí ve Fil. 3: 8) ¹⁾

Taylor Caldwell měl samozřejmě přístup k Pavlovým spisům a mohl vědět, co vlastně řekl o svém životě před Ježíšem. Ale realita o jeho životě pravděpodobně nebyla tak dobrým příběhem, jako smyšlenka o schůzce s otrokyní. Skutečný příběh z úst Pavla nikdy nezastavil lidi v tom, aby vyprávěli své fiktivní zprávy o Pavlovi.

Starověká fikce Pavlova života

Ze všech křesťanů, kteří kdy žili, pravděpodobně nemáme o nikom více příběhů než o Pavlovi. Stále máme řadu starodávných legendárních zpráv, stejně jako o Petrovi. V případě Pavla ale máme záznam o tom, že někdo byl skutečně chycen, protože si o něm vymýšlel příběhy a byl za to potrestán. Starověcí lidé se dívali na výmysly o historických postavách (tj. Smyšlené příběhy), stejně jako na padělky (falešná autorská tvrzení): byli to pseudá, „lež“ nebo „lži“ a obvykle nebyli tolerováni.

Mnoho starodávných vymyšlených příběhů lze najít v knize, která nese název Skutky Pavla. Příběh popisuje misionářskou činnost Pavla, jeho kázání a jeho úžasné zázraky. Pravděpodobně nejslavnější část příběhu líčí obrácení bohaté mladé ženy jménem Thecla, která se vzdá svého snoubence, aby se stala Pavlovým oddaným stoupencem.

Pavel prý přijel do města Ikonía a byl přivítán v domě křesťana jménem Onesiphorus. Tam káže slovo. Je to ale kázání zcela odlišné od toho, co sám Pavel učí ve svých vlastních dopisech v Novém zákoně, kde se jeho poselství vždy týká potřeby uvěřit v Ježíšovu smrt a vzkříšení pro záchranu. Tady, ve Skutcích Pavla, je apoštolovo poselství o sexuální abstinenci. Království může zdědit pouze ten, kdo je čistý v srdci a v těle a které je zachováno díky sexuální čistotě. To platí nejen pro svobodné lidi, ale také pro ty, kdo jsou ženatí. Sex je zakázán.

Thecla, která bydlí vedle, náhodou sedí v okně ve druhém patře a zaslechne kázání. Je zasnoubená s bohatým a prominentním mužem, ale na základě toho, co slyšela, se rozhodne opustit své svatební plány a následovat Pavla. Její matka a její poškozený snoubenec se jí snaží odradit, ale bezvýsledně. Předají ji proto úřadům, aby byla upálena na hranici za porušení společenských zvyků. Ona ale zázračně unikne a stane se Pavlovým následovníkem. Zbytek příběhu je o jejich dobrodružstvích s Pavlem a o tom jak byli pronásledováni.

V jiném městě Thecla odolává sexuálnímu svodům aristokrata a je také odsouzena k smrti. Tentokrát má být vržena k divokým zvířatům. Je však rozhořčena, že by mohla zemřít, než by byla pokřtěna ve své nové víře. Když spatřila kád' s vodou naplněnou lidožravými rybama (ať už jsou jakékoli), vrhla se dovnitř a prohlásila se za pokřtěnou. Bůh provedl další zázrak a Thecla uniká beze úhony. Nakonec se znovu sejde s apoštolem Pavlem, informuje ho o své touze šířit slovo evangelia a je k tomu povolána.

Uvedl jsem zde jen krátký náčrt tohoto poměrně dlouhého a zajímavého příběhu. Celá zpráva byla velmi oblíbená mezi některými křesťanskými skupinami v prvních stoletích. A způsobila také značný rozruch mezi církevními vůdci, kteří byli uraženi významnou rolí, kterou dostala Thecle jako někdo, kdo může křtít (sama sebe!) A káže evangelium, i když byla žena. Ve druhém století měla většina církví vyhrazena tyto ministerské povinnosti pouze pro muže. Ale zdálo se, že tyto příběhy, díky významné postavě Pavla, opravňovaly ženy, aby se do nich zapojily. Pavlovo „evangelium“ navíc v tomto textu pojednává o sexuální abstinenci a vyhýbání se manželství. V jiných církvích se učilo, že rodina je důležitá, že mužští vedoucí církví by měli být ženatí, že jejich manželky by měly mít děti a ve všech věcech být poddány svým manželům. Alternativní realita příběhu o Thecle vedla k několika vážným rozporům v církvi. 2)

Víme to, protože když se starověký autor poprvé zmíní o tomto příběhu, bylo to proto, aby se postavil proti. Spisovatelem byl slavný křesťanský teolog, obránce víry a misogynista Tertullian, který kolem roku 200 n. L. Napsal pojednání o křtu. V tomto pojednání útočí na ženy, které používaly příběh Thecly jako ospravedlnění k praktikování křtění, protože podle Tertuliána by mělo být dovoleno křtít pouze mužům. Tertullian tvrdí, že tento příběh Thecly byl vytvořen a nemá žádnou historickou hodnotu. Ve skutečnosti říká, že autorem příběhu byl starší („presbyter“) kostela v Malé Asii. Byl přistižen při psaní spisu a byl postaven před soud v církvi a pak byl zbaven své služby. Podle Tertuliána tedy příběh nelze použít k autorizaci praktik křtění od žen.3)

Vědci často uvádějí tento krátký, ale fascinující úryvek z Tertuliána, aby ukázali, že padělatelé nebyli v kostele vítáni. Přál bych si, aby to bylo poučení z příběhu, protože si myslím, že je to pravda, že padělatelé skutečně nebyli vítáni. Ale bohužel příběh není o padělatelovi. Je o tvůrci. Tento presbyter v Malé Asii nenapsal knihu prohlašující že je Pavlova; on napsal knihu s vymyšlenými příběhy o Pavlovi. Zároveň je pravda, že za to byl potrestán, protože falšovatelé byly odsuzováni. Byl přísně pokárán za to, že nemluvil pravdu.

Řada vědců z nějakých důvodů tvrdila, že presbyter tyto příběhy o Thece ve skutečnosti nevytvořil, ale jednoduše je převyprávěl a upravil je pro svůj vlastní cíl. Jinými slovy, příběhy se v ústní formě vyprávěly dlouho před koncem druhého století, než je někdo sepsal. Může tomu tak být, jak uvidíme dále v této kapitole, až se vrátíme k příběhům. Ale každopádně tyto příběhy musel někdo vymyslet, protože nejsou historické. Ať už byl potrestán autor nebo editor, který je jen zapsal, tak následky pro něj nebyly dobré.

Nekanonické spisy vytvořené ve jménu Pavla

Pokud křesťané píší příběhy o Pavlovi, vytvářeli také spisy údajně napsané Pavlem? To je otázka, kterou jsme si ohledně Petra položili v kapitole 2, a odpověď zde bude stejná. Existuje mnoho padělků ve jménu Pavla z rané církve, všechny, pokud je nám známo, napsané tak, aby „autorizovaly“ určité pohledy jménem tohoto velkého autora. Některé z těchto padělků přežili; víme i o dalších padělcích, které kdysi existovaly, ale jsou pro nás ztraceny.

Padělky vytvořené Marcionem

Možná si myslíte, že Pavlova osobnost byla sjednocujícím prvkem pro ranou církev. Jak se ukázalo, nic nemohlo být dále od pravdy. Zhruba v té době kdy sepsal presbyter v Malé Asii příběhy o Pavlovi, které vedly k rozkolu kvůli roli žen v církvi, ještě větší hrozba pro jednotu církve přišla ze zcela jiného směru. Jednalo se o učení jednoho z největších prvních obdivovatelů Pavla, učitele z druhého století a teologa Marciona. 4)

Je politováníhodné, že již nemáme žádné Marcionovy vlastní spisy. Byli totiž považováni za kacířské („falešné učení“) a proto zničeny. To, co máme, jsou spisy jeho oponentů, včetně zvláště již zmíněného Tertulliana, který napsal pětidílné vyvrácení Marcionova učení. Tuto práci stále máme a je to zlatý důl informací o jedné z nejrozporuplnějších osob v historii rané církve.

Marcion pocházel z města Sinope na jižním pobřeží Černého moře. Jeho otec byl údajně biskupem místní církve, a tak byl Marcion vychováván na počátku druhého století v křesťanské domácnosti. Jeho rodina pocházela z vyšší třídy a sám se jako mladý muž stal podnikatelem, zřejmě v lodním průmyslu. Poté, co nashromáždil značné množství majetku, odešel z Malé Asie do hlavního města říše, Říma, kde se připojil k církvi a aktivně se podílel na její službě. Vědci tradičně datují Marcionův pobyt v Římě mezi roky 139–144 n. L.

Právě v Římě rozvinul Marcion své charakteristické teologické myšlenky. Marcion byl zvláště přitahován Pavlovou myšlenkou, že člověk má milost v Bohu, ne tím, že bude plnit požadavky židovského zákona („díla zákona“, jak říká Pavel), ale pouze vírou v Kristovu smrt a vzkříšení. Pavel v knihách jako Galatským a Římanům v Novém zákoně zdůrazňuje, že nikdo nemůže mít milost u Boha prostřednictvím skutků zákona. Kázal pohanům své „evangelium“ (doslovně „dobrou zprávu“) a řekl jim, že Kristova smrt může přinést smíření s Bohem pro všechny, kdo mají víru.

Marcion viděl tento kontrast mezi židovským zákonem a Kristovým evangeliem extrémně a posunul kontrast k tomu, co považoval za jeho logický důsledek. Kde je zákon, tam není evangelium. Zákon a evangelium jsou zásadně odlišné. Jsou to opačné věci. Starý zákon nemá nic společného s Pavlovým evangeliem. Nezbytným závěrem pro Marciona bylo, že Bůh, který dal židovský zákon, není Bohem, který zachránil lidi od jejich hříchů, které byly následkem přestoupení zákona. Jinými slovy, starozákonní Bůh nebyl stejný jako Bůh Ježíše a jeho apoštola Pavla. Byli to doslova dva bohové.

Marcion tvrdil, že Bohem Starého zákona byl židovský Bůh, který stvořil tento svět, vybral si za svůj lid Izrael a poté jim dal svůj zákon. Nikdo však nebyl schopen tento zákon dodržet. Bůh Starého zákona tedy naprosto oprávněně odsoudil každého k zatracení. Byl to spravedlivý, hněvivý Bůh - ne zlý, jen bezohledně soudící. Bůh Ježíšův byl na druhé straně Bohem lásky, milosrdenství a odpuštění. Tento dobrý Bůh, nadřazený Bohu Židů, poslal Ježíše na svět, aby zemřel za hříchy ostatních, aby zachránil lidi před hněvivým Bohem Starého zákona. Spása tedy přichází vírou v Ježíšovu smrt.

Marcion se rozhodl dokázat svoji doktrínu dvou bohů sepsáním knihy nazvané Antitézy (tj. „Opačná tvrzení“). V něm ukázal, že mezi Starým zákonem a učením Ježíše a Pavla existovaly závažné nesrovnalosti. Bůh Starého zákona například nařizuje Izraelitům, aby převzali zaslíbenou zemi, a to nejprve zničením města Jericha (Joz 6). Nařizuje jim, aby šli do města a zabili v něm všechny muže, ženy a děti. Je to stejný Bůh, ptá se Marcion, který říká:

„Milujte své nepřátele,“ „Nastavte druhou tvář,“ a „Modlete se za ty, kteří vás pronásledují“? Nezní to jako stejný Bůh. Protože není stejný.

Bůh Starého zákona poslal své proroky, jedním z nich byl Eliša. Jednoho dne, jak nám bylo řečeno ve Starém zákoně, byl Eliša slovně obtěžován skupinou chlapců, kteří si dělali legraci z jeho plešaté hlavy. Eliša svolal Boží hněv na chlapce a dva medvědi vyběhly z lesa a čtyřicet dva z nich usmrtili (2 Král 2). Je to ten samý Bůh, který řekl: „Nechte malé děti přijít ke mně?“ Ne, existují dva různé bohové.

Protože Ježíšův Bůh není Bohem Starého zákona, a proto není stvořitelem světa, nemohl Ježíš patřit do tohoto stvořeného řádu. Nemohl se narodit na tento svět jako bytost z masa a krve; jinak by patřil Bohu Židů, stejně jako každá jiná stvořená bytost. Ježíš musel přijít přímo z nebe, od pravého Boha. Z tohoto důvodu nebyl skutečným fyzickým člověkem. Jen se zdálo, že je. Jinými slovy, Marcion byl doketista (viz kapitola 2). Pro tento názor by se mohl znovu odvolat na spisy Pavla, který uvedl, že Ježíš přišel na tento svět „v podobě hříšného těla“ (Ř 8,3). Pro Marciona to bylo všechno jen zdání.

Marcion je prvním křesťanem v historii, který trval na zřetelném kánonu Písma, tj. Sbírce knih, které budou považovány za posvátné autority. Marcionův kánon byl pozoruhodně krátký. Protože židovský Bůh nebyl pravým Bohem, jeho kniha nebyla součástí Křesťanských písem. Žádný křesťanský Starý zákon neexistoval. Kánon byl místo toho složen ze dvou částí. Jedna část se skládala z Pavlových dopisů. Marcion zřejmě znal deset z nich, všechny jsou v Novém zákoně kromě 1. a 2. Timoteovy a Tita, takzvaných pastoračních dopisů. Navíc Pavel ve svých dopisech neustále odkazuje na své „evangelium“. Marcion tedy zahrnul jako druhou část svého kánonu evangelijní zprávu o Ježíšově životě. Byla to zjevně verze Lukášova evangelia.

Problém tohoto kánonu jedenácti knih spočívá v tom, že i tyto knihy citují Starý zákon jako autoritu a zdá se, že potvrzují stvoření jako pocházející od pravého Boha. Jak by to mohlo být, kdyby Marcionovy názory na Pavla a Ježíše byly správné? Marcion na to měl snadnou odpověď. Věřil, že poté, co Ježíš opustil tuto Zemi, jeho následovníci, učedníci, změnili jeho učení a vrátili se ke svým starým židovským způsobům, nesprávně si vyložili poselství evangelia a změnili je, aby potvrdili dobrotu stvořitele Boha a jeho stvoření. Nikdy plně nepochopili Ježíšovo učení, že stvořitel nebyl ten pravý Bůh. Proto musel být Pavel povolán, aby byl apoštolem. Apoštolové před ním změnili Ježíšovo učení, a tak byl Pavel pověřen, aby věci uvedl na pravou míru. Podle Marciona, tato široká nesprávná interpretace Ježíšova poselství zasáhla mnoho dalších křesťanů, včetně zákoníků, kteří kopírovali spisy Pavla a Lukáše. Těchto jedenáct knih bylo ve skutečnosti nesprávně kopírováno v průběhu let. Písaři, kteří nerozuměli pravdě - že jsou dva Bohové, že Ježíš se ve skutečnosti nenarodil a není ve skutečnosti člověk atd. - upravili texty a vložili do nich falešné pohledy. Marcion poté upravil svých jedenáct knih a vypustil z nich části, které se zdály příliš židovské.

Kromě těchto jedenácti knih nechal Marcion a jeho následovníci vytvořit další knihy ve jménu Pavla. Víme to z fragmentárního textu, který se dochoval z druhého století, z textu, který pojednává o tom, které knihy patří do pravého souboru Písma, na rozdíl od kánonů Marciona a jiných kacířů. Tento text se nazývá Muratoriánský kánon, pojmenovaný podle italského učence Muratoriho, který ho objevil.⁵⁾ Muratoriánský kánon mimo jiné naznačuje, že Marcionité, tedy Marcionovi stoupenci, vytvořili dvě knihy se jménem Pavla, dopis pro křesťany ve městě Alexandrii a dopis křesťanům ve městě Laodicea. Tyto dopisy Alexandrijcům a Laodiceanům už bohužel neexistují. Můžeme si však být relativně jistí, že

pokud se někdy objeví, budou prezentovat ještě více než knihy z Marciónova kánonu jeho charakteristické názory na dva bohy, nečlověka Ježíše a spásu, kterou přinesl.

3 Korintským

Bylo zcela běžné, že „ortodoxní“ křesťané (tj. Křesťané, kteří přijali teologické názory, které se nakonec v celém křesťanství staly široce přijímanými) obviňovali „heretiky“ (ty, kteří učili „falešná učení“) z padělání dokumentů se jmény apoštolů. Cílem padělatelů bylo podpoření jejich názorů. Mnohem více o tomto jevu uvidíme v kapitole 6. Například Petrovo evangelium bylo odsuzováno z kacírství, protože učilo doketický pohled na Ježíše. Ortodoxní křesťané však také padělali své vlastní dokumenty. Máme mnohem více těchto padělků, protože tyto pravověrné spisy se přepisovaly pro potomky, i když ve skutečnosti nebyly napsány jejich údajnými autory.

Každý, kdo zná Nový zákon, ví, že obsahuje dva Pavlovy dopisy církvi v Korintu, zvané 1. a 2. Korintským. Většina lidí neví, že mimo Nového zákona existuje také kniha s názvem 3 Korintským. Je to fascinující kniha, napsaná ve jménu Pavla, která se staví proti kacírům jako Marcion. Ale Pavel jí nenapsal. Je to ortodoxní padělek z druhého století. ⁶⁾

Stejně jako Theclový příběh, i 3 Korintským se nyní nacházejí v spise Skutky Pavla. Podle tohoto spisu přišli do Korintu dva kacíři, kteří přinesli své falešné názory, Šimon Kouzelník, kterého jsme již potkali, a Cleobius. Korintští křesťané byli rozrušeni tím, co slyšeli, a napsali Pavlovi, aby ho požádali, ať odstraní toto kacírské učení a osobně přijde napravit ty, kteří mu podlehli.

Tento dopis Pavlovi, zfalšovaný jako by byl od Korintských, je první částí 3. Korintským. Popisuje tvrzení dvou falešných učitelů jako ta: že je nesprávné odvolávat se na starozákonní proroky, že Bůh „není všemohoucí“ (tj. Že Bůh stvořitel není Bohem všech), že nebude žádné budoucí vzkříšení těla, že svět nebyl stvořen Bohem, že Kristus nepřišel na Zemi nesoucí skutečné tělo, že se nenarodil z Marie a že svět nebyl stvořen Bohem, ale anděly.

Hodně z toho zní jako Marcionovo učení. Jak jsme viděli, Marcion znehodnotil lidské „tělo“, protože odmítl myšlenku, že stvořitel tohoto světa je pravý Bůh. A tvůrce je samozřejmě ten, kdo vytvořil tělesné bytosti. Následkem toho Marcionovi následovníci nevěřili, že posmrtný život budou žít „v těle“, na konci času nedojde k fyzickému vzkříšení. Také Kristus nemohl mít skutečné tělo a ve skutečnosti se nenarodil. Vzhledem k tomu, že Starý zákon není součástí křesťanské Bible, nelze podle Marciona prorokům věřit a Bůh stvořitel není pravým Bohem.

Alespoň jeden aspekt údajného učení Šimona a Cleobia však nezní jako Marcion a to je jejich učení, že svět byl stvořen „anděly“. Marcion tvrdil, že byl stvořen Bohem Starého zákona. Někteří Marcionovi následovníci si buď mysleli, že židovský Bůh stvořil svět prostřednictvím mocných andělských prostředníků, nebo fiktivní odpůrci Korintanů nebyli Marcionovi následovníci jako takoví, ale byli to „kacíři“ s názory velmi podobnými Marcionovým.

Zbytek 3 Korintským je Pavlovým dopisem. Tento dopis je mnohem delší než dopis od Korintských a „Pavel“ v něm silně argumentuje proti kacírským názorům, které předkládají falešní učitelé. Pavel zdůrazňuje, že poselství, které káže, dostal od ostatních apoštolů, „kteří byli po celou dobu spolu s Pánem Ježíšem Kristem“. Jinými slovy, jeho poselství není pro něj

jedinečné. To je v rozporu s Marcionem, který viděl Pavla jako apoštola par excellence, který se postavil proti falešnému učení ostatních apoštolů, kteří kazili Ježíšovo poselství. Pavel dále zdůrazňuje, že Ježíš se skutečně narodil z Marie a přišel v těle, aby vykoupil všechna těla a vzkřísil lidi z mrtvých v těle. Pravý Bůh je stvořitel a proroci byli jeho mluvčími.

Tento důraz na „maso“ (tělo) je velmi zajímavý, ale také trochu ironický. Jedna nedávná studie 3. Korintským ukázala, že padělatel, který měl v úmyslu postavit se proti falešnému učení heretiků, tak činil tím, že učil myšlenky o těle, které jsou v rozporu s tím, co učil skutečný historický Pavel.⁷⁾ Pavel sám jistě věřil že Bůh stvořil tento svět a ten ho na konci věků vykoupí. Pavel, stejně jako většina Židů a křesťanů, si myslel, že na konci tohoto věku dojde k tělesnému vzkříšení. To znamená, že lidé budou čelit soudu a budou odměněni, nebo potrestáni, ve svých vlastních tělech, která budou vzkříšena z mrtvých (viz např. 1. Kor. 15). Ale Pavel nenazval maso „tělem“. Naopak „tělo“ znamenalo pro Pavla něco úplně jiného. Znamenalo to část lidské přirozenosti, která je ovládána hříchem a je odcizena Bohu (viz např. Řím 8: 1–9). Pro Pavla bylo třeba pohřbít „tělo“, protože bylo ovládáno hříchem. Lidské maso bude vzkříšeno z mrtvých, ale tělo musí nejprve zemřít.

Toto poněkud technické chápání pojmu „tělo“ se ztratilo v pozdějším ortodoxním křesťanství, když si teologové začali myslet, že tělo a maso jsou totéž. A to se stalo ve 3. Korintským. Na rozdíl od Pavla tento autor zdůrazňuje důležitost těla jako Božího stvoření, které bude vzkříšeno. Jinými slovy, jedná se o případ, kdy padělatel, který prohlašuje, že je Pavlem, představuje názor, který je v rozporu s Pavlovým názorem, přestože se snaží jménem Pavla napravit učení, které považuje za falešné.

Dopisy Pavla a Seneky

Zcela jinou agendu lze najít v mnohem pozdějších padělcích Pavlových dopisů, které jsou zcela ovlivněny pozdějším křesťanským názorem na Pavla. Na konci druhého století mnoho křesťanů - nejen Marcion - považovalo Pavla za nejdůležitější postavu náboženství po Ježíši. Pavla chápali jako velkého apoštola, velkého mluvčího, velkého teologa církve. Jeho spisy byly široce čteny a jeho myšlenky byly hluboce ceněny. Křesťané se ale v průběhu let začali divit, proč, pokud byl Pavel tak skvělým a bystrým myslitelem, se o něm nezmínil žádný další velký myslitel té doby. Proč se zdá, že byl v Římské říši, mimo samotnou křesťanskou církev, velkou neznámou?

Někdy ve čtvrtém století se neznámý autor snažil tuto otázku vyřešit, a to vytvořením série čtrnácti dopisů mezi Pavlem a římským filozofem Senekou.⁸⁾ Seneka byl široce uznáván jako největší filozof své doby, jeden ze skutečných intelektuálních gigantů rané římské říše. Pocházel z elitní a mocné horní vrstvy společnosti, protože byl vychovatelem a později poradcem císaře Nerona. Řada senekových filozofických spisů byla čtena již ve starověku a řada z nich přežila dodnes. Ale nikde v těchto spisech Seneka nezmínil existenci křesťanství ani nezmínil Ježíše nebo některého z velkých vůdců nové víry.

Těchto čtrnáct dopisů napravlují tuto chybu. Osm ze čtrnácti jsou údajně Senekovy dopisy Pavlovi; dalších šest jsou Pavlovy odpovědi. Moderní čtenáři těchto dopisů jsou často trochu zklámani, že jejich obsah je tak skrovný. Dalo by se doufat v nějaké dobré šťavnaté drby mezi největším myslitelem prvního století a největším apoštolem církve. Ale až na jednu

výjimku nechtějí dopisy poskytnout například vymyšlené příběhy o životě v císařském paláci. Jejich účelem je ukázat, že Pavel byl dobře orientován a respektován intelektuály své doby.

„Seneka“ ve svém prvním dopise chválí Pavla za „úžasné nabádání k morálnímu životu“ a naznačuje, že se jedná o božské učení, která nehovoří ani tak Pavel, jako skrze něj Bůh. Pavel ve své odpovědi jednoduše naznačuje, že ano, Seneka mluví pravdu! V dalším dopise Seneka chválí Pavlovu „vznešenou řeč“ a jeho „nejctihodnější myšlenky“ a naznačuje, že sám císař Nero si tyto dopisy přečetl a byl dojat Pavlovými city. To vše je samozřejmě historicky falešné. Seneka téměř jistě o Pavlovi nikdy neslyšela. Ale o tři sta let později to byl dobrý příběh.

Pouze v jednom dopise je nějaký historicky zajímavý odkaz. V dopise 11 (někdy čísluovaném 14, protože se chronologicky jeví jako poslední) Seneka vyjadřuje upřímnou lítost nad tím, že Pavel byl odsouzen k smrti, přestože je nevinný. Tato zmínka je součástí tradice, že Pavel byl mezi křesťany umučenými Nerem, kteří je obviňovali ze zapálení ohně, který spálil město Řím, který on sám mohl zapálit. Seneka uvádí, že oheň hořel šest dní a zničil 132 paláců a 4000 bytových domů. A naznačuje svůj zármutek, že křesťané a Židé kvůli tomu byli popraveni Nerem, nespravedlivým vládcem „který má z vraždy radost a lži používá jako převlek“. Ale císařovy dny jsou sečteny a on zaplatí pokutu tím, že podstoupí věčné trápení: „Tento prokletý bude spálen v ohni za všechny.“

Zde tedy máme nejen soubor padělků napsaných ve jménu Pavla a Seneky staletí poté, co byli oba mrtví, ale také vymyšlenou zprávu o tom, jak takový významný filozof si cenil Pavla, jak Pavla i jeho spolukřesťany považoval za nevinné při obvinění z žhářství vznesená proti nim v roce 64 n. l. Křesťané v pozdějších stoletích vzali tyto spisy s mimořádnou vážností. Později bylo považováno za samozřejmost, že Seneka znal apoštola Pavla a jeho křesťanské poselství a že slavný filozof, největší myslitel své doby, byl zcela otevřen Kristovu evangeliu.

„Pavlovy“ spisy v Novém zákoně

Stejně jako tomu bylo u Petra, tak je to i s Pavlem. Mimo Nový zákon existuje řada vymyšlených příběhů, které se o něm vyprávěly, a řada spisů, které údajně vydal. Všechny spisy přisuzované Pavlovi mimo Nového zákona byly zfalšovány. Existují v Novém zákoně nějaké falzifikáty Pavla?

I zde existuje široká vědecká shoda. Existuje třináct dopisů, které tvrdí, že je napsal Pavel v Novém zákoně, téměř polovina novozákonních knih. Ale šest z nich pravděpodobně nenapsal Pavel. Vědci nazývali těchto šest písmen „deutero-Pavlova“, což znamená, že mají „sekundární“ postavení v korpusu Pavlových spisů.

Prakticky všichni učenci souhlasí s tím, že sedm z Pavlových dopisů je autentických: Římanům, 1. a 2. Korintským, Galatským, Filipenským, 1. Tesalonicenským a Filemonovi. Těchto sedm spolu dobře ladí a vypadají stylově, teologicky a většinou každý je jiným

způsobem jako od stejné osoby. Všichni tvrdí, že je napsal Pavel. Existuje jen málo důvodů pochybovat o tom, že je skutečně napsal Pavel.

Dalších šest se významně liší od této hlavní skupiny sedmi. Tři z nich - 1. a 2. Timoteovi a Titus - jsou si natolik podobné, že většina vědců je přesvědčena, že je napsala stejná osoba. Ostatní tři jsou obvykle přiřazeny třem různým autorům. O první skupině tří existuje největší vědecká shoda, a tak začnu diskutovat o tom, proč je vědci dlouho považovali za padělky.

Pastorální listy: 1 a 2 Timoteovi a Titovi

Dopisy 1 a 2 Timoteovi a Titovi jsou seskupeny dohromady a od osmnáctého století se nazývají „Pastorální listy“. Název je odvozen od předmětu; autor, který se prohlašuje za Pavla, údajně píše vedoucím církve, svým společníkům Timoteovi a Titovi, aby je poučil o jejich pastoračních nebo služebních povinnostech v příslušných církvích. Jak za chvíli ukáží, tři listy mají navzájem mnoho nápadných podobností; ale jsou to také tři odlišné dopisy s pravděpodobně třemi odlišnými účely, stejně jako autentické Pavlovy dopisy mají každý odlišný účel. Než ukážu, proč je většina vědců považuje za napsané někým jiným než Pavlem, měl bych každý dopis stručně shrnout.

Shrnutí dopisů

První Timoteovi prohlašuje, že je dopisem Pavla svému mladšímu kolegovi Timoteovi, kterého zanechal jako vůdce církve ve městě Efezu. V dopise „Pavel“ dává Timoteovi pokyny týkající se řízení a organizace církve. Má se postavit proti skupinám falešných učitelů, kteří navrhnou divoké teorie zahrnující „mýty a genealogie“ a kteří propagují jakousi přísnou asketickou aktivitu jako duchovní cvičení, ve kterém je například zakázáno manželství a musí být dodržována určitá přísná dietní omezení. Má zajistit, aby do církevních úřadů biskupa a jáhna byl jmenován pouze ten správný člověk. Zejména biskupové mají být pouze muži, kteří jsou ženatí, nejsou noví konvertité a mají žít čestně.

Mezi nejrůznější problémy, kterým se autor 1. Timoteovi věnoval, patří role žen v církvi. Autor ve své pronikavé pasáži naznačuje, že ženy mají být poslušné a nesmí mít nad mužem žádnou autoritu, například prostřednictvím výuky. Místo toho mají „mlčet“. Takto se podle autora věci prostě mají dít, jak je patrné od samého začátku v rajské zahradě, kdy byl první muž Adam oklamán svou ženou Evou a snědl zakázané ovoce. Byla to vina té ženy. Ale ona, žena, může být stále spasena, ujišťuje autor, tím že „rodí děti“ (2: 11–15). Jinými slovy, ženy mají být tiché, poddajné a těhotné.

Přestože je 2. Timoteovi adresován stejné osobě, je psán v jiné situaci. V tomto případě Pavel údajně píše z vězení v Římě (nikdy nám nebylo řečeno, kde byl napsán 1 Timoteovi); byl postaven před soud a brzy očekává druhý soud, ve kterém bude odsouzen k smrti. Píše Timoteovi, aby ho povzbudil v jeho pokračujících pastoračních povinnostech a jeho boji proti falešným učitelům, kteří pronikli do církve. „Pavel“ v tomto dopise vyjadřuje Timoteovi hodně lásky a zájmu; je to zdaleka nejosobnější z pastorálních dopisů. A doufá, že se Timoteus k němu brzy připojí v Římě a přinese mu některé z jeho osobních věcí.

Knihy Titus zní velmi podobně jako kniha 1 Timoteovi, téměř jako by to byla Reader's Digest verze z delšího dopisu. Ale je adresován Pavlem Titovi, jinému společníkovi, který je údajně pastorem církve na ostrově Kréta. Pavel píše, aby jeho zástupce napravil ty, kdo předávají falešné učení, což opět zahrnuje „genealogie“ a „mytologie“. Rovněž dává pokyny různým skupinám v církvi: starším mužům, starším ženám, mladším ženám, mladším mužům a otrokům.

První podezření učenců ohledně dopisů

Tyto tři dopisy jsou pro naši diskusi obzvláště významné, protože to byly první dopisy od Pavla, o nichž se v dějinách moderního bádání ve velké míře tvrdilo, že jsou padělky. Velký okamžik nastal v roce 1807 zveřejněním dopisu německého učenice Friedricha Schleiermachers. Schleiermacher byl jedním z nejvýznamnějších křesťanských teologů devatenáctého století. Proslavil se obranou křesťanské víry proti jejím „kultivovaným opovržením“ a rozvíjením odlišných teologických názorů, které ovlivňovaly teologii až do dvacátého století. Stále existují vědci, kteří se specializují na studium děl a výuku Schleiermachers. Mezi jeho mnoha spisy patří otevřený dopis zaslaný pastorovi v roce 1807, ve kterém se pokusil prokázat, že 1. Timoteovi nebyla napsána Pavlem.

Schleiermacher tvrdil, že 1. Timoteova používá slova a rozvíjí myšlenky, které byly v rozporu s těmi v ostatních Pavlových dopisech, včetně 2. Timoteovi a Titovi. Falešné učení napadené v dopise navíc nezní jako nic, o čem víme z doby Pavla. Místo toho zní jako hereze druhého století, které se obecně říká „gnostické“.

Stejně jako Marcion i gnostičtí křesťané tvrdili, že tento svět není stvořením jediného pravého Boha. Gnostici ale na rozdíl od Marciona nevěřili, že jsou jen dva bohové. Trvali na tom, že v božské říši bylo mnoho božských bytostí, které všechny vznikly v určitém okamžiku v minulosti na věčnosti, a že tento svět byl vytvořen, když jedna z božských bytostí spadla z božské říše a byla uvězněna v tomto mizerném světě hmoty.⁹⁾ Gnostické náboženství učilo, že někteří z nás mají ve svých tělech božskou jiskru. Spása přijde k jiskře, až když se dozví pravdu o tom, odkud pochází a kdo ve skutečnosti je. Jinými slovy, vnitřní prvek božského v nás potřebuje získat pravé a tajné „poznání“, které ho může osvobodit. V řečtině je slovo „poznání“ gnóza, a tak se tomuto druhu náboženství říká gnosticismus. Podle gnostických křesťanů Kristus přináší spásu poskytnutím tajného poznání, nikoli například smrtí na kříži. A protože cílem spásy bylo uniknout z pasti lidského těla, mnoho gnostiků bylo přísně asketických a naléhalo na své následovníky, aby s tělem zacházeli přísně, například v tom, co bylo snědno, a aby se vyhnuli potěšením ze sexu.

Schleiermacher tvrdil, že „mýty a genealogie“, zmíněné v 1. Timoteovi, zní jako mytologie hlášané těmito pozdějšími gnostiky druhého století. V souvislosti s dalšími problémy knihy, jako je nepavlivská slovní zásoba, to ukazuje, že se jednalo o pozdější produkci padělanou ve jménu Pavla. Brzy poté, co Schleiermacher napsal svou otevřenou esej k dopisu, vystoupili další učenci, kteří argumentovali nejen tím, že má pravdu o 1. Timoteovi, ale také o tom, že další dva pastorační dopisy napsal stejný člověk. Všichni tři byli padělky.

Aktuální výzkum: Jsou dopisy padělané?

Jen za posledních třicet nebo čtyřicet let, dvě století od Schleiermachera, bylo pastoračním dopisům věnováno neuvěřitelné množství studií. Hodně z toho je pro běžnou veřejnost zdoluhavé, ale pro ty z nás, kteří jsme nenormální učenci, je to fascinující. Nemohu to zde vše shrnout. Místo toho jednoduše uvedu několik důvodů, proč si myslím, že všechny tři dopisy byly napsány stejnou osobou a že touto osobou nebyl Pavel.¹⁰⁾

Hned na začátku bych měl připustit, že někteří noví učenci tvrdě argumentují tím, že 2 Timoteovi se tak liší od ostatních knih, že by měla být posuzována samostatně, protože to zřejmě byl jiný autor než ostatní, možná sám Pavel.¹¹⁾ Asi rok předtím, než jsem začal psát tuto knihu, jsem sám začal mít stále větší sklon přijmout tento názor. Ale pak jsem v této věci provedl další seriózní průzkum a nyní jsem přesvědčen, že kdokoli napsal 1 Timoteovi, musel napsat i 2 Timoteovi. Důvodem je to, že sdílejí příliš mnoho slovních spojení a podobností, než aby to byla jen náhoda. Jen zvažte, jak začínají:

1 Timoteovi: *„Pavel, apoštol Krista Ježíše ... Timoteovi ... milost, milosrdenství a pokoj od Boha Otce a Krista Ježíše, našeho Pána. “*

2 Timoteovi: *„Pavel, apoštol Krista Ježíše ... Timoteovi ... milost, milosrdenství a pokoj od Boha Otce a Krista Ježíše, našeho Pána. “*

Jsou prakticky stejné. A co je ještě důležitější, neexistuje žádný další dopis Pavla, který by začínal tímto způsobem. Buď jsou od stejného autora, nebo jeden autor kopíruje dopis od jiného. Existují však důvody, proč si myslíme, že to není práce opisovače. Za prvé, existuje spousta slovních shod podobného druhu. Oba dopisy mají společná slova a fráze, které se nenacházejí v žádném z ostatních dopisů přisuzovaných Pavlovi: „příslib života“ „s čistým svědomím“ „z čistého srdce“ „stráž depozit (víry)“ Pavel je "Apoštol, herold a učitel." A dál a dál a dál. Zarážející je nejen to, že tyto fráze a mnoho dalších jim podobných se nachází v těchto dvou dopisech, ale že se nacházejí pouze v těchto dvou písemnostech.

To je důvod, proč jeden z dopisů není psán opisovačem, který používá druhý jako svůj vzor. To by vyžadovalo, aby textář věděl nejen to, která slova a fráze jsou důležité v prvním dopise, ale také to, která z těchto slov a frází byla současně slova, která Pavel nikdy nepoužíval. Předpokládám, že je teoreticky možné, že by velmi bystrý student Pavla v prvním století přečetl všechny Pavlovy dopisy, vytvořil seznam slov, která se v nich objevila, a pak sepsal 1 Timoteovi, vytvořil tam seznam důležitých slov a porovnal tyto dvě seznamy a rozhodl se napsat další dopis Timoteovi s použitím spousty slov a frází, které se vyskytly jen ve druhém seznamu, ale ne v prvním. Ale to je již opravdu bujná představivost. Je mnohem snazší uvěřit, že kdokoli napsal jeden dopis, měl své oblíbené výrazy a použil je také ve druhém dopise. Je to jen o tom, že tyto pojmy nebyly pojmy používanými Pavlem.¹²⁾

To je jeden z důvodů, proč byli vědci z devatenáctého století přesvědčeni, že Pavel tyto dopisy nenapsal. Slovní zásoba a styl psaní se velmi liší od ostatních Pavlových dopisů. V roce 1921 napsal britský učenec AN Harrison důležitou studii o pastoračních dopisech, ve kterých podal řadu statistik o použití slov v těchto spisech. Jedním z jeho nejcitovanějších čísel je, že v pastoračních dopisech je použito 848 různých slov. Z tohoto počtu 306 - více než třetina z nich! - se nevyskytuje v žádném z dalších pavlovských dopisů Nového zákona. To je

mimořádně vysoké číslo; zejména vzhledem k tomu, že asi dvě třetiny z těchto 306 slov používají křesťanští autoři žijící ve druhém století. To naznačuje, že tento autor používá slovník, který se stal běžnějším po Pavlových dnech, a že proto také žil po Pavlovi.¹³⁾

Řada vědců zpochybnila Harrisonovo použití statistik, protože, jak všichni víme, můžete statistiky dokázat téměř vše, co chcete. Ale argumenty ohledně používání slov se během devadesáti let od jeho studie stále více zdokonalovaly a téměř v každé provedené studii je zřejmé, že použití slov v pastorálních listech se liší od slov v jiných Pavlových dopisech.¹⁴⁾ Zároveň je pravděpodobně že příliš rozdílná slovní zásoba nebude použita v podobném formátu písemnosti. Konec konců každý používá různá slova při různých příležitostech a většina z nás má mnohem bohatší zásobu slovní zásoby, než jaká se objevuje v jakémkoli daném dopise, který píšeme.

Problém je v tom, že se zdá, že mnoho faktorů směřuje stejným směrem, což ukazuje, že tento autor není Pavel. Za prvé, někdy tento autor používá stejná slova jako Pavel, ale znamenají pro něj něco jiného. Výraz „víra“ měl pro Pavla nejvyšší význam. V knihách, jako je Římanům a Galatským, se víra týká důvěry, kterou má člověk v Krista, aby přinesl spásu svou smrtí. Jinými slovy, tento výraz popisuje vztah s druhým; víra je důvěra „v“ Krista. Autor pastorálních také používá výraz „víra“. Ale tady nejde o vztah s Kristem; víra zde znamená učení, které tvoří křesťanské náboženství. To je „víra“ (viz Titovi 1:13). Stejně slovo, jiný význam. Totéž platí i pro další klíčové pojmy, například „spravedlnost“.

Ještě důležitější je, že některé myšlenky a koncepty v pastoračních listech jsou v rozporu s tím, co najdete v dopisech, které Pavel určitě napsal. Například jsme viděli, že Pavel se velmi zajímal o to, že konání „skutků zákona“ nemůže přispět k jeho správnému postavení před Bohem. Nebyl to židovský zákon, který by mohl přinést spásu, ale smrt a vzkříšení Ježíše. Když Pavel mluví o „skutcích“, má na mysli: dělat věci, které vyžaduje židovský zákon, jako je obřezání, dodržování košerů a dodržování sabatu. V pastorálních však již židovský zákon není otázkou a autor mluví o skutcích jako o „dobrých skutcích“, tedy o konání dobrých skutků pro ostatní lidi. Tento termín se vyskytuje šestkrát v samotném Timoteovi. Tento autor má zájem ukázat, že když jste morálně dobrý člověk, nemůžete si zasloužit svou spásu. To může být pravda, ale je to úplně jiný nápad než ten Pavlův; Pavel byl znepokojen tím, že jste dodržovali židovský zákon jako prostředek ke spasení (neměli byste), nebyl znepokojen pokud jste pro Boha dělali dobré skutky.

Nebo si vezměte úplně jinou představu, manželství. V 1. Korintánům 7 Pavel naléhá, aby lidé, kteří jsou svobodní, měli zkusit zůstat svobodní, stejně jako on. Důvodem je, že konec všech věcí je blízko a lidé by se měli věnovat šíření slova, nikoli vytváření svého sociálního života. Ale jak to je pastorálních? Zde autor trvá na tom, aby se vedoucí církve oženili. V Pavlových dopisech je lepší nebýt ženatý; v pastorálních se vyžaduje, aby byli lidé (alespoň vedoucí církve) ženatí.

Nebo se zamyslete nad základní otázkou, jak je člověk „zachráněn“. Pro samotného Pavla může být člověk spasen pouze smrtí a vzkříšením Ježíše. A pro pastorální? Alespoň pro ženy nám v 1. Timoteovi 2 říká, že budou „spaseny“ když budou rodit děti. Je těžké přesně vědět, co to znamená, ale rozhodně to neznamená to, co myslel Pavel!

Pravděpodobně největší problém s přijetím pastorálních listů jako pocházejících od Pavla zahrnuje historickou situaci, kterou, jak se zdá, předpokládají. Pavel si stejně jako Ježíš před ním myslel, že žije na samém konci věků. Když byl Ježíš vzkříšen z mrtvých, znamenalo

to, že konec již začal a že se brzy bude konat budoucí vzkříšení mrtvých. Podle židovského myšlení mělo vzkříšení dorazit, až tento věk skončí. Proto Pavel v 1. Korintánům 15:20 nazval Ježíše „prvním ovocem vzkříšení“. Toto je zemědělská metafora. Farmáři oslavují první den sklizně pořádáním té noci párty; to připomíná „první plody“ sklizně. A kdy jdou ven, aby získali zbytek sklizně? Následujícího dne - ne o dvacet nebo dva tisíce let později. Ježíš je první ovoce, protože s ním začalo vzkříšení a velmi brzy budou všichni - všichni mrtví - vzkříšeni k soudu. Proto si Pavel myslí, že on sám bude naživu, až se Ježíš vrátí z nebe (viz 1. Tes. 4: 14-18).

Mezitím však církev musí ve světě růst a přežít. Pavel si myslel, že v tomto krátkém přechodném období mezi vzkříšením Ježíše a koncem věků byl Duchu Božím dán církvi a každému jednotlivci, který církev tvoří. Když byl člověk pokřtěn, dostal Ducha (1. Kor. 12:13) a Duch mu dal duchovní „dar“. Někteří pokřtěni dostali dar výuky, další prorocství, další uzdravení, další mluvení v andělských jazycích, další výklad těchto jazyků. Všechny tyto dary měly pomoci křesťanské komunitě fungovat jako celek (1. Kor. 12-14). Žádný z darů nebyl nepatrný nebo nevýznamný. Na všech záleželo. Všichni v církvi byli obdarováni stejně, takže si v církvi byli všichni rovni. Otroci byli na stejné úrovni jako páni, ženy byly stejné jako muži. Proto mohl Pavel říci: „V Kristu není ani otrok, ani svobodný, ani muž, ani žena“ (Gal 3,28). Vládla rovnost.

Když nastaly problémy v jedné z Pavlových církvi - například v kostele v Korintu, pro který máme nejlepší dokumentaci - napsal, aby se s ním vypořádal. Je zajímavé číst jeho korespondenci s Korintány. Církev byla v nepořádku. Došlo k rozporům a epizodám bojů, někteří členové stavěli jiné k civilnímu soudu, bohoslužby byly v chaosu a došlo k krutým neshodám ohledně hlavních etických problémů, například zda bylo správné jíst maso, které bylo obětováno pohanským modlám. Někteří lidé popírali, že by mělo dojít k budoucímu vzkříšení, a došlo k hrubé nemorálnosti - někteří muži navštěvovali prostitutky a chlubil se tím v kostele a jeden chlapík spal se svou nevlastní matkou.

Při řešení těchto závažných problémů apeluje na církev jako celek a na jednotlivce v ní. Vyzývá je, aby využívali své duchovní dary pro vzájemné dobro. Apeluje na ně, aby jednali jako jednotka. Vyzývá je, aby se začali chovat eticky. Kárá je za to, že nepřijali správné učení, například o budoucím vzkříšení.

Jediná věc, kterou Pavel nedělá, je napsat vedoucím církve v Korintu a říct jim, aby si udělali pořádek sami u svých farníků. Proč? Protože v Korintu nebyli žádní vůdci církve. Nebyli tam žádní biskupové ani jáhni. Nebyli tam žádní pastoři. V této krátké době, než přišel konec, to byla skupina jednotlivců, z nichž každý měl dar Ducha.

Porovnejte to s tím, co máte v Pastorálních. Zde nemáte jednotlivce obdarované Duchem, aby společně vytvořili komunitu. Tady máte pastory Timotea a Tituse. Máte církevní vůdce: biskupy a jáhny. Máte hierarchii, strukturu, organizaci. To znamená, že máte jinou historickou situaci, než jakou jste měli za dnů Pavla.

Pokud očekáváte, že se Ježíš brzy vrátí - řekněme někdy tento měsíc - není třeba hierarchického systému organizace a vedení. Krátkodobě si prostě musíte vystačit. Pokud se však Ježíš nevrátí a budete se muset připravit na dlouhou trať, bude to jinak. Musíte se zorganizovat. Musíte mít vedení. Musíte mít někoho, kdo tu show pořádá. Musíte mít učitele, kteří mohou ve vašem středu vykořenit falešné učení. Musíte určit, jak by si lidé měli společensky navzájem pomáhat: pánové k otrokům, manžel k manželkám, rodiče k dětem. V hierarchickém systému neexistuje rovnost; existuje vedení. To je to, co najdete v pastoračních

dopisech - církve připravující se na dlouhou trať. Ale to není to, co najdete v historickém Pavlovi. Pro historického Pavla tu nebude žádná dlouhá trať. Konec se blíží, bude brzy.

Jak jsem řekl na začátku této diskuse, někteří učenci byli ochotni připustit, že 1 Timoteovi a Titus, který je úzce spjat s 1 Timoteovi, jsou pseudepigrafické, ale že 2 Timoteova může pocházet od Pavla. Snažil jsem se ukázat, že tento názor nemůže fungovat, protože kdo napsal 1 Timoteovi, napsal také 2 Timoteovi. Pokud je jeden padělek, tak i druhý. To neznamena, že tyto dva dopisy se týkají stejných zájmů nebo byly napsány pro stejný účel; znamená to, že je napsal stejný autor. Jedním bodem však někdy je, že ve 2. Timoteovi je tolik osobních informací, že je těžké pochopit, jak by mohly být padělané. Proč by například padělatel řekl svému údajnému čtenáři (který ve skutečnosti nebyl jeho čtenářem!), Aby mu jistě přinesl svůj plášť, když přijde, a také knihy, které tam zanechal (2 Tim 4,13)?

Na tuto námitku přesvědčivě odpověděl jeden z velkých učenců starověkého padělání Norbert Brox, který podává přesvědčivé důkazy o tom, že tento druh „věrohodnosti“ (jak jsem jej nazval v kapitole 1) je typický pro padělky. Pokud bude dopis znít „domácky“, odstraní se podezření, že je padělaný. Osobní oznámení ve 2. Timoteovi (jich je v Titovi méně a ještě méně v 1. Timoteovi) tedy slouží k přesvědčení čtenářů, že toto skutečně napsal Pavel, i když tomu tak není.¹⁵⁾ Proč ale autor vytváří takové dopisy ?

Proč byly pastorační dopisy padělané?

Nejjasnější odpovědí je, že autorem je někdo, kdo čelí novým problémům v generaci po Pavlovi, problémům, které sám Pavel nikdy neřešil, a chce se jimi zabývat jménem autority, které bude nasloucháno. A kdo v Pavlových církvích má větší autoritu než sám Pavel? Autor se tady zabýval problémem falešných učení, například těch, kteří se zabývají „mýty a geneologiemi“ v 1. Timoteovi a dalších falešných učitelů, kteří tvrdili, že ke vzkříšení „již došlo“ ve 2. Timoteovi. Zabýval se také problémy týkajícími se vedení církve a problémy s rolí žen v církvi. Všechno to dělal s tím, že předstíral, že je Pavel.

Někteří vědci si mysleli, že tyto padělky mohly reagovat na něco ještě jiného. Ve velmi zajímavé a vlivné studii americký vědec Dennis MacDonald tvrdí, že pastorační dopisy byly psány, aby se postavily proti názorům, které byly v oběhu v příbězích spojených s Theclou.¹⁶⁾ Je pravda, že Skutky Pavla, kde jsou příběhy Thekly popsány, byly pravděpodobně napsány později než pastorální možná o sedmdesát až osmdesát let. Příběhy zaznamenané ve Skutcích Pavla však kolovaly velmi dlouho, než se presbyter v Malé Asii rozhodl je sepsat. Názory, které se nacházejí v příbězích o Thecle jsou v kontrastu s názory obhajovanými v Pastoralních. Mohl být jeden z nich napsán, aby pod autoritou Pavla povolil opačný názor?

Ve Skutcích Pavla je manželství pohrdáno. V pastorálních je manželství podporováno; od církevních vedoucích se ve skutečnosti vyžaduje, aby se ženili. Ve Skutcích Pavla je sexuální aktivita odsouzena; pouze tím, že zůstaneš cudný, můžeš vstoupit do nebeského království. V pastorálních je nutná sexuální aktivita; ženy budou zachráněny pouze tím, že budou mít děti. Ve Skutcích Pavla mohou ženy - konkrétně Thecla - učit a vykonávat autoritu. V pastorálních mají být ženy tiché a poddajné; nesmějí učit ani vykonávat autoritu. Vzhledem k tomu, že pastorační dopisy jsou v přímém rozporu s názory nalezenými v příbězích začleněných do Skutků Pavla, MacDonald tvrdí, že dopisy byly padělané někým, kdo slyšel příběhy o Thecle a chtěl sdělit jaký je přímo Pavlův „pravý“ bod pohledu.

Toto je velmi lákavý argument a může být správný. Ale pro mnoho vědců je největší problém s daty sepsání materiálů. Skutky Pavla byly pravděpodobně napsány presbyterem Malé Asie několik desítek let poté, co byly sepsány pastorální. Příběhy, které presbyter používal, mohly být mnohem starší, ale bez jasných důkazů je těžké to říci. Takže i jiná historická rekonstrukce může být věrohodnější.

Jde to i takhle. Jak jsme viděli, Pavlovy církve byly rozděleny mnoha způsoby. Jeden z rozkolů zahrnoval otázky sexu, sexuality a pohlaví. Někteří křesťané od Pavla si mysleli, že se ženami by se mělo zacházet jako s rovnými a mělo by jim být dáno stejné postavení a autorita jako mužům, protože Pavel řekl, že „v Kristu není ani muž, ani žena“ (Gal 3,28). Jiní pavlovští křesťané si mysleli, že ženy jsou rovnocenné mužům pouze „v Kristu“, což znamená „teoreticky“, nikoli v sociální rovině. Tito křesťané chtěli zmírnit Pavlův vlastní (emancipační) důraz pro ženy a jeden z nich se rozhodl napsat soubor dopisů, Pastoralních, které opravovaly tento pohled v Pavlovu jménu. Měl také další problémy, které chtěl řešit: povahu vedení v církvi, potřebu potlačovat falešné učení, vztahy otroků a pánů, rodičů a dětí atd.

Ale ne každý byl přesvědčen a ne každý přijal tyto dopisy jako pocházející od Pavla. Pamatujte, že například Marcion tyto listy neměl (je těžké zjistit, jestli o nich věděl). Na druhé straně rozkol ohledně role žen navíc nebyl urovnán výskytem pastoračních dopisů. Rozkol žil dál, křesťané viděli Pavla stále jako odpůrce manželství a sexu, ale jako zastávce žen. Tato druhá strana vyprávěla zase příběhy o Pavlovi, který podporoval jejich názory, a tyto příběhy se nakonec začaly soustředit kolem jedné z klíčových Pavlových obrácených, Thecly. Najednou v druhém století byly široce v oběhu obě sady dokumentů, vymyšlené příběhy o Pavlovi a Thecle a padělané dopisy Pavla, které se nakonec dostali až do Nového zákona.

2 Tessalonicenským

Když jsem byl konzervativním evangelickým křesťanem během mého dospívání, bylo několik věcí, o kterých jsem si byl vysoce nábožensky jistý, byla to skutečnost, že se Ježíš brzy vrátí z nebe, aby mě a mé spoluvěřící odnesl ze světa, při „vytržení“, než přijde poslední soužení. Četli jsme nejrůznější knihy, které podporovaly naše názory. Málokdo si dnes uvědomuje, že nejprodávanější knihou v angličtině v 70. letech byla kromě Bible také kniha *The Late, Great Planet Earth*, napsaná fundamentalistou Christianem Hal Lindseyem. Na základě pečlivého (nebo neopatrného, v závislosti na vaší perspektivě) studia knihy *Zjevení* a dalších prorockých biblických knih napsal Lindsey spis o tom, že se na Středním východě stane velmocí Sovětský svaz, Čína, Evropská unie, a nakonec i USA se střetnou v masivní konfrontaci vedoucí k totálnímu jadernému holocaustu, těsně předtím, než se Ježíš vrátí. To vše, jak nám bylo řečeno, se muselo stát před koncem 80. let, jak učilo samotné Písmo.

Zjevně se to nikdy nestalo. A nyní neexistuje Sovětský svaz. Ale to nezabránilo lidem psát o tom, jak přijde velmi brzy konec teď, v naší době, kdykoli. Podle žebříčku s prodejem knih převyšuje prodej knih o Harrym Potterovi seriál *Left Behind*, o těch, kteří nebudou vzati během vytržení. Spoluautorem těchto knih byli Jerry Jenkins a Timothy LaHaye, který si dříve užíval kariéru se svou ženou Beverly při psaní knih o sexu pro křesťany.

To, co si většina z milionů lidí, kteří věří, že se Ježíš brzy vrátí, během našem života neuvědomuje, je, že vždy existovali křesťané, kteří si to mysleli o svém vlastním životě. Toto byl prominentní pohled mezi konzervativními křesťany na počátku dvacátého století, na konci devatenáctého století, v osmnáctém století, ve dvanáctém století, ve druhém století, v prvním století - ve skutečnosti téměř v každém století. Jedna věc, kterou měli všichni, kdo si to kdy mysleli, společnou, je to, že každý z nich se prokazatelně a nevyvratitelně mýlil.

Sám Pavel si myslel, že za jeho života se blíží konec. Nikde to není jasnější než v jednom z dopisů, o kterém jsme si jisti, že ho napsal, 1. Tesalonicenským. Pavel napsal křesťanům v Tesalonice, protože někteří z nich byli rozrušeni smrtí řady jejich spoluvěřících. Když obrátil tyto lidi, Pavel je učil, že se blíží konec věku, že brzy vstoupí do království, a že se Ježíš vrátí. Členové sboru však zemřeli, než k tomu došlo. Ztratili svou nebeskou odměnu? Pavel jim píše, aby ujistil ty, kdo přežili, že neztratí, dokonce i ti, kteří zemřeli, budou přivedeni do království. Ve skutečnosti, když se Ježíš vrátí ve slávě na nebeských oblacích, „mrtví v Kristu vstanou první; pak my, kteří jsme naživu, kteří zůstaneme, budeme spolu s nimi chyceni, abychom se setkali s Pánem ve vzduchu“ (4:17).

Dále říká, že to bude náhlá neočekávaná událost. Ten den přijde „jako zloděj v noci“, a když si lidé budou myslet, že je vše v pořádku, „přijde na ně náhlé zničení“ (5: 2–3). Tesaloničané by měli být ostražití a připraveni, protože stejně jako u porodních bolestí těhotné ženy je možné vědět, že to přijde velmi brzy, ale nemůžete předpovědět přesný okamžik.

Právě tento důraz na náhlost znovuobjevení Ježíše, který lidi překvapí, činí druhý dopis, který Pavel údajně napsal Tesalonicenským, tak zajímavý. Toto je také kniha napsaná o druhém příchodu Ježíše, ale nyní se řeší úplně jiný problém. Čtenáři byli „svedeni z cesty“ dopisem, který byl zjevně padělán ve jménu Pavla (2: 2) a uváděl, že „den Páně je blízko“. Autor 2 Tesalonicenským, prohlašující, že je od Pavla, tvrdí, že konec ve skutečnosti nenastane hned. Určité věci se musí stát před tím. Dojde k určitému druhu politického nebo náboženského povstání a vzpoury a objeví se postava podobná antikristovi, která se posadí do Jeruzalémského chrámu a prohlásí se za Boha.

Jinými slovy, Tesaloničané si mohou být jisti, že ještě nejsou v posledním okamžiku dějin, kdy se znovu objeví Ježíš. Podle událostí, které se stanou podle Písma, budou vědět, kdy je téměř tady. Může to však být od stejného autora, který napsal druhý dopis, 1. Tesalonicenským? Porovnejte scénář Ježíšova zjevení ve 2. Tesalonicenským, podle něhož to ještě chvíli potrvá a budou tomu předcházet rozeznatelné události, se scénářem 1. Tesalonicenským, kdy konec přijde jako „zloděj v noci“, který se objeví, když to lidé budou nejméně čekat. Zdá se, že mezi učením 1 a 2 Tesalonicenským existuje zásadní rozdíl, a proto si tolik vědců myslí, že 2 Tesalonicenským není od Pavla.¹⁷⁾

Je zvláště zajímavé, že autor 2 Tesalonicenským naznačuje, že všechny tyto věci učil své obrácené už v době, kdy byl s nimi (2: 5). Pokud tomu tak je, jak lze vysvětlit 1. Tesalonicenským? Problém je v tom, že si lidé myslí, že konec má přijít každý den, na základě toho, co jim řekl Pavel. Ale podle 2 Tesalonicenským Pavel nikdy nic takového neučil. Učil je, že musí dojít k celé řadě událostí, než nastane konec. Navíc, pokud je to to, co je učil, jak píše 2 Tesalonicenským, je divné, že jim nikdy nepřipomíná toto učení v 1. Tesalonicenským, kde si zjevně myslí, že je učili něco jiného.

Pavel pravděpodobně nenapsal 2 Tesalonicenským. Díky tomu je jedna skutečnost v dopise obzvláště zajímavá. Na konci dopisu autor trvá na tom, že je Pavel, a poskytuje jakýsi

důkaz: „Já tento pozdrav píšu svou rukou. Toto je značka v každém mém dopise; takhle píšu“ (3:17). To znamená, že „Pavel“ diktoval svůj dopis písaři, který jej celý zapsal, až do konce, kdy se Pavel podepsal svou vlastní rukou. Čtenáři dopisu viděli změnu rukopisu a poznali Pavlovo písmo, které bylo jako ověření, že tento dopis je skutečně jeho, na rozdíl od padělku zmíněného v 2: 2. Zvláštní je, že autor tvrdí, že se jedná o jeho běžnou praxi. Takhle ale většina nesporných Pavlových dopisů nekončí, včetně 1. Tesalonicenským. Tato slova lze těžko vysvětlit jako ta Pavlova, ale dávají smysl, pokud se padělatel snaží přesvědčit své čtenáře, že ve skutečnosti je Pavel.

Někteří vědci uvažovali nad otázkou padělání trochu více a navrhli, že když se autor, který prohlašuje, že je Pavel, snaží uklidnit své čtenáře, aby nebyli svedeni padělaným dopisem („jako od nás“), který tvrdí, ve jménu Pavla, že konec je hned za rohem, padělatel ve skutečnosti odkazuje na 1 Tesalonicickým! To znamená, že někdo, kdo žil později, chtěl uklidnit čtenáře zprávy, kterou sám Pavel učil o bezprostředním konci, protože ten hned nepřišel a Pavel a všichni ostatní mezitím zemřeli. Autor tedy chtěl dát jistotu tím, že padělal dopis, v němž tvrdí, že autentický dopis je padělek. Ať už je to správné či nikoli, zdá se být relativně jisté, že někdo po době Pavla rozhodl, že musí zasáhnout do situace, kdy lidé dychtivě očekávali konec, tak dychtivě, naznačuje, že zanedbávali povinnosti každodenního života (3: 6–12); a udělal to tak, že napsal dopis v Pavlově jménu, protože dobře věděl, že je někým jiným, kdo žije později. Druhá Tesalonicenským se tedy zdá být dalším příkladem pavlovského padělku..

Efezským

Když jsem v polovině 80. let učil na Rutgers, pravidelně jsem nabízel kurz o životě a učení Pavla. Jednou z učebnic v tomto kurzu byla kniha o Pavlovi od konzervativního britského učenice FF Bruce.¹⁸⁾ Knihu jsem použil, protože jsem nesouhlasil téměř se vším, co je v ní, a myslel jsem si, že by to bylo dobrým nápadem, kdyby moji studenti viděli jinou stránku příběhu než tu, kterou jsem jim vyprávěl ve třídě. Jedna z věcí, které si FF Bruce myslel o Pavlových spisech, bylo, že Efezským byla ze všech pavlových dopisů nejvíce Pavlova. Nejenže si myslel, že to napsal Pavel; myslel si, že to zapouzdřilo lépe než jakékoli jiné písmo srdce a duši Pavlovy teologie.

To jsem si kdysi myslel také před lety, když jsem teprve začínal se studiem. Poté jsem absolvoval kurz Nového zákona v teologickém semináři v Princetonu u profesora J. Christiaana Bekera. Beker byl impozantní učenec se znalostmi o Pavlovi. Na konci 70. let napsal rozsáhlou a vlivnou studii o Pavlově teologii, jednu ze skutečně velkých studií, které kdy byly o této problematice publikovány.¹⁹⁾ Beker byl důkladně přesvědčen, že Pavel nenapsal Efezským, protože Efezským ve skutečnosti představuje vážnou změnu v Pavlově myšlenkách.²⁰⁾

V době, kdy jsem se účastnil kurzu, jsem si nebyl tak jistý. Čím víc jsem však tuto záležitost studoval a pečlivě porovnával, co Efezským říká, s tím, co sám Pavel říká ve svých nesporných dopisech, byl jsem stále více přesvědčen. V době, kdy jsem učil na Rutgers, jsem si byl jist, že Pavel ten dopis nenapsal. Dnes většina biblických vědců souhlasí. Efezským

mohou znít jako Pavel, ale když začnete kopat trochu hlouběji, objeví se velké rozdíly a nesrovnalosti.

Efezským je napsáno pohanským křesťanům (3: 1), aby jim připomnělo, že i když byli kdysi odcizeni Bohu i jeho lidu, Židům, nyní byli smířeni; byli napraveni Bohem a hranice, která dělila Žida od pohanů - židovský zákon - byla stržena Kristovou smrtí. Židé a pohané nyní mohou žít ve vzájemné harmonii, v Kristu a v souladu s Bohem. Po uvedení této teologické sady myšlenek v prvních třech kapitolách (zejména v kapitole 2) se autor obrací k etickým otázkám a diskutuje o způsobech, kterými musí Ježíšovi následovníci žít, aby projevíli jednotu, kterou mají v Kristu.

Důvody, proč si myslet, že Pavel tento dopis nenapsal, jsou četné a přesvědčivé. Za prvé, styl psaní není Pavlov. Pavel obvykle píše krátké, jednoduché věty; věty v Efezanech jsou ale dlouhé a složité. V řečtině je úvodní díkůvzdání (1: 3-14) - všech dvanáct veršů - jednou větou. S extrémně dlouhými větami v řečtině není nic špatného; ale Pavel takhle nepsal. Je to jako Mark Twain a William Faulkner; oba psali dobře, ale nikdy byste si nespletli jednoho s druhým. Někteří vědci poukazují na to, že ve stovce vět v Efezanům má 9 z nich délku přes 50 slov. Porovnejte to s Pavlovými vlastními dopisy. Například Filipenským má 102 vět, z nichž pouze 1 má více než 50 slov; Galatským má 181 vět, opět jen 1 s více než 50 slovy. Kniha má také nepřiměřený počet slov, která se jinak v Pavlových spisech nevyskytují, celkem 116, což je mnohem více, než je průměr (o 50 procent více než například ve Filipenským, které je přibližně stejně dlouhé).²¹⁾

Ale hlavním důvodem, proč si myslím, že Pavel nenapsal Efezanům, je to, že to, co autor místy říká, neodpovídá tomu, co sám Pavel říká ve svých dopisech. Například Efezanům 2: 1-10 určitě vypadá jako Pavlovo písmo, ale jen naoko. Zde, stejně jako v autentických Pavlových dopisech, se dozvídáme, že věřící byli odděleni od Boha kvůli hříchu, ale byli Bohem přijati výlučně prostřednictvím jeho milosti, nikoli jako výsledek „skutků“. Ale zde kupodivu Pavel zahrnuje sebe jako někoho, kdo byl před příchodem ke Kristu unesen „vášněmi našeho těla, konajícími vůli těla a smyslů“. To nezní jako Pavel z nesporných dopisů, který říká, že byl „bez úhony“, pokud jde o „spravedlnost zákona“ (Fil 3,4). Navíc, i když v tomto dopise hovoří o vztahu Židů a pohanů, autor nemluví o spasení bez „skutků zákona“, jako to dělá Pavel. Místo toho mluví o spasení, k činění „dobrých skutků“. To prostě nebyl problém, který Pavel řešil.

Tento autor navíc naznačuje, že věřící již byli „spaseni“ Boží milostí. Jak se ukázalo, slovo „spasení“ v Pavlových autentických dopisech se vždy používá k označení budoucnosti. Spása není něco, co lidé již mají; to budou mít, až se Ježíš vrátí na nebeských oblacích a vysvobodí své následovníky od Božího hněvu.

Související a nejdůležitější je, že ve svých vlastních spisech Pavel zdůrazňoval, že křesťané, kteří byli pokřtěni, „zemřeli“ mocnostem světa, které byly přirovnány k Božím nepřátelům. „Zemřeli s Kristem“. Ale ještě nebyli „vzkříšeni“ s Kristem. Stane se to na konci věků, kdy se Ježíš vrátí a všichni lidé, živí i mrtví, budou vzkříšeni, aby čelili soudu. Proto je v Římanům 6: 1-4 Pavel důrazný: ti, kdo jsou pokřtěni, „zemřeli“ s Kristem a „budou s ním vzkříšeni“ při Ježíšově druhém příchodu.

Pavel v tomto bodě nesmírně zdůraznil, že vzkříšení věřících je budoucnost, fyzická událost, nikoli něco, co se již stalo. Jedním z důvodů, proč napsal 1. Korintánům, bylo právě to, že někteří křesťané v této komunitě zaujali protichůdný názor a tvrdili, že již nyní si užívají vzkříšené existence s Kristem, že již zakouší výhody spásy. Pavel věnuje 1. Korintským 15

výkladu, že vzkříšení není něco, co se již stalo. Jde o budoucí fyzickou událost, která teprve nastane. Křesťané dosud nebyli vzkříšeni s Kristem.

Ale porovnejte toto tvrzení s tím, co říká Efezským: „I když jsme byli mrtví skrze naše viny, Bůh nás obživil společně s Kristem ... a vzkřísil nás s ním a posadil nás s ním na nebeská místa“ (2: 5–6) . Zde jsou věřící popisováni jako ti kdo již zažili duchovní vzkříšení a užívají si nebeskou existenci zde a teď. To je přesně ten názor, proti kterému argumentoval Pavel ve svých dopisech Korintským!

Když se podíváte pozorně na Efezským, tak je v rozporu s Pavlovou vlastní prací. Tuto knihu zjevně napsal pozdější křesťan v jedné z Pavlových církví, který se chtěl zabývat velkým problémem své doby: vztahem Židů a pohanů v církvi. Udělal to tak, že se vydával za Pavla, přestože dobře věděl, že není Pavel. Dosáhl svého cíle, tím, že vytvořil padělek.

Kolosenským

Totéž lze říci o knize Kolosenským. Na první pohled to vypadá jako Pavlovo dílo, ale ne tak, když se na něj podíváte hlouběji. Kolosenským obsahuje spoustu slov a frází, které se vyskytují také v Efezským, a to natolik, že si řada vědců myslí, že kdokoli zfalšoval Efezským, použil jako jeden ze svých zdrojů list Kolosenským, podepsaný od Pavla. Bohužel použil knihu, kterou Pavel téměř jistě nenapsal.²²⁾

Kolosenským mají jinou agendu a účel než Efezským. Jeho autor se zvláště zajímá o skupinu falešných učitelů, kteří se zabývají nějakou „filozofií“. Autor bohužel neuvádí, co tato filozofie obnášela, a zmiňuje jen náznaky. Falešní učitelé evidentně vyzývali své posluchače, aby uctívali anděly a řídili se židovskými zákony o tom, co jíst a jaké zvláštní dny si ponechat jako náboženské svátky. Jedním z důvodů, proč autor podrobně nevysvětluje, co tito falešní učitelé učili, může být to, že lidé, kteří dopis četli, dobře věděli, koho měl na mysli a co říkali.

Autor vystupuje proti nim a zdůrazňuje, že Kristus sám, nikoli andělské bytosti, je bůh hodný uctívání a že jeho smrt ukončila potřebu dodržovat zákon. Ve skutečnosti pro něj věřící v Krista již jsou nad všemi lidskými pravidly a předpisy, protože již byli vzkříšeni s Kristem na nebeských místech a prožívají nějakou mystickou jednotu s Kristem zde a teď. To však neznamená, že by křesťané mohli žít jakýmkoli způsobem, jak se jim zlíbí. Stále byli zodpovědní za žití morálních životů. Poslední dvě kapitoly proto nastiňují některé etické požadavky nového života v Kristu.

Důvody, proč si myslím, že knihu nenapsal Pavel, jsou stejné jako důvody u Efezským. Mimo jiné se styl psaní a obsah knihy výrazně liší od stylů v nesporných Pavlových dopisech. Zdaleka nejpřesvědčivější studii stylu psaní Kolosenským provedl německý učenec Walter Bujard téměř před čtyřiceti lety.²³⁾ Bujard analyzoval nejrůznější stylistické rysy dopisu: druh a četnost spojek, infinitivy, příčestí, relativní věty, řetězce genitiv a spousta dalších věcí. Zvláště se zajímal o srovnání Kolosenským s Pavlovými dopisy, které měli podobnou délku: Galatským, Filipenským a 1. Tesalonicenským. Rozdíly mezi tímto dopisem a Pavlovými spisy jsou výrazné a přesvědčivé. Jen pro zajímavost:

Jak často dopis používá „nepřátelská spojení“ (např. „I když“): Galatským 84krát; Filipenským, 52; 1 Tesalonicenským, 29; Kolosenským, jen 8.

Jak často dopis používá kauzální spojky (např. „Protože“): Galatským, 45krát; Filipenským, 20; 1 Tesalonicenským, 31; Kolosenským, jen 9.

Jak často dopis používá spojení (např. „To“, „jako“) k uvedení výroku: Galatským, 20krát; Filipenským, 19; 1 Tesalonicenským, 11; Kolosenským, jen 3.

Seznamy pokračují na mnoha stránkách a sledují nejrůznější informace, přičemž nespočet úvah směřuje stejným směrem: jedná se o někoho, kdo má jiný styl psaní než Pavel.

A zde je opět obsah toho, co autor říká, v rozporu s Pavlovým vlastním myšlením, ale je v souladu s Efezským. Například i zde autor naznačuje, že křesťané již byli „vzkříšeni spolu s Kristem“, když byli pokřtěni, a to navzdory Pavlovu naléhání, že vzkříšení věřících je budoucnost, ne minulost (viz Kol 2,12–13).

To, co zde máme, je tedy další případ, kdy se pozdější následovník Pavla zajímal o řešení situace v jeho vlastní době, a to tak, že převzal štafetu a vzal si jméno Pavla a pod jeho jménem vytvořil dopis.

Závěr

Viděli jsme, že v rané církvi byla používána řada falzifikátů Pavla, byli to dopisy, které prohlašovaly, že je napsal Pavel, ale ve skutečnosti to byl někdo jiný. Některé z těchto dopisů jsou dnes uznávány jako padělky, jako například Dopisy Pavla a Seneky. Jiné jsou věcí vážné vědecké diskuse. Většina vědců však uznává, že zatímco v Novém zákoně je sedm dopisů, které Pavel jistě napsal, šest dalších pravděpodobně (nebo u některých vědců jistě) není od Pavla, z některých důvodů, které jsem zde uvedl. Existuje mnohem více důvodů, ale všechny argumenty jsem nejmenoval.

Někteří vědci se však zdráhali nazývat tyto deuteropavlovské dopisy jako padělky. Některí argumentovali tím, že se liší od Pavlových vlastních dopisů, protože je dal Pavel napsat písaři, který používal jiný styl psaní než Pavel. Jiní se domnívají, že jelikož se Pavel v některých svých dopisech zmiňuje o spoluautorech, pravděpodobně byli za psaní těchto dopisů zodpovědní tito další autoři, což vysvětluje jejich rozdíly. A ještě jiní tvrdili, že ve filozofických školách bylo běžné, že učedníci učitele psali pojednání a podepisovali je jménem svého učitele jako projev pokory, protože všechny myšlenky pocházely od samotného učitele.

To vše jsou zajímavé návrhy. Ale myslím, že se všichni mýlí. V následující kapitole se pokusím ukázat proč.

Kapitola čtvrtá

Alternativy ke lžím a podvodům

Když jsem byl během let dospívání dobrým konzervativním evangelickým křesťanem v Moody Bible Institute, věděl jsem, že v Novém zákoně nemůže existovat žádný padělek. Můj pohled na Písmo byl hluboce zakořeněný v samotném Písmu a především v klasickém výroku o vlastní biblické inspiraci, 2. Timoteovi 3:16: „Celé Písmo je inspirováno Bohem [doslovně, je vdechnuto Bohem] a je užitečné pro učení, pro pokárání, pro nápravu a pro výcvik ve spravedlnosti.“ Pokud je Písmo „vdechnuto“ nebo inspirováno Bohem, pak v něm zjevně nemůže být nic špatného, natož cokoli, co se blíží lži. V nemalé míře to je proto, že sám Bůh, který text vdechl, nelže.

Z tohoto důvodu jsme znali všechny klíčové verše, včetně následujících:

Bůh není člověk, že by lhal. (Num. 23:19)

Sláva Izraele [tj. Boha] neklame. (1. Sam. 15:29)

V naději na věčný život, který slíbil Bůh, který nikdy nelže... (Titovi 1: 2)

Stvrdil to přísahou, takže dvěma nezměnitelnými záležitostmi, ve kterých Bůh nemůže lhát ... (Židům 6:18)

Písmo říká, že je inspirováno nebo vdechováno Bohem. Bůh nelže a nemůže lhát. Písmo proto neobsahuje a nemůže obsahovat lži. Falšování na druhé straně zahrnuje lhaní. Z tohoto důvodu nemohou být v Bibli žádné padělky. [1\)](#)

Tento konzervativní evangelický názor někteří badatelé drží dodnes, přinejmenším konzervativní evangeličtí učenci. Ale měl bych zdůraznit, že jde o pohled, který je postaven na teologických premisách toho, co musí být pravda, nikoli na základě toho, co ve skutečnosti je pravda.[2\)](#) U konzervativních evangelikálů musí být Bible bez omylu, chyb, nebo lži. A pokud to tak musí být, tak to tak je!

Může Bible obsahovat lži?

Popíši dále změnu mého pohledu na věc. Tři roky poté, co jsem absolvoval Moody, jsem studoval magisterský program v Princetonském teologickém semináři, hlavní presbyteriánské škole, která zdůrazňuje kritické výzkum více než nekritický dogmatismus. Právě na semináři v Princetonu jsem zjistil, že jsem k Bibli dříve přistupoval přesně naopak. Jako konzervativní evangelikál jsem přišel k Bibli a předpokládal jsem o ní určité věci ještě před jejím přečtením. Tvrdil jsem, že nemůže mít chyby. A pokud nemohla mít chyby, pak také zjevně neměla chyby. Cokoli, co vypadalo jako chyba, tedy opravdu nemohlo být chybou, protože Bible nemohla mít chyby. A jak jsem věděl, že Bible nemůže mít chyby? Ne na základě jakéhokoli zkoumání nebo studia Bible, ale jednoduše na základě toho, co mi řekli ostatní, podloženo několika důkazy. Přenesl jsem svou víru v bezchybný text do Bible a tak jsem přirozeně nenašel žádnou chybu, protože žádná tam nemohla být.

Ale proč jsem věřil, že je tento názor pravdivý? Bylo spousta dalších křesťanů, kteří věřili jiným věcem, zejména na místě, jako je Princetonský teologický seminář. Právě tam jsem si uvědomil, že protože je Bible kniha, bude mít smysl k ní přistupovat tak, jak se přistupuje ke knihám. Na světě určitě existují knihy, které v sobě nemají žádné chyby. Ale nikdo by netrval na tom, že konkrétní telefonní seznam, učebnice chemie nebo návod k použití automobilu v sobě nemá absolutně žádné chyby, dokud si je nepřečte, aby zjistil, zda ano nebo ne. Spíše než si myslet, že Bible nemůže mít chyby, než se podívám, jestli ano, nebo ne.

Vím, že mnoho evangelikálních křesťanů si myslí, že je to obrácené a špatné, že zpochybňování Bible znamená zpochybňování Boha. Ale já to tak nevidím. Pokud Bůh vytvořil bezchybnou knihu, pak by kniha měla být bez chyb. Pokud to, co máme, není bezchybná kniha, pak to není kniha, kterou nám dal Bůh bez chyb.

Navíc, když jsem studoval Bibli, sem a tam jsem začal vidět chyby. A pak se začali množit. A nakonec to již nebyli jen malé detaily, ale také velmi podstatné otázky skutečného významu. Získal jsem přesvědčení, že Bible, ať už je čímkoliv, je velmi lidská kniha.

Lidské knihy ze starověkého světa někdy obsahovaly padělky, spisy, o nichž se tvrdí, že je autorem někoho, kdo je nenapsal. To jistě platí i o hebrejské Bibli, křesťanském starém zákoně. Kniha Daniel tvrdí, že je napsána prorokem Danielem během babylónského zajetí v šestém století př. N. L. Ale neexistuje způsob, jak by mohla být napsána tehdy. Učenci již více než sto let přinášejí jasné a přesvědčivé důvody domnívat se, že byla napsána o čtyři sta let později, ve druhém století př. N. L., Někým, kdo falešně prohlašoval, že je Daniel. Stejně tak kniha Kazatel. Autor této knihy se neodhaluje a neříká, že se jmenuje Šalomoun, ale říká, že je synem Davida, který je králem v Jeruzalémě, a že je fantasticky bohatý a moudrý. Jinými slovy, prohlašuje, že je Šalomoun, aniž by použil své jméno. Ale v žádném případě to nebyl Šalomoun. Tato kniha mohla být napsána až šest set let po Šalomounově smrti, jak se dnes shodují kritičtí bibličtí vědci.³⁾

Zatímco ve Starém zákoně existuje několik padělků, v Novém zákoně existuje celá řada případů. Dosud jsme uvažovali o dvou knihách, které falešně tvrdí, že byly napsány Petrem, a šesti knihách, které falešně tvrdí, že byly napsány Pavlem. Je pozoruhodným jevem, že i když se vědci široce daleko shodují na tom, že tyto knihy ve skutečnosti nenapsali jejich údajní autoři, mnozí učenci se zdráhají tyto knihy nazývat tím, čím jsou: literárními podvody,

kteří mají oklamat své čtenáře. Někdy si myslím, že je trochu divné, že když někteří učenci odkazují na knihy s falešnými autorskými tvrzeními mimo Nový zákon, nemají žádné výčitky, je nazývat „padělky“, ale když hovoří o takových knihách v Novém zákoně nazývají je „pseudepigrapha.“ Možná je pro ně lepší použít méně šokující, technický výraz pokud jde o Bibli? Nebo možná místo toho by bylo lépe nazývat věci pravými jmény. Máme co do činění se stejným fenoménem, ať už byla kniha zahrnuta do kánonu nebo ne.

V této kapitole se zabývám způsoby, jakými se někteří vědci pokoušeli obejít tento problém, že Nový zákon obsahuje padělky. Někdy to dělají s vysvětlením, které se stalo extrémně běžným a rozšířeným, natolik, že pro některé lidi zní jako rozumné. Mimo jiné se široce tvrdí, že praxe falešných autorských tvrzení byla ve starověku přijatelná na filozofických školách, a proto byla omluvitelná pro stoupence Petra nebo Pavla. Nebo se uvádí, že údajně pseudepigrafické dopisy lze vysvětlit tím, že se domníváme, že Petr a Pavel k sepsání těchto spisů používali písaře. Jak uvidíme, existuje jen velmi málo důkazů na podporu obou názorů.⁴⁾ Než se budu zabývat takovými vysvětleními, musím se nejprve zabývat dalším hlediskem, často uváděným vědci.

Je padělání klamem?

Omyl společnosti učenců

Překvapivý počet vědců tvrdí, že i když Bible může obsahovat padělky, tyto padělky nikdy neměly nikoho podvádět. Podle tohoto názoru se starověcí autoři, kteří přijali falešné jméno, nesnažili své čtenáře svést z cesty. Nelhali, nebyli lstiví a nebyli odsouzeni.

Je těžké pochopit, jak někdo, kdo si přečetl některou ze starověkých diskusí o padělání, může činit taková tvrzení. Ale tento pohled je tak rozšířený, že se stal zcela běžným předmětem novozákonního studia. Dovolte mi uvést několik příkladů vědců, kteří říkají prohlášení tohoto druhu, spolu s několika komentáři, než zdůrazním, jak špatný je tento názor.

Jeden vysoce respektovaný autor 20. let 20. století v klasické studii o pastoračních dopisech tvrdil, že autor, který si říkal Pavel, přestože byl někým jiným, „si nebyl vědom toho, že by apoštola jakkoli zkresloval; nikoho vědomě neklamal; ve skutečnosti není nutné předpokládat, že by někoho podvedl.“⁵⁾ Jaké důkazy poskytuje tento vědec pro tato tvrzení? Vůbec žádná. A jaké je to pozoruhodné prohlášení! Pokud autor nechtěl nikoho podvádět a ve skutečnosti nikoho neoklamal, proč je to tak, že každý čtenář těchto dopisů i po více než sedmnácti letech byl podveden, jako i dnes, když předpokládají, že autor, který tvrdí že byl Pavlem opravdu nebyl Pavel?

Nebo zvažte výrok autora ze 70. let, který nám říká: „Pseudonymita byla v rané literatuře častým rysem. Na tom nebylo nic nemorálního; byl to prostě ekvivalent moderní anonymity. Byla to známka pokory; autor, který se příliš nedíval na to, že by mohl psát pod svým vlastním jménem, se uchýlil pod známější jméno.“⁶⁾ Tento autor má v jedné věci alespoň pravdu: ve starověké literatuře je padělání časté. Ale je to jako „moderní anonymita“? To je o této praxi poněkud zvláštní napsat. Proč neříká, že je to jako „starověká“ anonymita? Knihy byly často

psány anonymně ve starověké i moderní době. To ale vyvolává otázku, na kterou tento vědec nemůže odpovědět. Pokud autor, který psal v pokoře, nechtěl uvést své vlastní jméno, proč prostě nepsal anonymně? Proč své práci přidělil falešné jméno a vykreslil sebe jako někoho jiného?

Nebo si vezměte tento komentář od učence, který v 90. letech napsal o pseudonymním autorství 2 Tesalonicenským: „Tento druh pseudonymity by neměl být označen jako „padělek“. Tato kvalifikace implikuje negativní morální úsudek a uvidíme, že autor 2. Tesalonicenským a autoři srovnatelných pseudonymních dokumentů s největší pravděpodobností nepovažovali své spisy za produkty podvodu. Měli bychom se pokusit posoudit takové spisy podle norem, které byly zaběhnuté v prostředí, ve kterém vznikly.“⁷⁾ To zní jako rozumný přístup, hodnotit spisy spíše podle starověkých než moderních standardů. Ale tento učenec to nikde nedělá. Nikdy se nedívá na to, jak dávní lidé nazývali tuto praxi, ani na to, co o ní říkali.

Reprezentantem stejné myšlenkové linie je práce nedávného učence, který se zabývá skutečností, že autor Efezským falešně prohlašoval, že je Pavel. Tento vědec uvádí, že takové falešné tvrzení „bylo rozšířenou a přijímanou literární praxí v židovské i řecko-římské kultuře.... Není důvod uvažovat o pseudonymitě negativně a spojovat jí nutně s takovými pojmy jako padělání a podvod.“⁸⁾ Kritičtí čtenáři opět chtějí vědět, jaké důkazy autor uvádí, že tato praxe byla „přijatelná“ a že to nebylo spojeno s „paděláním a podvodem“. Ale žádný neuvádí. Proč? Bud' proto, že autor - i když je jinak uznávaným novozákonním učencem - není obeznámen s tím, co starověcí lidé ve skutečnosti říkali o paděláním, nebo proto, že se neodvažuje citovat, co o ní řekli,

Jiní učenci dovolili svým teologickým názorům aby jim zahalili jejich historický úsudek. Zvažte jednoho z posledních komentátorů Kolosenským, který dílo považuje za padělek, ale tvrdí, že jde o „pocitivý padělek“ (na rozdíl od nepocitivého):

Důkazy ze starověkého světa vyžadují rozlišovat mezi nečestným paděláním prováděným pro hanebné a zákeřné účely a tím, co by se dalo popsat, jak se může paradoxně zdát, jako čestné padělání... Ještě jednou je třeba zdůraznit, že poslední možnost [že Kolosenským nenapsal Pavel] nemusí nutně nést stigma podvodu nebo padělání. To by mohlo platit v případě díla napsaného za účelem zavést nějakou kacírskou nauku, a jak bylo uvedeno výše, mnoho takových děl bylo později stigmatizováno jako neautentické nebo kacírské, a proto odmítnuto. V případě novozákonního pseudepigrapha je však situace poněkud odlišná: církevní díla začala být uznávána jako platná a autentická svědectví pravé křesťanské víry... Svědčí o tom, čemu věřila církev.⁹⁾

Jinými slovy, pokud později ortodoxní křesťané druhého, třetího nebo čtvrtého století souhlasili s názory nalezenými v knize Kolosanům a rozhodli se, že by to mělo být zahrnuto v Bibli, pak byl jeho autor čestným padělatelem. Jiní autoři, kteří se hlásili k názorům, které později křesťané odmítli, však byli nečestnými padělateli. A jak by autoři sami věděli, že o staletí později budou jejich názory přijaty nebo ne? No, samozřejmě, oni to nemohli vědět. Jejich pocitivost nebo nepocitivost má tedy kořeny v okolnostech zcela mimo jejich vlastní kontrolu.¹⁰⁾

ALTERNATIVNÍ PERSPEKTIVA

Všichni vědci, které jsem právě citoval, mají tři společné věci. Všichni tvrdí, že to, čemu říkám padělání - tvrzení, že autor je někdo jiný, než kým ve skutečnosti je - nebylo podvodnou praxí; všichni založili své názory v tomto smyslu na prohlášeních starších učenců, spíše než na zkoumání starověkých zdrojů; a všichni se rozhodli neposkytnout nám žádný důkaz.

Že tyto názory jsou špatné, by mělo být zřejmé i z mého krátkého prozkoumání starodávných důkazů v kapitole 1. Pokud se padělání nikdy nepovažovalo za špatné, proč je to tak, že v každém známém případě chycené osoby je buď pokárán, vyhnán nebo potrestán? A pokud účelem nebylo oklamat čtenáře, jaký jiný to mělo účel?

Jen zvažte motivaci, která přiměla autory tvrdit, že jsou někým jiným. Někteří padělatelé to udělali, aby zjistili, zda to někdo pozná. Pokud by nikdo nebyl oklamán, jak by to poznal? Někteří to udělali, aby si vydělali peníze. Ale kdyby nikdo nebyl oklamán, kdo by jim peníze zaplatil? Jiní používali padělání k tomu, aby se vydávali za jinou postavu, osobu, která údajně napsala text. Ale pokud čtenáři věděli, že údajný autor nebyl skutečným autorem, jak by tato taktika mohla fungovat? Někteří autoři falšovali dokumenty pro vojenské nebo politické účely, aby přesvědčili lidi jménem autority, aby se zapojili do jakési násilné akce nebo puče. Co by je však přesvědčilo, kdyby se ukázalo, že autorita není osobou, za kterou se vydával? Ostatní padělatelé, pravděpodobně většinou křesťané, vytvořili svou práci jménem někoho jiného, aby si zajistili, že jejich názory budou široce rozšířeny. Pokud by však bylo známo, že údajný autor knihu ve skutečnosti nenapsal - pokud ji skutečně nenapsal Platón, Petr nebo Pavel - proč by se někdo obtěžoval číst tuto knihu?

Můžete si projít všemi motivacemi, které jsem zdokumentoval ze starověkých zdrojů. Žádná z nich nedává smysl, pokud padělek „nefunguje“, to znamená, pokud nikdo nebyl oklamán. A jak jsem již řekl, skutečnost, že byli lidé oklamáni, může vysvětlit negativní a někdy i násilné reakce čtenářů, kteří si uvědomili, že byli oklamáni.

Proto existuje další skupina vědců, kteří hovoří o padělání a nazývají ho tím, čím je - úmyslným podvodem. Tito další učenci skutečně četli, co o této praxi říkají starověké zdroje. Můj učitel, Bruce M. Metzger, který znal prastaré zdroje jako svou dlaň, položil rétorickou otázku první skupině vědců, které jsem zmínil: „Jak je možné tak sebevědomě tvrdit, že by taková produkce nikoho neoklamala „? Ve skutečnosti, pokud nikoho neoklamalo vytváření pseudepigrafie, je těžké pochopit, proč bylo vůbec vytvářeno.“¹¹⁾

Jeden z nejlepších německých vědců diskutujících o padělání ve starověkém světě Norbert Brox poté, co prozkoumal všechny starodávné diskuse, výslovně uvádí: „Současné bádání o padělání nade vší pochybnost ukazuje, že literární padělání už v té době vyvolalo morální otázky a nebylo vůbec tolerováno jako běžná, čistě rutinní a přijatelná praxe.“¹²⁾ A vedoucí autorita o padělání v moderní době, rakouský vědec Wolfgang Speyer, jasně zmiňuje na samém začátku své rozsáhlé studie tohoto fenoménu: „Každý druh padělání zkresluje fakta případu, a do té míry padělání patří do oblasti lži a podvodu.“¹³⁾

Pseudepigrafie jako přijatá praxe

Další učenci kteří nechtějí, aby se jejich čtenáři dívali špatně na padělky (zejména ty, které jsou uvedeny v Bibli), dělají více než jen všeobecná prohlášení, že padělatelé nebyli podvodníky. Tito další učenci místo toho uvádějí důvody a zvláštní okolnosti, za nichž bylo používání falešného jména ve starověku přijatelnou praxí. Učence, kteří tak činí, lze rozdělit do tří hlavních myšlenkových směrů.

PSEUDEPIGRAPHY V DUCHU

Jeden z názorů, který byl mezi vědci oblíbený po celá léta, spočíval v tom, že když raně křesťanský autor napsal knihu jménem někoho jiného, bylo to proto, že k tomu byl inspirován Božím Duchem. Když se to řekne bez příkras, zní to velmi podobně jako teologický nárok (možná ne velmi dobrý); ale nemusí to nutně být. Nemusíte si myslet, že Duch svatý doslova inspiroval člověka, aby psal tímto způsobem; jednoduše si můžete myslet, že ten člověk věřil, že byl ponoukán Duchem, aby psal jménem raně křesťanské autority. U tohoto člověka, který věřil, že se nechal inspirovat, pocházela slova, která napsal, od bezvadné autority (např. Apoštola).

Jedním z hlavních zastánců tohoto názoru byl německý učenec Kurt Aland, který tvrdil, že první křesťanští „proroci“ věřili, že byli inspirováni Duchem, a tak vyslovili jakási „prorocká slova“, jehož autorem nebyli oni sami, ale Svatý Duch. Nakonec křesťanská „autorita“ začala tato prorocká slova zapisovat. Autor však nemohl psát pod svým vlastním jménem, jako by jeho osobní autorita mohla podpořit myšlenku nebo slova poskytnutá Duchem. Autor místo toho byl jakýmsi nástrojem používaným Duchem (ve víře autora) k vyjádření své vlastní zprávy. Aland tvrdil:

Nejen, že byl nástroj [tj. lidský autor], kterým byla zpráva dána, irelevantní, ale ... dokonce kdyby psal pod svým jménem, rovnalo by se to falzifikaci, protože ... ve skutečnosti nemluvil autor textu, ale bylo to pouze autentické svědectví, mluvil Duch svatý, Pán, apoštolové.

Jako výsledek:

Když pseudonymní spisy NT požadovaly pouze autorství nejvýznamnějších apoštolů, nejednalo se o obratný trik takzvaných podvodníků, aby byla zaručena nejvyšší možná pozornost a co nejširší rozšíření jejich práce, ale bylo to díky logickému závěru, že autorem byl sám Duch.¹⁴⁾

Navzdory jednorázové popularitě tohoto pohledu mezi některými vědci se to nikdy příliš neuchytilo. Za prvé, nemá smysl tvrdit, že v nejranější křesťanské tradici autoři odmítli používat svá jména, protože skrze ně mluvil Duch. Náš úplně první autor byl Pavel a používá své vlastní jméno.

Za druhé, pokud autoři tvrdili, že to byl Duch, který skrze ně mluvil, to znamená, že nezakládali své poselství na své vlastní autoritě, proč prostě neřekli: „Takto říká Pán“ nebo „Takto říká duch“? Proč o sobě tvrdili, že jsou nějakým jiným člověkem - Petrem, Pavlem nebo Jakubem - když dobře věděli, že nejsou tím, kým tvrdili že jsou? To znamená, že tento pohled může vysvětlit rané anonymní spisy, ale nevysvětluje věc, kterou se snaží vysvětlit: rané pseudonymní spisy. Zejména to nevysvětluje, proč by si autor falešně nárokoval jméno někoho druhého pro sebe. Pokud to byl Duch, který inspiroval spisovatele, proč by si říkal

Petr? Proč ne Jan, Pavel nebo Jakub? Nebo, jak jsem navrhl, proč si nedat vůbec žádné jméno? Výsledkem je, že i když je toto vysvětlení zajímavé, je jednoduše nepřesvědčivé.

REAKTUALIZACE TRADICE

Další vysvětlení toho, jak lze považovat pseudepigrafické autorství za přijatelnou praxi, je trochu komplikovanější. Stručně řečeno, tvrdí, že pokud autor pochopil, že je pozdějším představitelem názorů slavného dřívějšího autora (který již například zemřel), mohl by napsat dokument se jménem této osoby. Účelem nebylo tvrdit, že to skutečně byla tato osoba, ale naznačit, že názory představované v dokumentu byly názorem této starší autority. A byly by názorem této autority, kdyby stále žila, a ta by se takto vyrovnala s novou situací, která nastala po jeho smrti.

Odborným termínem pro tento druh postupu je „reaktualizace tradice“. „Tradicí“ je jakýkoli úhel pohledu, učení nebo příběh, který se předává písemně nebo ústně. Tradice je „reaktivována“, když je aktivně relevantní (reaktivní) pro novou situaci.

Předpokládejme, že velmi vlivný autor v roce 1917 odsoudil křesťany, kteří pili alkohol, z toho důvodu, že to způsobilo, že byli mimo své smysly a chovali se nezodpovědně. O padesát let později se objevil jiný problém - lidé začali užívat halucinogenní drogy. Nový autor chce křesťanům říct, ať nic takového nedělají. Nový autor žijící v roce 1967 píše esej, ve které prohlašuje, že je slavným a respektovaným autorem z roku 1917, a odsuzuje nejen konzumaci alkoholu, ale i užívání drog. Tento nový autor stojí v tradici staršího autora a činí tradici použitelnou pro „skutečnou“ situaci, kterou řeší. Jinými slovy, tradici „reaktivoval“. Tím, že si nárokuje jméno autora z roku 1917, ani tak netvrdí, že je touto osobou, jako spíše že je pokračováním v tradici této osoby.

To je přinejmenším teorie a někteří vědci ji aplikovali na fenomén pseudepigrafie v Novém zákoně. Jak tvrdí jeden britský vědec, pseudonymita byla „přijatelnou praxí, jejíž cílem není klamat,“ protože pseudepigrafický autor navazuje na tradici staršího autora „mohl prezentovat jeho poselství jako poselství původce tohoto proudu tradice, protože v jeho očích to je to, co to bylo ... Neměl v úmyslu klamat a téměř jistě nebyli koneční čtenáři podvedeni.“¹⁵⁾

Pravděpodobně vidíte jeden z klíčových problémů tohoto pohledu. Pokud lidé, kteří padělali novozákonní dopisy, řekněme od Petra a Pavla, neměli „úmysl podvádět“ a „ve skutečnosti“ nikoho neoklamali, opět nám zbývá problém, proč každý (po mnoho, mnoho století) čtenář byl ve skutečnosti podveden. Sedmnáct set let si každý, kdo četl tyto dopisy, myslel, že je napsal Petr a Pavel. A opět nám zbývá otázka: Jaký je důkaz, že „reaktivizace tradice“ pod chybným jménem, byla široce používanou a přijatelnou praxí?

Hlavním zastáncem tohoto názoru je americký vědec David Meade, který publikoval pod titulem Ph.D. disertační práce na toto téma.¹⁶⁾ Meade tvrdí, že důkazy pro tuto praxi pocházejí z hebrejské Bible. Bylo obvyklé, jak říká, že spisy různých autorů se předávaly pod jménem toho, kdo zahájil tradici, ke které se hlásí. Například hebrejští badatelé Bible již více než století trvají na tom, že Izaiáš nenapsal knihu v Jeruzalémě v 8. století př. N. L. Například

kapitoly 40–55 byly téměř jistě napsány někým jiným, kdo žil o padesát let později, v době, kdy byl judský národ v zajetí v Babylonu.

Jak poznamenává Meade, Izajáš 40–55 byl přidán jako součást knihy Izajáše. Ale podle Meadeho názoru se autor těchto kapitol nesnažil nikoho oklamat, aby si myslel, že je skutečně Izaiáš z Jeruzaléma, a to o půl století dříve. Meade tvrdí, že jednoduše tvrdil, že patří ke stejné prorocké tradici jako Izaiáš z Jeruzaléma. Stejně tak posledních jedenáct kapitol Izajáše, které napsal ještě třetí autor, žijící ještě později. Jak říká Meade, nazýváním těchto pozdějších autorů „Izaiáš“ Židé netvrdili nic o „literárním původu“ jejich psaní (tj. O tom, kdo původně napsal jejich knihy), ale o jejich „autoritativní tradici“ (tj. v které tradici - Izaiášově - pokračovali do nového dne.)

Meade nachází tento druh tradice také v jiných částech hebrejské Bible, a tak dochází k závěru, že pokud jde o Nový zákon, autoři dělají něco velmi podobného. Autor knihy 2 Petrova, který ve skutečnosti nebyl Petr, tvrdí, že je Petr, ne proto, že by chtěl, aby si lidé mysleli, že je Petr. Nemá v úmyslu lhát. Naznačuje, ke které Petrově tradici podle jeho názoru patří.

Řadu vědců přitahovala tato teorie, protože může vysvětlit, jak by autoři mohli o sobě nepravdivě něco tvrdit, aniž by lhali, a zdá se, že zapadá do starověké židovské autorské tradice. Ale s touto teorií jsou velmi velké problémy.

Za prvé, většina důkazů ve skutečnosti nefunguje. Nejsme si jisti, kdo napsal Izaiáše 40–55, kromě toho, že za prvé to nebyl Izaiáš z Jeruzaléma a za druhé to byl pravděpodobně Izraelita žijící během babylónského zajetí. Nevíme, jestli sám fyzicky přidal své vlastní spisy ke spisům Izajáše Jeruzalémského (např. Na stejném svitku), nebo zda jednoduše napsal svou knihu s využitím mnoha myšlenek svého předchůdce. To znamená, že je možné, že to byl někdo jiný, kdo spojil tyto dvě části knihy, takže autor toho, co je nyní Izajáš 40–55, si neklade vůbec žádný autorský nárok, ale psal jednoduše anonymně. Navíc autor Izaiáše 40–55 nikde netvrdí, že je Izaiáš. To je v příkrém kontrastu s, řekněme, autorem 2. Petrovy, který tvrdí, že je Petrem, nebo autorem Efezským,

Ještě problematičtější je však skutečnost, že autoři v prvním století, když psali knihy Nového zákona, nevěděli, že Izajáš 40–55 nebyl napsán Izajášem z Jeruzaléma. Právě naopak, široce se předpokládalo, že Izaiáš napsal celého Izaiáše! Tato představa, že noví autoři znovu aktualizovali tradici, je založena na názorech na autorství Hebrejské bible ze dvacátého století, o kterých nikdo ve starověkém světě nevěděl. Neexistuje žádný záznam o tom, že by někdo ze starověkého světa tento pohled uznal, mluvil o tomto pohledu, uvažoval o tomto pohledu, přijal tento pohled, podporoval tento pohled nebo propagoval tento pohled. Žádný starověký autor tento názor ani nezmiňuje. Jak by si člověk z prvního století, jako je autor Kolosenským, mohl představit, co se stalo se spisy Izajáše před pěti sty lety? Žil v jiné zemi a mluvil jiným jazykem; sám nebyl Židem; četl Izaiáše spíše v řečtině než v hebrejštině; a pro něj byl celý Izaiáš napsán Izajášem.

S tímto pohledem je tu ještě další problém. I kdyby byla pravda, že autor knihy 2 Petrova pochopil, že navazuje na Petrovu tradici, ospravedlnilo by to jeho tvrzení, že je Petrem? Jaká je logika tvrzení, že jste vlastně osoba, jejíž názory přijímáte? Jedním z důvodů, proč je tato logika vadná, je to, že existovalo mnoho křesťanů představujících mnoho názorů, z nichž mnoho bylo v rozporu. Jak by zakladatelé tradice reagovali na ostatní, kteří tvrdili, že pokračují ve stejné tradice, a přesto říkali něco jiného? Jen si vzpomeňte na autora pastorálních listů, který tvrdil, že je Pavel, i když nebyl, a autora Skutků Pavla, který tvrdil, že

hlásá Pavlovo poselství, i když tomu tak nebylo. Mají opačné názory na ženy a jejich roli v církvi. Měli bychom si tedy myslet, že raní křesťané, kteří přijali názor pastorálních listů, by považovali za přijatelné, aby autor Skutků Pavla vložil do úst Pavla slova, která nemluvil? Samozřejmě že ne. Považoval by autor Skutků Pavla za přijatelné, aby se autor pastorálních ve skutečnosti prohlašoval za Pavla, když jím nebyl? Rozhodně ne. Jak by každý z těchto autorů nazval toho druhého? Jiného autora by označili za lháře. A označili by knihy ostatních autorů za pseudá (lži) a notha (bastardi).

Filosofické školy

Jedna z dalších možností, jak Meade vysvětluje padělání, je to, že většina autorů Nového zákona nebyla součástí židovské tradice. Byli to pohané. Někteří vědci se tedy pokoušeli najít důvody pro legitimizaci pseudopigrafických spisů v pohanské tradici, kde tito autoři mají své kořeny. Tito vědci někdy tvrdí, že bylo běžné, že učedníci filozofa psali pojednání a nepodepisovali se svým vlastním jménem, ale jménem svého učitele. Tvrdí se, že k tomu došlo z důvodu pokory, že autoři cítili, že jejich myšlenky nejsou ve skutečnosti jejich, ale že jim je dal vůdce jejich filozofické školy. Aby tedy dali kredit tam, kde měl být kredit, připojili ke svým spisům jméno svého pána.

Novozákonní učenci často tvrdí, že to může vysvětlit, proč se někdo při psaní Kolosenským, Efezským nebo pastýřských dopisů prohlašoval za Pavla. Například v jednom ze standardních komentářů ke Kolosenským čteme následující: „Pseudonymní dokumenty, zejména dopisy s filozofickým obsahem, byly uvedeny do oběhu, protože učedníci velkého muže chtěli napodobením vyjádřit svou úctu svému ctěnému pánovi a zajistit nebo podpořit jeho vliv na pozdější generaci žijící za jiných okolností.“¹⁷ Novější komentátor Kolosenským a Efezským uvádí něco podobného: „Pohlížení na Kolosenským (nebo Efezským) jako na deutero-Pavlovy by nemělo být mylně chápáno v tom smyslu, že tyto dokumenty jsou jednoduše příkladem padělků. Například psaní ve jménu filozofa, který byl jedním z jeho patronů, lze považovat za známku udělení cti této osobě.“¹⁸

Měl bych zdůraznit, že jak se často stává, ani jeden z těchto komentátorů ve skutečnosti neposkytuje žádný důkaz o tom, že to byla ve filozofických školách běžná praxe. Uvádějí to jako fakt. A proč si myslí, že je to skutečnost? Pro většinu novozákonních učenců je to považováno za fakt, protože tolik novozákonních učenců to řeklo! Ale zeptejte se někoho, kdo toto tvrzení tvrdí, jaký je její starodávný zdroj informací nebo jaký starověký filozof ve skutečnosti tvrdí, že to byla běžná praxe. Často se setkáte s pokrčením rameny

Vědci, kteří zmínili nějaké starodávné důkazy pro tuto údajnou praxi, obvykle poukazují na dva hlavní zdroje.¹⁹ Jeden z nich však nic takového neříká. Je jím novoplatonický filozof třetího století Porfyr, který údajně řekl, že ve škole starověkého filozofa Pythagora (který žil o osm set let dříve) bylo běžnou praxí, že učedníci psali knihy a podepisovali je jménem svého pána.²⁰ Toto Porfyrho prohlášení je trochu těžké dohledat, protože není v jeho dochovaných řeckých spisech; je pouze v arabském překladu jednoho z jeho děl ze třináctého století.²¹

Pochybuji, že některý z novozákonních učenců, kteří odkazují na toto Porfyrho tvrzení, jej skutečně četl, protože je koneckonců v arabštině a většina novozákonních učenců

arabštinu neovládá. Ani já ne. Ale mám kolegu, který ano, Carla Ernsta, odborníka na středověký islám. Požádal jsem profesora Ernsta, aby mi pasáž přeložil. Jak se ukázalo, Porphyry neříká nic o stoupencích Pythagorase, kteří píší knihy a poté je nepodepisují svým jménem. Místo toho říká, že sám Pythagoras napsal osmdesát knih, dvě stě knih napsali jeho následovníci a dvanáct knih bylo „paděláno“ ve jménu Pythagorase. Dvanáct knih je odsouzeno za použití Pythagorova jména, který je nenapsal. Padělatelům se říká „nestoudní lidé“, kteří „vymýšleli“ „falešné knihy. „O dvou stech knihách se neříká, že byly napsány Pythagorasovými následovníky s jeho jménem; byly to prostě jen knihy napsané Pythagorovými následovníky.

Toto je tedy jeden ze dvou starověkých odkazů, které vědci někdy citují, aby naznačili, že praxe psaní jménem mistra byla „běžná“. Měl bych poukázat na to, že v dalších Porphyryho spisech i v této pasáži projevuje velký zájem o poznání, které knihy jsou autentické a které jsou padělané, a odsuzuje padělky, včetně starozákonní knihy Daniel, o které si myslí nemohla být napsána Izraelitou v šestém století př. n. l.

Druhý odkaz na tradici ve filozofických školách říká to, co říkají vědci. Ten je ve spisech Iamblichy, dalšího neoplatonického filozofa přibližně ze stejné doby jako Porfyr. Ve své zprávě o Pythagorově životě Iamblichus říká toto: „To je také krásná okolnost, že [tj. Pythagorovi následovníci] odkazovali vše na Pythagorase a nazývali to jeho jménem a že si nepřisuzovali slávu jejich vlastních vynálezů, s výjimkou velmi zřídka. Neboť je jen velmi málo těch, jejichž díla byla uznávána jako jejich vlastní.“^[22]

Existuje mnoho problémů s tím, že tento výrok bereme jako indicii toho, co se „typicky“ dělo ve filozofických školách starověku jako model toho, co udělali křesťanští autoři, když tvrdili, že jsou Petr, Pavel, Jakub, Tomáš, Filip a další :

1. Aby tato tradice měla dopad na tak širokou škálu raně křesťanských autorů, musela by být široce známá. Ale nebylo. Tradice není zmíněna jediným autorem od doby Pythagora (šestého století př. N. L.) Do doby Iamblichy (třetí až čtvrté století n. L.). Výsledkem je, že nic nenavádí tomu, že by tento názor byl široce známý. Naopak, zdá se, že to nikdo jiný neznal přes osm set let.

2. Přesněji řečeno, Iamblichus žil dvě stě let po spisech 1. a 2. Petrova a Deutero-Pavlových listech. V době novozákonních spisů neexistuje žádná zmínka o této tradici. V té době to bylo stěží možné považovat za široce přijímaný postup.

3. Iamblichus odkazuje na to, co se stalo pouze na jedné z mnoha filozofických škol. Nečiní žádné nároky na širší tradici ve filozofických školách mimo Pythagorovy kruhy.

4. Jak zdůraznili nedávní učenci Pythagoreanismu, existuje důvod si myslet, že to, co Iamblichus říká, ve skutečnosti ani neplatí o Pythagorejské škole: ^[23]

A. Za prvé psal osm set let po Pythagorasovi a nikdo nevěděl, zda to, co říká, je pravda. Možná si jednoduše myslel, že to tak fungovalo.

b. Žádný z ostatních filozofů nebo historiků, kteří hovoří o Pythagorasovi a jeho škole před Iamblichem, nic takového o pseudonymních dílech napsaných v jeho jménu neříká.

C. Iamblichův komentář je zcela neformální a mimo manželku.

d. Abych to všechno uzavřel, zdá se, že když je možné zkontrolovat Iamblichusovo prohlášení, je to špatné. Drtivá většina písem Pythagorejské školy nebyla vypracována se jménem Pythagorase. Jeho následovníci psali pod vlastním jménem. 24)

Výsledkem je, že krátký a neformální komentář Iamblicha (který si je třeba pamatovat, žil více než dvě stě let po Pavlovi a Petrovi) nelze vůbec brát jako důkaz toho, co se stalo za dnů Pytagora a jeho studentů (šest století před Pavlem a Petrem), natož to, co se běžně dělo ve filozofických školách, natož to, co se pravděpodobně dělo v raném křesťanství.25)

Z těchto důvodů je třeba, aby novozákonní učenci revidovali své názory na filozofické školy a jejich dopad na padělatelské praktiky prvních křesťanů. Neexistuje téměř nic, co by naznačovalo, že na těchto školách existovala tradice praktikovat pseudepigrafii jako projev pokory. Domnívám se, že se vědci této myšlenky chopili jednoduše proto, že jim dává způsob, jak mluvit o tom, co se stalo v literární tradici raného křesťanství, aniž by přiznali, že raní křesťanští autoři se dopustili padělání.

Hypotéza sekretáře

Tři skupiny vědců, které jsem zmínil, si všichni myslí, že za určitých podmínek byla pseudepigrafie ve starověku přijatelnou praxí. Z tohoto důvodu by podle názoru těchto vědců neměli být autoři raně křesťanských spisů považováni za lháře, když tvrdili, že jsou někým jiným, než kým jsou. Je třeba zvážit ještě jednu myšlenkovou školu, která říká, že v řadě případů to, co se zdá být padělek, ve skutečnosti není. Vědci, kteří to tvrdí, to netvrdí z teologických důvodů, že by v raném křesťanství nemohl existovat žádný padělek. Tvrdí, z historických důvodů, že některé knihy, které se zdají být pseudonymní, ve skutečnosti nejsou. Je to proto, že skutečný autor, který ve skutečnosti byl tím, za koho se vydává, použil písaře který psala jiným stylem než sám autor. Skutečný autor někdy mohl diktovat sekretáři slovo za slovem. Jindy však možná požádal sekretáře, aby přepracoval jeho dopis, aby vylepšil jeho styl. Ještě někdy autor mohl jednoduše říct sekretáři, aby za něj napsala dopis, takže obsah i styl dopisu jsou sekretáři, i když nejvyšší „autoritou“ dopisu je autor, který je jmenován .

Toto je velmi populární teorie; najdete jí vyjádřenou všude v biblických komentářích k deuterio-pavlovským a petrovým dopisům. Vysvětluje to, proč se zdá, že 1. Petrova má odlišný styl psaní než 2. Petrova. Vysvětluje to, proč se zdá, že se názory sporného „pavlovského“ dopisu Efezským se tak radikálně liší od názorů nesporného dopisu Římanům. Prakticky všechny problémy s tím, čemu říkám padělání, lze vyřešit, pokud budou do tvorby raně křesťanských spisů silně zapojeni sekretáři. Navzdory popularitě této teorie budu znovu tvrdit, že prostě nemáme věrohodné důkazy, které by ji podpořily.

V posledních letech se této otázce věnovaly celé knihy. Nejrozsáhlejší a nejúplnější je E. Randolph Richards, nazvaný Sekretář v Pavlových dopisech.26) Richards zkoumá všechny důkazy pro sekretáře starověkého světa. Pečlivě si prohlíží dopisy nejslavnějšího římského spisovatele dopisů, státníka a filozofa Cicera. U většiny těchto dopisů používal Cicero

sekretáře. Richards zkoumá všechny ostatní velké postavy říše, o nichž je známo, že používají sekretáře (například Brutus, Pompey a Marcus Aurelius). Podívá se na každý odkaz na sekretářky, které najde ve starodávných dopisech, které stále přežívají na papyru, z nichž většina byla objevena v Egyptě v průběhu minulého století. A uvažuje o tom, co o dopisech a sekretářích říkají samy raně křesťanské zdroje.

Není pochyb o tom, že apoštol Pavel občas použil sekretáře. Jeden z jeho tajemníků nám říká, že dopis napsal! V Římanům 16:22 čteme: „Já Tertius, ten, kdo napsal tento dopis, vás pozdravuji v Pánu.“ Tertius tím neříká, že byl „autorem“ dopisu. Byl to písař, který psal to, co mu řekl Pavel. Pavel také použil pro svůj dopis Galatanům písaře, protože na samém konci říká svým čtenářům: „Podívejte se, jakými velkými dopisy vám píšu vlastní rukou“ (6:11). Komentátoři se všeobecně shodují na tom, že Pavel diktoval dopis sekretáři, ale tady na konci psal poslední část sám. Používal větší rukopis buď proto, že nebyl tak zručný v psaní jako sekretář, protože měl problémy se zrakem, a tak psal větším písmem, nebo z nějakého jiného důvodu.

Použil Pavel pro všechny své dopisy sekretáře? To se nedá říct. Přispěl sekretář k obsahu dopisu? To se snadněji řekne. Navzdory tomu, co vědci často tvrdí, všechny důkazy, které máme, naznačují, že odpověď zní ne. Stejný důkaz platí pro autory 1. Petrova, 2. Petrova a ve skutečnosti pro všechny ostatní raně křesťanské spisovatele.

Ve své studii Richards tvrdí, že sekretáři byly k psaní dopisů využíváni čtyřmi odlišnými způsoby. Sekretář většinou jednoduše zaznamenával to, co mu autor diktoval, buď pomalu, slabiku po slabice; v nějakých zkratkách, zatímco autor mluvil přirozenou rychlostí; nebo něco mezi tím. Jindy byl sekretář požádán autorem, aby opravil gramatiku a vylepšil styl toho, co autor buď napsal, nebo diktoval. Richards tvrdí, že tajemník byl jakýmsi spoluautorem, který do dopisu přispěl svými myšlenkami a nápady. A někdy, jak uvádí Richards, sekretář ve skutečnosti složila celý dopis jménem autora, takže všechna slova a myšlenky byly vlastně sekretáře, i když autor pak podepsal to, co napsal.

Pokud by sekretář skutečně běžně, nebo alespoň příležitostně, pracoval tímto posledním způsobem, pak by dávalo smysl, že by různé dopisy od stejného „autora“ byly od sebe velmi odlišné, nejen stylem psaní, ale i obsahem. Jaký je tedy důkaz, že to takto fungovalo?

O Richardsově první kategorii není pochyb. Existuje spousta důkazů - to si můžete přečíst v Richardsově studii -, že autoři často diktovali dopisy, místo aby je sami psali. Když se to stalo, autorem byl skutečně autor. Sám nepsal perem na papyrus, ale myšlenky jsou jeho myšlenky, slova jsou jeho slova, gramatika je jeho gramatika. Žádný problém.

U ostatních tří kategorií začínáme mít problémy. Jedním z velmi závažných problémů je povaha našich důkazů. Prakticky to všechno pochází od autorů, kteří byli velmi, velmi bohatí a mocní a mimořádně dobře vzdělaní. Jednalo se o velmi vysokou třídu, nejvyšší úroveň kulturní elity: císaře, konzulové a senátoři. Je skutečnou otázkou, nakolik jsou tyto důkazy relevantní pro lidi z nižších vrstev, kteří mohli být jen mírně vzdělaní, což by je samozřejmě postavilo nad většinu prostých lidí, ale hluboko pod Cicera nebo Marca Aurelia. Papyrasy - to znamená dochované soukromé dopisy, které byly napsány obyčejnými lidmi mimo elity společnosti - nám nepomohou dozvědět se o těchto dalších třech kategoriích.

Další problém souvisí s povahou použitých „spisů“. Většina dopisů v řecko-římském světě byla velmi krátká a věcná. Byly to jedna stránka nebo méně. Měli velmi omezený obsah. Autor nejčastěji řekl, kdo je, naznačil, komu píše, krátce poděkoval bohům za příjemce, sdělil svou informaci nebo žádost a poté se rozloučil. Bam-bam-bam a hotovo.

Důvod, proč se jedná o „problém“, je ten, že dopisy raného křesťanství, které nás znepokojují - například dopis Efezským nebo 1. Petrova - vůbec nejsou takové. Jsou to zdlouhavá pojednání, která se zabývají velkými a složitými problémy ve formě dopisu. Mají stylistické rysy starověkých spisů: jména autora a příjemce, díkůvzdání, tělo dopisu a konec. Ale jsou mnohem obsáhlejší než typické spisy, například ve svých teologických výkladech, etických nabádáních a citacích a interpretacích Písma. Tato novozákonní „psaní“ jsou ve skutečnosti spíše eseje ve formě dopisů. Důkazy, které vycházejí z krátkých, stereotypních dopisů, které se obvykle vyskytují v řeckých a římských kruzích, tedy nemusí nutně souviset s „psaními“ raných křesťanů.

S ohledem na tyto výhrady, co můžeme říci o třech dalších kategoriích, které Richards zmiňuje, o sekretářích, kteří zlepšují autorův styl, kteří spoluautorují dopis nebo kdo skládají dopis? Existují určité důkazy, i když jsou velmi omezené, že sekretáři byly občas požádáni, aby vylepšily autorův styl. Důkazy pocházejí z nejvyšších vrstev vyšší třídy starověkého Říma, například dopis od vojenského velitele Bruta a dalšího od císaře Marka Aurelia. Je těžké vědět, zda byl tento postup široce nebo vůbec používán mimo kruhy vládnoucí pozemkové aristokracie.

Důkazy o ostatních druzích dopisů - přinejmenším podle Richarda - prakticky neexistují, jak sám říká. Když hovoříme o možnosti, že některé dopisy spoluautoval jak autor, tak jeho sekretář, Richards poukazuje na jeden možný příklad, dopisy napsané Cicerem a jeho sekretářem Tiro. Richards však poté zlehčuje tento návrh, že Tiro spoluautoval dopisy s Cicerem, a ukazuje, proč je návrh pravděpodobně špatný. Je pozoruhodné, že toto je jediný příklad, který Richards zmiňuje před závěrem: „Evidentně pak... sekretář byl použit jako spoluautor“! Je těžké pochopit, z čeho je „evidentním“, když neuvádí jediný případ. Možná další vědci (nebo sám Richards) nakonec najdou nějaké důkazy.

Podobný problém existuje s myšlenkou, že sekretář někdy sám skládal dopisy pro někoho jiného. Je pravda, že negramotní lidé někdy vyžadovali služby písařského sekretáře, aby vypracovali listinu o vlastnictví, oddací list, potvrzení o prodeji nebo nějaký jiný dokument, a že příležitostně (ale zřídka) používali písařské sekretáře k psaní krátkých stereotypních dopisů. Dokonce i lidé z vyšší třídy někdy instruovaly sekretáře, aby pro ně někomu vyrobil rychlý stereotypní dopis, jak o tom několikrát svědčí Cicero. Pokud jde o Richardsovy důkazy, udělal to pouze Cicero, nikdo jiný. Ale vypracování krátkého stereotypního dopisu je úplně něco jiného než napsání dlouhého, podrobného, jemně argumentovaného, pečlivě odůvodněného a nuančního dopisu, jako je 1. Petrova nebo Efezským. Jaké existují důkazy o tom, že takové eseje byly někdy zadány sekretáři, který je měl složit? Neexistují absolutně žádné důkazy, o kterých vím.

Richards o tom také nenalezl žádné důkazy. Když Cicero požádal sekretáře, aby pro něj sestavila rychlý stereotypní dopis a vypadal tak, jako by to pocházelo od něj, Cicero, dělal to, o čem je známo, že to nikdo jiný ve starověku neudělal. Jak říká Richards sám: „Je lákavé dospět k závěru, že autorem iniciovaná žádost o podvod byla skutečně vzácná, možná omezená jen na Cicera a na tuto dobu v jeho životě“ (tj. Když byl starý, unavený a nechtěl psát sám dopis) .27)

A co další tajemníci, kteří možná složili dopis (dokonce ani ne eseje) pro jiného autora? Podle Richarda opět platí: „Nikde nic nenasvědčovalo tomu, že by o to byl obyčejný sekretář požádán, o to méně se dá předpokládat, že by složil dopis pro autora.“ Naopak, „bez výslovného odkazu na použití sekretáře jako skladatele dopisu by tato sekretářská metoda

pravděpodobně ani nemohla být považována za přijatelnou možnost.“ 28) V dopisech deuterio-Pavlových nebo Petrových určitě neexistuje žádný takový výslovný odkaz.

Nevím o jediném důkazu ani o jediné analogii, která by naznačovala, že Petr nebo Pavel použili sekretáře, který by významně - nebo v tomto ohledu bezvýznamně - doplnil obsah dopisu. Je také důležité vzít v úvahu nejen styl psaní, ale také obsah při zvažování, zda Pavel napsal nebo nenapsal, řekněme, Efezským nebo 1. Timoteovi, nebo zda Petr napsal či nenapsal 1. nebo 2. Petrovu. Když někdo tvrdil, že napsal dopis, vlastnil jeho obsah. Někdy je dopis připisovaný Pavlovi v rozporu s tím, co Pavel říká jinde, jako když se Efezským liší od Pavlova pohledu na vzkříšení věřících, jak je uvedeno v jeho dopise Římanům. Vzhledem k tomu, že sekretář neprodukoval obsah dopisů (alespoň ne takové eseje jaké jsou dopisy), nemohl za tento rozdíl nést odpovědnost sekretář. Pavel tedy pravděpodobně není v žádném případě zodpovědný za sporný dopis. Jindy to, co člověk najde v dopise, nelze věrohodně vysvětlit jako pocházející od renomovaného autora. Kdokoli například napsal 1 Petrovu, byl vysoce vzdělaný řecky mluvící křesťan, který rozuměl tomu, jak používat řecké rétorické dovednosti, a mohl citovat z řeckého Starého zákona s citem a nuancemi. To se nevztahuje na nevzdělaného, negramotného, aramejsky mluvícího rybáře z venkovské Galileje a nezdá se, že by jej produkoval tajemník jednající v jeho jménu.

Jak jsem uvedl v kapitole 2, také pomáhá konkrétně přemýšlet o tom, jak by hypotéza sekretáře mohla vysvětlit, jak mohl sám Petr napsat 1 Petrovu. Nemohl diktovat dopis sekretáři, protože nebyl vyškolen v řeckých kompozičních a rétorických technikách. Nemohl ani diktovat dopis v aramejštině a požádat sekretáře, aby jej přeložila do řečtiny, protože dopis obsahuje sofistikované formy argumentace a prezentace, které fungují pouze v řečtině a předpokládají znalost řeckého Starého zákona, nikoli hebrejské verze, se kterou Petr sám byl obeznámen. A nezdá se možné, že by Petr naznačil obecnou skicu toho, co chtěl říct, a že mu sekretář poté vytvořila dopis pod jeho jménem, protože za prvé, pak skutečný autor dopisu by byl spíše sekretář než Petr., a za druhé, a co je ještě důležitější, nezdá se, že bychom měli analogii s takovým postupem ze starověkého světa.

Historici musí rozhodnout, co se pravděpodobně stalo v minulosti. Co je pravděpodobnější - scénář, který nemá žádnou známou analogii (Petr žádá někoho jiného, aby napsal pojednání pod jeho jménem), nebo scénář, který má spoustu analogií, protože se to stávalo pořád? Padělání se dělo pořád. Určitě je to nejlepší vysvětlení toho, co se tady stalo.

Totéž platí pro dopisy nesoucí Pavlovo jméno, které nenapsal, a jejichž obsah, nejen styl, se výrazně liší od názorů samotného Pavla. Tyto dopisy sekretáři neprodukovaly. Byly vyrobeny pozdějšími křesťanskými autory, kteří se prohlašovali za Pavla. Výsledkem je, že hypotéza tajemníka, jakkoli je na první pohled slibná, jednoduše nedokáže vysvětlit padělky Nového zákona.

Závěr

Můžeme shrnout tyto první čtyři kapitoly vytvořením řady souhrnných prohlášení. V raném křesťanství existovalo velké množství literárních padělků, z nichž některé lze nalézt i v Novém zákoně. Jedná se skutečně o padělky, knihy, jejichž autoři tvrdí, že jsou známými autoritami, i když šlo o někoho jiného. Někteří vědci se dnes vyhýbají výrazu „padělek“ a

nazývají tyto spisy pseudonymními nebo pseudepigrafickými; technicky vzato, tyto další výrazy jsou správné, ale jsou nepřesné. Pseudonymní spisy zahrnují spisy vytvořené pod pseudonymem a žádný ze spisů, o kterých jsme uvažovali, nespadá do této kategorie. Pseudepigrafické spisy zahrnují původně anonymní spisy, které byly později nesprávně připsány známým osobnostem. Knihy, o kterých mluvíme, jsou ale sepsány autory, kteří lhali o své identitě, aby oklamali své čtenáře, aby si mysleli, že jsou někdo, kým nebyli. Odborný termín pro tento druh činnosti je padělek.

Padělání ve starověku se v některých důležitých ohledech lišilo od padělků dnes a na tyto rozdíly je třeba neustále pamatovat. Nejdůležitější je, že v dnešní době padělání implikuje nelegální činnost, která může člověka dostat do vězení. Ve starověkém světě proti takovým věcem neexistovaly žádné zákony, a proto by tato praxe neměla být považována za nezákonnou. Tento rozdíl však není natolik významný, aby vyžadoval, abychom pro tuto praxi používali jiný termín. Například „knihy“ ve starověkém světě se od dnešních knih zcela lišily. Byly napsány na svitcích a nebyly hromadně vyráběny. To však nikomu nezabrání, aby jim říkal knihy. Padělky ve starověkém světě se v některých ohledech lišily od padělků dnes, ale stále to byly padělky.

Negativní konotace termínu jsou přiměřené starověkému jevu. Starověcí autoři nazývali taková díla falešně napsanými spisy, lží a „nemanželskými dětmi“. Vícenásobné pokusy moderních vědců nahlížet na tuto praxi v pozitivnějším světle prostě neobstojí při zkoumání. Nejběžnějšími tvrzeními, která se široce vyskytují, a to jak mezi učenici, tak i laiky, je, že tato praxe byla široce přijímána na filozofických školách, nebo že tento jev lze vysvětlit předpokladem, že autor použil sekretáře, který sám napsal spis. Ani jedno z vysvětlení nemá ve starověkých zdrojích dostatečnou podporu.

Je důležité si uvědomit, že starověcí autoři, kteří zmiňují praxi padělání, ji neustále odsuzují a naznačují, že je podvodná, nevhodná a nesprávná. Zda přijmeme tento postoj, pravděpodobně závisí na řadě faktorů. Moderní čtenáři, kteří jsou nábožensky oddaní učení Nového zákona, budou chtít omluvit autory, kteří své čtenáře podvedli o své identitě, například tvrzením, že důvodem proč lhali, bylo aby dosáhli většího dobra. Jiní čtenáři se mohou přiklonit k názoru, že autoři porušili starověké etické standardy a jsou nejlépe definováni tak, jak jsem je nazval zde - jako padělatelé.

Kapitola pátá

Padělatelé v konfliktu s Židy a pohany

V Novém zákoně Ježíš údajně řekl: „Nepřišel jsem, abych přinesl mír na zemi, ale meč“ (Matouš 10:34). Pravdivější slova nikdy nebyla vyslovena. Mnoho křesťanů v moderní době si myslí, že jejich náboženství je mírumilovné, což také často bylo a mělo by být. Ale kdokoli, kdo má znalost o historii, dobře ví, jak násilní křesťané byli v průběhu věků a podporovali útlak, nespravedlnost, války, křížové výpravy, pogromy, inkvizice, holocausty - to vše ve jménu víry. Možná všichni křesťané, kteří stáli za nenávistnými činy historie, jednali ve špatné víře; možná porušovali skutečné principy svého vlastního náboženství; možná byli mimo kontakt s mírumilovným učením Dobrého pastýře ovcí. A nikdo by neměl popírat úžasné dobro, které bylo vykonáno ve jménu Krista, nesčetné činy nezištné lásky, ohromující oběti, které byly přineseny na pomoc těm, kteří to potřebují. I tak je málo náboženství v historii lidské rasy které by prokázalo větší zálibu v konfliktu než náboženství založené na Ježíšově učení, který podle svého slova skutečně přinesl meč.

Někteří první křesťané si uvědomili, že náboženství bude založeno na konfliktu. Autor novozákonní knihy Efezským, údajně Pavel, říká svým čtenářům, aby „oblékli plnou Boží zbroj“ (6: 10–20). Jejich boj nebyl proti smrtelnému tělu, ale „proti autoritám, proti kosmické moci této současné temnoty, proti duchovním silám zla na nebeských místech“. Proti těmto kosmickým nepřátelům měli křesťanství věřící nasadit náprsník spravedlnosti, štít víry, helmu spásy a „meč Ducha, který je Božím slovem“. Nebyla to tedy bitva proti lidským nepřátelům, ale proti duchovním silám shromážděným proti Bohu. Ale přesto to byla bitva.

Je zarážející, že ve svých pokynech o křesťanském „brnění“ autor Efezským také říká svým čtenářům: „Připoutejte se kolem pasu pravdu“ (6:14). Pravda byla pro tohoto spisovatele důležitá. Hned na začátku zmiňuje evangelium jako „slovo pravdy“ (1:13). Později naznačuje, že „pravda je v Ježíši“, a říká svým čtenářům, aby „mluvili pravdu“ se svými sousedy (4: 24–25). Tvrdí také, že „ovoce světla“ se nachází v „pravdě“ (5: 9). Je tedy ironické, že autor podvedl své čtenáře o své vlastní identitě. Knihu napsal pseudonymně ve jménu Pavla někdo, kdo dobře věděl, že není Pavel. Tento obhájce pravdy, který nepravdivě prohlašoval, že je bezvadnou křesťanskou autoritou, vytvořil pseudepigrafon, „falešně

napsaný text“. Alespoň tak by to nazvali starověcí kritici, kdyby věděli, že autorem není Pavel. Někteří křesťané tedy šli do boje vyzbrojeni nikoli pravdou, ale podvodem. Možná se autor cítil oprávněný lhát o své identitě. Koneckonců, v sázce bylo hodně.

Křesťané vstupovali do konfliktu nejen s duchovními silami, ale také s lidskými. Nebo, možná přesněji z pohledu autora, duchovní síly zaměřené proti křesťanům se projeví v lidské sféře a právě na této úrovni byly bitvy skutečně vedeny. Jak historici raného křesťanství již dlouho ví, křesťané v prvních stoletích církve byli v neustálých konfliktech a byli pod útokem ze všech stran. Byli v rozporu s Židy, kteří považovali jejich názory za odchylné a narušující tradice předků Izraele. Byli v rozporu s pohanskými národy a vládami, které je považovaly za tajené a neoprávněné náboženství, které pro stát představuje nebezpečí. A byli i mezi sebou vehementně a jedovatě v rozporu,

Ve všech těchto bitvách měli na sobě „plnou Boží zbroj“ zbroj podvodu. Padělání bylo používáno jedním či druhým křesťanským autorem, aby odrazilo útoky Židů a pohanů a zaútočili na názory jiných křesťanů, kteří měli alternativní a odchylné chápání víry. V této kapitole se zabývám konflikty s cizinci, Židy a pohany, kteří se stavěli proti křesťanské víře. V následující kapitole se věnuji vnitřním konfliktům, které od počátku sužovaly křesťanskou církev.

Židovská reakce na křesťanská tvrzení

Mnoho evangelických křesťanů dnes nedokáže pochopit, proč Židé nepřijímají tvrzení, že Ježíš je mesiáš. Pro tyto křesťany se to zdá všechno tak zřejmé. Starý zákon předpovídal, jaký bude mesiáš. Ježíš udělal a zažil předvídané věci. Samozřejmě je Mesiáš. Starý zákon řekl, že se narodí z panny (Iz 7:14) v Betlémě (Mik 5: 2); že bude muset jako dítě uprchnout do Egypta a odtud odtud vyjít (Oz 11: 1); a že bude přebývat v Nazaretu, aby byl nazýván Nazaretským (Iz 11: 1). Předpovídal, že bude sloužit v Galileji (Iz 9: 1–2) a že bude velkým uzdravovatelem (53: 4). Předpovídal jeho triumfální vstup do Jeruzaléma k aklamacím davu (Iz 62:11; Zach 9: 9), jeho očistění chrámu (Jer 7:11), a jeho odmítnutí židovskými vůdci (Žalm 118: 22–23). Nejdůležitější bylo, že předpovídal jeho ukřižování za hříchy ostatních a jeho slavné vzkříšení z mrtvých (Str. 22; 110; Iz 53).

Ježíš udělal vše, co bylo předpovězeno. Proč to Židé nevidí? Je to v jejich vlastních písmech! Nemohou číst? Jsou slepí? Jsou hloupi?

Pravda samozřejmě je, že Židé v celé historii nebyli o nic negramotnější, slepí nebo hloupější než křesťané. Typická odpověď Židů na křesťanská tvrzení je, že Ježíš nesplnil proroctví, že biblické pasáže, které křesťané citují, buď nemluví o budoucím mesiáši, nebo neobsahují žádné předpovědi. A je třeba uznat, že při pohledu na tuto debatu zvenci mají židovští čtenáři pravdu. Například v pasážích, které údajně předpovídají smrt a vzkříšení Ježíše, se výraz „mesiáš“ ve skutečnosti nikde nevyskytuje. Mnoho křesťanů je tímto tvrzením překvapeno, ale přečtěte si sami Izajáše 53 a uvidíte.

Většina starověkých Židů odmítla Ježíšovo mesiášství z prostého důvodu, že Ježíš vůbec nebyl takový, jaký většina Židů očekávala od Mesiáše. Chtěl bych zdůraznit, že mnoho Židů ve starověkém světě nesedělo na kraji svých sedadel a nečekali na mesiáše, stejně jako dnes na

nej nečeká většina Židů. V době Ježíše však existovaly skupiny vysoce nábožensky založených Židů, kteří si mysleli, že Bůh pošle mesiáše, aby je vysvobodil z jejich velmi vážných problémů. Všechny tyto skupiny samozřejmě založily svá očekávání na hebrejské Bibli; ale měli různá očekávání, jaký bude tento spasitel.¹⁾

Pojem „mesiáš“ pochází z hebrejského slova, které znamená „pomazaný“. Původně bylo v hebrejské Bibli používána v souvislosti s izraelským králem, postavou jako král Saul, král David nebo král Šalomoun. Král byl během své inaugurační ceremonie doslova „pomazán“ olejem na hlavě, aby ukázal, že Boží zvláštní přízeň spočívala na něm jedinečným způsobem (viz např. Žalm 2). Po čase, kdy už v Izraeli nebyl žádný král, si někteří Židé mysleli, že Bůh pošle budoucího krále, pomazaného jako velkého starého krále Davida, který stejně jako David povede izraelské armády proti jeho nepřítelům a jednou obnoví Izrael opět jako svrchovaný stát v zemi. Tímto budoucím králem tedy měl být mesiáš, zcela lidská bytost, která bude mocným válečníkem a velkým vládcem Božího lidu.

Jiní, více kosmicky smýšlející Židé si mysleli, že tímto budoucím zachráncem bude nadpřirozená postava poslaná z nebe, jakýsi kosmický soudce Země, který by zasáhl nepříteli nepřemožitelnou silou, než zřídí království zde na zemi, které bude ovládat jeden Boží vyvolený. Přesto se jiní Židé soustředili hlavně na to, co bychom mohli nazvat „náboženstvím“ Izraele, na rozdíl od jeho politické situace. Tito Židé si mysleli, že budoucím vládcem lidu bude mocný kněz, který zmocní lid Izraele tím, že ho bude učit správné interpretaci židovského zákona. Vládl by tedy Božímu lidu prosazováním dodržování toho, co Bůh požadoval v Písmu.

Stručně řečeno, existovala celá řada očekávání, jaká bude budoucí „pomazaná“ postava, mesiáš. Jediná věc, kterou tyto koncepce budoucího spasitele měly společné, bylo to, že všichni očekávali, že bude postavou vznešenosti a moci, zmocněnou Bohem, aby svrhl nepřátele a vládl Božímu lidu s autoritou.

Ježíšovi následovníci naopak tvrdili, že on je Mesiáš. A kdo byl Ježíš? Malý známý kazatel ze zaostalé Galileje, který urazil vládnoucí úřady a v důsledku toho byl vystaven veřejnému ponížení a mučení a popraven jako bezmocný zločinec na kříži. Pro většinu Židů by bylo těžké představit si někoho, kdo by se méně podobal očekávanému mesiášovi než Ježíš z Nazareta.

Ale křesťané přesto tvrdili, že Ježíš byl mesiáš. Nejranější křesťané se o tomto tvrzení přesvědčili, protože věřili, že Ježíš byl skutečně fyzicky vzkříšen Bohem z mrtvých. Bůh ukázal, že Ježíš nebyl jen pokorný zločinec nebo bezmocný kazatel. Bůh ho ve skutečnosti zmocnil, aby zvítězil nad největším nepřítelem ze všech, nad smrtí samotnou. Ježíš vystoupil do nebe a nyní sedí po Boží pravici a čeká, až se vrátí, aby ustanovil svou vládu nad zemí. Podle tohoto raně křesťanského pohledu byla židovská očekávání mesiáše pravdivá. Mesiáš v moci síly svrhl nepřátele Boží. Než to však udělal, potřeboval zvítězit nad většími nepřáteli, zlými silami hříchu a smrti, které byly v souboji s Bohem a jeho lidem. Ježíš zvítězil nad hříchem na kříži, a při svém vzkříšení zvítězil nad smrtí. On je tedy mesiáš. A vrací se, aby dokončil práci.

Pro Ježíšovy následovníky proto Písmo muselo předvídat nejen silné stránky „druhého“ příchodu Mesiáše, ale také významné události jeho „prvního“ příchodu. Křesťané tedy prohledali texty Písma, aby našli pasáže, které by se mohly vztahovat k narození, životu, smrti a vzkříšení Ježíše. Křesťané si byli jistí, že tyto pasáže (panenské narození v Betlémě, triumfální vstup, smrt za hříchy druhých atd.) Odkazovaly na Ježíše, protože Ježíš byl mesiáš

a Písma předpověděla Mesiáše. Většina Židů o tom však nebyla přesvědčena, protože žádná z těchto pasáží ve skutečnosti nemluví o mesiáši, hebrejská Bible nikde neříká, že by mesiáš přišel dvakrát, a Ježíšův život byl něco jiného než slavný život Božího pomazaného.

A tak od začátku docházelo k hlubokým a obtížným konfliktům. V raných fázích Židé daleko převyšovali křesťany a mohli je snadno přemoci. Křesťané však neustále neustupovali a stále se hádali. A hádání a hádání a hádání. Mnoho křesťanských Židů mimo jiné nemohlo pochopit, proč nekřesťanští Židé neviděli smysl a nepřijali „skutečnost“, že Ježíš byl mesiáš. Důkazy byly všude, přímo v samotných písmech! Jak se bitevní linie přibližovala tak se obě strany zakopaly a používaly tvrdší taktiku, křesťané začali argumentovat, že Židé, kteří odmítli Ježíše, jsou za Ježíšovu smrt stejně odpovědní jako židovské úřady, které ji původně požadovaly. Odmítnutí Ježíše se rovnalo zabití.

A tak nekřesťanští Židé začali být známí jako lidé, kteří zabili svého vlastního mesiáše – byli zabijáky Krista. Zjevně nepochopili své vlastní Písmo a odmítli svého vlastního Boha. V důsledku toho je Bůh zavrhl.

Právě v této souvislosti obě strany, zejména křesťané, vytvořily značné množství literatury. Část této literatury máme dodnes. Dopis údajně od Barnabáše, společníka apoštola Pavla, tvrdí, že Židé vždy špatně chápali své vlastní náboženství tím, že Mojžíšův zákon vykládali doslovně, nikoli obrazně, takže Starý zákon není židovská, ale křesťanská kniha. Je zde psáno o slavném křesťanském mučedníku druhého století Justinu, který debatuje s židovským rabínem a ukazuje mu chyby ve výkladech vlastních Písem. Kázání Melita, křesťanského biskupa z konce druhého století, tvrdí, že Židé nejen odmítli svého mesiáše, ale že ho zabili, Božího Syna, mají na svědomí vraždu: zabili samotného Boha. A tak to šlo.

Mezi díly, které křesťané v tomto čase sem a tam vytvořili, patřila řada padělků, knih napsaných ve jménu autoritativních osobností z minulosti, které měly ukázat brilantní pravdu o křesťanství a strašlivé chybě Židů. Zejména existovala řada padělků, které zdůrazňovaly skutečnou povahu Ježíše: byla to božská bytost, nikoli pouhý smrtelník, jak uznávali římské úřady. V těchto spisech nebyli za Ježíšovo ukřižování odpovědní Římané, ale židovští vůdci nebo dokonce samotní Židé.

Některé výsledné padělky

Evangelium Petra

Už jsme viděli jeden padělek, který byl napsán, alespoň z části, aby podpořil tento názor. Petrovo evangelium (popsané v kapitole 2) zdůrazňuje, že „nikdo z Židů“ nebyl ochoten si umýt ruce, aby ukázal, že je nevinný od Ježíšovi krve. V tomto evangeliu nařídí Ježíšovu smrt židovský král Herodes, nikoli Pilát. A poté židovský lid projevuje lítost nad zabitím Božího vyvoleného a uznává, že nyní je Bůh jistě bude soudit a způsobí zničení jejich svatého města Jeruzaléma, což je zmínka o římské válce, která vyústila v spálení chrámu, zboření zdi a zabíjení židovské opozice v roce 70 n. l.

Petrovo evangelium je jedním z prvních evangelií po novozákonním období, pravděpodobně napsaných kolem roku 120 n. L. Protižidovské padělky evangelia se časem

staly stále populárnějšími, zejména když křesťanství rostlo a dokázalo přesvědčivěji prosadit svou moc.

Evangelium Nikodéma

Jedno z nejzajímavějších evangelií se blíží ke konci období, které v této knize uvažuji, prvních čtyř křesťanských století. Jedná se o zdlouhavý popis Ježíšova soudu, smrti a vzkříšení, které falešně tvrdí, že ho nenapsal nikdo jiný než Nikodém, rabín, který je křesťanským čtenářům dobře známý svou důležitou rolí v Janově evangeliu jako „tajný“ následovník Ježíše (viz 3: 1–15) .2) Nikodémovo evangelium se stalo během středověku mimořádně populární a vlivnou knihou, protože bylo široce šířeno na latinském západě a nakonec bylo přeloženo a šířeno téměř ve všech jazycích západní Evropy. Samozřejmě se věřilo, že to napsal sám Nikodém. Ale zpráva byla pravděpodobně složena někdy ve čtvrtém století, tři sta let po Nikodémově smrti (za předpokladu, že byl historickou postavou). Může však také vycházet z příběhů, které byly před sepsáním předávány ústně po celá dvě století.

Evangelium začíná naznačením, že Nikodém původně napsal příběh v hebrejštině. Spis se ve skutečnosti jeví jako původní řecká kompozice. Ale tvrzením, že se v hebrejštině objevil poprvé, skutečný autor, ať už to byl kdokoli, mu poskytl nádech autenticity, což má dokazovat, že příběh byl velmi starý a že (údajně) vycházel ze svědectví očitých svědků.

Není pochyb o tom, že zpráva není ani zdaleka historická, protože má kořeny v pozdějších legendách o Ježíšových posledních hodinách, jeho smrti a vzkříšení. Vyprávění má ukázat, že Pilát byl naprosto nevinný při Ježíšově popravě, že židovští vůdci a lid byli zcela na vině a že odmítnutím Ježíše Židé zavrhli Boha.

Božská postava Ježíše je popsána na počátku vyprávění v jedné z jeho nejzajímavějších a nejzábavnějších scén. Před Ježíšovým soudem hovoří židovské úřady s Pilátem a trvají na tom, že Ježíš je vinen ze zločinů a musí být odsouzen. Pilát nechal svého kurýra přivést Ježíše do soudní síně. Uvnitř místnosti jsou dva otroci, kteří drží „standardy“, které mají - jak to udělali římské standardy - obraz „božského“ Caesara. Když Ježíš vstoupil do místnosti, nositelé standard se před ním poklonili, takže se zdálo, že se Caesarův obraz v jeho přítomnosti klaní.

Židovské úřady jsou rozzlobené a znevažují nositele standard, kteří odpovídají, že s tím nemají nic společného. Caesarovy obrazy se klaněly z vlastní vůle, aby uctívaly Ježíše. Pilát se rozhodne, že se pokusí přijít na kloub věci, a tak řekne židovským vůdcům, aby si vybrali některé ze svých silných mužů, aby drželi standardy a nechá Ježíše jít ven a vstoupit podruhé. Vedoucí si vybrali dvanáct svalnatých Židů, šest pro každou standardu, kteří je uchopili ze všech sil. Ježíš vstoupil do místnosti a standardy se před ním znovu klaněly.

Možná si myslíte, že už to každý pochopil, ale to by příběh zničilo. Pilát se vyděsí a snaží se dostat Ježíše z háku, ale bezvysledně. Židovské úřady prohlašují, že Ježíš je zločinec, který si zaslouží zemřít. V průběhu soudu opakovaně obviňují Ježíše z provinění a trvají na tom, aby byl souzen. A stejně jako Pilát opakovaně trvá na tom, že je nevinný vůči všem obviněním, vyjadřuje zmatek nad tím, proč jsou Židé tak odhodlaní vidět jej zabitého, a naléhá na židovské vůdce, aby mu umožnili propuštění Ježíše. Ale oni odmítají a chtějí ho mrtvého. Třikrát vyjadřují ochotu převzít za to zodpovědnost slovy Matouše 27:25: „Jeho krev bude na nás a na našich dětech.“

Když byla tato slova poprvé napsána před staletími, v Matoušově evangeliu, již vyjadřovala protižidovské nálady. Jejich mluvením židovskými davy ukázaly, že jsou ochotni nejen vyvodit vinu za Ježíšovu smrt, ale také ji předat dalším generacím Židů. V průběhu staletí tato slova používali křesťanští odpůrci Židů k obviňování Židů ze smrti Ježíše a k páchání hrozných násilných činů proti nim jako odplatu. Tato zvýšená forma anti-judaismu je již důkazem zde, v Nikodémově evangeliu. Ukázalo se, že židovské autority jsou záměrně slepé vůči Ježíšově skutečnému charakteru. Dokonce i císař ho uctívá (ve standardách). A je povolána řada svědků, kteří vyprávějí o všech zázracích, které vykonal jako Boží Syn.

Ale zbytečně. Ježíš je ukřižován na popud Židů a jejich vůdců. Zbytek zprávy ukazuje pravdu o Ježíšově božském charakteru. Je vzkříšen z mrtvých a samotní židovští vůdci dostávají prostřednictvím svědectví spolehlivých svědků nezvratný důkaz o vzkříšení.

Zde je tedy padělaná zpráva napsaná asi tři sta let po událostech, které vypráví, aby ukázala, že Ježíšova smrt byla nezasloužená, že Římané (kteří byli v polovině čtvrtého století na straně křesťanů) neměli co dělat s ukřižováním, že to byla zcela chyba Židů, a že tím, že odmítli Ježíše, Židé skutečně odmítli svého vlastního Boha. Není divu, že taková zpráva se stala tak populární v celé západní Evropě ve středověku, kdy nenávisť k Židům byla neustálým a znepokojivým aspektem toho, co to znamenalo být křesťanem.

Evangelium Piláta

Řada spisů z doby Nikodémova evangelia je tak či onak spojena s Pilátem Pontským a jeho rolí při Ježíšově smrti. Většina z nich má ukázat, že Pilát nezavinil smrt Ježíše a že po provedení skutku pocítil značnou lítost. V několika z těchto spisů se dozvídáme, že Pilát nejen činil pokání ze zlého skutku, ale ve skutečnosti se stal věřícím v Krista. V pozdějším křesťanství se obrácení Piláta stalo součástí přijímané tradice rané církve. V koptském kostele byl Pilát nakonec vysvěcen jako křesťanský svatý.

Historicky samozřejmě nemohlo být nic dál od pravdy. Pilát po Ježíšově smrti pokračoval jako brutální guvernér Judeje. V historických záznamech není nic, co by naznačovalo, že si dokonce pamatoval, že nařídil Ježíšovu popravu, natož aby toho litoval. Důvod jeho pozdějšího osvobození a dokonce i oslavení v některých částech křesťanské církve je přesto poměrně jasný. Pokud Pilát nebyl zodpovědný za Ježíšovu smrt, kdo tedy byl? Židé. Pilátovy legendy se začaly psát v sérii dokumentů, které mohou pocházet ze čtvrtého křesťanského století nebo dokonce dříve. Řadu z nich údajně napsal sám Pilát. Všechny jsou však padělky.

Herodesův list Pilátovi

První dokument, o kterém se domníváme, že nebyl napsán Pilátem, ale jeho kolegou Herodem Antipasem, je List Herodův Pilátovi. Historicky je známo, že Pilát byl římským guvernérem Judeje v jižní části Izraele, když byl Herodes Antipas, syn Heroda Velikého (vládce země, když se narodil Ježíš), židovský vládce v Galileji v severní část země. Herodes

Antipas je nejlépe známý z biblické tradice tím, že stál Jana Křtitele. V pozdějších legendách prý velmi litoval toho, co udělal, protože se mu to vrátilo.

Tak je tomu v tomto dopise zfalšovaném jeho jménem, údajně zaslaném Pilátovi.³⁾ Zde Herodes naznačuje, že je mu líto, že se dozvěděl, že Pilát nechal Ježíš zabít, protože on, Herodes, ho chtěl vidět a činit pokání za zlé věci, které udělal. Tvrdí, že Boží soud nad hříšníky odpovídá jejich zločinu. Při bizarní události, kterou vypráví, jeho vlastní dcera doslova přišla o hlavu při povodni, která vznikla, když si hrála na břehu řeky. Povodeň ji začala unášet, když se její matka natáhla, aby ji zachránila tak ji chytila za hlavu. Její hlava však byla utržena, takže matce zůstala v rukou jen hlava dítěte. Toto přišlo, říká Herodes, jako odplatu za to, že vzal hlavu od Jana Křtitele.

Sám trpí a hnije ještě před svou smrtí, takže říká: „Z mých úst už vycházejí červi.“ Zde se zdá, že pseudonymní autor zaměňuje tohoto Heroda s pozdějším Herodem Agrippou, který podle novozákonní knihy Skutky byl sežrán červy a zemřel (Skutky 12). Také římský voják Longinus - ten, který údajně bodl kopí do boku Ježíše, když byl na kříži - potkal strašlivý osud. Je odsouzen do jeskyně, kde každou noc přichází lev a trhá jeho tělo až do rána. Následujícího dne jeho tělo dorostlo do normálu a lev pak znovu přichází. Bude to tak pokračovat až do konce času.

Pilát, který je příjemcem dopisu, je však zobrazen v pozitivním světle jako zástupce pohanů. Ne oni, ale Židé, budou čelit soudu za to, co udělali Ježíši: „Smrt brzy přistihne kněze a vládnoucí radu synů Izraele, protože nespravedlivě položili ruce na spravedlivého Ježíše.“ Jsou to tedy pohané, kdo zdědí Boží království, zatímco Herodes a ostatní Židé „budou vyhnáni“, protože „nedodržovali přikázání Páně ani přikázání jeho Syna“.

Pilátův list Herodovi

Druhý padělaný dopis jde opačným směrem, od Piláta k Herodovi.⁴⁾ Dalo by se očekávat, že tento dopis bude odpovědí na první list, ale kromě názvu, List Piláta Herodovi a skutečnosti, že list jmenuje některé stejné postavy (Herodes, Pilát a Longinus, voják s kopím), nemají jinak téměř nic společného. Ve skutečnosti tento druhý spis neodkazuje na první a je v rozporu s ním v klíčovém bodě. Zde je Longinus, místo toho aby byl potrestán nikdy nekončícími mukami za to, co udělal, je tu zobrazen jako konvertita, který po vzkříšení uvěřil v Ježíše. O to vlastně jde v tomto druhém dopise, že když byl Ježíš vzkříšen, věřícími se stali nejen Longinus, ale také Pilátova manželka Procla a pak sám Pilát.

Podle příběhu v dopise, poté, co Pilát udělal tu „hroznou věc“ ukřižováním Ježíše, náhle uslyší, že byl vzkříšen z mrtvých. Procla a Longinus jdou najít Ježíše v Galileji. Tam s ním mluví a oni jsou přesvědčeni o jeho vzkříšení. Když se Pilát dozví, že se Ježíš vrátil k životu, padne v hlubokém zármutku na zem. Ale pak se mu zjeví sám Ježíš, zvedne ho ze země a řekne mu: „Požehnají ti všechny generace a národy.“ Pilát zde nečiní jen pokání; je to křesťanský konvertita, kterého si budou pozdější vyznavači víry vážit.

Pilátův list Claudiovi

Máme i další dopis údajně od Piláta římskému úředníkovi, ale tento je údajně adresován pro římského císaře Claudia, a je napsán, aby vysvětlil roli Piláta při Ježíšově smrti, List Piláta Claudiovi.⁵⁾ Může se zdát divné proč píše Pilát list Claudiovi, zejména vzhledem k tomu, že byl císařem Tiberius, ne Claudius, když Pilát odsoudil Ježíše k smrti (Claudius se stal císařem až o deset let později). Možná byl tento dopis zfalšován tak dlouho poté, že padělatel neměl po ruce fakta o posloupnosti císařů té doby před dvěma sty lety (víte, kdo byl prezidentem USA v roce 1811?).

Tento dopis pro nás zůstal zachován, jako součást zprávy o misijní činnosti apoštolů zvané Skutky Petra a Pavla. V této zprávě je nám řečeno, že roky po Ježíšově smrti se před císařem Neronem objevili apoštol Petr a Šimon kouzelník, s nimiž jsme se dříve setkali. Když císař uslyší o Kristu, ptá se Petra, jak se o něm může dozvědět více. Petr navrhuje, aby si poslechl dopis, který Pilát zaslal jeho předchůdci, císaři Claudiovi, a nechal mu ho přečíst nahlas. Čte mu ho a dopis je tak citován v plném rozsahu.

Myšlenka, že Pilát mohl napsat dopis císaři, aby vysvětlil Ježíšovu smrt, byla v raném křesťanství rozšířená. Odkazy na některé takové dopisy máme již ve třetím století ve spisech církevního otce Tertulliana a ve čtvrtém století v Církevních dějinách Eusebia ⁶⁾ Dopis, o kterém zde diskutuji, pravděpodobně není tím, na který odkazují tito dva autoři. Pravděpodobně jej složil padělatel, který si myslel, že nějaký takový dopis předtím musel existovat. Témata tohoto krátkého dopisu jsou velmi podobná tématům, která jsme již prozkoumali. Jsou tu zlí Židé, kteří jsou zodpovědní za Ježíšovu smrt, a budou za ni potrestáni Bohem. Jak uvádí „Pilát“ v dopise:

Židé ze závisti přinesli pomstu jak sobě, tak těm, kteří po nich přijdou svým strašlivým rozsudkem. Nedbali na sliby dané jejich předkům, že jim Bůh pošle svého svatého z nebe ... skrze pannu.

Podle dopisu Ježíš svými mnoha zázraky dokázal, že je Božím synem, ale židovští vůdci lhali, aby ho nechali popravít. Potom ho (ne římsští vojáci!) ukřižovali. Když vstal z mrtvých, „zapálila se zlovolnost Židů“, takže podplatili vojáky, aby řekli, že Ježíšovi učedníci ukradli tělo z hrobky. Pilát napsal tento dopis, aby císař poznal pravdu a nebyl „sveden k tomu, aby uvěřil falešným zprávám Židů“.

Zpráva Piláta Pontského

Delší dokument nazvaný Zpráva Pontského Piláta cituje ještě další dopis římského guvernéra císaři, ale tentokrát Tiberiovi, krátce po Ježíšově smrti.⁷⁾ Tento dopis se zdá být mnohem podobnější tomu, který zmiňuje Tertulián na počátku třetího století když píše: I: „Pilát, který sám již byl křesťanem, pokud jde o jeho nejvnitřnější přesvědčení, podal zprávu o všem, co se stalo Kristu, pro Tiberia, tehdejšího císaře.“ ⁸⁾ Opět jsou zde pochyby, zda zmíněná Zpráva je dokument, na který Tertullian odkazuje. Vědci ho mají tendenci datovat do pozdějšího období, pravděpodobně do čtvrtého století. Jeho hlavní tvrzení jsou každopádně podobná tvrzením ostatních padělků, kterými jsme se v této kapitole zabývali: Ježíš byl zázračně působící syn Boží, který byl Židy neprávem odsouzen k smrti.

Zpráva začíná zdůrazněním, že Pilát spravoval provincii Judea podle „nejjemnějších pokynů“ císaře. Na tomto Pilátovi není nic tvrdého ani škodlivého! Ale „celé množství Židů“ (nejen židovští vůdci) mu předali Ježíše, „když proti němu vznesl nekonečná obvinění“, i když „ho nebyli schopni usvědčit z jediného zločinu“.

Pilát dále naznačuje, že Ježíš udělal mnoho zázraků, tak že slepí viděli, očistil malomocné, vzkřísil mrtvé, uzdravil paralytiky atd. Byly to úžasné činy, jak sám Pilát přiznává: „Pokud jde o mě, vím, že bohové, které uctíváme, nikdy neudělali takové ohromující činy jako on.“ Ale Židé nejsou nijak ohromeni a vyhrožují nepokoji, a tak ho Pilát nařídí ukřižovat.

Po Ježíšově smrti pokryje Zemi zázračná temnota a při jeho vzkříšení se objeví zázračný jas. Ve tři ráno začne slunce svítit v plné síle, na nebi jsou vidět andělé, dochází k zemětřesení a praskání skal a v zemi se tvoří velká propast. To vše znamená katastrofu pro vzpurné Židy: Světlo nepřestávalo svítit celou noc, králi, můj pane. A mnoho Židů zemřelo, pohltila je v noci propast, takže již nebylo možné najít jejich těla. Chci tím říci, že ti Židé, kteří mluvili proti Ježíši, trpěli. V Jeruzalémě však zůstala jen jedna synagoga, protože všechny synagogy, které se stavěly proti Ježíši, byly pohlceny.

Soud Piláta

Poslední příklad „Pilátova evangelia“ se nazývá Soud Piláta. 9) Toto není dopis, ale příběh, který informuje o tom, co se stalo Pilátovi, jakmile císař Tiberius obdržel zprávu o tom, co se stalo při Ježíšově smrti a vzkříšení. Předání podle všeho předpokládá existenci Pilátovy zprávy, ale je stylisticky odlišné a má neshody s dřívějším textem. Vědci mají tendenci si myslet, že je napsali různí autoři.

Soud začíná konstatováním, že Pilátův dopis dorazil do Říma a byl přečten Tiberiovi Caesarovi před velkým davem, který se divil, když se dozvěděl, že temnota přes den a celosvětové zemětřesení, které zažili, přišly v důsledku ukřižování Syna Božího. Caesar je „naplněn hněvem“ a posílá vojáky, aby zatkl Piláta, aby ho přivedli do Říma. Když Pilát přijde, Caesar ho postaví před soud a vyslýchá ho za popravu Ježíše: „Odvážil jsi se udělat tento ničemný čin a zničil jsi celý svět.“

Pilát však protestuje proti své vině a trvá na tom, že „to bylo množství Židů, kteří jsou bezohlední a vinní“. Caesar odpovídá, že i tak to měl Pilát vědět lépe, protože z Ježíšových zázraků bylo zřejmé, že „on byl Kristus“. Jakmile Caesar zmíní jméno Kristus, všechny pohanské modly v senátním domě, kde se koná soud, padnou na zem a rozpadnou se na prach. Zde, stejně jako v Nikodémově evangeliu, se bohové pohanů pokorně klaní před Kristovým božstvím který je ničí. V této epizodě se to děje jen při zmínce o Kristově božském jménu.

Pilát opakuje, že Ježíšovo dílo ukázalo, že byl „větší než všichni bohové“, které uctívali. Popravil ho však „kvůli anarchii a vzpurnosti bezbožných Židů bez zákona“. Caesar a senát hlasují a rozhodnou se zničit židovský národ. Poté posílají armády, které zničí národ a odvádějí všechny židovské přeživší, aby se prodaly jako otroky. Pilát sám je odsouzen k smrti za svou roli v aféře.

Než však zemře, Pilát se modlí k Bohu a prosí za svou nevinu a znovu říká, že Ježíšova smrt byla způsobena „národem bezbožných Židů“. Když dokončí svou modlitbu, přijde hlas z

nebe - hlas samotného Krista - který ujišťuje Piláta o jeho spáse: „Všechny rasy a rodiny pohanů ti budou žehnat, protože za tvé vlády bylo splněno vše, co o mně řekli proroci . Ty sám se při mém druhém příchodu zjevíš jako můj svědek.“ Když kat odřízne Pilátovu hlavu, anděl se snese na zem dolů a vezme ji, pravděpodobně aby ji odnesl do nebe.

Účel „Pilátových evangelií“

Společné body těchto pozdějších Pilátových evangelií by již měly být jasné. Díky očištění Piláta za smrt Ježíše vedou zprávy k tomu, že veškerou vinu nesou Židé, nejen jejich vůdci. Čím nevinější je Pilát, tím více jsou vinni Židé. Podle některých legend je Pilát tak neviný, že se stává oddaným věřícím a následovníkem Krista. Bůh se proto na Židy hněvá a trestá je za jejich zločin proti Božímu Synu.

Tyto spisy byly zfalšovány v období, kdy došlo ke zvýšení nepřátelství mezi křesťany a Židy. Křesťané si uvědomili, že s Židy nedojde k žádnému sblížení, a byla jen malá šance, že většina Židů někdy pozná „pravdu“ o Ježíši, že je Božím mesiášem, nejen pokorně ukřižovaným zločincem. Tato „pravda“ tedy byla motivací pro tyto křesťanské „falešné spisy“. To znamená, že řada křesťanských autorů se rozhodla říci pravdu o božském Kristu a o jeho ničemných nepřátelích, Židech, tím že padělali dokumenty a prohlašovali, že jsou lidmi, kterými nebyli. Křesťanští čtenáři těchto dokumentů je přijali jako skutečné zprávy z té doby, místo toho, čím byli, padělky z pozdější doby. Autoři chtěli své čtenáře oklamat a jejich čtenáři byli až příliš snadno oklamáni.

Spisy Ježíše

Máme jen velmi málo spisů z raného křesťanství, které tvrdí, že jsou od samotného Ježíše, a jen velmi málo náznaků, že by Ježíš ve skutečnosti uměl psát. Existuje však několik zpráv o jeho psaní - i když to není široce známo, dokonce ani mezi učenci - a několik dochovaných spisů, o nichž se to (falešně) tvrdí.

I na stránkách Nového zákona je záznam o Ježíšově psaní. Nejedná se však o příběh původně se nalézající v Novém zákoně, ale o pozdější zprávu, kterou zákonníci přidali do Janova evangelia. Ve skutečnosti je to jeden z nejznámějších příběhů o Ježíši, Ježíši a ženě, která byla přistižena při cizoložství (8: 1–11).

V příběhu židovské úřady přivedou ženu před Ježíše a naznačují, že byla přistižena při cizoložství. Podle Mojžíšova zákona se říká, že má být ukamenována k smrti. Ale co říká Ježíš? To je zjevná past. Pokud Ježíš řekne: „Ano, v každém případě ji ukamenujte,“ poruší tím své vlastní učení o odpuštění a milosrdenství. Pokud však řekne: „Ne, nech ji jít,“ porušuje tím Mojžíšův zákon. Co má dělat? Ježíš samozřejmě vždy najde cestu z těchto pastí, a v tomto případě to dělá tak, že se sehne a píše na zem. Potom vzhledne a řekne: „Ať ten, kdo je mezi vámi bez hříchu, jako první na ni hodí kámen.“ Potom se skloní zpět a pokračuje v psaní. Postupně, zahanbení ze svých vlastních hříchů, všichni židé postupně odchází, dokud nezbyde nikdo, kdo by ženu odsoudil.

Je to fascinující zpráva, i když původně nebyla součástí Nového zákona.¹⁰⁾ Ale pro naši diskusi je obzvláště zajímavé to, co dělá Ježíš, když se skloní. Neříká se, že by kreslil nebo čmáral po zemi. Doslova se o něm říká, že „píše“. Řecký výraz jasně naznačuje, že píše slova. Toto je první známka toho, že Ježíš byl dokonce schopen psát.¹¹⁾ Jedna nedávná studie této pasáže ve skutečnosti tvrdí, že byla sepsána roky po Ježíšově smrti právě proto, aby dokázala, že uměl psát.¹²⁾

Několik údajných Ježíšových spisů zmiňují církevní otcové. Bohužel žádný z těchto padělků se nedochoval. Například apoštolská konstituce ze čtvrtého století zmiňuje knihy, které v Ježíšově jménu vytvořili kacíři Šimon a Cleobius. Je těžké zjistit, zda takové knihy skutečně existovaly, nebo zda se o nich jen mluvilo, aby bylo možno zaútočit na tyto falešné učitele, že je padělali.

Teolog pátého století Augustin naproti tomu zmiňuje dopis, který údajně napsal Ježíš a který pravděpodobně existoval.¹³⁾ Dopis byl adresován apoštolům Petrovi a Pavlovi a podporoval magické praktiky. Augustin neměl potíže dokázat, že dopis byl padělán, protože Pavel nebyl ve skutečnosti učedníkem během Ježíšova života, ale až po jeho smrti. Augustin věrohodně tvrdil, že padělatel viděl obrazy Ježíše s Petrem a Pavlem (jaké lze dodnes vidět například v římských katakombách) a vyvodil z toho falešný závěr, že Pavel byl jedním z Ježíšových pozemských učedníků. Na tomto mylném základě padělatel vytvořil dopis, který Ježíš údajně poslal Pavlovi spolu s Petrem. Bohužel již nemáme ten dopis.¹⁴⁾

Několik dalších spisů však přežilo ve jménu Ježíše z prvních čtyř století. Ani jeden z nich však pravděpodobně není nutno považovat za padělek, protože se zdá, že žádný z nich si ani nečiní vážný nárok na to, že jej napsal samotný historický Ježíš. Jeden se nachází v popisu Ježíšovy smrti a vzkříšení, který se nazývá Vyprávění Josefa z Arimatie. Podle tohoto velmi beletrizovaného příběhu je jeden z lupičů ukřižovaných spolu s Ježíšem omilostněn ze svých hříchů a je mu slíbeno místo v nebi. Z kříže Ježíš píše dopis andělským cherubínům, kteří mají na starosti nebe, a nabádá je, aby tohoto člověka pustili dovnitř, až dorazí k branám. Toto je děsivě zajímavý dopis, ale ve skutečnosti se nezdá, že by autor chtěl, aby ho jeho čtenáři brali vážně jako něco, co napsal Ježíš.¹⁵⁾ Ale možná se mýlím.

Dalším Ježíšovým spisem je dokument objevený v roce 1945 se sbírkou gnostických textů zvaných knihovna z Nag Hammadi, o které píše více v následující kapitole. Tento dokument je napsán v první osobě jménem Ježíš a popisuje skutečnou podstatu jeho ukřižování a skutečný způsob záchrany skrze něj. Nazývá se Druhé pojednání o Velkém Sethovi (první pojednání, pokud vůbec existovalo, se již nedochovalo). I když Ježíš tvrdí, že píše tuto knihu, je to vzkříšený Ježíš, který píše z nebe. Z tohoto důvodu to není úplně totéž jako padělek ve jménu pozemského Ježíše.

Jeden krátký dopis, který tvrdí, že jej napsal pozemský Ježíš, se však dochoval. Dopis vytvořil někdo, kdo pravděpodobně chtěl své čtenáře oklamat, aby si mysleli, že ho skutečně napsal Ježíš. Pokud ano, je vhodné tomu říkat padělek. Tento dopis je součástí korespondence mezi Ježíšem a nějakým králem Abgarem z města Edessa v Sýrii. Náš první záznam o této korespondenci je v Církevních dějinách Eusebia, který tvrdí, že ve skutečnosti našel oba dopisy v archivu města Edessan. Eusebius naznačuje, že dopisy byly napsány v syrštině, ale přeložil je do řečtiny. Poté je cituje v plném rozsahu.¹⁶⁾

První dopis pochází od „Vládce Abgara“ a je adresován „Ježíši, dobrému Spasiteli“. Abgar naznačuje, že slyšel všechno o Ježíšových zázračných uzdraveních, a dospěl k závěru, že Ježíš musí být buď „Bůh... sestoupující z nebe“, nebo „Syn Boží“. V obou případech Abgar žádá, aby

za ním přišel Ježíš a uzdravil ho z jeho nemoci (aniž by uvedl, o co jde). Dodává, že by to bylo prospěšné také pro Ježíše, protože „slyšel, že Židé reptají a chtějí ublížit“ Ježíši.

Ježíš píše odpověď, ve které naznačuje, že Abgar je požehnan za to, že mu věří i když ho neviděl, a komentuje: „Je o mě psáno, že ti, kdo mě vidí, mi neuvěří, a že ti, kdo mě nevidí, uvěří a budou žít. (viz Iz 6: 9; Matouš 13: 14–17; Jan 9:39; 12: 39–40). Jinými slovy, lidé, mezi nimiž Ježíš žil a pracoval („Židé“ zmiňovaní Abgarem), mu nevěřili, a proto nemají život, ale smrt. Ježíš dále zdvořile odmítl Abgarovu žádost, aby se k němu připojil v Edesse, protože musí „splnit vše, k čemu jsem sem byl poslán,“ a poté „vystoupit k Tomu, který mě poslal.“ Ježíš však slibuje, že po svém nanebevstoupení pošle jednoho ze svých učedníků, který uzdraví Abgara a „poskytne život vám i těm, kteří jsou s vámi“.

Předpokládám, že tato poslední věta znamená, že učedník je bude učit evangelium, kterému pak uvěří k věčnému životu. Podle pozdějších legend Ježíš splnil svůj slib králi Abgarovi. Do Edessy byl vyslán apoštol, uzdravil krále z jeho nemoci a obrátil jej i celé město k víře v Krista.

Abgarova korespondence dosahuje podobného cíle jako Pilátova evangelia, ale mnohem jemnějším způsobem. I zde jsou Židé napadáni kvůli jejich odporu vůči Ježíši a říká se o nich, že nejsou dědici věčného života, protože ho odmítají. I tento dopis tedy představuje antagonismus proti židovskému národu za jeho roli při Ježíšově smrti.

Jako vedlejší poznámka se zdá, že korespondence s Abgarem měla zajímavý posmrtný život. Jak se šířila po rané církvi, zákoníci jí místy změnili. Některé z našich dochovaných rukopisů Ježíšova dopisu přidávají poslední řádek, který informuje krále Abgara: „Vaše město bude požehnáno a nepřítel ho již nepřemůže.“ To se ukázalo jako velmi užitečný slib občanům Edessy. V pozdějším čtvrtém století se bohatá křesťanka jménem Egeria ze západní části říše (Španělsko nebo Francie) rozhodla vydat na pout, aby navštívila všechna posvátná místa Svaté země. Během svých cest si vedla deník v latině, který máme dodnes.¹⁷⁾ Na svých cestách Egeria šla do Edessy a viděla dopisy mezi Ježíšem a Abgarem, jak jí je ukázal místní křesťanský biskup.

Podle biskupa, když bylo město Edessa napadeno perskými vojsky, vzal tehdejší vládce města Ježíšův dopis, který slíbil, že město nebude dobyté, a vystavil ho u městské brány. Útočící armáda byla zastavena magickou silou dopisu a ustoupila, a nakonec se vrátila domů do Persie bez poškození duše. Později byla kopie dopisu připevněna k městské bráně a od té doby se na ni nepokusil zaútočit žádný nepřítel. To byl tedy velmi užitečný dopis, který měli po ruce, i když byl padělaný.

Pohanská opozice proti křesťanství

Když se obrátíme od uvažování o nepřátelství prvních křesťanů proti Židům, k opozici, která se občas objevuje mezi pohany, je důležité vyjasnit několik běžných mylných představ o raném křesťanství v Římské říši. Panuje všeobecná představa, že od samého počátku bylo

křesťanství nelegálním náboženstvím, že křesťané nemohli otevřeně vyznávat svou víru ze strachu z vládního pronásledování, a že se proto museli skrývat například v římských katakombách. Jak se ukázalo, nic z toho není pravda. Přesně řečeno, křesťanství nebylo o nic více nezákonné než jakékoli jiné náboženství. Ve většině případů a na různých místech mohli být křesťané ohledně své víry zcela otevření. Zřídka bylo třeba aby se skrývali.

Je pravda, že pohané někdy byli proti křesťanům, protože jim byli podezřelí a možná nectní, stejně jako většina „nových“ náboženství si našla v říši odpůrce. Ale v prvních dvou stech letech nebyly proti křesťanství vzneseny žádné imperiální dekrety, žádná prohlášení, že je to nezákonné, ani žádný pokus v celé říši je potlačit. Teprve v roce 249 n. L. římský císař - v tomto případě to byl císař Decius - zahájil pronásledování křesťanů v celé říši.

Před Decieusem byly perzekuce téměř výhradně místní záležitostí. Častěji byly výsledkem mafiánského násilí, spíše než „oficiální“ opozice iniciované místními úřady. Když došlo k oficiální opozici, bylo to obvykle kvůli uklidnění davů, které neschvalovaly křesťany uprostřed sebe. Co jim na nich vadilo?

Pro pohany spousta věcí. Pravděpodobně nejdůležitější, jak jsme viděli, bylo že pohané obvykle uctívali své bohy, protože se věřilo, že bohové poskytovali lidem to, co v životě potřebovali a chtěli: mír, bezpečnost, prosperitu, zdraví, jídlo, pití, déšť, plodiny, děti, a všechno ostatní, díky čemuž byl život možný i smysluplný. O pohanských bozích se nemyslelo, že by na oplátku mnoho vyžadovali. Nenaléhali například na to, aby jim někdo „věřil“; a neměli složité „zákony“, které by bylo třeba dodržovat. Bohové víceméně žádali, aby byli uctívání vhodným způsobem; lidé měli vykonávat přijatelné a tradiční oběti, které byly dlouho součástí jejich bohoslužby, a říkat vhodné modlitby.

Pokud lidé uctívali bohy, bohové se o ně starali. Bylo to snadné a užitečné uspořádání. Co se ale stalo, když bohové nebyli uctíváni, když byli ignorováni nebo opovrhováni? No, pak to nebylo dobré. Bohové mohli život velmi znepríjemnit, kdyby se rozhněvali; mohly přinést válku, sucho, přírodní katastrofu, zkázu, smrt. Jak by tedy lidé reagovali, kdyby komunitu zasáhla nějaká katastrofa? Jejich přirozeným předpokladem bylo myslet si, že jeden nebo více bohů je našťvaných a musí být uklidněni.

Pokud skupina lidí v komunitě odmítne řádné uctívání bohů, trvá na tom, že bohové neexistují, prohlásí, že jsou to zlí démoni, nebo jednoduše odmítnou dodržovat minimální požadavky veřejného uctívání, bude tato skupina obviňována, pokud katastrofa zasáhla komunitu. Křesťanská církev byla právě takovou skupinou. Jiná náboženství se řídila starodávnými tradicemi, které se tradovaly při uctívání bohů. I Židé byli obecně považováni za přijatelné, i když uctívali pouze svého jediného Boha. Bylo o nich známo, že přinášejí oběti s přáním pokoje císaři, a to bylo považováno za vhodné. Navíc bylo známo, že jejich tradice jsou starodávné a ctihodné, a nikomu neubližovaly, nechovaly se společensky nevhodným způsobem a víceméně se starali o sebe. Židé tedy byli považováni za výjimku z pravidla, že je třeba uctívat místní a imperiální božstva.

S křesťany naopak nebylo zacházeno jako s výjimkou. Křesťany většinou tvořili buď Židé, kteří již podle všeho nedodržovali židovské zvyky předků (tedy v jakém smyslu to byli Židé?), Nebo pohané, kteří opustili uctívání bohů kvůli uctívání Boha Ježíše. Křesťané otevřeně odmítli uctívat bohy, díky nimž byl stát skvělý a kteří mu poskytovali vše potřebné a dobré pro život. Pokud katastrofa zasáhla komunitu, v níž byli takoví křesťané, byli pak přirozeným

obětním beránkem k odplatě. Potrestali křesťany a vrátila se k nim dobrota a laskavost bohů. Tertullian psal o tom, že křesťané byli pronásledováni, kdykoli komunitu zasáhla katastrofa:

Myslí si, že křesťané jsou příčinou každé veřejné katastrofy, každého utrpení, s nímž jsou lidé navštěvováni. Pokud se Tibera zvedne tak vysoko jako jsou městské hradby, pokud Nil neposílá své vody na pole, pokud z nebes neprší, pokud dojde k zemětřesení, pokud dojde k hladomoru nebo moru, okamžitě zní: Pryč s křesťany ke lvům! 18)

Kromě toho bylo křesťanské odmítnutí účastnit se státem podporovaných bohoslužeb často považováno za jakési politické prohlášení, že křesťané se nestarají o blaho státu. To bylo považováno za asociální a nebezpečné. K tomuto vnímání přispěly další aspekty křesťanského náboženství. Křesťané za prvé uctívali ukřižovaného muže, tedy někoho, kdo byl státem odsouzen. Nebylo to jakési politické prohlášení, že křesťané víceméně pohrdají soudem od státu? A nehledě na to, nebylo to pouhé šílenství opustit osvědčené státní náboženství za účelem uctívání ukřižovaného zločince?

Dalším problémem bylo, že na rozdíl od judaismu bylo křesťanství tak novým fenoménem. Lidé ve starověkém světě nemilovali nic jiného než starověk a nebylo nic, co by dokázalo podpořit náboženství nebo filozofii více než nárok na staré kořeny. Starý byl ctihodný; nový byl podezřelý. A co bylo křesťanství? Bylo to uctívání muže, který žil poměrně nedávno, v „moderní“ době. Jaká to mohla být pravda?

Toto nové náboženství bylo nejen považováno za nebezpečné a falešné; také to bylo považováno za zkažené a zvrácené. Křesťané neorganizovali otevřená setkání, kterých se mohl každý účastnit. V neděli ráno nebyly otevřeny žádné církevní budovy pro každého, kdo měl zájem dozvědět se o nové víře. Církev se prvních dvě stě let téměř vždy scházely v soukromých domech a samotná setkání byla soukromá. Účastnili se jich pouze křesťané. Někteří proto považovali toto náboženství za tajné. A nejen to, také se šířily pověsti o tom, co se dělo na těchto setkáních.

Za prvé, protože většina křesťanů pocházela z nižších dělnických tříd, konala se zpravidla týdenní setkání buď před začátkem pracovního dne, před úsvitem, nebo po jeho skončení, po západu slunce, tj. Když byla tma. O těchto nočních setkáních se říkalo, že se budou konat mezi lidmi, kteří byli „bratry“ a „sestrami“ a o nichž se vědělo, že se „navzájem milují“ a „navzájem se zdraví polibkem“. A pořádali pravidelné „svátky lásky“, při kterých oslavovali lásku svého boha a lásku k sobě navzájem. Pokud se tohlo povídalo o prvních křesťanech, co si o nich měli myslet? Křesťané, jejichž setkání nebyla veřejná, byla považována za nevázaná a incestní, bratři a sestry se škádlili, pravděpodobně se opili a pořádali ve tmě svátky lásky.

Horší však bylo, že na těchto milostných svátcích křesťané jedli maso Božího Syna a pili jeho krev. Jíte maso a pijete krev dítěte? Kromě incestu se předpokládalo, že křesťané páchají vraždy dětí a kanibalismus, zabíjejí děti a pak je jedí.

Všechny tyto domněnky se mohou zdát extrémně přitažené za vlasy, ale pohanští nepřátelé je obvykle spojovali s křesťany. V jednom raně křesťanském zdroji Octavius, který napsal autor z třetího století Minucius Felix, jsme četli o pohanovi, který vyjadřuje své znechucení nad tím, co se děje na křesťanských nočních bohoslužbách. Tento pohled podle Minuciuse Felixe pochází od slavného pohanského učence Fronta, vychovatele císaře Marka Aurelia:

Ve zvláštní den [tj. Křesťané] se scházejí na hostinu se všemi svými dětmi, sestrami, matkami - všemi pohlavími a věkovými skupinami. Tam, při hostině během takového hodování a pití, začnou hořet incestními vášněmi. Vyprovokují psa přivázaného ke svícnu, aby vyskočil aby popadnul kousek jídla, který hodili mimo dosah jeho řetězu. Tímto způsobem je světlo převráceno a uhašeno, a tím jsou známy i jejich činy; v nestydaté temnotě s nevýslovným chtíčem se páří v náhodných svazcích, přičemž všichni jsou vinni incestem, někteří skutkem, ale všichni jsou spoluvinni.¹⁹⁾

Ale tyto týdenní aktivity blednou ve srovnání s jejich pravidelným posvátným jídlem, oslavovaným nově obrácenými k víře:

Proslulost příběhů vyprávěných o přijímání nových rekrutů odpovídá jejich příšerné hrůze. Malé dítě je pokryto moukou, cílem je oklamat neopatrné. Poté je podáno osobě, která má být přijata k jejich obřadům. Rekrut je vyzván, aby mu zasadil rány - zdá se, že jsou neškodné kvůli pokrytí moukou. Dítě je pak zabito ranami, které zůstávají neviditelné a skryté. Je to krev tohoto dítěte - otrásám se to zmínit - je to tato krev, kterou lízají žízňivými rty; to jsou končetiny, které dychtivě jedí; toto je oběť, kterou uzavírají svou smlouvu; je to spoluvina na tomto zločinu, že jsou zavázáni k vzájemnému mlčení; to jsou jejich obřady, sprostější než všechny svátosti dohromady.²⁰⁾

To byly druhy obvinění, před nimiž se křesťané museli bránit. Pokud místní davy těmto věcem věřily, není divu, že se postavili proti křesťanům, někdy i násilím.

A pokud byly masy proti lidem, kteří se podíleli na tomto novém náboženství, jakou možnost měli místní úředníci, ale postavit se proti nim? Místní pronásledování křesťanů bylo zaměřeno méně na, aby je za jejich zločiny potrestali, ale spíše na to aby je přiměli vzdát se svého náboženství a vrátit se do pravého stáda. Proto se prakticky ve všech raných zprávách o křesťanských mučednících před soudci, kteří rozhodovali v případech vedených proti křesťanům, hovoří o tom, aby se zřekli své víry.²¹⁾ Cílem těchto orgánů nebylo ublížit křesťanům, ale přesvědčit je, aby přestali být křesťany. Křesťané byli považováni za hrozbu jak pro politické zdraví říše, do té míry, že by se bohové mohli díky jejich hrubě nemorálnímu chování rozrušit a provést přísnou pomstu vůči struktuře společnosti.

Křesťané se samozřejmě proti všem takovým obviněním bránili a činili tak mnoha způsoby. Počínaje druhou polovinou druhého století začali intelektuální pohané občas konvertovat k této nové víře. Jednalo se o nový druh křesťanů: gramotné, vysoce vzdělané, vyškolené v rétorických dovednostech, schopných vytrvalých filosofických argumentů a zapisujících je, a ochotných zaujmout veřejné stanovisko k obraně víry. Tito intelektuální obránci víry se obvykle nazývají „obhájci“. Jak jsme viděli, „omluva“ v této souvislosti není pokusem říct, že se omlouváte; pochází z řeckého slova *apologia*, což znamená „odůvodněná obrana“. Mezi slavnější křesťanské obhájce druhého a třetího století patří Justin Martyr z Říma, Athenagoras z Athén, Tertullian z Kartága a Origenes z Alexandrie.

Tito autoři hlásali každému, kdo naslouchal, že křesťané nejsou proti státu, ale ve skutečnosti jej plně podporují. Stát přežil a prosperoval ne kvůli obětem obětovaným modlám, ale kvůli modlitbám k živému Bohu, který měl nad všemi moc a svrchovanost. Uctívání ukřižovaného člověka nebylo projevem odporu vůči státu; naopak, představitelé státu - například Pilát Pontský - důrazně prohlásili, že Ježíš je nevinný. Ježíšova smrt byla justičním omylem, kterého se dopustili neposlušní Židé, kteří zavrhlí svého vlastního

mesiáše, a tím i svého Boha. V důsledku toho je Bůh odmítl ve prospěch svého věrného lidu, křesťanů. Křesťanství tedy nebylo „novým“ náboženstvím, ale bylo docela staré.

Nejlepší z pohanských filozofů podle některých apologetů sdíleli názory, které byly ostřejší kvůli křesťanskému poselství od jediného pravého Boha, který se projevil v jeho synovi Ježíši. Sám Ježíš učil mimořádně vysokou morálku a jeho následovníci byli mnohem etičtější než kdokoli jiný. Samozřejmě nevraždili kojence; nedovolili ani potrat. Samozřejmě se nedopustili kanibalismu; byli naprosto obezřetní v tom, co jedli, nevěnovali se obžerství ani opilosti. Samozřejmě se nedopustili incestu; jejich láska k sobě byla cudná. Mnoho z nich ve skutečnosti praktikovalo celoživotní cudnost, i když byli ženatí. Samozřejmě nepodporovali smilstvo ani cizoložství; pro ně bylo nejen špatné mít sex s někým jiným než s vaším manželem; byl to hřích, dokonce i chtít tak jen učinit.

Pro apologisty bylo křesťanství ve zkratce starodávné, filozoficky slušné a vysoce morální náboženství, které stálo proti falešným náboženstvím pohanů i Židů. Tato zpráva se nakonec uchytila, protože stále více pohanů konvertovalo k víře. Nakonec, jakmile se křesťanství stalo náboženstvím říše, bude pohled apologetů přijat jako zřejmý a rozumný. Před tím však museli křesťané bojovat za své náboženské přesvědčení a praktiky. A jedním ze způsobů, jak bojovali, bylo literární úsilí, které zahrnovalo výrobu padělek.

Některé další padělky

Mnoho padělků jsme již viděli

Řada padělků, o nichž jsme již uvažovali, fungovala také při omluvné obraně víry před pohanskými útoky. Zde musím zdůraznit bod, který jsem ještě neřekl. Bylo by chybou si myslet, že autor musel vytvořit padělek jen pro jediný účel. To neplatí pro jiné knihy a rozhodně to neplatí ani pro padělky.

Tato kniha, kterou teď píšu - jaký je její účel? Ve skutečnosti existuje několik účelů. Chci informovat své čtenáře o důležitém starověkém literárním fenoménu. Chci opravit chyby, kterých se v diskusi o tomto jevu dopustili jiní učenci. Chci, aby se čtenáři hlouběji zamysleli nad rolí lži a podvodů v dějinách křesťanského náboženství. Chtěl bych ukázat na ironii v skutečnosti, že k zvěstování „pravdy“ byly historicky používány lži a podvody. Chci, aby moji čtenáři viděli, že v Novém zákoně mohou existovat padělky. Chci vyprávět zajímavé příběhy o zajímavých a relativně neznámých spisech ze starověku. Chci pobavit své čtenáře. Ve skutečnosti chci dokázat spoustu věcí. Téměř žádné psaní nemá jediný účel. Takže taky padělky. Zpravidla byly multifunkční.

Vezměme si například skupinu spisů, které jsem nazval „Pilátova evangelia“. Slouží k prokázání, že za smrt Ježíše byli zodpovědní Židé. Činí tak tím, že velmi usilovně zdůrazňují, že římský místodržitel Pilát Pontský prohlásil Ježíše za nevinného ze všech obvinění. Tento důraz funguje jako druh křesťanského anti-judaismu, který křesťanským čtenářům umožňuje dospět k závěru, že Židé byli ničemní Kristovi zabijáci. Funguje však také tak, že pomáhá křesťanům bránit se před útoky pohanů, které na ně mířily. V reakci na pohany, kteří trvali na tom, že Ježíš byl usvědčeným zločincem, proti kterému se stavěl římský stát, mohli křesťané tvrdit, že není pravda, že jmenovaný guvernér Judeje shledal Ježíše nevinným a

ukřižovali ho jen proto, že ho k tomu donutili zlomyslní Židé . Ježíš nebyl žádný zločinec a ani jeho následovníci.

Nebo zvažte dopisy mezi apoštolem Pavlem a římským filozofem Senekou. Na jedné straně tyto dopisy upokojily křesťanskou zvědavost. Jak to že nejvýznamnějšího teologa mladé víry neznali jiné velké mysli své doby? Tyto spisy ukázaly, že ve skutečnosti byl Pavel znám a respektován největším myslitelem ze všech, nesrovnatelným Senekou. Ale více než upokojili zvědavost, tyto dopisy splnily omluvnou roli tím, že ukázaly, že křesťanství, není jen náboženstvím rolníků z nižší třídy, ale bylo od samého počátku vysoce úctyhodnou filozofickou tradicí. Jak vysoce respektováno bylo? Největší římský filozof prvního století si cenil apoštola Pavla a cenil si jeho vzácných názorů.

Podobným způsobem mohly některé z prvních křesťanských dopisů - novozákonní, které údajně napsali Petr a Pavel - sloužit k pokusu odvrátit útoky pohanských antagonistů. Vezměte si jako příklad 1 Petrovu. Zde je dopis, ve kterém utěšuje pseudonymní autor, který se prohlašuje za Šimona Petra, křesťany v Malé Asie, kteří procházejí utrpením. Dopis však není určen pouze k poskytnutí útěchy; má také poskytnout obranu proti oprávněným obviněním vzneseným proti křesťanům, kteří si vytvářeli podmínky pro utrpení.

Například se předpokládá, že křesťané jsou proti vládě, a proto autor vyzývá své čtenáře: „Budte poslušní každé lidské instituci kvůli Pánu, ať už císaři jako nejvyššímu, nebo dozorcům, kteří byli vysláni jím k trestu těm, kdo dělají špatně, a k chvále těch, kteří dělají dobře. To je Boží vůle: že konáním dobra umlčíte nevědomost bláznivých lidí “(2: 13–15). Pohané také obviňují křesťany z toho, že žijí zjevně nemorálními životy, a proto autor naléhá: „Zdržujte se vášní těla, které vede válku proti vaší duši; udržujte slušné chování před pohany, aby vás, když vás pomlouvají jako zločince, mohli sledovat vaše dobré skutky a oslavovat Boha “(4: 11–12). Pohané tvrdí, že křesťané jsou společensky rušivým elementem, a tak autor říká otrokům, aby se podřizovali svým pánům, manželkám, aby se podřizovali svým manželům, manželům, aby se chovali ke svým manželkám ohleduplně, a všem, aby se chovali slušně: „Neodplácejte zlo za zlo nebo zlořečením za zlořečení, ale dávejte místo toho pozhelnání “(3: 8). Jelikož tato napomenutí údajně pocházejí od samotného Petra - nejdůležitějšího vůdce rané církve -, nabývají od samého počátku zvláštního významu, protože představují samotné jádro křesťanského poselství.

Pro jeden další padělek, který jsme již zkoumali, existovala velmi odlišná funkce, evangelium Nikodémovo. Ve starověku se této knize někdy říkalo Skutky Piláta, protože její první polovina zaznamenává zprávu o Ježíšově smrti z pohledu samotného římského guvernéra Piláta Pontského. Tato zpráva je samozřejmě velmi soucitná s Pilátem i Ježíšem. Ježíš je nevinný z obvinění vznesených proti němu a Pilát opakovaně prohlašuje svou nevinu, uznává božský charakter Ježíšových zázraků a života a nakonec nařídí jeho popravu až poté, co ho k tomu donutí Ježíšovy židovští oponenti.

Možná budeme schopni určit přesnější důvod pro napsání této knihy. Podle Eusebia se v roce 311 objevila protikřesťanská pohanská kniha s názvem Skutky Piláta. Tento spis zobrazoval Ježíše mimořádně negativním způsobem a naznačuje, že si plně zasloužil vše, co dostal, jak je to viděno očima Piláta Pontského. Touto knihou byl římský císař Maximin Daia tak ohromen, že ji nechal zveřejnit na veřejných místech v celé říši a rozhodl, že by měla být používána ve školách k výcviku čtení dětí. 22)

Tyto pohanské Skutky Piláta byla tehdy nesmírně populární a rozšířená kniha; bohužel se již nedochovala. Je to jen náhoda, že se o několik let později objevila alternativní verze Pilátových Skutků, ve které je Ježíš zobrazen jako nevinný a ve které je prokázáno, že Pilát podporuje Ježíše a prohlašuje ho za božského, místo aby mu odporoval a prohlašoval za hodného smrti? Podle názoru řady učenců byly Pilátovy Skutky, které nyní máme (známé také jako Nikodémovo evangelium), vytvořeny právě proto, aby oponovali pohanským Pilátovým skutkům, jako způsob jak uvést události do pořádku.

Proroctví Sibyli

Ve starověkém Římě se věřilo, že ve starověku existovala prorokyně známá jako Sibyla. Měla mimořádně dlouhý život; podle básníka Ovidia žila tisíc let.²³⁾ Podle úctyhodné tradice napsala Sibyla rozsáhlé básně proročké povahy, které měly nejen předpovědět budoucnost, ale také říci římským vládcům, co mají dělat v dobách krize. Různé spisy přisuzované Sibyle byly shromážděny v průběhu let a uloženy v jednom z velkých posvátných prostor v Římě, v chrámu Jupitera Kapitolského. Skupina kněží, nakonec pojmenovaná „Patnáctka“, byla jmenována, aby tyto spisy uchovala a interpretovala podle potřeby a podle pokynů římského senátu. Některé záznamy naznačují, že věštcí Sibyllini, jak se jim říkalo, byli konzultováni asi padesátkrát mezi 500 a 100 př. N. L. V dobách moru, hladomoru nebo zázraků (tj. Když se zdálo, že došlo k velmi neobvyklé nadpřirozené události), aby zjistili, co prorokyně řekla o tom, co by se s tím mělo dělat ²⁴⁾

V roce 83 př. N. L. Došlo k velké tragédii, když byl spálen Jupiterův chrám a s ním i knihy věstců. Senát nařídil, aby další kopie věštek byly shromažďovány z různých míst, zejména z města Erythrea, a byl učiněn pokus o rekonstrukci původních spisů. Nakonec i ty byly zničeny. Dnes víme jen o dvou krátkých výrocích, které pravděpodobně patřily k této druhé skupině věstců Sibyli, ale o žádném z první.

Tradice, kterou vytvořila pohanská prorokyně, která mohla spolehlivě předpovídat budoucnost, byla tak silná, že pokušení vytvářet věštby neboli proroctví v jejím jménu se ukázalo jako neodolatelné pro pozdější národy, zejména pro Židy a po nich pro křesťany. Jak jsem již uvedl, Židé byli v celé říši široce přijímáni. I tak občas museli bojovat za své právo na soužití s pohany a na obranu svého náboženství před pohanskými útoky. Vytvářením věštby ve jménu Sibylly mohli Židé potvrdit, že jejich náboženství je velmi staré, jak dokazuje tato nejstarší prorokyně, a je slučitelné s tím nejlepším z pohanských náboženství.

Řada padělaných židovských věštek od Sibyli byla spojena do sbírky, kterou později převzali neznámí křesťanští autoři.²⁵⁾ Tito autoři upravili řadu věštek vložím vlastních křesťanských „proroctví“; do sbírky také přidali několik zcela nových věštek. Tato pokřesťanštěná verze Sibyliných věštek se šířila po staletí a dodnes jich máme dochováno dvanáct knih.

Židovské a křesťanské spisy vytvořené ve jménu Sibylly byly psány v rozpětí asi sedmi set let a byly nakonec shromážděny byzantským křesťanským učencem někdy v šestém století n. L. Kvůli problémům s kopírováním knih v průběhu staletí je dvanáct knih očíslováno poněkud mimo pořadí, jako knihy 1–8 a 11–14. Některé z nich jsou židovské knihy, které ale mají rozsáhlé křesťanské vložky (např. knihy 1–2 a 8); a další jsou výhradně křesťanské

(kniha 6 a pravděpodobně 7). Křesťanské části věštek vytvořených ve jménu Sibyly předpovídají příchod Krista a útočí na Židy, protože nevěřili v toho, který měl přijít.

Jen pro uvedení příkladu toho, jak tyto omluvné padělky fungují, zvažme první knihu, která je do značné míry židovská až do závěrečné části, která obsahuje křesťanskou vsuvku. Kniha začíná výrokem Sibyly: „Počínaje první generací artikulárních mužů až po poslední budu prorokovat postupně všechny věci, jaké byly dříve, jaké jsou a jaké přijdou na svět.“ 26) Tady je to tedy spolehlivě starodávná pohanská prorokyně, která řekne budoucnost. Poté, co vypráví o stvoření světa a poté všech generací lidské rasy, Sibyla pokračuje v křesťanské vložce a naznačuje následující:

Potom skutečně přijde syn velkého Boha, vtělený, přirovnávaný ke smrtelným lidem na zemi.... Ukáže věčný život vyvoleným mužům. Vyléčí nemocné a všechny, kdo jsou poškozeni, tolika, kolik mu uvěří. Slepý uvidí a chromí budou chodit. Neslyšící uslyší; ti, kteří neumí mluvit, budou mluvit.

Ale dále ona říká: „Izrael s ohavnými rty a jedovatými pliváním dá tomuto muži rány.“ Dále popisuje Kristovu smrt a vzkříšení a případné zničení „Hebrejů“ za zlý čin, který provedli proti Kristu.

Jedním z nejsilnějších úryvků přežívajících věštek Sibyli je velmi krátká kniha 6, která představuje hymnus na Krista: „Mluvím ze svého srdce o velkém slavném synovi Nesmrtelného, kterému dal Nejvyšší, jeho počátek, trůn, který bude vlastnit, než se narodil.“ Dále se hovoří o jeho slavném příchodu na svět, jeho odmítnutí a důsledcích pro Izrael, pro nějž jsou připravena zlá utrpení:

Protože jsi s nepřátelskou myslí nevnímal svého boha, když přišel před očima smrtelníků. Ale korunovali jste ho korunou z trnitého keře a smíchali jste strašlivou drzost za urážku a pití. To pro vás způsobí velké utrpení.

Pravděpodobně nejzajímavější pasáž v Sibylině proctví pochází z křesťanského úryvku v knize 8, kde dlouhá část proctví tvoří akrostich. Pokud vezmete první písmeno každého z těchto řádků a dáte je dohromady, vzniknou řecká slova „Ježíš Kristus, Syn Boží, Spasitel, Kříž.“ Tento druh akrostu má mít symbolický skrytý význam. Mimo jiné ukazuje, že do kompozice básně byla vytvořena značně s rozmyslem, což je pozoruhodné tím, že ji údajně vyslovila pohanská prorokyně žijící staletí před narozením Ježíše.

Křesťanské věštby Sibyli byli ve starověku dobře známé. Již v polovině druhého století se o nich říká, že předpovídají pravdu o křesťanství. 27) Jak si dokážete jistě představit, pohané, kteří měli v úmyslu zaútočit na křesťany, dobře věděli, že tyto věštecké „předpovědi“ o příchodu Krista, jeho činnosti na Zemi, jeho odmítnutí Židy a jeho vzkříšení nebyly původní od staré Sibyli, ale byly vloženy do těchto spisů nebo vytvořeny zcela nově křesťanskými autory. 28) Toto je jeden příklad, kdy neznámí padělatelé mezi křesťany byli oprávněně podezírání. Byli samozřejmě také ostře odsuzováni, jak se to téměř vždy stalo padělatelům ve starověku.

Závěr

Křesťané v prvních třech stoletích se často ocitli pod útokem pro svou víru, a to z dobrého důvodu. Od prvních let církve nekřesťanští Židé odmítali křesťanské poselství, že Ježíš byl židovský mesiáš, který byl vyslán k naplnění Židovských písem, což vedlo nejen k vážným

debatám o správném výkladu Písma, ale také k vážnému nepřátelství. Nepřátelství se zvětšovalo, protože křesťanští Židé cítili, že jejich nekřesťanští židovští oponenti odmítli poslouchat s rozumem a očividně to byl buď úmysl, nebo slepota. Jak počet a moc křesťanství rostla, napětí také rostlo. Nakonec samozřejmě křesťanství získalo převahu, a jakmile se to stalo, stal se z toho nespravedlivý boj. Výsledkem byla celá ošklivá historie křesťanského antijudaismu.

Zatímco křesťané bojovali na jedné straně se svými židovskými sousedy, museli odrazit útoky pohanů na straně druhé. Daleko více než oficiální perzekuce, to byla místní opozice vůči křesťanům mezi jejich bývalými rodinami, přáteli a sousedy - a nakonec i davy -, která působila křesťanům největší problémy v prvních stoletích, než se římscí císaři stali aktivními sponzory pronásledování v celé říši v polovině třetího století. Mnoho pohanů považovalo křesťany za politicky nebezpečné, sociálně rušivé a zjevně nemorální. Křesťané se proti těmto obviněním museli bránit tím, že prokazovali, že jsou poslušnými členy státu, sociálně soudržnými a konzervativními a nejmrvnějšími bytostmi na planetě.

Jak jsme viděli, dva hroty křesťanského protiútoků spolu úzce souvisely. Když křesťané zaútočili na Židy za to, že odmítli jejich vlastního mesiáše, dokázali současně prohlásit nevinu Ježíše a jeho následovníků před vládními úředníky a dalším zainteresovaným pohanským pozorovatelům. Křesťané tím, že prohlašovali, že jsou skutečnými představiteli starověkého židovského náboženství, se nejen pokoušeli vytlačit Židy, ale také poskytli alibi starověkosti pro své vlastní náboženské nároky; byli staří jako Mojžíš, který byl zdaleka starší než kterýkoli pohanský zákonodárce nebo filozof. Vykreslením Židů jako nemorálních nenávistníků k Bohu se křesťané mohli vydávat za nadřazené morální bytosti které neohrožují společenský řád.

Do tohoto víru útoků a protiútoků zařadili někteří křesťanští autoři také jako zbraň literární padělky. Konečným cílem církve bylo prosadit se jako pravdivé a samozřejmě ukázat, že všechna ostatní náboženství byla v důsledku toho falešná. Opět tedy máme jednu z největších ironií raně křesťanského náboženství: zdá se, že někteří z jejích předních mluvčích neměli žádné pochybnosti o použití lží, k podpoře víry a praktikování podvodů, k podpoře pravdy.

Kapitola šestá

Padělání proti falešným učitelům

Vždy jsem si užíval dobré, rozumné debaty o kontroverzním problému. Na střední škole jsem byl v debatním týmu a miloval jsem to. S mými kolegy debatníky jsme byli dobří už jako šestnáctiletí, byli jsme schopni zaujmout i obě strany s aktuálním tématem a argumentovat pro ni, pak jsme se prohodili a argumentovali jsme proti straně v příští debatě. Stále po celé zemi pořádám veřejné debaty, téměř vždy s evangelickými křesťanskými učiteli, o důležitých tématech, zejména pro evangelické křesťany. "Mohou historici dokázat, že Ježíš byl vzkříšen z mrtvých?" (Vždy tvrdím, že ne, nikdo to nedokáže.) „Jsou Ježíšovy zprávy z evangelia spolehlivé?“ (Ne, ne úplně.) „Poskytuje Bible adekvátní odpověď na otázku, proč existuje utrpení?“ (Ne, opravdu ne.) A tak dále.

Také si myslím, že debaty mohou být užitečné pedagogicky ve třídě; pomáhají vysokoškolským studentům naučit se argumentovat, hodnotit důkazy a vidět silné stránky pozice, se kterou osobně nesouhlasí. Nechal jsem své studenty debatovat o kontroverzních tématech v mém kurzu o Novém zákoně. "Představovali Pavel a Ježíš zásadně odlišná náboženství?" "Byly názory apoštola Pavla na ženy represivní?" "Odsuzuje Nový zákon moderní praktiky homosexuality?"

Někdy při přípravě těchto debat předem zjistím, na kterou stranu se studenti chtějí postavit (kladně nebo záporně), a poté je přiřadit na opačnou stranu a donutit je, aby se zastávali pozice, kterou osobně odmítají. Je to skvělé cvičení. Politici by si to měli někdy vyzkoušet, aby zjistili, že i jejich oponenti mohou ve skutečnosti říci něco důležitého a přesvědčivého.

Během mnoha let formální debaty a mnoha dalších let neformální diskuse jsem si uvědomil něco velmi významného. Máme tendenci věnovat ty nejžhavější argumenty o tématech, na kterých nám opravdu záleží, s lidmi, kterým máme nejbližší. Jen zřídka se věnujeme tématům a zabýváme se něčím, na čem nám nezáleží. A naše nejžhavější hádky jsou téměř vždy spíš s přáteli a blízkými než s absolutně cizími lidmi.

Debaty mezi prvními křesťany

Stejně tomu bylo s argumenty prvních křesťanů. Jak jsme viděli v předchozí kapitole, křesťané se dostali do konfliktu s Židy a pohany kvůli nárokům jejich náboženství. Tyto debaty byly někdy vzrušené. Nakonec se týkaly záležitostí, na kterých křesťanům hluboce

záleželo. Ale nejžhavější raně křesťanské debaty byly s ostatními křesťany, protože se dohadovali o správných věcech a správném způsobu života. Tyto vnitřní křesťanské debaty byly často plné vitriolu a nenávisti. Křesťané se navzájem častovali ošklivými jmény, říkali si o sobě ošklivé věci a překročili všechny zábrany, aby jejich křesťanství oponenti vypadali zavržením a hloupě, a v mnoha případech popírali, že oponenti mají být jen právo nazývat se křesťany. Každý, kdo byl vnímán jako falešný učitel, byl podroben slovnímu napadení;

Křesťanské hádky s falešnými učiteli v jejich středu byli od nepaměti, jak daleko máme záznamy. Naším nejranějším křesťanským autorem byl Pavel a prakticky v každém z jeho dopisů je zřejmé, že měl oponenty na všech stranách. Mnoho křesťanských čtenářů v průběhu let přestalo vnímat význam Pavlových neustálých útoků na falešné učitele. Jedna věc, kterou tyto útoky bezpochyby ukazují, je, že prakticky všude, kam Pavel šel, dokonce i ve svých vlastních církvích, byl on i jeho názory pod neustálým útokem křesťanů, kteří mysleli a věřili jinak. Je snadné si nechat ujít tento poměrně zjevný historický fakt, protože spisy Pavlových odpůrců nepřežily zub času, zatímco jeho spisy se staly součástí Nového zákona. Pokud bychom se však mohli přepravit zpátky do 50. let n. L., Zjistili bychom, že všude, kam Pavel šel, postavil se křesťanským učitelům, kteří si mysleli, že hlásá falešné evangelium. To platilo i v církvích, které sám založil. A tito oponenti nebyli na všech místech stejní; různá lokace vyprodukovala různé oponenty s různými pohledy.

Podívejme se na klíčové příklady, v církvích v Galicii tvrdili Pavlovi křesťanství odpůrci, že zvrátil skutečné poselství evangelia o Ježíši a jeho apoštolech, když trval na tom, že nežidé, kteří chtějí být Ježíšovými následovníky, nemusejí být obřezáni jako židé a stát se Židy. Nesmysl, odpověděli jeho oponenti. Ježíš byl Žid, jeho následovníci byli Židé, on učil židovské právo, byl to židovský mesiáš poslaný od židovského Boha k židovskému národu - následovat Ježíše samozřejmě znamenalo být Židem. Tento názor v následujících debatách propadl, ale určitě měl ve své době rozsáhlé a zanícené příznivce.

V církvi v Korintu Pavlovi odpůrci trvali na tom, že byl slabým a patetickým řečníkem, který nedemonstroval žádné důkazy o tom, že je zmocněn Bohem. Na druhé straně oni měli nadpřirozené božské dary prokazující převahu jejich poselství, že praví věřící již byli vzkříšeni spolu s Kristem, aby zakoušeli moc a radost z nebeské existence zde a teď.

Ve městě Římě byl Pavel zneuctěn křesťanskými vůdci, kteří tvrdili, že nebyl skutečným apoštolem. Tito křesťané zaútočili na Pavla jednak proto, že si mysleli, že pohané jsou v církvi nadřazeni Židům, jednak proto, že prosazovali evangelium, které vedlo k nemravnému životnímu stylu.

A tak to jde - na každém kroku měl Pavel oponenty. Neměli bychom tyto odpůrce odepisovat jako okrajové menšinové skupiny bez důležitosti. Byli všude a Pavel je považoval za nebezpečné. Jeho názory nakonec zvítězily, ale v jeho době byly rozdíly v názorech rozšířené a velmi hrozivé. A Pavel nebyl jediným apoštolem pod palbou. V každé raně křesťanské komunitě věřící útočili na ostatní věřící kvůli jejich falešné víře.

To byl problém náboženství, které tvrdilo, že je zastáncem „pravdy“. Pokud Ježíšovi následovníci reprezentovali jedinou jednotnou Boží pravdu, proč křesťanská církev nebyla jednotná? Ve skutečnosti to bylo cokoli jiného kromě jednoty, a to nejen za dnů Pavla, ale po celé první čtyři století. Jen ve druhém a třetím století například víme o mocných a vlivných křesťanských učitelích, jako je Marcion, kteří tvrdili, že neexistuje jen jeden Bůh, ale dva Bohové. Někteří gnostici říkali, že existuje 30 božských bytostí neboli 365. Tito křesťané

tvrdili, že mají pravdu a že se všichni ostatní mýlí. Pokud by jedna z těchto dalších skupin zvítězila v debatách, byl by dnes svět velmi odlišným místem.

Ve druhém a třetím století někteří křesťané prohlásili, že Ježíš byl nejspravedlivější člověk, jaký kdy žil, a byl vyvolen od Boha za mesiáše. Ale nebyl vůbec božský. Lidská bytost nemůže být božská. Jiní křesťané, stejně jako Marcion, trvali na tom, že Kristus je zcela božský a už vůbec ne lidský. Ještě další křesťané, včetně gnostiků, které jsem již zmínil, tvrdili, že Ježíš Kristus byl dvě bytosti: muž Ježíš a božský Kristus, kteří přišli do Ježíše, aby ho zmocnil pro jeho službu, a který ho poté před smrtí opustili, protože Kristus nemůže trpět. Ještě další křesťané říkali, že Ježíš byl sám Bůh Otec, který přišel na Zemi.

Ve stejné době existovali křesťané, kteří popírali, že by Bůh stvořil svět. Nebo nazval Izrael svým lidem. Nebo byl autorem Židovských písem. Existovali další křesťané, kteří trvali na tom, že židovská písma jsou posvátná, ale nemají být vykládána doslovně. Přesto další křesťané říkali, že je třeba je vykládat doslovně a řídit se jimi doslovně, stejně jako někteří dnes.

První křesťané byli radikálně různorodým. Přesto všechny tyto křesťanské skupiny tvrdily, že nejen že mají pravdu, ale také, že mají jedinečnou pravdu - jejich pohled a jen tento pohled samotný představují jedinou božskou pravdu. Z toho vyplývá, že každý z nich tvrdil, že jejich pohled na pravdu je pohled, který učil sám Ježíš a skrze něj apoštolové. A všechny tyto skupiny měly knihy, které to dokazovaly, knihy údajně napsané apoštolů, které podporovaly jejich úhel pohledu.

Křesťané se dnes mohou divit, proč tyto různé skupiny prostě nečetly svůj Nový zákon, aby zjistily, že jejich názory jsou špatné. Odpověď samozřejmě je, že žádný Nový zákon neexistoval. Z těchto konfliktů později vznikl Nový zákon, protože jedna z křesťanských skupin zvítězila ve sporech a rozhodla, které knihy budou zahrnuty do Písma. Jiné knihy představující jiné úhly pohledu a také přisuzované Ježíšovým apoštolům byly nejen vynechány z Písma; ale byly zničeny a zapomenuty. Výsledkem je, že dnes, když přemýšlíme o raném křesťanství, máme tendenci ho vidět jen tak, jak k nám přišlo ve spisech vítězné strany. Pouze pomalu, v moderní době, vyšly najevo starověké knihy, které podporují alternativní pohledy, protože se objevily v archeologických vykopávkách a čistě náhodou například v egyptských píscích.

Co měli dělat křesťanští učitelé, když byli přesvědčeni, že jejich konkrétní chápání Ježíše a víry je pravdivé, ale neměli žádné apoštolské spisy, které by to podporovaly? Jedna z věcí, kterou někdy dělali - nebo, pravděpodobně, často dělali - bylo vymyslet takové apoštolské spisy. Nic nevytvořilo více literárních padělků se jmény apoštolů než vnitřní konflikty mezi konkurenčními křesťanskými skupinami. Tyto padělky zakládali apoštolskou autoritu pro vlastní názory skupiny a zaútočily také na názory ostatních skupin. Mnoho padělků, o kterých jsme již uvažovali, tak činí velmi zřetelně a existují i další, které jsme zde ještě nezmínili.

Padělky namířené proti neznámým protivníkům

Při četbě raných křesťanských útoků na falešné učitele je často těžké zjistit, čemu přesně tito oponenti věřili. Je to proto, že ve většině případů nemáme žádné vlastní spisy oponentů, a proto musíme jen rekonstruovat jejich názory z toho, co o nich říkají jejich nepřátelé. To často

neposune člověku o moc dále. Zkuste si představit rekonstrukci (skutečných) názorů jednoho kandidáta na prezidenta z toho, co o něm říká druhý kandidát, když na něj útočí. Tento druh rekonstrukce je dnes mnohem snazší, když máme hromadné sdělovací prostředky a rozsáhlé zprávy o obou stranách jakéhokoli problému, takže je těžší tvrdit lži o názoru druhé osoby. Politici dnes zpravidla musí být relativně záludní. Ve starověkém světě ale neexistovalo prakticky nic, co by zastavilo zjevné zamlžování a zkreslování. Jak by někdo znal, aniž by četl článek v novinách nebo časopisech jaké jsou skutečné názory oponentů?

V mnoha případech byly argumenty proti oponentům vneseny pro čtenáře, kteří měli tyto oponenty přímo mezi sebou, takže pisatel i čtenář věděli dokonale, jaké jsou názory oponentů. V důsledku toho spisovatel necítil potřebu je vysvětlovat. To je v pořádku pro starověké čtenáře, kteří věděli, o čem autor mluví. Ale pro ty z nás, kteří žijí o dva tisíce let později, to může být velmi frustrující. Čteme jen náznaky o charakteru falešného učení a musíme udělat vše pro to, abychom si to poskládali z toho mála, co nám bylo řečeno.

V dalších případech mohl autor zaútočit na falešné názory, které si sám vytvořil jednoduše jako osnovu pro své vlastní myšlenky. To platí zejména u padělaných spisů, ve kterých autor předstírá, že žije v jiné době. Napadené falešné učení nemusí být nutně názor, který někdo zastával. Jde pouze o alternativní názor, který autor vyvrací, aby zdůraznil „pravdu“ svého úhlu pohledu.

Při řešení padělaných spisů v raném křesťanství, včetně novozákonních spisů, musíme čelit všem těmto případům. Několik spisů útočí na falešné učení, ale je téměř nemožné říci, čemu oponenti skutečně věřili, i to zda ve skutečnosti vůbec existovali.

Kolosenským

To je případ dopisu Kolosenským, napsaného v Pavlově jménu, ale téměř jistě pseudonymního, jak jsme viděli v kapitole 3. Autor, ať už byl kdokoli, naléhá na své čtenáře, aby nebyli svedeni falešným učením: „Dejte pozor ať vás někdo nesvede prostřednictvím filozofie a prázdného podvodu podle lidské tradice, podle živlů světa a ne podle Krista“ (2: 8). Dále obviňuje své čtenáře z toho, čemu by neměli věřit a jakým náboženským praktikám by se měli a neměli věnovat. Ale proti komu argumentuje?

Toto je klasický případ pro vědce, kteří nemají téměř žádný způsob, jak to zjistit. Ne že by to někomu bránilo v pokusu. Jeden vědec, který psal v roce 1973, poukázal na to, že existuje čtyřicet čtyři různých vědeckých názorů na to, co zastávali napadení falešní učitelé.¹⁾ V pětiletém období na počátku 90. let byly na toto téma napsané čtyři hlavní knihy odbornými vědci; každý představoval jiný pohled.²⁾ Můj názor je takový, že to nikdy nebudeme vědět jistě.

Můžeme říci, že autor zobrazuje tyto falešné učitele, ať už skutečně existovali nebo ne, jak vedou své křesťanské čtenáře k uctívání andělů a zakládají své názory na božských vizích, které měli. Údajně také vyzvali své následovníky, aby vedli asketický životní styl, vyhýbali se určitým pokrmům a nápojům a pravděpodobně dodržovali židovské svátky a slavnosti (tedy 2: 16–18, 21–23). Autor, který prohlašuje, že je Pavel, je proti tomu všemu. Myslí si, že má být uctíván pouze Kristus, protože v Kristu (nikoli v andělech) lze nalézt úplné ztělesnění božství.

Navíc ti, kteří jsou „v Kristu“, již zažili výhody vzkříšení; není nutné, aby se zapojili do asketických praktik.

Proč by měl autor tvrdit, že je Pavel, aby zaútočil na tyto neznámé protivníky? Evidentně proto, že to autorovi umožnilo označit jako zhoubné učení lidi, s nímž nesouhlasil, když uvedl svůj vlastní názor, přestože jeho pohled se ve skutečnosti liší od Pavlova, jak jsme viděli v kapitole 3.

Judy

Uvažujme dále o Judově novozákonní knize. Tato krátká kniha je ještě zjevněji namířena proti falešným učitelům v křesťanské komunitě. Po uvítání svých čtenářů autor vysvětluje důvod svého dopisu:

Milovaný, ... považoval jsem za nutné ti napsat, abych tě povzbudil, abys bojoval za víru, která byla jednou provždy doručena svatým. Někteří lidé se tajně vkrádali o těch, o kterých se už dávno psalo, že jsou předmětem tohoto odsouzení. Jsou to bezbožní lidé, kteří kazí milost našeho Boha, mění ji v nemorálnost a popírají našeho Pána Ježíše Krista. (v. 3–4)

Zde jsou oponenti popsáni poněkud ošklivými názvy. Jeden bod, který stojí za zdůraznění, je, že i když tito odpůrci přišli do křesťanského společenství (jako členové), tak popírali Krista. To by nemělo znamenat, že popírají, že jsou křesťané. Právě naopak, jsou zobrazováni jako křesťanští učitelé. Autor tím, že o nich píše, že popírají Krista, tvrdí, že ve skutečnosti nejsou křesťany, protože to, co učí, je falešné. Není příliš těžké si představit, že by oni mohli o něm říkat totéž. Ale jeho dopis se stal Písmem. Jejich spisy, pokud vůbec existovaly, byly navždy ztraceny.

V každém případě autor v této knize o svých oponentech neříká nic dobrého. Poškozuje tělo (ať už to znamená cokoli), odmítají autoritu a pohoršují svaté anděly. Jsou to iracionální zvířata, společně kolují a jsou to „bezvodé mraky“ a „neplodné stromy, dvakrát mrtvé, vykořeněné“. Jsou bezbožní a dělají bezbožné skutky; jsou to „reptači, hledači chyb, kteří se řídí vlastními vášněmi a chlubí se hlasitými ústy“ (v. 8–16).

I zde je těžké říci, zda autor útočí na skutečnou historickou skupinu. Určitě nalévá spoustu vitriolu na své nepřátele, ale je nemožné sestavit ucelený obraz toho, co tito lidé ve skutečnosti učili, na základě spousty ohnivých urážek, kterými je autor častuje. Možná původní čtenáři knihy věděli přesně koho měl na mysli a co učili. Nebo autor jednoduše používá imaginární obraz nepřátel, aby vytvořil kostru pro své vlastní učení o skutečné povaze křesťanské víry, která byla „jednou provždy předána svatým“ (v. 3). V obou případech se autor ve svém pokusu zaútočit na falešné učitele zjevně dopustil podvodu. Tvrdí, že je Juda (v. 1), a zdá se, že tímto tvrzením říká, že je Ježíšovým bratrem.

Pět osob se v Novém zákoně jmenuje Juda (nebo Jidáš - stejné řecké slovo), z nichž nejznámější je samozřejmě Jidáš Iškariotský. Jedním z dalších je Juda, syn Marie a tesáře Josefa, jednoho ze čtyř Ježíšových bratrů zmíněných u Marka 6: 4. Autor tohoto krátkého dopisu téměř jistě tvrdí, že je konkrétním Judou, protože se označuje jako „Juda, bratr Jakuba“. Protože většina starověkých lidí neměla příjmení, autor s často používaným jménem se obvykle identifikoval (abyste věděli, který Juda to byl) zmínkou o známém příbuzném,

téměř vždy jeho otci. Autor zde ale nepojmenuje svého otce, ale svého bratra Jakuba. To musí znamenat, že Jakub je člen rodiny, který je obzvláště dobře známý.

A který Jakub v rané církvi byl obzvláště dobře známý? Nejslavnější Jakub byl hlavou první církve v Jeruzalémě. Tento Jakub byl Ježíšovým bratrem, o kterém se v celém Novém zákoně zmiňoval například několikrát apoštol Pavel (viz Gal 1,19). Pokud se tento Juda identifikuje jako bratr toho Jakuba, pak je implicitně také bratrem Ježíšovým.

Ale je téměř jisté, že historický Juda tuto knihu nenapsal. Jeho autor žije v pozdějším období historie církve, kdy jsou církve již dobře zavedené a když se do nich infiltrovali falešní učitelé a je třeba je vykořenit. Autor ve skutečnosti mluví „pamatujte, že to předpovídali apoštolové“ (v. 17), jako by oni, apoštolové, žili dlouho předtím. Na rozdíl od nich on žije v „posledních dnech“, které předpovídali (v. 18). Toto je někdo, kdo žije po apoštolském věku.

Existuje ještě další důvod, proč si být relativně jisti, že Juda knihu nenapsal (zmíněno dříve, v kapitole 2). Stejně jako galilejský rolník nižší třídy Petr, tak i galilejský rolník nižší třídy Juda téměř jistě neuměl psát. Natož psát v řečtině. Nemluvě o rétoricky vystavěném dopise prokazujícím podrobné znalosti starověkých židovských textů v řečtině. Toto je autor, který tvrdí, že je Juda, aby přiměl křesťany číst jeho knihu a postavil se proti falešným učitelům, kteří mají jiný názor na víru.

Padělky v opozici vůči Pavlovi

Pavel byl hromosvodem pro kontroverze nejen během svého vlastního života, ale i poté. Někteří křesťané v něm viděli největší autoritu rané církve, jehož vidění Krista na cestě do Damašku ho opravňovalo hlásat pravé porozumění evangeliu. Jiní ho považovali za outsidera apoštolské skupiny, za vetřelce, který přeměnil původní Ježíšovo poselství a jeho apoštolů na jiné náboženství vzdálené pravdě.

Už jsme viděli, že příznivci Pavla falšovali dopisy v jeho jménu. Tito pseudonymní autoři zjevně cítili, že Pavlova autorita se ukáže jako přesvědčivá v kontextu různých kontroverzí a bojů, s nimiž se křesťanská komunita setkávala. Máme tedy řadu pavlovských spisů, které ve skutečnosti nenapsal: Efezským, Kolosenským, 2 Tesalonicenským, 1 Timoteovi, 2 Timoteovi, Titovi, 3 Korintským, dopisy Senekovi a bezpochyby četné další dopisy, které se nedochovaly z rané církve.

Ale Pavlovi kritici také vyráběli padělky. V těchto případech se pseudonymní spisy postavily proti Pavlovu učení nebo přinejmenším proti učení, které bylo považováno za Pavlovo učení, ať už ve skutečnosti představovali názory historického Pavla, nebo ne. Tyto padělky samozřejmě nebyly psány ve jménu Pavla, ale ve jménech jiných autorit s vysokou reputací, které přímo či nepřímo útočí na takzvaného apoštola pohanů.

Nekanonické spisy Petra

O jednom z nich jsme již uvažovali v kapitole 2, o Petrově listu, který vypadá jako jakýsi úvod do pseudo-klementinových spisů. Tento dopis předpokládá to, co se ve starověké církvi

široce předpokládalo a dodnes je přijímáno mnoha učenci i laiky: Petr a Pavel se střetli z očí do očí kvůli skutečnému poselství evangelia.

Historický Pavel sám ve svých autentických spisech naznačuje, že on a Petr byli někdy v rozporu. To není nikde jasnější než v Pavlově dopisu Galatským, kde píše, že Petr se rozhodl, že nebude jíst jídlo s pohanskými (dříve pohanskými) křesťany ve městě Antiochie, když do města dorazili židovští křesťané (viz 2,11–14). Petr si pravděpodobně myslel, že by tyto návštěvníky jeho rozhodnutí nezachovávat košer urazilo. Petrovo vyhýbání se pohanům (zachovat košer) mohlo být pouhým pokusem nedělat vlny mezi židovskými věřícími, kteří považovali za důležité, aby si Židé udrželi svou židovskou identitu i poté, co se stali Ježíšovými stoupenci. Naproti tomu pro Pavla bylo Petrovo vyhýbání se urážkou evangelia. Toto evangelium podle jeho názoru prohlašovalo, že Žid a pohan jsou si před Bohem v Kristu rovni a že není třeba, aby se Ježíšovi následovníci řídili zákonem, včetně košer potravinových zákonů.

Pavel se postavil veřejně proti Petrovi a nazval ho pokrytcem, když jedl s pohany, když tam nebyli žádní židovští bratři, ale odmítl to udělat, když dorazili. Je skutečně velmi nešťastné, že nevíme, jak mu Petr odpověděl, nebo kdo, podle obecného názoru, argument vyřešil. Jediné, co víme, je názor Pavlovy strany, jak o tom informuje v dopise Galatským. Je však jasné, že se s Petrem někdy neshodovali, a není vůbec jasné, zda se někdy v této otázce smířili.

Toto napětí mezi Petrem a Pavlem ohledně dodržování zákona, jak jsme viděli, je velmi sporné v nekanonické Petrově epištole, kde autor, který tvrdí, že je Petrem, ale ve skutečnosti píše dlouho po jeho smrti, útočí na osobu kterou nazývá svým „nepřítelem“. Tento nepřítel hlásal „protiprávní evangelium pro pohany“, tj. Evangelium, které říká, že člověk je přijat u Boha, bez dodržování zákona. Tento osobní nepřítel Petra falešně prohlašoval, že on, Petr, souhlasí s jeho falešným chápáním víry. „Petr,“ s tím však nesouhlasí a zaútočil na svého nepřítele, který to o něm tvrdí.

Jedná se tedy o slabě zahalený útok na Pavla, který napsal židovský křesťan, který si myslel, že je správné a dokonce nutné, aby Židé, kteří uvěřili v Ježíše, i nadále dodržovali židovský zákon. Pokud tak nečinily, znamenalo to konec pravého náboženství. Pavel pro tohoto autora není apoštolskou autoritou. Je to falešný kazatel.

Pseudo-klementinské spisy

Podobné učení se nachází i v samotných Pseudo-Klementinských spisech.³⁾ Pokud si vzpomenete, jedná se o soubor dlouhých příběhů, které údajně napsal Klement, čtvrtý římský biskup (tj. Papež), ve kterém popisuje své cesty, jeho setkání s apoštolem Petrem a jeho obrácení, aby se stal Ježíšovým následovníkem. Většina knih vypráví jeho další dobrodružství, zatímco se účastní s Petrem jeho misijních cest. Tyto zprávy se týkají zejména toho, jak se Petr účastnil konfliktů a zázračných soutěží se Šimonem, který tvrdil, že je pravým představitelem Boha, ale který byl podle Petra falešným učitelem. V některých pasážích těchto knih je zřejmé, že Šimon je chápán jako někdo jiný - Petrův skutečný nepřítel, apoštol Pavel.

Nikde to není jasnější než v několika pasážích v pseudo-klementinových spisech známých jako kázání.⁴⁾ V jedné pasáži Petr od samého začátku rozpracovává Boží způsob

jednání se světem. Petr zdůrazňuje, že v posvátné historii se často vyskytovaly dvojice lidí. První, který se objeví, je vždy podřízen tomu druhému. Například první děti narozené Adamovi a Evě byli zlý Kain (první) a spravedlivý Ábel (druhý). Také otec Židů Abraham měl dvě děti: prvorozeného Ismaela, který neměl zdědit zaslíbení, a pak Izáka, který je získal. Izák pak měl dva syny, Ezaua, světského a Jakoba, zbožného. A dál a dál skrz historii.

Tento vzorec platí pro pole křesťanských misí, tvrdí „Petr“. Prvním misionářem k pohanům byl „Šimon“ (tj. Pavel); byl nutně podřadným. Druhým, představeným, byl sám Petr, který tvrdí: „Přišel jsem po něm [Šimon / Pavel] a vstoupil jsem do něj jako světlo v temnotě, jako poznání v nevědomosti, jako uzdravení v nemoci“ (2.17). Není to příliš potvrzující zobrazení Pavla! Petr kráčel po Pavlově misijní cestě a narovnal vše, co Pavel pokazil.

Druhá pasáž ho ještě více odsuzuje. Jak je dobře známo, o Pavlovi se často říkalo, že byl Kristem pověřen jako apoštol ve vizi, kterou měl na cestě do Damašku (viz Skutky 9). Pavel nebyl jedním z původních Ježíšových následovníků. Naopak začínal jako pronásledovatel křesťanské církve. Potom se mu však zjevil Kristus, obrátil ho a řekl mu, aby se stal jeho misionářem pro pohany. Sám Saul, historický Pavel, vzal toto pověření do služby s maximální vážností a v knihách, jako je Galatským, tvrdil, že jelikož obdržel své poselství evangelia přímo od Ježíše, nebyl nikomu zavázán. Každý, kdo kázal poselství, které bylo v rozporu s jeho poselstvím, prosazoval jen lži a nepravdu (Gal 1: 6–9). On, Pavel, měl pravdu od samotného Krista. A mimo jiné tato pravda byla, že pohané nemají přijímat židovský zákon, aby našli spásu v Kristu (tedy Gal 2,15–16).

Autor Pseudo-Klementinských srdečně nesouhlasí a vykresluje samotného Petra, jak se vysmívá Pavlovi za jeho tvrzení, že má přímý přístup k Ježíšovu učení, založený na jediné krátké vizi. V Homilii 17 Petr říká „Šimonovi“ (tj. Pavlovi):

Tvrdil jsi, že ... znáš Ježíšovu nauku více nežli já, protože jsi slyšel Jeho slova prostřednictvím zjevení ... Kdo však důvěřuje zjevení nebo vizi a snu, je nejistý. Neboť neví, komu důvěřuje. Je možné, že to může být zlý démon nebo duch klamu, který ve svých projevech jen předstírá, že jím není.

Vizím nelze důvěřovat, protože nemáš způsob, jak skutečně zjistit, co vidíš. Pokud je tedy Pavlova autorita založena výhradně na vizi, není to vůbec žádná autorita.

Petr pokračuje argumentem, který by se zdál těžko vyvrátitelný:

Může být kdokoli uzpůsoben pro výuku prostřednictvím zjevení? A pokud řekneš: „Je to možné,“ pak se ptám: „Proč náš učitel chodil celé roky s těmi, kdo ho viděli?“ A jak máme věřit tvému slovu, když nám říkáš, že se ti zjevil? A jak se ti zjevil, když hlásáš názory odporující jeho učení? Pokud jsi ho však někde viděl a učil tě a stal jsi se na jednu hodinu Jeho apoštolem, ohlašuješ Jeho výroky, interpretuješ Jeho slova, miluj jeho apoštoly, neboj se mnou, kdo ho doprovázel. Protože stojíš přímo proti mně, který jsem pevnou skálou, základem církve.

Možná měl Pavel krátké vidění o Ježíši. Ale Petr s ním byl měsíce - roky! - nespál a nesnil, ale byl vzhůru a poslouchal každé jeho slovo. A sám Ježíš prohlásil, že to byl Petr, ne Pavel, kdo byl „skálou“, na níž bude kostel postaven. Pavel je pozdější vetřelec, jehož autorita spočívá na zcela pochybných důvodech. Je třeba se řídit Petrovým učením, nikoli Pavlovým.

Zda to je nebo není pohled od historického Petra, je něco, co se pravděpodobně nikdy nedozvíme. Je to ale jistě Petrův názor, který je uveden v padělaných spisech známých jako Pseudo-klementinky.

Jakub

V samotném Novém zákoně najdeme knihu, která podle všeho útočí na Pavlovo učení, nebo alespoň na pozdější nesprávnou interpretaci Pavlova učení. Je to dopis, který tvrdí, že je napsán někým jménem Jakub. V rané církvi se všeobecně předpokládalo, že tento Jakub byl Ježíšovým bratrem.

O Jakubovi bylo v dějinách rané církve známo, že se pevně věnoval svým židovským kořenům a dědictví, dokonce i jako následovník Ježíše.⁵⁾ Podle Nového zákona nebyl za svého života Ježíšovým učedníkem (viz Jan 7: 5), ale byl jedním z prvních, kdo viděl vzkříšeného Ježíše po jeho smrti (1 Kor 15: 7), a proto v něj pravděpodobně uvěřil. Nepochybně to bylo jeho bratrské postavení, které ho povýšilo na autoritativní pozici v církvi.

Apoštol Pavel, který Jakuba osobně znal (Gal 1,19), naznačuje, že se zavázal dodržovat židovský zákon, a zdá se, že trval na tom, aby tak činili i ostatní Ježíšovi následovníci (2:12). Byl dobře známý svou velkou zbožností; jeden raný zdroj naznačuje, že se modlil tak často a tak dlouho, že mu kolena zmozolovatěla jako velbloudu. Nejlepší historické záznamy ukazují, že zemřel kolem roku 62 n. L. Poté, co třicet let vedl Jeruzalémskou církev.

Jakub bylo velmi běžné jméno mezi Židy v Palestině v prvním století a také mezi křesťany. Řada lidí jménem Jakub je zmíněno v Novém zákoně. Matouš 10: 3–4 naznačuje, že toto jméno měli dva z dvanácti Ježíšových učedníků. Aby se tito dva Jakubové mohli odlišit, dostali další označení identity, a to „Jakub, syn Zebedea“ nebo „Jakub, syn Alfaea“. Autor knihy Jakuba se však dále neidentifikuje, což naznačuje, že očekával, že jeho čtenáři budou vědět, o jaké Jakuba se jednalo. Zdá se tedy, že není pochyb o tom, že tvrdí, že je nejslavnějším Jakubem ze všech, Ježíšovým bratrem. Tento názor je potvrzen skutečností, že píše svůj dopis „dvanácti kmenům v diaspoře“, což je odkaz na dvanáct izraelských kmenů, které jsou roztroušeny po celém římském světě. Jakub, hlavní židovský křesťan, píše rozptýleným židovským křesťanům.

Kniha obsahuje řadu etických napomenutí, která nabádají čtenáře žít způsobem vhodným pro Ježíšovy následovníky. Musí mít víru a nepochybovat; snášet zkoušky, nehněvat se, krotit svůj jazyk, ovládat své touhy a neprojevat zaujatost, žárlivost nebo ctižádostivě, nehledat bohatství nebo projevat zvýhodňování bohatým atd. Zdá se, že mnoho z těchto napomenutí odráží učení samotného Ježíše, například z Kázání na hoře (Mt 5–7).

Autor se zvláště zajímá o jednu otázku, která však odráží kostru sváru s ostatními křesťany. Někteří křesťané zjevně říkají, že abyste byli přijati Bohem, potřebujete pouze víru; pro ně je konání „dobrých skutků“ irrelevantní pro spásu, pokud věříte. Jakub si myslí, že je to přesně naopak, že pokud neděláte dobré skutky, pak zjevně nemáte víru:

K čemu to je, bratři, k užitku, když někdo říká, že má víru, ale nemá žádné skutky? Je víra schopna ho zachránit? Pokud je bratr nebo sestra nahý a nemá denní jídlo, a jeden z vás jim říká: „Jděte v pokoji; zahřejte se a najezte se,“ k čemu je to, když jim nedáte to, co jejich těla potřebují? Takže víra, pokud nemá skutky, je mrtvá, sama od sebe. (2: 14–17)

Autor dále tvrdí, že mít víru beze skutků nemůže přinést spásu a ve skutečnosti je bezcenné. Ukazuje to především na příkladu Abrahama, otce Židů, který byl zachráněn tím, co udělal, nejen tím, čemu věřil:

Ale někdo řekne: „Máš víru a já mám skutky.“ Ukaž mi svou víru beze skutků a já ti svou víru ukážu svými skutky. Věříš, že Bůh je jeden? Dobře děláš: dokonce i démoni tomu věří a oni se

třesou. Ale chceš vědět, člověče, že víra beze skutků je neplodná? Nebyl náš otec Abraham ospravedlněn skutky, když obětoval svého syna Izáka na oltáři? Vidíš, že víra pracovala s jeho skutky a víra byla skutky přivedena k dokonalosti. A naplnilo se Písmo, které říká: „A Abraham uvěřil Bohu a bylo mu to počítáno jako spravedlnost.“ A byl nazýván Božím přítelem. Vidíš, že člověk je ospravedlněn skutky, a ne pouze vírou. (2: 18–24)

Zde tedy jde o ostrý výpad proti každému, kdo tvrdí, že je to pouze víra, která může člověka postavit do správného postavení před Bohem (podle Jakubových slov to může osobu „ospravedlnit“). Jeho důkazem je Abraham a Písmo, které cituje na podporu, je Genesis 15: 6: „A Abraham uvěřil Bohu a bylo mu to počítáno jako spravedlnost.“

Jedním z důvodů, proč je tato pasáž významná, je to, že to zní téměř jako parodie na něco, co sám Pavel dříve napsal ve svém dopise Galatským, když se snažil přesvědčit své pohanské čtenáře, že nemusí dodržovat zákon, aby byli ospravedlněni (napraveni u Boha), ale stačí jim pouze víra v Krista. Nejpozoruhodnější je, že se Pavel snaží demonstrovat svůj názor konkrétním odkazem na Abrahama a citací Genesis 15: 6. Pavel píše:

Víme, že člověk není ospravedlněn skutky zákona, ale vírou v Ježíše Krista; my sami jsme tedy věřili v Krista Ježíše, abychom mohli být ospravedlněni vírou v Krista a ne skutky zákona, protože nikdo nebude ospravedlněn skutky zákona.... Abraham tedy „věřil Bohu a bylo mu to počítáno jako spravedlnost“. Vidíte tedy, že ti, kdo věří, jsou Abrahamovy děti. (Gal. 2:16; 3: 6–7)

Po staletí učenci Nového zákona tvrdili, že kniha Jakuba je odpovědí na učení v Galatským. Pavel učil, že to byla víra v Krista, která staví lidi do správného vztahu s Bohem, bez ohledu na to, zda konali skutky zákona. Jakub trval na tom, že je zapotřebí skutků, že víra sama o sobě nemůže přinést ospravedlnění. Oba autoři používají stejný jazyk („ospravedlnit“, „víra“, „skutky“), odvolávají se na stejnou starozákonní postavu Abrahama a oba citují stejný verš, Genesis 15: 6. Od Martina Luthera na počátku reformace někteří vykladači trvali na tom, že Jakub si s Pavlem odporují. Luther dospěl k závěru, že Jakub to nepochopil správně.

Novější vědci však tento Jakubův spis zpochybnili. Do značné míry proto, že i když dopis používá stejné výrazy jako Pavel, pro Jakuba tyto pojmy prokazatelně znamenají něco jiného. Když Pavel používá výraz „víra“, jak jsme viděli v dřívějších souvislostech, znamená to něco relačního; víra v Krista znamená věřit v to, že Kristova smrt a vzkříšení mohou obnovit správné postavení člověka před Bohem. To pro Pavla přichází „beze skutků zákona“, což znamená, že pro důvěru v Krista člověk nemusí dělat skutky předepsané židovským zákonem. Člověk nemusí dodržovat sabat, dodržovat košer potravinové zákony, být obřezán, pokud jde o muže, a tak dále.

Jakub však chápe „víru“ i „skutky“ jako něco jiného. Víra pro něj nemá relační význam „důvěřovat někomu“. Odkazuje na intelektuální souhlas s tvrzením: „I démoni věří [Bůh je jeden] a třesou se“ (2:19). Jinými slovy, i démoni vědí, že existuje pouze jeden skutečný Bůh, ale nedělá jim to dobře. To rozhodně neznamená, že démoni věří Bohu; prostě mají intelektuální znalost o jeho existenci. Víra - intelektuální souhlas s tvrzeními křesťanského náboženství - podle Jakuba nikoho nezachrání. Ale nesouhlasil by s tím Pavel? Asi ne.

Ještě více zarážející je, když Jakub mluví o „skutcích“, on nemluví o činnostech vyžadovaných židovským zákonem: dodržování soboty, požadavky na košer jídlo atd. Jasně mluví o dobrých skutcích: krmení hladových, oblečení nahých (dva příklady, které uvádí) atd. Pro Jakuba je intelektuální souhlas s křesťanstvím, který se neprojevuje v tom, jak člověk žije, k ničemu. To nemůže zachránit duši.

A tak se může zdát, že kniha Jakuba odporuje Pavlovi, ale ve skutečnosti mu neodporuje. Co z tím udělat? Ve skutečnosti není příliš těžké vidět, co se historicky stalo. Ve 3. kapitole jsme viděli, že se objevili pozdější autoři, například autor Efezským, kteří se prohlašovali za Pavla, ale kteří transformovali jeho učení, že díla židovského zákona nemohou přinést spásu v učení, které žádá „dobré skutky“ a nemohou je zachránit (viz Ef 2: 8–9; viz také Títovi 3: 5). Pro autora, jako je pseudonymní spisovatel Efezským, konání dobrých skutků nepřispívá k tomu, aby se člověk stal smířeným s Bohem. Jakub proto nereaguje na to, co Pavel řekl, ale na to, jak později křesťané špatně pochopily Pavla.

Tito pozdější pavlovi křesťané interpretovali Pavlův argument, že to byla víra, nikoli skutky, které oprávněně znamenají, že nezáleží na tom, co děláte nebo jak žijete. Záleží jen na tom, čemu věříte. Pavlovo učení o „skutcích zákona“ bylo považováno za obecný princip o „dobrých skutcích“. A Pavlovo učení o „důvěře v Krista“ se změnilo v učení o „čemu věřit“. Pro tyto pozdější křesťany tedy byla důležitá vaše víra, ne váš život. Mysleli si, že toto učení pochází od Pavla, a proto se také odvolali k Abrahamovi, otci všech věřících, a ke Genesis 15: 6, která naznačovala, že Abraham byl ospravedlněn svou vírou, nikoli svými skutky. Jakub naproti tomu zareagoval opakem: nemůžete mít pravou víru, aniž by se to odrazilo na tom, jak žijete svůj život. "Víra bez skutků je mrtvá."

Toto tedy byla další kontroverze ohledně Pavlova učení, která se po jeho dnech začala znovu interpretovat v jeho církvích. Jakub výslovně nejmenuje Pavla, ale je zcela jasné, že jeho učení je to, co má na mysli, přinejmenším tak, jak bylo vykládáno v jeho době. Byl to ale opravdu Jakub, nebo to byl někdo jiný, kdo prohlašoval, že je Jakub?

Existují závažné důvody domnívat se, že tento dopis nenapsal Ježíšův bratr, ale že byl padělán v jeho jménu. Zaprvé, učení, proti kterému se staví na odpor, muselo vzniknout později než Pavlovy spisy. To znamená, že se jedná o pozdější vývoj Pavlovského myšlení v pozdější Pavlovské komunitě. Učení je skutečně podobné učení nacházejícímu se v Efezským, napsaného po Pavlově smrti v jeho jménu. Ale jde to ještě dále než Efezským, protože autor Efezským by nikdy neřekl, že nezáleží na tom, jak jste žili, pokud máte víru. Právě naopak! (Viz Ef. 2:10.) Kdokoli tedy píše dopis Jakubův, předpokládá ještě pozdější situaci, která byla mezi Pavlovými církvemi. Ale protože historický Jakub byl pravděpodobně umučen v roce 62 n.l., asi dvě desetiletí předtím, než byl napsán list Efezským, nemohl knihu velmi dobře napsat.

Jediná věc, kterou víme nejlépe o Jakubovi z Jeruzaléma, je, že se obával, že židovští následovníci Ježíše dále nedodrží požadavky židovského práva. Tato obava však v tomto dopise zcela a zdatně chybí. Tento autor, který se prohlašuje za Jakuba, se zajímá o lidi, kteří dělají „dobré skutky“, vůbec se nezabývá dodržováním košerů, dodržováním sobotních a židovských festivalů nebo obřizkou. Jeho obavy nejsou od Jakuba z Jeruzaléma.

Skutečný zádrhel je však ten, který jsme viděli dříve ve vztahu k Petrovi i Judovi. Tento autor napsal velmi plynulou a rétoricky sladěnou kompozici v řečtině. Je důvěrně obeznámen s řeckou verzí Starého zákona. Historický Jakub, na druhé straně, byl aramejsky mluvící rolník z Galileje, který se téměř jistě nikdy nenaučil číst. Nebo pokud se naučil číst, byla to četba v hebrejštině. Kdyby se někdy naučil řecky, byl by to druhý jazyk, kterým by mluvil, a o tom lze pochybovat. Nikdy nechodil do školy. Nikdy neznal řečtinu. Nikdy se nenaučil psát, dokonce ani ve svém rodném jazyce, natož v druhém jazyce. Nikdy nestudoval řecký Starý zákon. Nikdy nechodil na hodiny řecké kompozice.

Tuto knihu nenapsal negramotný aramejsky mluvící Žid. Kdokoli to napsal, tvrdil, že je Jakub, protože tím nejlépe dosáhl svého cíle: zdůraznit, že Ježíšovi následovníci musí ve svém

životě projevovat svou víru a konat dobré skutky, kterými svou víru prokazují, protože bez skutků je víra mrtvá.

Padělání na podporu Pavla

Právě tam kde byli padělatelé, kteří chtěli zdůraznit, že Pavel byl v rozporu s jeruzalémskými učedníky Petrem a Jakubem, a že proto Pavel nesprávně vyložil křesťanské poselství, byli další, kteří se postavili na stranu Pavla a tvrdili, že je v dokonalém souladu s učením Petra a Jakuba, a že tedy všichni tři jsou na straně pravdy. Toto je přinejmenším jeden ze zastřešujících bodů dvou knih, o nichž jsme již uvažovali v kapitole 2, -1 a 2, Petrova, a také kniha, kterou vědci zpravidla neradi označují za padělek, i když se to tak zdá být - novozákonní kniha Skutků.

1 Petrova

Řekli jsme si několik důvodů, proč si myslím, že kdokoli napsal 1 Petrovu, ve skutečnosti to nebyl Petr. Existují však i další důvody, z nichž dva se vztahují k mému tvrzení, že kniha byla napsána, aby prokázala, že Petr a Pavel si byli naprosto sympatičtí. První má co do činění s čtenáři dopisu. Jediná věc, kterou víme o historické misionářské činnosti Petra, je to, že šel k Židům, aby se je pokusil obrátit k víře v Krista. Když se Pavel setkal s „jeruzalémskými apoštoly“ (Petr, Jakub a Jan), dohodli se, že stejně jako Petr bude mít na starosti misii k Židům, bude Pavel chodit k pohanům (Gal 2,6–9). Na 1. Petrově je zarážející to, že je napsána pohanům, ne Židům (2:10; 4: 3–4). Ale to je oblast Pavla, ne Petra. Zeměpisné místo určení dopisu je navíc Pavlovo. Dopis je určen křesťanům žijícím v pěti regionech Malé Asie, v místě, kde Pavel zakládal církve. S těmito místy historicky Petr nijak nesouvisí.

Tyto rysy dopisu se zdají méně podivné, jsou-li vidět v celkovém kontextu toho, čeho se dopis snaží dosáhnout. Nejen, že poskytuje útěchu těm, kteří trpí pro svou víru; tím se snaží přimět Petra, aby zněl jako Pavel, misionář pohanů v Malé Asii. Proč by to chtěl dělat? Určitě je to z důvodů, které jsme viděli: byli i další křesťané, kteří v církvích v Malé Asii tvrdili, že si Petr a Pavel šli navzájem po krku a oba představují rozdílné chápání evangelia. Ne tak pro autora 1. Petrovi. Píše dopis jménem Petra, který zní velmi podobně jako dopis Pavla.

Dva lidé, které pseudonymní autor v dopise jmenuje, Silvanus a Marek (5: 12–13), jsou jinak známí jako Pavlovi společníci (viz např. 1 Tes 1,1; Filem 24). Použití Písma v tomto dopise je velmi podobné způsobu, jakým Pavel používá Písmo; Ozeáš 2:25 je citován například v 2:10, aby ukázal, že pohané jsou nyní Božím lidem, stejně jako Pavel používá stejný verš v Římanům 9:25. Morální nabádání dopisu zní jako Pavel; například křesťané mají být „podrobeni každé lidské instituci“, jako v Římanům 13: 1–7. A co je nejdůležitější, teologie uváděná v dopise je teologie Pavla. Stejně jako izolované příklady, se kterými lze mnohonásobně souhlasit: je to víra, která vede ke spáse (1: 9); konec všech věcí je blízko (4: 7); a Kristova smrt přináší spásu z hříchů (2:24; 3:18). To vše může znít jako věci, se kterými každý křesťan může souhlasit. A když se podíváte na skutečné znění pasáží, bylo by těžké občas říci, že to není přímo od Pavla: „On sám nesl naše hříchy ve svém těle na kříž, abychom

mohli zemřít hříchu a žít spravedlivě“(2:24); „Neboť Kristus také jednou provždy zemřel za hříchy, spravedlivý za nespravedlivé, aby nás přivedl k Bohu“ (3:18).

Není přesvědčivé podat protiargument tím, že tento dopis obsahuje také některé rozdíly od názorů v Pavlových vlastních dopisech. Lze namítnout, že všechny nesporné Pavlovy dopisy; každý z nich má charakteristické věci. Jde o to, že se zdá, že tento dopis zfalšovaný ve jménu Petra mu jde na ruku, aby přijal názory, které by jinak hlásal sám Pavel. Zde máme padělatele, který trvá na tom, aby oba velcí apoštolové církve byli v chápání evangelia zcela na stejné lodi, tváří v tvář ostatním křesťanům, kteří tvrdili, že jsou ve vzájemném rozporu.

2 Petrova

Něco podobného lze říci o 2. Petrově. V tomto případě autor jde ještě dále z cesty, když trvá na tom, že je Petr, protože se nejen jmenuje „Šimon Petr“ v 1: 1, ale zdůrazňuje, že byl osobně přítomen s Ježíšem na hoře při transfiguraci: „Byli jsme očitými svědky jeho majestátu ... protože jsme byli s ním na svaté hoře“ (2: 16–19). Tohle je opravdu Petr! A opravdu má rád Pavla! Ve skutečnosti se mu Pavel více než líbí - myslí si, že Pavlovy dopisy jsou samotné Písmo.

Jak jsme viděli, 2 Petrova zdůrazňuje, že i když už uplynula dlouhá doba od chvíle, kdy Ježíš prohlásil, že konec všech věcí bude „brzy“, vše ve skutečnosti probíhá podle plánu. Jen Boží kalendář není stejný jako ten náš, protože „u Pána je jeden den jako tisíc let a tisíc let jako jeden den“ (2: 8). Bůh ve skutečnosti odložil čas konce, aby poskytl více času na záchranu více lidí: „Považte trpělivost našeho Pána ke spáse.“ Toto, jak tvrdí autor, učí „naš milovaný bratr Pavel“, který, jak nám bylo řečeno, „vám psal podle moudrosti, která mu byla dána, a hovoří o těchto věcech ve všech svých dopisech, ve kterých jsou záležitosti těžko pochopitelné, které neučení a nestabilní natahují k vlastnímu zničení, jako to dělají se zbytkem Písma“(3: 15–16).

Zde je několik důležitých bodů. Pavel je Petrův „milovaný bratr“. Shodují se ve všech podstatných bodech. Jiní křesťané nesprávně interpretovali („pokřivili“) Pavlovy dopisy. Dělají to také s „jinými“ Písmi. To mimo jiné znamená, že „Petr“ považuje Pavlovy dopisy za Písmo. Pro tohoto autora tedy platí, že pokud někdo interpreтуje Pavlovy dopisy tak, že s Petrem nesouhlasí, vyložil si je nesprávně. Pavlovy dopisy mluví pravdu a Petr s nimi souhlasí.

Samozřejmě kromě toho, že osoba, která tento dopis napsala, nebyl ve skutečnosti Petr, ale někdo, kdo později prohlašoval že je Petr. Jeden z hlavních cílů tohoto pseudonymního spisovatele je zcela jasný: velmi si přál, aby si jeho čtenáři mysleli, že apoštol Židů a apoštol pohanů nemají rozdílné názory.

Skutky apoštolů

Skutky apoštolů jsou nejstarší dochovanou zprávou o šíření křesťanství v letech bezprostředně po Ježíšově smrti. Jedná se o historický příběh, který se pokouší vysvětlit, jak se křesťanství geograficky šířilo od svých počátků ve městě Jeruzalém, po celé Judeji, do Samaří a poté do dalších částí Římské říše, až se nakonec dostalo do samotného města Říma. Skutky se však nezabývají pouze geografickým šířením náboženství, ale také tím, co byste mohli nazvat jeho „etnickým“ rozšířením. Autor se zvláště zajímá o otázku, jak se židovské náboženství Ježíše a jeho následovníků stalo náboženstvím které přijali nežidé. Vzhledem k autorovu zájmu o přeměnu bývalých pohanů na novou víru není překvapením, že konečným hrdinou příběhu je Pavel, známý v rané církvi jako apoštol pohanů par excellence.

Pavel však v tomto příběhu nezačíná jako Ježíšův následovník. Právě naopak. Jak začínající křesťanská církev roste v prvních měsících a začíná kázání takových zmocněných apoštolů, jako je Petr, který je hlavní postavou prvních dvanácti kapitol knihy, vyvolává to také nenávisť vůči Židům, kteří odmítají konvertovat a vidí nově nalezené náboženství jako rouhačské a nebezpečné. Nakonec je hlavním odpůrcem nové víry Saul z Tarsu, vysoce náboženský Žid, který je zmocněn dopadnout a uvěznit každého, kdo vyznává víru v Krista.

Ale pak v jednom z největších obrátů v raně křesťanských dějinách - nebo v celých dějinách by někteří tvrdili - se velký pronásledovatel víry stává jeho nejmocnějším kazatelem. Na cestě k pronásledování křesťanů ve městě Damašek má Pavel vizi vzkříšeného Ježíše a dospěje k přesvědčení, že víra, které kdysi oponoval, je pravdivá (Skutky 9). Po setkání s těmi, kteří byli před ním apoštolové - s Petrem a dalšími - se Pavel tak horlivě věnuje šíření nové víry, jako se kdysi věnoval jejímu pronásledování. Pavel cestuje po středomořských oblastech Malé Asie, Makedonie a Achaie (moderní Turecko a Řecko), navštěvuje hlavní městské oblasti, káže evangelium, konvertuje hlavně pohany a zakládá církve.

Na začátku své misijní práce však mezi vedoucími církve vyvstává hlavní spor. Nepotřebují pohané, kteří začali věřit v Ježíše, konvertovat k judaismu, mají-li být následovníky židovského mesiáše? Není třeba je obřezat a mají dodržovat židovský zákon? Někteří z křesťanských vůdců si mysleli, že odpověď je ano; jiní si myslí, že odpověď je ne. Sám Petr si v tomto příběhu jasně myslí, že ne. V nemalé míře je to proto, že ještě před Pavlovými misijními cestami Bůh osobně zjevil Petrovi vidění, že pohané mají být přijati k víře, aniž by se stali Židy (Skutky 10–11). Petr je ve skutečnosti první, kdo konvertoval pohany.

A tak, když je svolána církevní konference, která má rozhodnout o věci ve Skutcích 15, v polovině příběhu, zastávají někteří vnější, nejmenovaní mluvčí názor, že konvertité z pohanů by měli být přivedeni k povinnosti dodržovat zákon. Ale hlavní mluvčí - nejen Pavel, ale také Petr a Jakub, vedoucí jeruzalémské církve - jsou zcela na druhé straně a stojí bok po boku a trvají na tom, že Kristova spása přešla k pohanům, kteří nemusí přijmout židovský zákon, aby byli spaseni.

Pavel, který byl tímto jednotným rozhodnutím nově podpořen, se vrací na misijní pole a zakládá další církve, než se během návštěvy Jeruzaléma dostane do potíží s židovskými úřady. Většina poslední třetiny knihy Skutků pojednává o Pavlově uvěznění a soudních procesech, když se pokouší bránit, a trvá na tom, že neudělal nic, co by bylo v rozporu s židovským zákonem. Místo toho vždy podporoval zákon v kázání, že sám Ježíš je židovský mesiáš, který

byl vzkříšen z mrtvých (i když si myslí, že pohané nejsou povinni dodržovat zákon). Pavel nakonec apeluje na předložení svého případu před římského císaře, protože je k tomu oprávněn jako římský občan. Kniha končí jeho cestou do Říma a jeho domácím vězením, kde je mu povoleno kázat všem, kteří uslyší během čekání na jeho soudní proces.

Jak by mělo být zřejmé z tohoto shrnutí, jedním ze zastřešujících témat Skutků je to, že Petr, hrdina první třetiny knihy, a Pavel, hrdina ostatních, byli v každém ohledu zcela sladění. Dohodli se na praktické otázce, zda by se od pohanů mělo vyžadovat dodržování židovského zákona; shodli se na potřebě a přístupu k misii mezi pohany; shodli se na každém teologickém problému. V tomto rozsahu se kniha Skutků velmi pěkně shoduje s dalšími dvěma knihami Nového zákona, nad kterými jsme již uvažovali, s 1 a 2 Petrovou, a je proti řadě knih mimo Nový zákon, jako je Petrův list a Pseudo-Clementinské Homilie. Dalo by se také namítnout, že je v rozporu s tím, co sám Pavel řekl v knize Galatským, kde se o Petrovi nevyjadřuje přátelsky.

Jak se ukázalo, existuje mnoho dalších rozdílů mezi tím, co kniha Skutků říká o Pavlovi, a tím, co o sobě říká Pavel ve svých dopisech. Nebudu se zde zabývat všemi konkrétními podrobnostmi, protože o nich podrobněji diskutuji na jiných snadno přístupných místech.⁶⁾ Jen s ohledem na Galatským bych však mohl poukázat na to, že zatímco Skutky mají zcela jasno, že si Petr uvědomil, ještě předtím, než to udělal Pavel, že je dobrá a správná věc jíst jídlo s pohany, kteří nedodržovali košer, v Galatským 2 to je přesně to, co Petr odmítá dělat, když se ve městě objeví židovští „bratři“. Dalo by se namítnout, že Pavel měl pravdu, že Petr byl prostě pokrytec. Ale v Galatským nic nenasvědčuje tomu, že by to Petr skutečně viděl takhle, nebo že by si myslel, že v této věci měl Pavel pravdu. Historický Petr si možná myslel, že jezení jídla s pohany, když byli kolem Židů, bylo špatné. Pokud ano, pak historický Petr myslel jinak, než jak myslel Petr v knize Skutků.

Mezi Skutky a Galatským existují ještě další rozdíly, které je ještě těžší smířit. Zde zmíním jen dva. V Galatským se Pavel snaží přesvědčit své pohanské čtenáře, že by bylo nesmírnou chybou, kdyby se obřezali a začali se řídit židovským zákonem. Trvá na tom, že jeho chápání této záležitosti pochází přímo od Boha, ze zjevení, které měl o Kristu, které ho proměnilo v následovníka. Nepřijal - důrazně a rozhodně ne - tuto zprávu od těch, kteří byli před ním apoštoly, od Petra, Jakuba a ostatních. Ve skutečnosti zdůrazňuje, že po vidění Krista, které ho obrátilo, nešel ani mluvit do Jeruzaléma s apoštoly. Odešel do Arábie, poté zpět do Damašku a do Jeruzaléma nešel další tři roky (1,15–19). Díky tomu je příběh Pavlova obrácení v knize Skutky velmi zajímavý. Zde nám je řečeno, že Pavel je oslepen svou vizí Ježíše na cestě do Damašku; poté vstoupí do města a získá zpět zrak. A co je úplně první věc, kterou dělá, když opouští město? Jde přímo do Jeruzaléma, aby viděl apoštoly (Skutky 9: 1–26). Co to je? Zůstal tedy daleko od Jeruzaléma, jak říká sám Pavel, nebo tam šel jako první věc, jak říkají Skutky?

Koho tam navíc potkal? Pavel trvá v Galatským 1: 18–19, že při své patnáctidenní návštěvě viděl jen dva lidi, Petra a Jakuba, bratra Ježíše. Pavel je v tomto bodě důrazný, což zdůrazňuje vložení přísahy: „Co vám píšu, před Bohem, nelžu!“ (1: 19–20). Není jasné, proč chce tento bod tak silně zdůraznit. Je to proto, že nechce, aby si někdo myslel, že jeho poselství mu bylo předáno původními Ježíšovými učedníky, z nichž většinu nikdy nepotkal? V každém případě je to jasný rozpor se Skutky. Když tam Pavel přijde do Jeruzaléma hned po obrácení, setká se s apoštoly a stráví mezi nimi nějaký čas - nejen s Petrem a Jakubem, ale zjevně se všemi (9: 26–30).

Tyto rozdíly mezi tím, co Skutky říkají o Pavlovi, a tím, co Pavel říká o sobě, lze najít další a další, zvláště pokud bychom se měli obrátit k jiným Pavlovým dopisům než ke Galatským. Jedním z důvodů rozdílů je, že se Pavel chce distancovat od apoštolů, aby tvrdil, že jeho poselství pochází přímo od Krista, nikoli od těch, kteří byli apoštoly před ním. Kniha Skutků naopak trvá na tom, že se Pavel radil s ostatními apoštoly, než začal šířit své poselství na misijním poli. Ostatně podle Pavla mu ostatní apoštolové nedali žádné poselství, které mu Kristus již nezjevil. Pokud s ním ostatní, dokonce i Petr a Jakub, nesouhlasili, pak nesouhlasili ne s ním, ale s Bohem, který se zjevil Pavlovi skrze Krista. Pro Skutky naopak neexistuje možnost, že by Pavel a ostatní spolu nesouhlasili. Bůh je všechny informoval stejně o pravdě evangelia a všichni hlásají evangelium. Je to stejná zpráva, stejná teologie, stejné praktické závěry: všechny jsou na stejné stránce, odshora dolů.

Druhým důvodem, proč na rozdílech mezi Pavlem a Skutky záleží, je to, že Skutky tvrdí, že jsou psány někým, kdo byl Pavlovým společníkem. Ale vzhledem k četným nesrovnalostem mezi Pavlovými dopisy a knihou Skutků to vypadá velmi nepravděpodobně. Autor knihy Skutky se nikdy nejmenuje a do té míry píše anonymně. Ale církevní tradice, která začala asi sto let po napsání knihy, ji přisuzovala někomu jménem Lukáš. A proč Lukáš?

Úvaha je trochu komplikovaná, ale vypadá takto. Prvním důležitým bodem, který je třeba učinit, je to, že Lukášovo evangelium a kniha Skutků, obě anonymní, byly napsány stejným autorem. Ukazují to jejich podobné teologické pohledy, jejich společná slovní zásoba a styl psaní a podobné úvodní verše těchto dvou knih, které jsou věnovány někomu jménem Teofilus. Druhá kniha ve skutečnosti naznačuje, že se jedná o druhou ze dvou knih napsaných pro tuto osobu. Autor knihy Skutky je tedy téměř jistě autorem Lukáše. Skutky jsou druhým dílem dvousvazkového díla.

Ale proč si myslíme, že to napsal někdo jménem Lukáš? I když Lukášovo evangelium nijak nenaznačuje jeho autora, existují určité stopy, které v knize Skutky musí být jistě úmyslně. Ve čtyřech pasážích Skutků autor přestává mluvit ve třetí osobě o tom, co „oni“ (Pavel a jeho společníci) dělali, a hovoří o tom, co „my“ jsme dělali (16: 10–17; 20: 5–16; 21 : 1–18; 27: 1–28: 16). Je to tedy někdo, kdo tvrdí, že byl s Pavlem jako společník na cestách během jeho misijních cest. Ale neříká, o koho jde.⁷⁾

Čtenáři v průběhu staletí si však mysleli, že jeho identitu lze odvodit. Tento autor je někdo, kdo se obzvláště zajímá o pohanskou misi rané církve a kdo je zvláště zainteresován v tom, aby ukázal, že pohané se nemusí stát Židy, aby mohli být křesťany. Je rozumné dojít k závěru, že tato osoba byla pravděpodobně sama pohanem. Takže teď to trochu zůžme; autor je údajně pohanský společník na cestách Pavla. Známe nějaké takové osoby?

V dopise Kolosenským se dozvídáme o třech osobách, kteří byli pohanskými společníky Pavla: Epafras, Demas a lékař Lukáš (Kol 4: 12–14). Z těchto tří se zdá nepravděpodobné, že by autorem mohl být Demas, protože jinde se dozvídáme, že Demas „opustil“ Pavla (2. Tim. 2:10). Zdá se, že Epafras byl znám jako zakladatel církve v Kolosech (Kol 1: 5–7), církve, která není ve Skutcích nikdy zmíněna. To by bylo zvláštní, kdyby jejím zakladatelem byl autor. Zůstane tedy jeden kandidát, lékař Lukáš z nežidů. Máme tedy prastarý předpoklad, že knihu Skutky napsal Lukáš, cestující společník Pavla. Tento předpoklad se nachází již u církevního otce Ireneia z konce 2. století. Irenaeus psal století poté, co byla vydána kniha Skutků. Je nicméně prvním přeživším křesťanským autorem, který se o knize obsáhle zmiňuje, a na

základě své znalosti pasáží „my“ uvádí, že „Lukáš byl neoddělitelný od Pavla a byl jeho spolupracovníkem v evangeliu, a on sám jasně svědčí.“⁸⁾

Přes tuto starodávnou tradici jsou problémy s identifikací Lukáše jako autora knihy stále velké. Za prvé, myšlenka, že Lukáš byl nežidovským společníkem Pavla, pochází z Kolosenským, knihy, která se zdá být vytvořena ve jménu Pavla až po jeho smrti. Jistě, v autentickém Pavlově Filemonově dopise (v. 24) je také uveden Lukáš, ale o tom, že byl pohanem, se tam nic neříká. Jednoduše je zmíněn v seznamu dalších pěti lidí. Ještě větší problém nastává ve skutečnosti, že existuje tolik nesrovnalostí mezi tím, co Skutky říkají o Pavlovi, s tím, co Pavel říká sám o sobě.

Zmínil jsem pouze tři z těchto nesrovnalostí. Existuje mnoho dalších.⁹⁾ Zahrnují téměř každý aspekt historického Pavla. Pavlova teologie a kázání se mezi Skutky a dopisy liší; další rozdíly jsou v Pavlově přístupu k pohanům, jeho vztahu k židovskému zákonu, jeho misijní strategii a jeho itineráři. Téměř v každém bodě, kdy je možné zkontrolovat, co Skutky říkají o Pavlovi, s tím, co o sobě Pavel říká ve svých autentických dopisech, existují nesrovnalosti. Je těžké uniknout závěru, že Skutky pravděpodobně nebyly napsány jedním z Pavlových společníků na cestách.

Proč by ale autor mluvil v první osobě čtyřikrát? Každý, kdo tuto knihu doposud četl, by neměl mít problém přijít na to, proč. Autor o sobě tvrdí. Nejmenuje se. Jednoduše prohlašuje, že je Pavlovým společníkem na cestách, a proto se neobvykle dobře hodí k „pravdivému“ popisu Pavlova poselství a poslání. Ale téměř jistě nebyl Pavlovým společníkem. Na jedné straně psal dlouho poté, co byl Pavel a jeho společníci mrtví. Vědci obvykle datují Skutky přibližně na 85 let n. L., Více než dvě desetiletí po Pavlově smrti. Na druhou stranu se zdá, že je příliš špatně informován o Pavlově teologii a misijní činnosti, než aby to byl někdo, kdo má znalosti z první ruky. Pokud autor tvrdí, že je někým, kým není, jakou práci napsal? Kniha napsaná s falešným autorským nárokem je padělek. Je zřejmé, že autorské tvrzení v tomto případě není tak ostré jako v 1. Timoteovi nebo 3. Korintským, jejichž autoři přímo říkají, že jsou Pavel. Tvrzení Skutků je nicméně jasné; autor naznačuje, že byl účastníkem a očitým svědkem Pavlova poslání, i když tomu tak nebylo.

Nelze namítat, že kdyby autor chtěl, aby jeho čtenáři byli přesvědčeni, že je společníkem Pavla, byl by o své identitě psal mnohem jasnější, to znamená, že by se nutně pojmenoval nebo byl důraznější ve své osobní -identifikace jako pomocníka Pavla. Tento druh námítky proti tomu, co autor „udělal“, není nikdy příliš přesvědčivý. Pro moderní čtenáře je říkat starým autorům, co by měli udělat, aby byli přesvědčivější, je ve skutečnosti trochu zábavné. Proč by měl autor Skutků udělat něco jiného než to, co udělal? Jak by mohl být úspěšnější v oklamání svých čtenářů? Byl mimořádně úspěšný, když to udělal tak, jak to udělal. Čtenáři po osmnáct set let bezesporu přijali, že autorem nebyl nikdo jiný než Lukáš, cestující společník Pavla.

Důvod padělání je v každém případě jasný nebo alespoň jeden z mnoha důvodů ano. Tento autor chce, aby si jeho čtenáři mysleli, že je Pavlovým společníkem, a proto má o Pavlově misi přímou znalost. Pavel v této zprávě souhlasí s apoštoly před ním, zejména s Petrem a Jakubem, ve všech bodech teologického a praktického významu. Nejstarší církev byla v pevné a zásadní harmonii. Petr a Pavel nebyli v rozporu, jak tvrdí jiní autoři. Společně hlásali, že spása přišla k pohanům, kteří nemusí být Židy, aby mohli být křesťany.

Gnostické a anti-gnostické padělky

Časný křesťanský gnosticismus

Nejintenzivnější a jedovaté konflikty druhého a třetího století zahrnovaly různé křesťanské skupiny, které vědci nazývali jako „gnostické“. Gnostické křesťanství bylo pozoruhodně složitým jevem, ale pro naše účely zde musím jednoduše poskytnout alespoň základní přehled. 10)

Jak jsem zmínil v kapitole 3, termín „gnostický“ pochází z řeckého slova gnosis, což znamená „poznání“. Široká škála raně křesťanských skupin tvrdila, že spása nepochází z víry ve smrt a vzkříšení Ježíše, ale ze získávání tajných znalostí, gnózy, které Kristus učil. Toto poznání bylo vlastně sebepoznání, poznání toho, kým ve skutečnosti jste, hluboko uvnitř, odkud jste přišli, jak jste se sem dostali a jak se můžete vrátit. Gnostici tvrdili, že někteří z nás nejsou jen lidské bytosti z masa a krve. Máme v sobě jiskru božství, která vznikla v nebeské říši, ale která upadla do hmotného světa a uvízla uvnitř našich smrtelných těl. Cílem gnostických náboženství bylo naučit se tajným znalostem potřebným k osvobození tohoto božského prvku, aby se mohl vrátit do svého nebeského domova.

Existovalo velké množství gnostických skupin s ohromující řadou různých učení a přesvědčení. Mnoho z těchto skupin popisovalo pád božských jisker prostřednictvím komplikovaných a matoucích mytologických příběhů, které se pokoušely vysvětlit, jak vznikla božská říše nahoře i tento hmotný svět dole. I když se mýty různých skupin od sebe významně lišily, mnoho z nich sdílelo podobné rysy.

V mnoha z těchto mýtů byla na počátku všeho, co bylo, božská bytost, která byla zcela duchem; nebylo na něm nic hmotného. Tato božská bytost vytvořila další božstva, která byla projevy jeho různých charakteristik: ticha, intelektu, pravdy, slova, života atd. Některé z těchto božských bytostí generovaly ještě další božské bytosti, dokud neexistovala obydlená božská říše. Ale jedna z těchto bytostí - v některých textech je to Sophia, řecké slovo pro „moudrost“ - padla z božské říše a vytvořila další bytosti, které nebyly úplně božské, protože vznikly mimo božskou říši. Jedna z těchto dalších bytostí si nevědomky myslela, že je to nadřazený Bůh, a pomocí ostatních zajala svou matku a vytvořila hmotný svět jako místo, kde ji uvěznit, uvnitř lidských těl.

Hmotný svět, ve kterém žijeme, tedy není dobrým místem; je to místo uvěznění. Bůh Židů není konečným božstvím, ale je podřadný, nevědomý a možná dokonce zlomyslný. Cílem spásy není uvést se do správného vztahu s Bohem stvořitelem, ale naopak uniknout z jeho spárů. Záchrana nepřijde, když se toto padlé stvoření vrátí do původního stavu (návrat do rajské zahrady); přichází uniknutím z tohoto hmotného světa. Konec času nepřinese spásu těla; přinese osvobození z těla. Tato spása přichází, když se jiskry uvězněné v našem těle dozví tajemství toho, jak sem přišly, a znalosti toho, jak mohou uniknout.

Jelikož v křesťanských gnostických systémech je to Kristus, který pochází z božské říše, aby předal toto tajné poznání, nemohl zjevně být součástí samotného hmotného světa. Nebyla to tělesná bytost. Máme tedy dvě formy doketického myšlení, které jsem zmínil v kapitole 2. Některí gnostici tvrdili, že Ježíš vypadal jen jako člověk (jako Marcion, který nebyl gnostikem). Jiní tvrdili, že božský Kristus vstoupil do muže Ježíše při jeho křtu a poté ho před smrtí opustil, protože Kristus nemohl trpět. V obou způsobech chápání Krista nebyl

skutečným člověkem z masa a krve, trpícím a umírajícím člověkem, který byl při svém vzkříšení navrácen do těla. Stejně jako ostatní božské jiskry unikl z těla a hmotného světa, ve kterém byl umístěn, aby se vrátil do svého nebeského domova.

Protože gnostici, kteří učili takové pohledy, očernili hmotný svět a Boha, který jej stvořil, byli považováni za vážnou hrozbu jinými křesťany, kteří tvrdili, že existuje pouze jeden Bůh, nikoli celá říše božstev; že Bůh stvořil svět a že byl dobrý, ne podřadný nebo zlý; že vytvořil lidské tělo a že vykoupí lidské tělo; a tato spása přišla v těle, ne odděleně od těla. Křesťanští odpůrci gnosticizmu navíc tvrdili, že sám Kristus byl skutečnou lidskou bytostí z masa a krve, jejíž skutečné utrpení a smrt přinesly spásu a jehož vzkříšení bylo vzkříšením v těle, ve kterém nyní žije a bude žít navždy.

Tyto alternativní anti-gnostické názory učili tak významní křesťanští autoři jako Irenaeus z druhého století a Tertullian z třetího století, autoři, jejichž spisy jsou známé a široce čteny po mnoho staletí. Gnostici nakonec tyto debaty prohráli a jejich vlastní díla byla z velké části zničena. Gnostické spisy byly objeveny až v moderní době, zejména pozoruhodným, ale zcela náhodným odhalením celé knihovny gnostických textů v roce 1945 poblíž egyptského města Nag Hammadi.¹¹⁾

Tato takzvaná knihovna z Nag Hammadi obsahuje čtyřicet šest různých dokumentů, z nichž některé jsou duplikovány. Některé z nich podrobně popisují mytologické pohledy na tu či onu gnostickou skupinu, jiné jsou mystickými úvahami o povaze reality nebo o místě člověka v ní, jiné jsou tajnými zjeveními, která Ježíš přináší svým učedníkům po svém „vzkříšení“, a ještě dalším jsou sbírky Ježíšova pozemského učení. Některé z těchto spisů byly vytvořeny ve jménu apoštolů. Jinými slovy, jsou to gnostické padělky.

Gnostická tvorba

O gnostických padělcích jsme věděli dlouho předtím, než jsme je skutečně měli. Lovec kacírů ve čtvrtém století, Epiphanius, například v knize, která útočí na osmdesát různých skupin „kacírů“, hovoří o jedné obzvláště hanebné skupině gnostiků, kterou nazývá Fibionité. Při svém útoku na tuto skupinu Epiphanius uvádí, že vlastnili celou řadu pseudonymních spisů, včetně Evangelia Evy, Malých otázek o Marii (Magdaléně), Větších otázek o Marii, Setových knih, Adamových apokalyps, Narození Marie a Filipovo evangelium.¹²⁾ Filipovo evangelium bylo objeveno v Nag Hammadi, i když je nemožné vědět, zda se jedná o stejnou knihu, o které mluvil Epiphanius. Máme také spis s názvem Narození Marie, ale není na něm nic gnostického, a tak to může být také jiná kniha.¹³⁾

Ale spousta dalších gnostických padělků ano. Mezi spisy Nag Hammadi, které uvádějí gnostické pohledy ve jménu apoštolů, je Tajná kniha Jana (tj. Syna Zebedea), která podrobně graficky uvádí jednu verzi gnostického mýtu a Pavlovu apokalypsu, která popisuje mystický výstup apoštola skrz nebesa, vyprávěný v první osobě. Existují dvě Jakubovy apokalypsy a výše zmíněné Filipovo evangelium. Ale nejznámější ze všech je Tomášovo evangelium, sbírka 114 Ježíšových výroků údajně zaznamenaných Judasem Didymem Tomášem, který byl v některých oblastech rané církve pokládán za Ježíšovo dvojče.¹⁴⁾

Spíše než zde rozebírat všechny gnostické padělky, budu uvažovat pouze o dvou, které jsou obzvláště zajímavé, protože nejen ozřejmí gnostické hledisko, ale také argumentují proti

názoru, který se nakonec stal „ortodoxním“, tj. od autorů jako Irenaeus, Tertullianus a Epiphanius, který byl nakonec přijat jako „pravdivý“ proti učení „falešné gnóze“.

Koptská apokalypsa Petra

Jednu Petrovu apokalypsu jsme již viděli v kapitole 2. V Nag Hammadi bylo objeveno druhé, tajné zjevení, které bylo dáno Šimonovi Petrovi. 15) Ta, kterou jsme již zkoumali, silně zdůrazňovala tělesnou povahu posmrtného života, kde jsou lidé blaženě odměňováni nebo strašlivě fyzicky trestáni za to, jak žili v tomto životě. Koptská apokalypsa Petra má radikálně odlišný pohled a tvrdí, že ti, kdo věří v důležitost těla, ať už Kristova těla nebo lidského lidského života, to zcela nepochopili a zkazili pravdu.

Tato kniha je také psána v první osobě, údajně Ježíšovým učedníkem Petrem. Začíná diskusí mezi Kristem a Petrem v den Ježíšovy smrti, poté vypráví, co se „skutečně“ stalo při ukřižování. Toto je jeden z nejpodivnějších popisů Kristovy smrti, který si kdy přečtete. V úvodním dialogu Kristus zdůrazňuje potřebu správného „poznání“ pro spásu a odsuzuje křesťany, kteří toto poznání nemají, a říká, že „jsou slepí a nemají vůdce“ (72,12–13). Negnostičtí vůdci křesťanských církví, kteří chválí Krista, se mu rouhají a sami jsou slepí i hluší (73,13–14). To platí zejména proto, že „se drží jména mrtvého muže“, to znamená, že si myslí, že pro spásu má význam ukřižovaný Ježíš. Ale jak se mýlí! „Nerozumí“ (76,28–35). Tito „biskupové a jáhni“ jsou vyschlé a neplodné kanály, které neposkytují žádnou životodárnou vodu.

Po Kristově útoku na ty, kdo si cení hmotné existence a kteří si myslí, že jeho smrt přináší spásu, přichází příběh o ukřižování. Zatímco Petr a Kristus mluví, Petr vidí Ježíše, pod kopcem, kde stojí, „zjevně“ chycen jeho nepřáteli a ukřižován. Ale nad křížem vidí jiný obraz Krista, tento se směje celému divadlu. Petr je značně zmatený a ptá se Krista stojícího vedle něj, co vidí. Kristus odpovídá, že ten nad křížem je „živý Ježíš“ a ten na kříži „je náhradník“, to znamená záskok za skutečného Ježíše, který nemůže být ukřižován, protože ve skutečnosti není tělem. - a pokrevní lidskou bytostí. Ukřižované tělo je „sídlem démonů, kamennou nádobou, ve které žijí, mužem Elohim“ (jméno starozákonního Boha). Ten nad křížem se směje nevědomosti těch, kteří ho ukřižovali, protože jsou slepí a myslí si, že mohou zabít Krista. Ale nemohou. Je to duch překračující utrpení.

Toto je tedy gnostické hodnocení světa a Kristova místa v něm. Kristova smrt není důležitá. Spása přichází přijetím jeho pravého učení, které znevažuje hmotný svět a lidské tělo. Na jeho těle nezáleželo, stejně jako na těle jeho následovníků. Tento pohled je prezentován prostřednictvím zasvěcené autority, z první ruky to píše samotný Petr, nebo přinejmenším je to spis vytvořený v jeho jménu.

Knihy Tomáše dvojčete

Ještě přímější útok na maso se nachází v dalším gnostickém spisu známém jako Kniha Tomáše, také v Nag Hammadi. 16) I tato kniha je pseudepigrafická; hovoří o zjevení Tomášovi

Ježíšově dvojčeti, ale je napsána „Matoušem“. Vědci obvykle považují tuto postavu za Matouše, autora Prvního evangelia.

V této knize Kristus vydává zjevení těsně předtím, než vystoupí do nebe. Cílem zjevení je zdůraznit význam sebepoznání: „Kdo neznal sám sebe, nic nevěděl, ale kdo poznal sám sebe, již získal znalosti o hloubce všeho“ (138,16–18). Znat sám sebe znamená vědět, že skutečné vy nejste „vy“ svého těla. Je to duch, který je oddělen od těla.

Kristus poukazuje na to, že lidské tělo je jako tělo všech zvířat, jak vzniká pohlavním stykem. Navíc přežívá tím, že jí další stvoření a mění se. Ale cokoli, co se změní, se nakonec rozplyne a už nebude existovat. Stejně tak i u lidí: „Nádoba jejich těla pomine“ (141,6–7). Toho, kdo doufá, že bude mít spásu v těle, je proto třeba litovat: „Běda vám, kteří doufáte v tělo a ve vězení, které zahyne.“

Jelikož tělo nemá být vykoupeno, jeho touhy nelze uspokojit. Jedním ze zastřešujících bodů knihy je, že tělesné chťiče drží duši v těle a každý, kdo podlehne ohni touhy, bude potrestán v ohni posmrtného života. Autor tedy vybízí své čtenáře, aby hledali spásu, která přichází únikem z těla: „Bděte a modlete se, abyste nezůstali v těle, ale abyste opustili otroctví hořkosti tohoto života.... Když opustíte bolesti a vášně těla, získáte odpočinek od Dobrého. Budete vládnout s Králem, sjednotili jste se s ním a on s vámi, od nynějška a navždy“ (145,9–14).

To však ve skutečnosti není zjevení, které Tomášovi sepsal Matouš. Je to další gnostický padělek, vytvořený proto, aby se postavil proti učení jiných křesťanů, kterým záleží na tělesné existenci.

Anti-gnostické spisy

Gnostici samozřejmě nebyli jediní, kdo k prosazování svých názorů používal padělky. „Ortodoxní“ křesťané, kteří se proti nim postavili, odpověděli adekvátně vydáním vlastních padělků.

3 Korintským

Už jsme viděli jeden padělek, který mohl dobře sloužit proti gnostickému účelu, 3. Korintským. Dříve jsem mluvil o tom, že 3 Korintským je namířena proti Marcionovi, který stejně jako gnostici devalvoval život těla. Je těžké přesně vědět, koho má pseudonymní autor na mysli, když podporuje Kristovo tělo a spásu těla. Možná útočí na všechny skupiny, které zastávaly opačné názory. Ale přinejmenším není těžké rozeznat jeho vlastní názor. Jeho zastřešujícím důrazem je, že Kristus přišel na tento svět, aby mohl „zachránit celé tělo svým vlastním tělem a aby nás vzkřísil v těle z mrtvých, jak nám ukázal jako příklad“.

Pro tohoto autora se Ježíš skutečně narodil z Marie. Tím se naplnilo to, co prohlásili proroci Starého zákona. Tito proroci byli mluvčími jediného pravého Boha, který stvořil svět a který byl „všemohoucí“, nikoli jakési nižší božstvo. Ježíš Kristus tak ve „svém vlastním těle zachránil celé tělo“ a právě v těle jeho následovníci zažijí konečnou spásu při vzkříšení. Zde

tedy ve 3 Korintským padělky heretiků čelí padělkem ortodoxnímu, dopis, který prohlašuje, že je napsán Pavlem, ale ve skutečnosti napsanému autorem žijícím mnohem později.

List apoštolů

Jako druhý a poslední příklad pravoslavného padělku mohu zmínit knihu z druhého století známou jako Epistula Apostolorum, „List apoštolů“. 17) Toto je dopis údajně napsaný po vzkříšení dvanácti apoštolů, kteří se jmenují a píšou v první osobě, na rozdíl od „falešných apoštolů“ Šimona a Cerintha. Šimon, s nímž jsme se již dříve setkali, je pomlouván například ve Skutcích Petrových a Pseudo-Klementinech. Zde ho doprovází další notoricky známý kacír, Cerinthus. Oba jsou napadeni za to, že jsou naplněni „podvodem“. Tento náboj je samozřejmě plný ironie v dopise, který je také zfalšován, aby jeho čtenáři věřili, že to skutečně psali apoštolové.

Dopis představuje zjevení, které Ježíš dal apoštolům po svém vzkříšení, stejně jako Kniha Tomáše a další gnostické spisy uvádí „tajné učení“ Krista po vzkříšení. Ale zde je důraz zcela anti-gnostický. Jen málo dokumentů zdůrazňuje stejně důležitě jako tento důležitost masa. Říká se zde, že Ježíš byl skutečně ukřižován a byl skutečně fyzicky vzkříšen, jak poznamenal například apoštol Ondřej, který viděl Ježíšovy stopy na zemi poté, co byl vzkříšen: „Duch, ani démon nezanechává v zemi žádný otisk, “Trvá na svém (kapitola 11). Apoštolové zdůrazňují: „Cítili jsme ho, že skutečně vstal v těle.“

Sám Kristus říká: „Oblékl jsem si své tělo, ve kterém jsem se narodil a zemřel, a byl jsem pohřben a znovu vstal“ (kap. 19); a naznačuje, že „tělo každého povstane s jeho živou duší a jeho duchem“ (kap. 24). Každý, kdo učí něco jiného (autoři Knihy Tomáše a Koptská apokalypsa Petra!), Bude potrestán věčným trestem, který bude zahrnovat skutečnou fyzickou bolest (kap. 29).

Je zajímavé, že tato kniha výslovně tvrdí, že je napsána proti těm, kteří „záměrně říkají, to co není pravda“ (kap. 50). Toto je kniha, která záměrně prohlašuje, že je napsána apoštolů, kteří byli již staletí mrtví.

Závěr

Jednou z fascinujících vlastností raného křesťanství bylo to, že tolik různých křesťanských učitelů a křesťanských skupin učilo tolik zcela protichůdných věcí. Nejde jen o to, že říkali různé věci. Často říkali přesně opačné věci. Bůh je jen jeden. Ne, existuje mnoho bohů. Hmotný svět je dobrým stvořením dobrého Boha. Ne, pochází z kosmické katastrofy v božské říši. Ježíš přišel v těle. Ne, byl úplně vyjmut z masa. Věčný život přichází skrze vykoupení těla. Ne, přichází skrze únik z masa. Pavel tyto věci učil. Ne, Pavel učil ty další věci. Pavel byl pravý apoštol. Ne, Pavel nepochopil Ježíšovo poselství. Petr a Pavel se shodli na každém teologickém bodě. Ne, byli mezi sebou úplně v rozporu. Petr učil, že křesťané se nemají řídit židovským zákonem. Ne, učil, že židovský zákon nadále platí. A tak dál a dál a dál, bez konce.

Nejen, že si všichni na všech stranách ve všech těchto debatách mysleli, že mají pravdu a že jejich oponenti se mýlí; ve své upřímnosti a poctivosti také tvrdili, že jejich názory byly názory, které učil Ježíš a jeho apoštolové. Navíc všichni zjevně vyráběli knihy, které to měli dokazovat, knihy, které prohlašovaly, že jsou napsány apoštoly, a podporovaly jejich vlastní úhel pohledu. Co je možná nejzajímavější ze všeho je že drtivá většina těchto apoštolských knih byla ve skutečnosti padělaná. Křesťané, kteří měli v úmyslu stanovit, čemu je správné věřit, to dělali za pomoci lží, ve snaze oklamat své čtenáře, aby souhlasili, že oni jsou ti, kdo mluví pravdu.

Kapitola sedmá

Falešné atributy, výmysly a falzifikace: jevy související s paděláním

Celou tuto knihu jsem zaměřil na „literární“ paděláním, podvod, ve kterém autor literárního textu prohlašuje, že je někdo jiný. Všichni známe i jiné, neliterární druhy padělků: padělky dokumentů (falešné závěti, oddací listy, řidičské průkazy; jiné formy identifikace), umělecká díla, peníze atd. Ve všech těchto případech má padělatel v úmyslu podvádět a klamat lidi pro své vlastní účely.

Existuje samozřejmě mnoho dalších způsobů, jak lidi oklamat. Někdy klam pochází ze skrytí pravdy, například zkreslením nebo neřeknutím celé pravdy, jak to náš prezident dělal celé měsíce během aféry s Monikou Lewinskou; nebo odstraněním důkazů, které mohou odhalit pravdu, jako když jiný, starší prezident nebo jeden z jeho lokajů, vymazal klíčové části kazet při aféře Watergate. Klam někdy přichází i z falšování pravdy, jak se to stalo, když byli Američané a Britové a možná i jejich zvolení představitelé krmeni dezinformacemi o hrozbě pro Spojené státy, kterou představují irácké zbraně hromadného ničení. Někdy klam přichází, když lidé nadměrně hovoří o sobě nebo o své práci, jako když James Frey uvedl, že jeho kniha *Million Little Pieces* byla autobiografická, i když ve skutečnosti byla fiktivní, čímž vzbudil zlobu nejen u milionů potenciálních čtenářů, ale také u samotné velké Oprah. A někdy dojde k podvodu, když někdo prohlašuje za svou vlastní práci, dílo někoho jiného, například v případech plagiátorství, které díky univerzitním kampusům po celé zemi dosahují epidemických rozměrů a to i díky požehnání a prokletí moderní lidské existence, internetu .

Všechny tyto alternativní formy podvodu byly samozřejmě k dispozici také ve starověku (kromě internetu). Abych uzavřel svoji studii o paděláním, chtěl bych se v této kapitole zabývat některými z nich a omezit se konkrétně na literární formy dezinformací. První není nutně formou podvodu; je to další druh pseudepigrafie, který jsem zmínil na začátku mé diskuse. Zatímco některé pseudepigrapha - spisy pod „falešným jménem“ - jsou padělky, jiné zahrnují „falešné atributy“, v tomto případě někdo jiný než autor tvrdí, že anonymní spis napsala známá osoba, i když ve skutečnosti tomu tak nebylo. Někdy to může být jistě forma podvodu (i když ne podle autora). Jindy je to jen dobře míněná chyba.

Falešné přiřazení

Bylo hodně běžné takto psát knihu ve starověku, více než je tomu dnes. Jen na stránkách Nového zákona bylo devět knih - plná jedna třetina spisů - vyrobeno autory, kteří nezveřejnili své jméno. Když se však církevní otcové rozhodovali, které knihy do Písma zahrnout, bylo nutné „vědět“, kdo tyto knihy napsal, protože za autoritativní Písmo bylo možné považovat pouze spisy s jasnými apoštolskými souvislostmi. Například čtyři raná evangelia, která byla všechna anonymní, začala kolovat pod jmény Matouše, Marka, Lukáše a Jana asi sto let poté, co byla napsána. Bylo známo, že knihu Skutků napsal autor Třetího evangelia, takže byla také přidělena Lukáši. Anonymní kniha Židům byla přidělena Pavlovi, i když si množství raných křesťanských učenců uvědomovalo, že Pavel jí nenapsal, jak dnes vědci souhlasí. A stejnému autorovi byly přiděleny tři krátké anonymní spisy s některými podobnostmi ze čtvrtého evangelia, a tak se nazývaly 1, 2 a 3 Jan. Žádná z těchto knih netvrdí, že je napsána autorem, kterému byla nakonec přidělena. Ale protože skuteční autoři pro sebe nevznesli žádný nárok, knihy nejsou padělky. Jsou prostě falešně přiřazována - za předpokladu, že jména, která jsou jim přiřazena, nejsou jména těch lidí, kteří je skutečně napsali.

Chybné přiřazení podle chyb

Na počátku křesťanství byly anonymní spisy přidělovány určitým autorům z celkem neutrálních důvodů - čtenáři prostě chtěli vědět, kdo je napsal. Uvedu jen jednoduchý příklad, ve třetím a čtvrtém století byla v oběhu kniha s názvem Proti všem herezím. Kniha, kterou máme dodnes, podává popis třiceti dvou jednotlivců nebo skupin, kteří zastávali nauku, kterou anonymní autor považoval za nepravdivou. Jedním z velkých heresiologů - tedy lovců kacířství - raného křesťanského století byl Tertullian z počátku třetího století. Někteří čtenáři knihy Proti všem herezím si začali myslet, že i když je kniha anonymní, musela být napsána jím. Takže zákoníci, kteří knihu kopírovali, označili za autora Tertuliána a kniha byla přidána do sbírky Tertullianových spisů,

Moderní vědci jsou však ze stylistických důvodů přesvědčeni, že Tertullian knihu nenapsal. Kdo jí tedy udělal? Známe knihu s tímto názvem, kterou napsal církevní spisovatel Victorinus z Pettau, který působil kolem roku 270 n. L., Půl století po Tertuliánovi. Někteří vědci si myslí, že toto je kniha, kterou máme.¹⁾ Jiní tvrdí, že ji napsal neznámý autor před sedmdesáti lety, spíše v řečtině než v Tertullianově latině, takže kniha, kterou nyní máme, je překladem do latiny původně anonymní práce. Realita je taková, že to nikdy nebudeme vědět jistě. Čtenáři a zákoníci ve starověkém světě, kteří si mysleli, že jí napsal Tertullianus, se téměř jistě mýlili, ale při jejím přiřazení Tertullianovy možná nebyl žádný postraní motiv. Možná prostě udělali chybu.

Atributy přiřazené pro zvýšení autority spisů.

V jiných případech mohl být spis přičítán autorovi, aby se přidala větší váha jeho významu. Například jedním z prvních křesťanských spisů mimo Nový zákon je dopis zaslaný z římské církve křesťanům v Korintu, ve kterém je na ně naléháno, aby znovu ustanovili

skupinu církevních starších, kteří byli bezvýhradně odvoláni z funkce. Kniha je tradičně známá jako 1 Klementova. Jedná se o dlouhý dopis - šedesát pět kapitol v moderních vydáních - který k vyjádření využívá četné biblické a rétorické argumenty, a to, že vedoucí církve mají božskou autoritu a nelze je vyměnit podle rozmaru nebo hlasování místního sboru. Každý, kdo jedná proti vedení církve, tak činí z profánní žárlivosti.

I když tento dopis tvrdí, že je napsán „církví“, která je v Římě, evidentně jej napsal někdo konkrétní, ne stovky lidí pracujících ve výboru pro psaní dopisů. Nakonec byl tento dopis připsán osobě, se kterou jsme se v naší studii setkali dříve, Clementovi z Říma, údajně čtvrtému římskému biskupovi, kterého do tohoto úřadu nejmenoval nikdo jiný než Šimon Petr, Ježíšův velký učedník a apoštol církve. Jakmile bylo jméno Clementa spojeno s dopisem, zjevně tím získal větší sílu a přesvědčivost. Nejde jen o zdoluhavé nabádání napsané skupinou neznámých a nepojmenovaných osob. Je to kniha napsaná jednou z největších autorit raně křesťanské církve. Z velké části v důsledku tohoto přiřazení měl dopis v rané církvi velký úspěch. Někteří křesťané se domnívali, že by měl být zařazen mezi spisy Nového zákona.²⁾

Chybné přiřazení evangelií

Ještě další anonymní spisy byly samozřejmě později považovány za součást Křesťanských písem. To by se však nikdy nestalo, ledaže se vědělo nebo alespoň tvrdilo, že knihy byly napsány s apoštolskou autoritou. To je případ čtyř novozákonních evangelií, která byla původně anonymní a později byli spojeni se jmény apoštolů a apoštolských společníků.

Vždy je zajímavé se ptát, proč se autor rozhodl zůstat v anonymitě, a nikdy to není tak jako v případě evangelií Nového zákona. V některých případech se starověký autor nemusel jmenovat, protože jeho čtenáři dokonale věděli, o koho jde, a nebylo třeba to říkat. To je téměř jistě případ dopisů 2 a 3 Jana. Jedná se o soukromé dopisy zaslané někým, kdo si říká „starší“, do církve na jiném místě. Lze s jistotou předpokládat, že příjemci dopisů věděli, o koho jde.

Někteří si mysleli, že takové je to i u evangelií – jsou napsaná vedoucími osobami v konkrétních sborech, kteří se nemuseli identifikovat, protože každý věděl, o koho jde. Ale poté, co byly knihy kopírovány a rozšířeny, jména k nim stále nebyla připojena. Výsledkem bylo, že totožnost autorů byla brzy ztracena. Později si čtenáři, oprávněně nebo nesprávně, spojili knihy se dvěma z učedníků (Matoušem a Janem) a se dvěma společníky apoštolů (Marek jako společník Petra a Lukáš jako společník Pavla).

Další možností je, že autoři se nepojmenovali, protože si mysleli, že jejich příběhy budou mít větší autoritu, pokud budou anonymní. Pokud evangeliijní příběhy o Ježíši popisuje konkrétní autor, pak se zdá, že v určitém smyslu ztrácejí svou univerzální přitažlivost a použitelnost; oni jsou pak nahlíženy jako verze příběhu od jedné osoby, spíše než “verze” příběhu.

Existuje zejména jeden důvod, proč si myslet, že toto měli na mysli pisatelé evangelia. Zahrnuje to způsob, jakým jsou tyto příběhy psány. Ve všech čtyřech evangeliích je příběh Ježíše představen jako pokračování historie lidu Božího, jak je vyprávěn v židovské Bibli. Části Starého zákona, které se vztahují k historii Izraele po Mojžíšově smrti, se nacházejí v knihách Jozue, Soudci, 1. a 2. Samuelova a 1. a 2. Královská. Všechny tyto knihy jsou psány anonymně. Tyto knihy pojednávají o příběhu Božího lidu od jejich dobytí zaslíbené země

(Jozue) až po jeho vzestupy a pády pod charismatickými vládci zvanými soudci (kniha Soudců) a poté pod řadou králů (1 Samuel – 2 Královská). Tato biblická historie zahrnuje slib prvnímu skutečně velkému králi Davidovi, že vždy bude mít potomka na trůnu který bude vládnout Izraeli (2 Sam 7:14). Historie však končí katastrofou, kdy babylónská vojska vyhladí národ a zbaví krále moci (konec 2 králů).

Mnoho Židů očekávalo, že v budoucnu Bůh splní svůj slib Davidovi a přinese nového pomazaného, nového „mesiáše“, který bude vládnout jeho lidu Izraeli. Evangelia jsou psána, aby ukázala, že ve skutečnosti tento nový mesiáš není nikdo jiný než Ježíš (viz Marek 1: 1; Jan 20: 30–31). Jistě, Ježíš se lišil od druhu mesiáše, který očekávali Židé.³⁾ Místo toho, aby přišel jako velký král, jako David, přišel jako prorok, který hovořil o budoucím Božím království. On sám přinese toto království ne tím, že byl ustanoven jako král v Jeruzalémě, ale smrtí na kříži, aby přinesl spásu. To nebyla spása nad nepřáteli Izraele, Římany, ale před konečnými nepřáteli Božími, mocnostmi hříchu a smrti. Ježíš tyto mimozemské síly dobyl po své smrti a vzkříšení a brzy se vrátí jako král země.

Toto je poselství evangelií a je v těchto knihách zobrazeno jako souvislé s anonymně psanou historií Izraele, jak je uvedeno ve starozákonních písmech. Vidíme to například v našem nejranějším evangeliu Marka, které začíná citováním starozákonní série proroctví očekávajících příchod mesiáše a poté představením Ježíše jako toho, na kterého tato proroctví poukazovala. Lze to vidět v evangeliích Matouše a Lukáše, která vykreslují Ježíšovo narození jako naplnění předpovědí Písma, přičemž pomocí obrazů a jazyka silně závislých na vyprávění Starého zákona dávají svým úvodním příběhům „biblický“ pocit. Lze to dokonce vidět v Janově evangeliu, které začíná silnou básní o Kristově příchodu na svět zde na konci časů v termínech velmi připomínajících příběhy stvoření v knize Genesis (Genesis: „Bůh stvořil nebe a zemi “Jan: „ Na počátku bylo Slovo a to Slovo bylo u Boha a to Slovo byl Bůh “).

Autoři evangelia, každý svým způsobem, zřejmě vykreslují Ježíšův příběh jako pokračování příběhu Božího lidu, Izraele. Je naplněním všeho, co očekávali autoři a proroci Starého zákona. Dává tedy smysl, aby tito autoři evangelia zůstali v anonymitě, protože autoři biblických dějin byli téměř vždy anonymní.

Anonymita pisatelů evangelia byla po celá desetiletí respektována. Když se evangelia Nového zákona zmiňují a citují je autoři z počátku druhého století, nikdy nemají název, nikdy nejsou pojmenovány. Dokonce i Justin Martyr, který píše kolem 150–60 n. L., Cituje verše z evangelií, ale nenaznačuje, jak byla evangelia pojmenována. Pro Justina jsou tyto knihy jednoduše kolektivně známé jako „Paměti apoštolů“. Bylo to asi sto let poté, co byla původně uvedena do oběhu evangelia, která dostala definitivní jména Matouš, Marek, Lukáš a Jan. Toto přichází poprvé ve spisech církevního otce a heresiologa Ireneia, kolem let 180–85 n. L.

Ireneus napsal pětisvazkové dílo, dnes obvykle známé jako Proti kacírství, namířené proti falešným učení, které v jeho době převládaly mezi křesťany. Na jednom místě v těchto spisech trvá na tom, že „kacíři“ (tj. Falešní učitelé) zbloudili buď proto, že používají evangelia, která ve skutečnosti nejsou evangelia, nebo proto, že používají pouze jedno nebo druhé ze čtyř, které jsou legitimní evangelia. Některé kacírské skupiny používaly pouze Matouše, jiné pouze Marka atd. Pro Ireneia, tak jako se Kristovo evangelium šířilo čtyřmi nebeskými větry po čtyřech koutech Země, musí existovat čtyři a pouze čtyři evangelia, a to jsou Matouš, Marek, Lukáš a Jan.⁴⁾

Moderní čtenáři nemusí tento druh logiky považovat za příliš přesvědčivý, ale není těžké pochopit, proč ortodoxní autoři jako Ireneus chtěli zdůraznit tento bod. V oběhu bylo mnoho

evangelií. Křesťané, kteří se chtěli odvolat k autoritě evangelií, museli vědět, které z nich jsou legitimní. Pro Irene a jeho ortodoxní křesťany mohla být legitimní evangelia pouze ta, která měla za sebou apoštolskou autoritu. Autorita evangelia spočívala v osobě jeho autora. Autor proto musel být autoritativní, ať už sám apoštol, nebo blízký společník apoštola, který mohl pod svou autoritou vyprávět příběhy evangelia. V roce 155, kdy Justin psal, mohlo být stále naprosto přijatelné citovat evangelia, aniž by se připisovala konkrétním autorům. Brzy však bylo v oběhu tolik dalších evangelií, že knihám, které pravověrní křesťané široce citují, bylo třeba dát punc apoštolského pověření. Začali tedy být známá jako Matouš, Marek, Lukáš a Jan.

Proč byla tato jména vybrána až na konci druhého století? Po několik desetiletí se šířily pověsti, že dvě důležité postavy rané církve psaly zprávy o Ježíšově učení a činnosti. Tyto pověsti nacházíme již ve spisech církevního otce Papiáše, kolem 120–30 n. L., Téměř půl století před Irenejem. Papiáš na základě dobré autority [5](#)) tvrdil, že učedník Matouš zapsal Ježíšovy výroky v hebrejštině a že jiní poskytli jejich překlad, pravděpodobně do řečtiny. Také řekl, že Petrův společník Marek upravil Petrovo kázání o Ježíši do rozumného řádu a vytvořil z toho knihu.[6](#))

Nic nenasvědčuje tomu, že když Papiáš odkazuje na Matouše a Marka, má na mysli evangelia, která se později nazývala Matouš a Marek. Ve skutečnosti vše, co říká o těchto dvou knihách, odporuje tomu, co víme o (našem) Matoušovi a Markovi: Matouš není sbírkou Ježíšových výroků, ale také jeho skutků a zkušeností; nebyl napsán v hebrejštině, ale v řečtině; a nebyl napsán - jak předpokládá Papiáš - nezávisle na Markovi, ale byl založen na našem Markově evangeliu. Pokud jde o Marka, na našem Markovi není nic, co by vás přimělo myslet si, že to byla Petrova verze příběhu, stejně jako verze jakékoli jiné postavy v spisu (např. Jan, syn Zebedea). Ve skutečnosti nic nenasvědčuje tomu, že by Marek vycházel z učení kterékoli osoby, natož pak z Petra. Místo toho spis vychází z ústních tradic o Ježíši, které „Marek“ slyšel poté, co byly v oběhu několik desetiletí.

Nakonec se však ukázalo, že je nutné přiřadit jména autorům čtyřech evangelií, která se v ortodoxních kruzích nejčastěji používala, aby se odlišily od „falešných“ evangelií používaných kacíři. Tento proces není u prvního a čtvrtého evangelia těžké odhalit. Jelikož se předpokládalo, že Matouš napsal evangelium (tedy Papiáš), jedno z evangelií bylo nazýváno jeho jménem, to které se považovalo za nejvíce židovské ve své orientaci, protože Matouš byl koneckonců Žid. Předpokládalo se, že čtvrté evangelium patří tajemné osobnosti, o které se v této knize hovoří jako o „milovaném učedníkovi“ (viz např. Jan 20: 20–24), která musela být jedním z nejbližších Ježíšových následovníků. Tři nejbližší Ježíši, v našich raných tradicích, byli Petr, Jakub a Jan. Petr byl již výslovně jmenován ve čtvrtém evangeliu, a tak nemohl být Milovaným učedníkem; O Jakobovi bylo známo, že byl umučen v rané historii církve, a proto by nebyl autorem. Tak zůstal Jan, syna Zebedea. Takže mu bylo přiděleno autorství čtvrtého evangelia.

Někteří vědci tvrdili, že by nemělo smysl přiřadit Druhé a Třetí evangelium Markovi a Lukáši, pokud by knihy nebyly skutečně napsány lidmi jménem Marek a Lukáš, protože to nebyli pozemští učedníci Ježíše a byli to na počátku církve. Nikdy jsem nepokládal tyto argumenty za příliš přesvědčivé. Za prvé, to, že se nám dnes tyto postavy mohou zdát relativně neznámé, ještě neznamená, že byly v křesťanských kruzích v raných stoletích nejasné. Navíc by nikdy nemělo být zapomenuto, že existuje spousta a mnoho knih přiřazených lidem, o nichž víme také velmi málo, například Filipovi, Tomášovi a Nikodémovi.

Navíc Marek nebyl ani zdaleka neznámý; byl kdysi Pavlovým společníkem a byl považován za Petrovu pravou ruku, takže bylo možné věřit, že to, co napsal, bude Petrovou verzí evangelia. Toto spojení je učiněno nejen u Papiase, ale nakonec i ve spisech Tertulliana, který výslovně uvádí: „To, co vydal Marek, lze potvrdit, že je Petrovo, jehož vykladačem byl Marek.“⁷⁾

Pokud jde o třetí evangelium, je třeba si uvědomit, že jeho autor také napsal knihu Skutků a tam implicitně tvrdí, že byl Pavlovým společníkem. Protože Skutky zdůrazňují, že křesťanství uspělo hlavně mezi pohany, mohl být sám autor pohanem. Jelikož se mezi Pavlovými společníky pohyboval pohan jménem Lukáš, bylo mu přiděleno třetí evangelium.

Autorita evangelíí byla takto zajištěna: dva z nich údajně napsali očití svědci o událostech, které vyprávějí (Matouš a Jan), a další dva byli napsáni z pohledu dvou největších apoštolů, Petra (Markovo evangelium) a Pavla (Lukášovo evangelium). Nezdá se však, že by některá z těchto knih byla napsána očitým svědkem Ježíšova života, nebo společníky jeho dvou velkých apoštolů.⁸⁾ Pro mé účely zde stačí znovu zdůraznit, že knihy neprohlašují, že jsou napsány těmito lidmi a hned se nepředpokládalo, že by je napsali tito lidé. Autoři těchto knih nikdy nemluví v první osobě (První evangelium nikdy neříká: „Jednoho dne jsme s Ježíšem šli do Jeruzaléma...“). Nikdy netvrdí, že jsou osobně spojeni s žádnou z událostí, které vyprávějí, nebo s osobami, o nichž vyprávějí své příběhy. Knihy jsou důkladně, nevyhnutelně a vždy anonymní. Zároveň měli pozdější křesťané velmi dobré důvody, aby knihy přiřadili lidem, kteří je nenapsali.

Výsledkem je, že autoři těchto knih sami nečiní falešná autorská tvrzení. Tvrdí to o nich až pozdější čtenáři. Nejedná se tedy o padělky, ale o falešné přiřazení.

Ostatní falešné přiřazení

Totéž lze říci o zbývajících anonymních knihách Nového zákona. Vědci jsou vysoce sjednoceni v názoru, že Pavel nenapsal knihu Židům, přestože ji církevní otcové zahrnovali do kánonu Nového zákona, kteří si mysleli, že je jeho.⁹⁾ V mnoha ohledech zní také 1, 2 a 3 Janova podobně jako Janovo evangelium, ale také se výrazně liší, zejména v historickém kontextu, který předkládají. Pravděpodobně je nenapsal stejný autor a v žádném případě to nebyl Jan, synem Zebedea, ale pozdější křesťan žijící ve stejné komunitě, který začal řešit jinou škálu problémů než ty, které předpokládá čtvrté evangelium. Pozdější křesťanští spisovatelé, kteří knihy přijali jako od posvátné autority, je však museli přidělit k apoštolovi, a proto dávalo smysl tvrdit, že je stejně jako Čtvrté evangelium napsal Jan, syn Zebedea.

Přiřazování anonymních knih známým autoritám se nezastavilo u spisů Nového zákona. Jen jako další příklad bych mohl zmínit jednu z nejzajímavějších knih, která se nedostala do kánonu Písma. Po staletí existovali křesťané, kteří si mysleli, že by tam kniha měla být zahrnuta. Myslím, že můžeme být všichni rádi, že tomu tak nebylo. Tato kniha poskytuje jeden z nejhorších útoků na Židy a judaismus v raném křesťanství. Kdyby byla zahrnuta do Písma, židovsko-křesťanské vztahy by se nakonec mohly ubírat ještě horší cestou, pokud si lze vůbec představit, ještě horší cestu než byla. Tato kniha byla původně napsána anonymně, ale později byla připsána jednomu z nejbližších Pavlových společníků a spolupracovníků, a proto je známá jako Barnabášův list.¹⁰⁾

Tato kniha je vlastně dopis, protože její autor oslovuje skupinu čtenářů, ale je to spíše něco jako rozšířená esej. Smyslem knihy je ukázat nadřazenost křesťanství nad židovským náboženstvím. Autor to zdůrazňuje znevažováním judaismu jako náboženství, které je a vždy bylo falešné, a to od doby samotného Mojžíše. Je to proto, že podle tohoto autora staří Izraelité porušili smlouvu, kterou s nimi Bůh uzavřel na samém počátku, kdy Mojžíš dostal deset přikázání. Když Mojžíš sestoupil z hory Sinaj s přikázáními v ruce, viděl, že lidé již spáchali modlářství. V hněvu odhodil dvě desky zákona a rozbil je na kousky. Podle autora Barnabáše to představovalo porušení smlouvy (4,7–8; 14,1–4). A Bůh nikdy neobnovil smlouvu s Židy. Od toho dne byli ztraceni.

Židé samozřejmě dostali další zákony od Mojžíše, včetně nové sady deseti přikázání. Ale protože se odcizili Bohu, nikdy těmto zákonům nerozuměli a dělali fatální chybu v domněnce, že Bůh je chce dodržovat doslovně a ne jen obrazně. Výsledkem bylo, že Židé vždy nesprávně interpretovali své vlastní zákony. Když například Bůh nařídil Židům, aby nejedli prasata, neznamenal to pro ně doslova vyhýbat se vepřovému masu. Myslel tím, že by se lidé neměli chovat jako svině, hlasitě chrochtat, když jsou hladoví, ale mlčet, když jsou plní. Lidé by se měli obracet k Bohu se svými modlitbami nejen v případě nouze, ale také v případě, že jsou na tom dobře (10,1–3).

Když tedy Bůh přikazuje, aby byl dodržován den sabatu, neznamená to, že by každý měl být líný jeden den v týdnu. Sedmý „den“ je třeba chápat symbolicky s ohledem na to, že „u Pána je den jako tisíc let a tisíc let jako jeden den“. Sabatské přikázání znamená, že sobotní den, tisíciletí, by mělo být očekáváno Božím lidem. Stvoření trvá šest dní - šest tisíc let - poté bude na zemi tisícileté období, ve kterém bude vládnout Bůh a jeho lid. Židé nepochopili toto poselství a hloupě předpokládali, že Bůh pro ně zavedl, že nebudou v sobotu (15.1–9) pracovat.

Barnabáš prochází řadou zákonů Starého zákona, aby ukázal, že Bůh nikdy neměl v úmyslu, aby se jimi řídili doslovně, ale aby byli chápáni obrazně. Protože Židé nikdy nepochopili pointu, nikdy nebyli pravým Božím lidem. Opravdový výklad Písma mají Ježíšovi následovníci. Výsledkem je, že Židé nejsou Božím lidem; Křesťané jsou. A Starý zákon není židovská kniha, ale křesťanská.

Tento „dopis“ byl původně publikován anonymně, možná proto, že první čtenáři dobře věděli, kdo jej napsal. Nemohl to napsat jeden z nejbližších Pavlových spolupracovníků a společníků - Barnabáš, protože se to objevilo až mnoho let po jeho smrti - obvykle se datuje 130–35 n. L. Ale proč mu to bylo nakonec přiřazeno? Nikdo to neví jistě, ale domnívám se, že je to dobrým příkladem toho, jak tím někteří čtenáři chtěli podpořit konkrétní argument z dopisu pomocí přiřazení autority, k bodu v souvislosti s argumenty probíhajícími v křesťanství ve druhém století, nějakých padesát let po sepsání knihy.

V pozdějším druhém století byla jednou z největších hrozeb „ortodoxního“ křesťanství celosvětová církev založená Marcionem a jeho následovníky. Pokud si pamatujete, Marcion si nárokoval Pavlovu autoritu pro jeho názor, že existují dva bohové, horší hněvivý bůh Starého zákona a nadřazený milující bůh Ježíše. Pavel byl považován za skutečného představitele Ježíšova poselství, toho, kdo pochopil, že spása se liší od židovského zákona. Marcion pozvedl Pavlovu diferenciaci mezi Kristovým evangeliem a zákonem Židů do extrému, takže mezi nimi ve skutečnosti neexistovala žádná souvislost. Kristus představoval jiného Boha. Starozákonnímu Bohu, Bohu Židů, měli křesťané uniknout, aniž by ho uctívali.

Marcion proto zcela odmítl Starý zákon a tvrdil, že nemá nic společného s Ježíšovým evangeliem. Barnabášův list má jinou perspektivu. Ve skutečnosti by se dalo namítnout, že má přesně opačnou perspektivu. Zde Starý zákon nemá nic společného s křesťanstvím a Ježíšovým poselstvím, ale má s nimi vše společného. Je to křesťanská kniha par excellence, protože ohlašuje Kristovo evangelium – ale obrazně.

Proč tedy knihu přiřadit nejbližšímu Pavlovu společníkovi? Protože tím se kniha stává perspektivou skutečného Pavla, na rozdíl od Pavla od Marcióna, který údajně neměl nic společného se Starým zákonem a jeho zákony. Nyní Pavel prostřednictvím Barnabáše ohlašuje skutečné poselství. Starý zákon je ve skutečnosti Písmo. Je to pravda od Boha. Jedná se o ohlašování Kristova evangelia. Je to plně křesťanská kniha.

Přiřazením tohoto populárního traktátu Barnabášovi se tak mohli oponenti Marciona odvolávat na názor Pavla a ukázat, že apoštol zastával tento pohled křesťanství, který byl velmi v rozporu s názory přednesenými hlavním kacířem druhé století, který si nárokoval Pavla jako svého vlastního.

Výmysly

Jak jsem již uvedl, falešné přiřazení není nutně podvod; mohlo být jednoduše chybou nebo něčím „nejlepším odhadem“ o autorovi anonymního díla. Tuším, že většina autorů, kteří tvrdili, že autorem toho nebo toho psaní byla určitá slavná osoba, pravděpodobně věřila, že je to pravda, ať už to věděli nebo ne. Totéž nelze rozhodně říci o padělatelích. Kdokoli napsal 1 Timoteovi, dobře věděl, že ve skutečnosti nebyl apoštolem Pavlem. Tuto část si vymyslel.

„Vyrábí se“ i jiné druhy literatury. Stejně jako u falešných přiřazení však není vždy jasné, že osoba, která píše tuto literaturu, ví, že je smyšlená. Může si myslet, že to, co říká, je správné. Pokud se jedná o historické příběhy, může si myslet, že to, co říká, je historicky věcné, i když je jeho popis ve skutečnosti legendární. Ale v určitém okamžiku někdo nakonec vždy přijde s legendární zprávou. Samozřejmě je vždy možné, že i v takových případech si autor, který příběh tvoří, si může myslet, že se to tak skutečně stalo. A někdy se zdá, že se příběhy objevují odnikud. Ale v mnoha případech člověk, který příběh tvoří, jistě ví, co dělá.

Viděli jsme řadu vymyšlených příběhů již v knihách, které byly padělané. Ten, kdo vytvořil Petrovo evangelium, napsal zprávu o Ježíšovi, který se vynořil z hrobky tak vysoký, že jeho hlava sahala nad oblohu a za ním se vynořil chodící a mluvící kříž. Toto není historický příběh; je to fikce. Nazval bych to „výmysl“, tedy „vymyšlený příběh, který se snaží vydávat za historický“.

V mnoha případech jsou výmysly šířeny anonymními autory, kteří nejsou padělateli. Tak tomu bylo například u spisu Skutky Petrovy, které vyprávějí o Petrovu zázračném soutěžení s Šimonem kouzelníkem, ve kterém vykonává takové ohromující činy, jako je vzkříšení uzeleného tuňáka z mrtvých. Tyto „historické“ příběhy jsou ve skutečnosti výmysly. Kdokoli s nimi přišel poprvé - ať už autor textu nebo někdo, kdo vyprávěl příběh ústně, než ho autor uslyšel - vyprávěl něco, o čem možná (pravděpodobně?) Věděl, že to není historicky přesné. Totéž platí o Skutcích Pavla (nebo Skutcích Pavla a Thecly), kde se říká, že Pavel kázal charakteristické evangelium spásy, které říká, že člověk je napraven u Boha ne Ježíšovou smrtí a vzkříšením, ale tím, že žije cudně a vyhýbá se veškeré sexuální aktivitě.

Stejně jako u starověkých mýtů (jak je uvedeno v kapitole 2), je často obtížné zjistit, zda čtenáři takových příběhů je brali jako historické zprávy, nebo jednoduše jako zábavné příběhy nebo jako něco jiného. Ale v mnoha případech je jasné, že někteří čtenáři chápali takové příběhy jako „falešné“ příběhy, protože jim v některých kruzích bylo tak hlasitě oponováno. Stačí myslet pouze na Serapionovu reakci na Petrovo evangelium (viz 2. kapitola) nebo na Tertullianova ostrá slova o Pavlových skutcích (3. kapitola). V obou případech byl obsah příběhu považován za nevhodný a spis byl obviněn z toho, že byl falešně vytvořen, aby podporoval falešné chápání víry.

To ukazuje, že přinejmenším u některých starověkých čtenářů nebyly takové historické výmysly považovány jednoduše za neškodné výmysly, ale buď jako falešné příběhy, protože nevyjadřovaly „pravdu“, nebo jako falešná historie, v tom, že vyprávěly události, které se ve skutečnosti nestaly. V obou případech to byly podle názoru jejich oponentů škodlivé výmysly. Ať už byli škodlivé nebo ne, je zřejmé že v prvotní církvi kolovalo množství výmyslů o Ježíši a osobách s ním spojených: jeho rodině, jeho učednících a jeho dalších známých. Máme desítky takových příběhů z prvních čtyř století církve.

Proto-evangelium Jakuba

Jeden z historicky nejvlivnějších souborů takových příběhů se nachází v knize zvané Jakubovo proto-evangelium.¹¹⁾ Proto-evangelium bylo mezi křesťany během středověku nesmírně populární - ještě populárnější než mnoho biblických knih. Mělo významný dopad na křesťanskou představivost a na křesťanské umění.¹²⁾ Čtenáři jej označili za proto-evangelium, protože vypráví hlavně události, které se objevily před zprávami o Ježíšově narození a životě v novozákonních evangeliích. Kniha se do značné míry týká Ježíšovy matky, Marie, jejího narození a raného života, jejího početí a porodu Ježíše. Řekl jsem, že je padělaný, protože falešně tvrdí, že jej napsal Ježíšův nevlastní bratr Jakub, který je v této zprávě synem Josefa z předchozího manželství. Vedou se debaty o tom, kdy byla kniha poprvé napsána, ale protože se zdá, že zná evangelia Matouše a Lukáše z konce prvního století a zdá se, že na něj odkazuje teolog Origenes na začátku třetího století, je často datováno někdy v polovině až koncem druhého století.

Jedna z hlavních otázek, kterou se zabývá toto vyprávění, se týká Mariiny vhodnosti pro roli matky Božího Syna. Ježíšova matka určitě nebyla obyčejná osoba! A v tomto příběhu je Marie něco jiného než obyčejná dívka. Její vlastní narození je zázračné. Její matka Anna je neplodná, ale zázračně otěhotní díky svým modlitbám a modlitbám jejího manžela, bohatého aristokratického Žida Joiachima. Jako malé dítě je Marie mimořádně zvláštní. Od narození je oddaná Bohu a její rodiče ji jako tříletou berou do svatého židovského chrámu a vychovávají ji tam kněží, kteří ji ani nemusí krmit, protože každodenní jídlo přijímá z ruky anděla.

Když se blíží puberta, Marie již nemůže zůstat v chrámu, pravděpodobně proto, že se předpokládalo, že menstruace přináší rituální nečistotu. Kněží se tedy shromáždili, aby rozhodli, jak jí najít manžela. Na pokyn Boha mají všichni nesezdaní muži Izraele, kteří se sešli, každý přinést dřevěnou tyč. Velekněz shromáždí všechny tyče a vezme je do svatyně. Na druhý den je přerozdělí každému muži a objeví se velké znamení. Z Josefovy tyče se vynořila holubice, poletovala kolem a přistávala na Josefově hlavě. Je tedy tím, kdo si vybral mladou Marii za manželku.

Ale Josef je velmi neochotný, protože je to starý muž, který už má syny, a pokud se ožení s takovou mladou dívkou, bude mezi izraelity jistě vysmíván. Velekněz přesvědčí Josefa, že nemá na výběr, a tak si vezme Marii za manželku.

Příběhy o Marii a Josefovi pokračují, často zesilují výpovědi nalezené v novozákonních evangeliích Matouše a Lukáše (jediné dva novozákonní evangelia, které hovoří o narození Ježíše), někdy přidávají zcela nové příběhy. Žádný není tak nezapomenutelný jako popis toho, co se stane bezprostředně poté, co Marie porodí Ježíše mimo Betlém. Josef údajně odešel najít porodní asistentku, která může pomoci při porodu. Najde jednu, ale dorazí příliš pozdě. Přicházejí do jeskyně, kde Marie zůstala, vidí jasné světlo a potom se z ničeho nic objeví dítě. Porodní asistentka je okamžitě přesvědčena, že se jednalo o zázračný porod, a uteče, aby našla společnici Salome, která odmítá uvěřit, že porodila panna. Přichází do jeskyně a rozhodne se podrobit Marii poporodní prohlídce, aby zjistila, zda její panenská blána zůstala neporušená. Čtenáře to skutečně nepřekvapilo. Ale Salomenina ruka začala hořet, jako by se vzplanula. To byl její trest za to, že odmítla uvěřit v Boží moc při narození Ježíše. Když se modlí k Bohu a žádá o odpuštění, je jí řečeno, aby dítě zvedla. Když to udělá, její ruka je uzdravena.

V příběhu se nachází řada dalších zázračných příběhů, které samozřejmě pocházejí spíše ze zbožných představ pozdějších vypravěčů nebo autora spisu než z historických událostí. Nejedná se o přesné výpovědi o událostech, které se skutečně odehrály, ale o pozdější příběhy v podobě historického příběhu. Byly čteny jako historické zprávy nebo jednoduše jako zábavné příběhy? Lze předpokládat, že byly čteny oběma způsoby. Někteří křesťané na nich založili vážná teologická tvrzení, například nauku o „trvalém panenství Marie“, tj. Názor, že Marie zůstala pannou i po porodu Ježíše. Tito křesťané si určitě mysleli, že tyto zprávy jsou „pravdivé“, a mnozí (většina?) Z nich věřili, že události, které vyprávějí, se skutečně staly.

Evangelium Pseudo-Matouše

Totéž lze říci o příbězích které se nalézají v evangeliu Pseudo-Matouše. Říká se mu tak proto, že se ve středověku předpokládalo, že jej napsal sám Matouš. Původně však byla kniha silně přepracovanou verzí proto-evangelia. Také se tvrdilo, že ho napsal Ježíšův nevlastní bratr Jakub.¹³⁾

Mezi zajímavější příběhy tohoto příběhu patří zázraky, které Ježíš dělá, když po jeho narození uprchne svatá rodina do Egypta. Dozvídáme se například, že na cestě se zastaví, aby si odpočinuli před jeskyní. K hrůze Josefa a Marie vyšla z jeskyně vojska draků. Dvouletý Ježíš se však ani trochu nebojí. Kolébá se a stojí před hrůzostrašnými zvířaty. Když ho draci viděli, kdo to je, klaněli se před ním v uctívání. Autor nám říká, že se tím naplnila předpověď Písma: „Poté se splnilo to, co prorok pronesl v žalmech a řekl: „Chvalte Pána ze země, draci a všechny propasti,“ jako odkaz na řeckou verzi Žalmu 148: 7.

Později na své cestě se rodina zastaví, aby si odpočinula pod palmou, a Ježíšova matka Marie toužebně hledí na ovoce ve vysokých horních větvích a přeje si, aby byl nějaký způsob, jak se najíst. Josef ji zvedne, protože zjevně neexistuje způsob, jak vylézt na strom. Mladý

Ježíš však zasáhne a nařídí, aby se strom sklonil, aby dal vzácné ovoce jeho matce. A strom to udělá. Marie jí do sytosti a Ježíš žehná stromu za jeho poslušnost a říká mu, že za odměnu bude jedna z jeho větví odnesena do nebe a zasazena v ráji. Hned anděl sestupuje a sundává větve, aby ji odnesl do nového nebeského domova.

Jakmile rodina dorazí do Egypta, nemá kde bydlet, a tak se uchýlí do pohanského chrámu. Uvnitř tohoto chrámu je 365 soch představujících bohy, kteří mají být uctíváni, jeden pro každý den v roce. Když však Ježíš vstoupí, všechny modly padly na jejich tváře, aby se poklonily skutečnému Bohu v jejich středu. Jakmile se místní vládce dozví, co se stalo, přijde sám, klaní se dítěti a říká všem svým přátelům a celé své armádě, že nyní mezi ně přišel Pán všech bohů.

Tomášovo dětské evangelium

Přibližně v době, kdy začalo obíhat Jakubovo proto-evangelium, se objevila další vymyšlená zpráva o Ježíši, dnes známá jako Tomášovo dětské evangelium. 14) Ježíš byl zázračně působící Boží Syn jako dospělý, jaký byl jako dítě? Dětské evangelium obsahuje příběhy o Ježíši ve věku od pěti do dvanácti let.

Zpráva začíná tím, že si Ježíš jako pětiletý hrál u potoka poblíž svého domu v Nazaretu. Mladý Ježíš shromáždí část vody z potoka do kaluže a nařídí, aby se stala čistou. A činí tak pouze svým slovem. Ježíš se poté sklonil a z bláta vytvořil dvanáct ptáků. Židovský muž, který jde kolem, je rozrušený, protože je sobota a Ježíš „pracoval“ a porušil zákon. Muž se vydá říci to Josefovi, co jeho syn udělal, a Josef spěchá k potoku, aby chlapce napomenul za porušení sabatu. V reakci na to Ježíš tleská rukama a volá na ptáky, aby ožili a odletěli, a oni tak činí. Zde se Ježíš ukazuje, že je nad zákonem a že je pánem života. Kromě toho urovnal konflikt se svým otcem tím, že zničil veškeré usvědčující důkazy. Ptáci z hlíny? Jací ptáci?

Další dítě, které si hraje vedle Ježíše, vezme větve a rozptýlí vodu, kterou opatrně shromáždil. To rozhněvá mladého Ježíše, který chlapci říká: „Ty nespravedlivý, neuctivý idiote! Co ti udělala nádrž s vodou? Podívej, nyní také budeš uschlý jako strom a nikdy nebudeš nést listy, kořen ani ovoce.“ Dítě na místě okamžitě uvadne.

V dalším příběhu se říká, že Ježíš prochází svou vesnicí, když k němu přiběhne další dítě a náhodou ho uhodí do ramene. Ježíš je podrážděný a říká chlapci: "Nepůjdeš dál, svou cestou." A dítě padne na zem mrtvé. Rodiče chlapce ho odnášejí a hovoří několik tvrdých slov Josefovi: „Jelikož máš takové dítě, nemůžeš s námi žít ve vesnici. Nebo ho nauč žehnat a ne proklínat - protože zabíjí naše děti!“

Nakonec se Josef rozhodne, že Ježíš potřebuje vzdělání, a třikrát ho pošle k učitelům, kteří se ho pokusí poučit, ale bez efektu. V jednom případě se učitel pokusí naučit Ježíše abecedu v řečtině a cvičí s ním recitaci. Ale Ježíš neodpoví, dokud nakonec neřekne učiteli: „Pokud jsi opravdu učitel a dobře znáš písmena, řekni mi jakou má sílu Alfa [tj. První písmeno abecedy] a já ti řeknu jakou má sílu Beta [druhé písmeno].“ Učitel se rozzlobí a plácne Ježíše po hlavě. Velký omyl. Ježíš ho proklíná a on na místě zemře. Josef bere Ježíše zpět domů s pokyny pro Marii: „Nepouštěj ho ze dveří; protože ti kdo ho rozhněvají, umírají.“

Nakonec však Ježíš začal používat svou moc tak, že neškodil, ale pomáhal: křísil děti z mrtvých, vyléčil svého bratra Jakuba ze smrtícího hadího uštknutí a prokázal, že je pozoruhodně šikovný se svými zázračnými dovednostmi v tesařské dílně svého otce. Zpráva

končí tím, že Ježíš jako dvanáctiletý v Jeruzalémském chrámu ukázal svou inteligenci a duchovní nadřazenost při rozhovorech s učiteli zákona, což je příběh jinak známý z Lukášova evangelia.

Je těžké vědět, co si o těchto příbězích o Ježíši, zázračném člověku, myslet.¹⁵⁾ Někteří moderní čtenáři si mysleli, že vykreslují Ježíše ve velmi negativním světle. Není však jasné, že by to takhle viděli raně křesťanští čtenáři. Příběhy mohly být složeny jednoduše jako dobrá křesťanská zábava. Nebo to mohli být vážné pokusy ukázat, jak zázračně působící Boží Syn byl aktivní a naplněný boží mocí i v prvních letech, dlouho před jeho veřejnou službou.

Fabrikace při vzniku kánonu

Neměly bychom se domnívat, že křesťané začali vymýšlet příběhy o Ježíši až po dokončení Nového zákona. Ve skutečnosti nelze pochybovat o tom, že některé zprávy byly vytvořeny v prvních letech křesťanského hnutí. Některé z těchto výmyslů se dostaly i do Nového zákona.

Mohli bychom začít hovořit o novozákonních příbězích, které mají představovat historické události, ale ve skutečnosti jsou vymyšlenými příběhy. Takové příběhy lze nalézt mezi příběhy o Ježíšově narození, životě, učení, smrti a vzkříšení, stejně jako v příbězích o jeho následovcích, jako je Petr a Pavel, po jeho smrti v knize Skutky.

Pokud jde o příběhy o Ježíšově narození, není třeba čekat na výše zmíněná pozdější evangelia, až se začnou objevovat vymyšlené zprávy; jsou tam již ve známých verzích Matouše a Lukáše. Za císaře Augusta nikdy nedošlo k sčítání lidu, které by přinutilo Josefa a Marii, aby šli do Betléma těsně před narozením Ježíše; nikdy neexistovala hvězda, která by záhadně vedla mudrce z východu k Ježíši; Herodes Veliký nikdy nezabil všechny syny v Betlémě; Ježíš a jeho rodina nikdy nestrávili několik let v Egyptě. Může to znít jako odvážná a provokativní prohlášení, ale vědci znají důvody a důkazy, které za nimi stojí, po mnoho let. Protože jim věnuji značnou pozornost - a dalším vymyšleným popisům v evangeliích - v jiné své nedávno vydané knize, nebudu se jimi zde podrobně zabývat.¹⁶⁾

Je téměř nemožné říci, zda lidé, kteří tyto příběhy vymýšleli a předávali, byli srovnatelní s padělateli, kteří dobře věděli, že byli zapojeni do podvodu, nebo zda místo toho byli jako ti, kteří falešně připisovali anonymní knihy známým autorům, aniž by věděli, že se mýlili. Můj odhad je, že většina lidí, kteří vyprávěli tyto příběhy, skutečně věřili, že se to stalo. Přesto bychom neměli říkat, že tito vypravěči nebyli zapojeni do podvodu. Možná neměli v úmyslu podvádět ostatní (nebo mohou mít!), Ale určitě podváděli ostatní. Ve skutečnosti oklamali ostatní velmi dobře. Po mnoho staletí se jednoduše předpokládalo, že příběhy o Ježíši a apoštolech - příběhy uvnitř i vně Nového zákona - popisují události, které se skutečně staly. Většina čtenářů tak stále čte kanonické spisy. Mnohé z těchto příběhů však nejsou historickými příběhy. Místo toho se jedná o vymyšlené zprávy, ať už úmyslně vytvořené za účelem prokázání smyslu, nebo jednoduše vzniklé, když si křesťané předávali „informace“ o Ježíši a osobách s ním spojených.

Padělání

Kromě falšování, falešného přisuzování a výmyslů existuje další druh klamně literární činnosti, kterou lze nazvat „paděláním“. K tomu dochází, kdykoli někdo ručně kopíruje text autora, ale nějak jej změní, něco vynechá, něco přidá nebo jen změní formulaci. Pokud by někdo zkopíroval Pavlův první dopis Korintským a přidal několik veršů navíc, které si sám vymyslel, pak další osoba, která tento rukopis čte, by přirozeně předpokládala, že vložená slova napsal sám Pavel. To je velmi podobné tomu, co se děje při padělání: někdo píše svá vlastní slova, ale přiděluje je někomu jinému. V tomto případě však kopírující namísto složení celého dokumentu se jménem někoho jiného napsal jen část dokumentu a zařadil ho do knihy druhé osoby.

Praxe pozměňování textů v procesu jejich kopírování probíhala po celou dobu ve starověku.¹⁷⁾ Ve světě bez elektronických prostředků pro publikaci, fotokopírovacích strojů nebo dokonce kopírovacího papíru bylo téměř nemožné zajistit, aby jakákoli kopie textu byla stoprocentně přesná, bez jakýchkoli změn. To platí pro všechny knihy zkopírované ve starověkém světě. Proto, když velcí králové chtěli ve svých městech založit významné knihovny, byli někdy ochotni zaplatit značné množství peněz za „originály“ velkých klasiků. Nikdy si nemohly být jisti, jestli budou kopie zcela věrné originálu.

Všechny raně křesťanské spisy byly nutně náchylné k proměnlivosti při kopírování. Nemáme žádné původní kopie žádných knih Nového zákona ani žádné jiné raně křesťanské knihy. Máme kopie, které byly vytvořeny z kopií z kopií z kopií. Ve většině případů jsou naše nejranější úplné kopie až staletí po originálech.

Téměř každý kopírující udělal chyby v kopírování. Výsledkem je, že pokud byste kopírovali kopii originálu, ve většině případů byste nekopírovali pouze slova originálu, ale také chyby, které udělal váš předchůdce při kopírování originálu. A kdokoli za vámi přišel a zkopíroval by vaši kopii, reprodukoval by vaše chyby i chyby vašeho předchůdce a také by přidal několik vlastních chyb. A tak to by to šlo rok za rokem, století za stoletím. Jedině některé chyby jsou odstraněny, když si opisovač uvědomí, že předchůdce něco nesprávně zkopíroval, a poté se pokusí chybu opravit. Problém je v tom, že neexistuje způsob, jak zjistit, zda opisovač chybu opravil správně nebo ne. Může jí také opravit nesprávně, tj. změnit ji na něco, co se liší jak od kopie, kterou kopíruje, tak od originálu, který byl poprvé zkopírován. Možnosti jsou nekonečné.

Nemusíme spekulovat, že křesťanští zákoníci pozměnili texty, které kopírovali. Můžete si vzít jakoukoli knihu raného křesťanství a porovnat dochované kopie, ať už jde o knihu z Nového zákona, řekněme, jedno z evangelií nebo Pavlovy dopisy, nebo knihu mimo Nového zákona, řekněme dětské Tomášovo evangelium nebo Barnabášův list. Všechny kopie se budou lišit, často mnoha drobnými nevýznamnými způsoby a někdy i velkými způsoby.

V naprosté většině případů byly změny, které provedli opisovači, prostě náhoda: uklouznutí pera, chybný pravopis slova, náhodné vynechání slova nebo řádku. Někdy však písaři změnili texty, protože to chtěli udělat, buď proto, že si mysleli, že jejich předchůdci písaři udělali chybu, kterou je třeba opravit, nebo proto, že chtěli do textu něco přidat (nebo něco odebrat nebo něco změnit). Jak jsem naznačil, tento druh padělání se blíží padělání; je to když autor vydává svá vlastní slova za slova respektované autority.

Mluvil jsem o těchto druzích změn v několika mých dřívějších knihách a nechci to zde zpochybnit. Místo toho jednoduše uvedu několik příkladů toho, co mám na mysli ze stránek Nového zákona. V kapitole 5 jsem hovořil o slavném příběhu nalezeném v pozdějších rukopisech Janova evangelia o ženě, která byla přistižena při cizoložství a přivedena k Ježíši k soudu. Toto je zpráva, ve které Ježíš přednesl jeden ze svých nejslavnějších výroků: „Ať ten, kdo je mezi vámi bez hříchu, jako první na ni hodí kámen.“ Příběh se však nenachází v nejstarších rukopisech Janova evangelia. Styl psaní (v řečtině) se navíc výrazně liší od stylu psaní ve zbytku evangelia. Příběh navíc přerušuje tok příběhu v Jan 7–8, kde se nachází. Jinými slovy, pokud vyjmete tento příběh z Jana, kontext pak dává mnohem lepší smysl, protože příběh bezprostředně před “cizoložnou ženou” lépe navazuje přímo na příběh bezprostředně po něm. Z těchto a mnoha dalších důvodů mezi novozákonními učenici prakticky neexistuje debata o tom, že tento příběh, jakkoli úžasný, mocný a vlivný, původně nebyl součástí Nového zákona. Přidal ho tam písař.

V tomto případě máme co do činění jak s falšováním textu (tím, že říká něco odlišného od toho, co původně říkal), tak s výmyslem (protože jde o vymyšlený příběh). V dochovaných rukopisech Nového zákona existuje mnoho dalších případů tohoto druhu. Další slavný příklad se vyskytuje na konci Markova evangelia. Lidé, kteří nečetli závěrečnou kapitolu Markova evangelia dost často, říkají, že „postrádá příběh o vzkříšení“. Přesně řečeno, není to pravda. V Markově evangeliu je Ježíš jistě vzkříšen z mrtvých. Ženy jdou do hrobky tři dny poté, co byl pohřben, aby jeho tělo řádně pohřbily, ale tělo tam není. Místo toho je v hrobce muž, který je informuje, že Ježíš byl vzkříšen z mrtvých. Marek tedy věří, že Ježíš byl fyzicky vzkříšen z mrtvých, a říká to svým čtenářům. Nejúžasnější je ale to, co se stane dál.

Muž u hrobu instruuje ženy, aby šly k učedníkům a řekly jim, že Ježíš půjde před nimi do Galilee a že se tam mají s ním setkat. Ale místo toho, aby to řekli učedníkům, „ženy uprchly z hrobky... a nikomu nic neřekly, protože se bály“ (16: 8). A tím evangelium končí. Určitě zde je vzkříšení Ježíše. Učedníci se o tom však nikdy nedozvěděli a není zde ani popis Ježíšova setkání s žádným z nich.

Tento konec je skvělý. Přichází k čtenářům tak rychle a nutí je říkat: „Co ??? Jak mohly ženy nikomu nic neříct? Jak to, že se nikdo nemohl dozvědět o Ježíšově vzkříšení? Jak se mohl Ježíš potom někomu zjevit? A to je vše? To je konec? Jak by to mohl být konec?“

Písaři to cítily stejně. A různí písaři přidali do evangelia různé konce. Konec, který se stal nejoblíbenějším během středověku, byl nalezen v rukopisech použitých překladateli verze King James Version v roce 1611, takže se stal široce známým anglickým čtenářům Bible. V dalších dvanácti verších to ženy (nebo alespoň Marie Magdaléna) řeknou učedníkům, kteří pak uvidí Ježíše a přesvědčí se, že byl vzkříšen. Právě v těchto verších najdeme slavná Ježíšova slova, že ti, kdo v něj uvěří, budou moci mluvit cizími jazyky, zvedat hady a pít jed, aniž by utrpěli újmu.

Ježíš však tato slova nikdy neřekl a Marek to nikdy netvrdil. Byli k Markovi přidána pozdějším písařem a poté se tam v průběhu let stabilizovala.[18](#))

V rukopisech Nového zákona existují stovky významných změn, ale dovolte mi zde zmínit jen jednu další. V předchozích příkladech by se dalo tvrdit, že padělání nebylo úplně stejné jako padělky, protože jak Jan u prvního příkladu, tak Marek u druhého byly psány anonymně. Technicky vzato, zákoníci, kteří texty změnili, neřekli, že jejich slova pocházejí z pera známé autority. Myslím, že bych i toto tvrzení zpochybnil, protože v době, kdy zákoníci

provedli tyto změny, se všeobecně myslelo, že Čtvrté evangelium bylo ve skutečnosti Janovo a druhé Markovo. Můj poslední příklad však není nijak nejasný, protože zahrnuje jeden z nesporných Pavlových dopisů.

Jedna z nejškodlivějších pasáží pro práva žen, které chtějí být aktivní v křesťanské církvi, se nachází v 1. Korintským 14: 34–35. Zde je Pavel zaznamenán slovy:

Nechť ženy v církvích mlčí. Není pro ně dovoleno mluvit; místo toho ať jsou v poddanosti, jak říká samotný zákon. Pokud se chtějí něco naučit, nech se zeptají doma svých manželů. Je hanebné, aby žena mluvila v církvi.

Ženy mají být ke svým manželům tiché a poddajné. V církvi vůbec nemluvit. To zjevně znemožňuje ženě vyslovit prorocství v církvi, veřejně a otevřeně se modlit v kostele nebo učit v kostele. Ženy nesmějí klást otázky ani v kostele.

Tyto verše se velmi podobají tomu, co čteme v jednom z Pavlových dopisů, který není autentický, 1 Timoteovi, který, jak jsme viděli v kapitole 3, také naznačuje, že ženy mají být podřízeny mužům a nemají nad nimi vykonávat žádnou autoritu. (2: 11–15). Ale stejně jako je zfalšován list 1 Timoteovi, byla zfalšována i tato pasáž v 1. Korintským. Tyto verše ve 14. kapitole nenapsal Pavel. Někdo je přidal do textu později, poté, co byl dopis uveden do oběhu.

Vědci uvedli mnoho důvodů pro tento názor. Za prvé se zdá, že verše jsou vloženy do pasáže, ve které se nacházejí. Bezprostředně před těmito verši mluví Pavel o prorocství v církvi; bezprostředně poté mluví znovu o prorocství. Ale tato pasáž o ženách přerušuje tok argumentů. Vyjměte ji a plyne to mnohem lépe.

Navíc je těžké uvěřit, že Pavel řekl ženám, že nemohou mluvit v církvi v 1. Korintským 14, když jen o tři kapitoly dříve naznačil, že tak skutečně mohou dělat. V 1. Korintským 11 Pavel naléhá na ženy, které se v církvi modlí a prorokují, aby tak činily pouze se závojem na hlavě. Pokud jim bylo dovoleno mluvit v kapitole 11, jak by jim mohlo být řečeno, aby nemluvili v kapitole 14? Dává lepší smysl, že vědci mají pravdu, když si myslí, že verše původně nebyly součástí textu 1. Korintským. Někdo knihu zfalšoval tak, že do ní přidal verše, a tak nechal tomuto úryvku říci, co chtěli tito opisovači, spíše než aby dovolil Pavlovi, aby řekl, co on chtěl říci.¹⁹⁾

Plagiátorství

Plagiátorství zahrnuje převzetí spisu někoho jiného a jeho vydávání za své vlastní. Jak jsem naznačil na začátku této kapitoly, na univerzitních kampusech se to stalo velmi vážným problémem. Techniky plagiátorství se zlepšily díky používání internetu a je tak snadné najít spoustu věcí napsaných o spoustě témat - pokud ne úplné eseje přibližně stejně dlouhé jako vaše požadovaná semestrální práce, tak alespoň kousky statí, které jdou snadno zkopírovat na papír v kritické chvíli. Naštěstí se metody detekce plagiátorství zlepšily s pokrokem v technologii, protože mnoho profesorů nyní používá sofistikovaný software určený k jeho identifikaci. Tresty za dopadení mohou být tvrdé. Na mé univerzitě je každý, kdo byl usvědčen a odsouzen za plagiát, propuštěn ze školy. Ne na jeden nebo dva dny, ale natrvalo.

Vědci někdy tvrdí, že plagiátorství je moderní fenomén bez dávných důsledků. Před několika lety se například objevila vlivná a populární kniha s názvem Pět evangelií, kterou vydal tým vědců z Ježíšova semináře. Tato kniha představovala výsledky mnohaleté práce, ve které vědci pracovali na tom, aby rozhodli, které z výroků v evangeliích Matouše, Marka, Lukáše, Jana a Tomáše se ve skutečnosti vrací k historickému Ježíši. Výroky, které podle názoru těchto učenců Ježíš skutečně řekl, byly vytištěny červeně; výroky, které se relativně blížily něčemu, co řekl, byly vytištěny růžově; výroky, které ve skutečnosti nebyly jako něco, co řekl, byly šedé; výroky, které absolutně neřekl, byly černé.

Většina výroků v evangeliích byla šedá a černá. To popudilo mnoho lidí. Řadě vědců, kteří se projektu neúčastnili, však více vadilo, které výroky byly černé. Podle mého názoru se členové Ježíšova semináře spíše spletli v tom, co Ježíš ve skutečnosti řekl.

Kromě toho svazek obsahuje alespoň jedno prohlášení, které by vědci nazývali „kiksem“, což je chyba tak pobuřující, že vědci, kteří jej vytvořili, by ho měli poznat. Tento je v úvodu ke knize, kde se uvádí: „Koncept plagiátorství byl v antice neznámý.“ 20)

Nevím, jak by někdo, kdo se skutečně dostal do potíží se čtením starověkých pramenů, mohl něco takového říci. Je to úplně špatně. Starověcí autoři věděli vše o plagiátorství a odsuzovali ho jako klamnou praxi. Pro začátek zvažte slova Vitruvia, slavného římského architekta a inženýra z prvního století př. N. L., v knize 7 jeho desetisvazkového díla o architektuře: „Jsme ... povinni odsoudit ty, kteří, půjčujíc si od ostatních, vydávají jako jejich vlastní, jehož nejsou autory.“ 21) Nebo si vezměte poznámky Polybia, jednoho z velkých historiků starověkého řeckého světa, který psal o sto let dříve, který uvádí, že historici se blíží jeho vlastní době, kteří ukradli spisy starověkých historiků a vydávali je za své, chovali se „nejhanebnějším“ způsobem. 22)

Někteří autoři byli pobouřeni, když byla plagiována jejich vlastní díla. Vtipný římský básník Martial několikrát nadával ostatním za krádež jeho spisů a kopírování pod vlastním jménem, jako by je složili: „Mýlíš se, ty chamtivý zloději mých děl, který si myslíš, že se můžeš stát básníkem víc než náklady na přepis a levný papyrus. Potlesk se nezískává za šest nebo deset sesterciů.“ 23)

Historik filozofie Diogenes Laertius na mnoha místech hovoří o filozofech a literárních autorech, kteří se pokoušeli vydávat díla druhých za svá vlastní, „kradou“ je a vydávají, jako by je sami napsali. To je pravda, naznačuje, o Sokratově žákovi jménem Aeschines, který vzal jeho vdově několik Sokratových dialogů a tvrdil, že jsou to jeho vlastní skladby. To platilo také o Heraclidesovi, kterého jsme potkali v 1. kapitole, který „ukradl“ esej jiného učence o starověkém Homérovi a Hesiodovi a vydal ji jako svůj vlastní. A platilo to o filozofovi Empedoklovi, který byl vyloučen z účasti na přednáškách slavného BCE Pythagora ze šestého století, protože byl „v té době odsouzen za krádež jeho diskurzů“ .24)

Stejně jako padělek je plagiátorství klamné, protože má v úmyslu uvést čtenáře v omyl. Ale v jiném smyslu lze plagiátorství považovat za odvrácenou stranu padělání. Padělatelé píšou svá vlastní slova a tvrdí, že jsou slovy jiného; plagiátoři berou slova jiného a tvrdí, že jsou jejich vlastní.

Je zajímavou otázkou, zda by starověcí učenci obvinili některého z raně křesťanských autorů z plagiátorství. Problémy bývají komplikovány skutečností, že možné případy plagiátorství zahrnují vypůjčené texty, které jsou anonymní; samotní plagiátoři se navíc často

ve skutečnosti neidentifikují podle jména, ale jsou buď anonymní, nebo tvrdí, že jsou někým jiným. Může být padělatel i plagiátor? Možná ano.

Pokud ano, co můžeme říci o knize 2. Petrova? Vědci již dlouho uznávají, že kapitola 2 a začátek kapitoly 3 zní velmi podobně jako kniha Judova, v jejím jedovatém útoku na falešné a velmi nemorální osoby, které pronikly do křesťanské církve. Mezi Judou 4–13, 16–18 a 2. Petra 2: 1–18 jsou velmi podobné podobnosti; 3: 1–3. Není mnoho rozsáhlých přesných slovních opakování, ale sdílejí mnoho stejných myšlenek, myšlenek a často slov. Pokud by moderní student jednoduše přepsal text změnou mnoha slov, ale zachováním všech myšlenek, aniž by uvedl její zdroj, mohlo by být považováno za plagiátorství. Možná ale problém není v tomto případě tak jednoznačný.

Co tedy evangelia? Učenci od devatenáctého století tvrdí, že důvod, proč si Matouš, Marek a Lukáš jsou tolik podobní - vyprávějí mnoho stejných příběhů, obvykle ve stejném pořadí, často přesně stejnými slovy - je ten, že používali stejné zdroje. Ve skutečnosti je dnes všude uznáváno, že jeden z nich byl zdrojem pro další dva. Téměř všichni učenci si myslí, že Marka použili Matouš a Lukáš. Někteří vědci nadále zastávají názor, že Matouš byl zdrojem pro Marka a Lukáše, ale to je do značné míry menšinová pozice. V obou případech máme jeden dokument, který přebírají ostatní, často doslovně. Je pravda, že žádný z autorů sám sebe nepojmenuje. Do té míry pozdějšími autory nejsou, přísně vzato, protože nevydávají práci někoho jiného pod svým vlastním jménem. Ale přebírají práci někoho jiného a publikují ji jako svou vlastní. Starověcí učenci, kteří hovořili o tomto jevu, by to nazvali „krádež“. V moderní řeči je asi nejlepší nazvat to jakýmsi plagiátorstvím.

Existují i jiné případy jevu vně Nového zákona. Dříve v této kapitole jsem například zmínil, že Pseudo-Matoušovo evangelium přebírá vyprávění o Jakubově proto-evangelium a vydává jej v upravené podobě (někdy silně upravované, ale na jiných místech jen lehce), aniž by uvedl, odkud příběh pochází. To je v mnoha ohledech srovnatelné s tím, co autoři novozákonních evangelií Matouše a Lukáše udělali s Markem. Další kniha, kterou jsem zmínil v kapitole 1, Apoštolská konstituce, je ještě očividnější, protože převzala prakticky tři dokumenty z dřívějších dob, Didache z doby kolem roku 100, Apoštolské tradice z konce druhého století a Didascalia, od třetího a spojit je do jednoho velkého dokumentu, a zveřejňuje je, jako by šlo o informace předávané přímo od apoštolů. Ale nebyly; byly převzaty - odcizeny, abychom použili starodávnou řeč - z dřívějších spisů křesťanské tradice.

Závěr

Co můžeme na závěr říci o formách podvodu, které jsme v této kapitole zvažovali? Falešné připisování, výmysly, padělání, plagiátorství - to vše ve skutečnosti zahrnuje klamné praktiky. Čtenáři, kteří četli knihy, které byly neprávem připisovány apoštolům nebo jejich společníkům, nebo které obsahovaly vymyšlené příběhy, nebo které obsahovaly texty, které byly pozměněny písaři, nebo které obsahovaly pasáže nebo celé zprávy, které byly „ukradeny“ ze spisů dřívějších autorů bez svolení - čtenáři všech takových materiálů byli tak či onak oklamáni. Někteří byli podvedeni, aby si mysleli, že to, co čtou, skutečně sepsali lidé, kteří se prohlašují za autory; jiní byli oklamáni, když si mysleli, že historické události, které byly vyprávěny, byly skutečné historické události. V každém případě se mýlili. Byli podvedeni.

Stejně tak jsou i nadále podvedeni lidé, kteří si například myslí, že výběrčí daní Matouš napsal první evangelium, že Pavel řekl ženám, že musí v církvi mlčet, nebo že autor 2. Petrova přišel na nápady a fráze nalezající se v jeho druhé kapitole sám.

Zdá se však, že jeden z klíčových aspektů padělání není zapojen do všech případů těchto dalších forem podvodu. Padělání téměř vždy zahrnuje plošnou lež. Padělatelé tvrdí, že jsou někým jiným, protože dobře znají svou vlastní skutečnou identitu. To není vždy případ uvažovaných jevů, o nichž zde diskutuji. Někdy byla anonymní díla jednoduše připsána lidem, o nichž se předpokládalo, že je napsali, a byla to všechno chyba. Někdy byly příběhy možná nevině vymyšleny, stejně jako jsou historicky nepřesné příběhy vymyšleny pořád, bez úmyslu oklamat. Někdy zákoníci náhodou změnili texty, které kopírovali, aniž by to chtěli udělat.

Jiné případy však pravděpodobně zahrnovaly značnou míru úmyslu. Teolog, který chtěl přesvědčit své odpůrce, že jeho názory jsou názorem apoštolů, možná tvrdil, že Čtvrté evangelium napsal Jan, aniž by věděl, zda je to pravda nebo ne. Vypravěč, který si vytvořil zprávu o Ježíši, aby dokázal něco, mohl dobře vědět, že vydává fikci jako historickou událost. Písař, který chtěl, aby text řekl něco jiného než to, co tam bylo, mohl dobře změnit text právě z tohoto důvodu. V některých případech je těžké si představit, jak jinak mohlo dojít k výslednému podvodu. Kdokoli přidal posledních dvanáct veršů do Marka, neučinil to jen tak, že by mu pouze uklouzlo pero.

Stručně řečeno, existuje řada způsobů, jak šlo ve starověku lhát a použít k tomu literaturu, a někteří křesťané využili plný rozsah ve svém úsilí prosazovat svůj pohled na víru. Moderním čtenářům se může zdát divné, nebo dokonce neintuitivní, že náboženství, které si budovalo reputaci na vlastnění pravdy, mělo členy, kteří se pokoušeli šířit své chápání pravdy klamnými prostředky. Ale přesně to se stalo. Použití podvodu k prosazování pravdy lze považovat za jednu z nejvíce znepokojujících ironií raně křesťanské tradice.

Kapitola osmá

Padělký, lži, podvody a spisy Nového zákona

Když vedu rozhovor o knihách, které se nedostaly do Nového zákona, lidé se mě často ptají na apokryfní příběhy, o kterých slyšeli. Co víme o „ztracených letech“ Ježíše, té časové mezeře mezi dvanácti a třiceti lety? Je pravda, že šel do Indie studovat u Brahminů? Byl Ježíš esén? Copak nemáme rozsudek smrti od Piláta Pontského, který nařizoval Ježíšovu popravu? A tak dále.

Velmi málo apokryfních příběhů, které dnes lidé slyší, pochází ze starodávných padělků, které jsem v této knize zkoumal. Místo toho pocházejí z moderních padělků, které tvrdí, že představují historická fakta, která před veřejností ukrývají vědci nebo „Vatikán“. Skutečná fakta však spočívají v tom, že tyto záhadné zprávy byly jednotně odhaleny jako výmysly spáchané dobře míněnými nebo zlomyslnými autory devatenáctého a dvacátého století. Jejich odhalení však nezabránilo laikům aby jim uvěřili.

Moderní padělký, lži a podvody

Diskutuji dále o čtyřech moderních padělcích, jen abych vám dal ochutnat druh věcí, které jsou často čteny. O všech čtyřech a mnoha dalších pojednávají a jsou cupovány ve dvou zajímavých knihách věrohodných učenců křesťanského starověku, Edgara Goodspeeda, prominentního amerického novozákonního učenec poloviny dvacátého století, a Per Beskova, švédského učenec raných křesťanských spisů v 70. letech.¹⁾

Neznámý život Ježíše Krista

Jeden z nejrozšířenějších moderních padělků se jmenuje Neznámý život Ježíše Krista.²⁾ Z této zprávy se dozvídáme, že Ježíš odešel do Indie během jeho dospívajících let, „ztracených let“ před jeho veřejnou službou, a tam se dozvěděl tajemství východu. Kniha způsobila velký rozruch, když vyšla v angličtině v roce 1926; ale jak se ukázalo, byla již před více než třiceti lety odhalena jako podvod. Je jisté, že čtenářská veřejnost zde měla krátkou paměť.

Kniha byla totiž poprvé vydána ve Francii v roce 1894 jako *La vie Inconnue de Jésus Christ* ruským válečným zpravodajem jménem Nicolas Notovitch. Téměř okamžitě byla

rozsáhle šířena a překládána. Za jeden rok vyšlo osm vydání ve francouzštině s překladem do němčiny, španělštiny a italštiny. Jedno vydání vyšlo ve Velké Británii a tři samostatná vydání ve Spojených státech.

Kniha se skládala ze 244 odstavců uspořádaných do čtrnácti kapitol. Notovitch začíná knihu vysvětlením, jak ji „objevil“. V roce 1887 údajně cestoval po Indii a Kašmíru, kde slyšel od tibetských lámů příběhy o prorokovi jménem Issa, arabské podobě (zhruba) jména Ježíš. Jeho další cesty ho zavedly do okresu Ladak na hranici mezi Indií a Tibetem do slavného tibetského buddhistického kláštera Hemis. Tam slyšel další příběhy a bylo mu řečeno, že písemné záznamy o životě Issy se dochovaly.

Notovitch opustil klášter, aniž by se cokoli dalšího naučil. Ale po několika dnech měl špatnou nehodu, spadl z koně a zlomil si nohu. Byl odnesen zpět do kláštera, aby se zotavil, a když tam byl, začal se s opatem přátelit. Když se Notovitch zeptal na příběhy Issy, opat souhlasil, že mu poskytne celý spis. Obsahoval dva tlusté svazky, napsané tibetsky, a začal je nahlas číst Notovitchi za přítomnosti překladatele, který vysvětlil, co texty říkají, zatímco Notovitch si dělal poznámky.

Neznámý život Ježíše Krista je publikované vydání pečlivých poznámek, které si údajně psal Notovitch. Když bylo Ježíšovi třináct, podle zprávy se připojil ke karavaně obchodníků, aby šel do Indie studovat jejich posvátné zákony. Strávil tam šest let u Brahminů, učil se jejich svaté knihy, Vědy. Ježíš však byl z indického kastovního systému úplně rozčarován a otevřeně ho začal odsuzovat. To vyvolalo hněv Brahminů, kteří se rozhodli ho zabít.

Ježíš uprchl, aby se připojil ke komunitě buddhistů, od nichž se naučil jazyk Pali, jazyk théravedského buddhismu, a ovládal buddhistické texty. Dále navštívil Persii a kázal Zoroastrianům. Nakonec se jako dvacetidvítiletý, vyzbrojený všemi posvátnými znalostmi Východu, vrátil do Palestiny a zahájil veřejnou službu. Příběh končí shrnutím jeho slov a činů a krátkou zprávou o jeho smrti. Příběh o jeho životě pak údajně vzali židovští obchodníci zpět do Indie, kde si ti, kteří znali Issu jako mladého muže, uvědomili, že jde o stejnou osobu. Poté sepsali celý spis.

Ačkoli příběh Neznámého života Ježíše Krista může znít jako poněkud druhořadý román, byl vydán jako historicky věcný popis a široce se věřilo, že poskytuje klíč k otázkám, které si křesťané dlouho kladli o ztracených letech Ježíše. Co tehdy dělal? A jak získal tak rozsáhlé a přesvědčivé náboženské znalosti před zahájením veřejné služby?

Netrvalo však dlouho a vědci, kteří se zajímali o historické skutečnosti, začali spis zpochybňovat a odhalovat jej jako složitý podvod. Příběh převzala významná autorita Max Müller, největší evropský vědec indické kultury konce devatenáctého století, který ukázal, že příběhy o „objevu“ knihy a příbězích, které vyprávěla, byly naplněny nepřekonatelnými nepravděpodobnostmi. Pokud byla tato skvělá kniha oblíbená v klášteře Hemis, proč ji nenajdete ani v jednom z obsáhlých katalogů tibetské literatury? Jak to, že se židovští obchodníci, kteří šli do Indie s příběhy o Ježíšovi, setkali přesně s Brahminy, kteří znali Issu jako mladého muže - z milionů lidí v Indii? A jak si to přesně uvědomili bývalí Issovi spolupracovníci v Indii,

V roce 1894 navštívila klášter Hemis Angličanka, která četla *Neznámý život*. Dotazovala se a dozvěděla se, že tam nikdy nebyl žádný Rus, nikdo nebyl zdravotně ošetřen poté, co si zlomil nohu, a neměli žádné knihy popisující život Issy. Příští rok šel vědec J. Archibald

Douglas a hovořil se samotným opatem, který ho informoval, že v jeho klášteře nebyl během jeho patnácti let co je odpovědný za komunitu žádný Evropan se zlomenou nohou. Navíc byl čtyřicet dva let lámou a dobře znal buddhistickou literaturu. Nejen, že nikdy nečetl nahlas knihu o Issovi Evropanovi ani nikomu jinému; byl si jistý, že v Tibetu žádná taková kniha jako Neznámý život neexistuje.

Dodatečné vnitřní nepravděpodobnosti a nepřesnosti příběhu odhaluje studie Goodspeeda i Beskova. Dnes na planetě není jediný uznávaný vědec, který by o této záležitosti pochyboval. Celý příběh vynalezl Notovitch, který si tímto podvodem vydělal spoustu peněz a značnou proslulost.

Ukřižování Ježíše od očitého svědka

Stejně zajímavý je moderní apokryf Ukřižování Ježíše od očitého svědka. Který se nezabývá začátkem Ježíšova dospělého života před jeho službou, ale jeho koncem a následky.³⁾ Zpráva má formu psaného dopisu, je v latině, sedm let po Ježíšově ukřižování, od vůdce tajemné židovské sekty esénů v Jeruzalémě je napsána jinému vůdci esénů, který žil v egyptské Alexandrii. Všechny prvky nadpřirozena jsou zcela odstraněny z popisu Ježíšova života a smrti. Je prokázáno, že Ježíš vedl zcela lidský život a že zemřel zcela lidskou smrtí. Ale ne na kříži. Ježíš přežil své vlastní ukřižování a žil dalších šest měsíců.

Spis byl poprvé publikován v německém jazyce v Lipsku v roce 1849. Anglická vydání, která se všechna považují za autentická, byla vydána v letech 1907, 1919 a 1975. Byly také překlady do francouzštiny a švédštiny.

Latinský dopis byl údajně objeven na pergamenovém svitku ve starém řeckém klášteře v Alexandrii misionářem, který si myslel, že je jeho poselství nebezpečné, a proto se ho pokusil zničit. Zachránil ho však učený Francouz, který spis přeložil do němčiny. Vyprávění poté přinesli do Německa zednáři, kteří byli chápáni jako novodobí potomci Esénů.

Podle zprávy byl sám Ježíš esénem. Když byl ukřižován, podle tohoto „očitého svědka“ nezemřel. Vzalí ho z kříže a znovu jej uvedli k životu Josef z Arimatie a Nikodém, kolega z Esénů, kteří znali ze sekty tajná umění uzdravení. Když si ženy při návštěvě hrobky myslely, že vidí anděly, byli to esénští mniši v bílém rouše. Ženy nepochopily, že Ježíš byl vzkříšen, i když ve skutečnosti nikdy nezemřel. Zemřel však o šest měsíců později na rány, které utrpěl.

Pro vědce nebylo obtížné odhalit toto evangelium jako další podvod. „Očitý svědek“, údajně esén, nechápe, kdo eséni skutečně byli. Dnes víme o této židovské skupině hodně, a to díky Svitkům od Mrtvého moře, které padělatelé nevytvořili, protože byly objeveny téměř sto let poté, co vznikl tento spis. Nic v příběhu neodpovídá historické realitě o skupině. Za prvé, neexistuje žádné vysvětlení, proč by esénec v Jeruzalémě psal svůj záznam o všech věcech v latině.

Existují další značné problémy. Zpráva naznačuje, že byla napsána sedm let po ukřižování, ale výslovně jmenuje evangelia Matouše, Marka, Lukáše a Jana, která byla napsána až čtyřicet nebo šedesát let po Ježíšově smrti. Navíc tyto knihy nebyly až do konce druhého století známé jako skupina spisů („čtyři evangelia“). Nakonec je vyloučení všeho nadpřirozeného ze spisu důkladně moderní post-osvícenská záležitost, nikoli starodávná.

A ve skutečnosti moderní vědci ukázali, odkud pochází tato myšlenka a vlastně celý příběh. V roce 1936 slavný německý učenec Nového zákona Martin Dibelius dokázal, že Ukřižování Ježíše bylo prakticky opsáno z díla historické fikce německého racionalisty KH Venturiniho, *The Natural History of the Great Prorok Nazaretský* (dva svazky, 1800–1802). I zde byl Ježíš esénem, jehož život neměl nic nadpřirozeného a který ve skutečnosti nezemřel na kříži, ale byl oživen Josefem z Arimatie. Autor knihy *Ukřižování Ježíše* jednoduše vzal Venturiniho dvousvazkové dílo, zhustil jej do čitelné brožury a pokusil se jej vydávat za historický záznam, i když ve skutečnosti šlo o moderní výmysl.

Pilátův rozsudek smrti

Jedním ze zarážejících a pro mnoho lidí překvapivých faktů o prvním století je to, že nemáme žádné římské záznamy jakéhokoli druhu, které by svědčily o existenci Ježíše. Nemáme žádný jeho rodný list, žádné odkazy na jeho slova nebo činy, žádné zprávy o jeho soudu, žádné popisy jeho smrti - žádný odkaz na něj jakýmkoli způsobem, tvarem nebo formou. Ježíšovo jméno není ani zmíněno v žádném římském zdroji z prvního století.⁴⁾ To neznámá, jak nyní někteří tvrdí se znepokojivou pravidelností, že Ježíš nikdy neexistoval. Určitě existoval, jak se shodují prakticky všichni kompetentní starověcí odborníci, křesťané i nekřesťané, což dokládají jasnými a konkrétními důkazy. Ale stejně jako drtivá většina všech osob, které žily a zemřely v prvním století, neobjevuje se v záznamech římského lidu.

Proto měl údajný objev oficiální kopie Pilátova rozsudku smrti takový enormní dopad na Evropu a USA, když byl oznámen v polovině devatenáctého století.⁵⁾ Objev byl poprvé zmíněn ve francouzském dokumentu *Le Droit* na jaře r. 1839. Brzy na to byl ale odhalen jako podvod, ale v Německu se znovu objevil o deset let později a opakovaně jinde, včetně Spojených států, o mnoho desetiletí později.

Rozsudek smrti byl údajně nalezen na měděném plechu objeveném v jihoitalském městě Aquila poblíž Neapole až v roce 1280. Skupina dělníků prý vykopávala římské starožitnosti, a mezi nimi našla starou mramorovou vázu. Uvnitř vázy byla měděná deska napsaná v hebrejštině. Při překladu textu bylo zjištěno, že obsahuje oficiální kopii Ježíšova rozsudku smrti vydaného Pilátem Pontským. Na zadní straně byly pokyny pro rozsudek, který měl být zaslán všem izraelským kmenům.

Deska se údajně ztratila, ale byla znovuobjevena během francouzské okupace Neapolského království v letech 1806–15. Když byla zveřejněna o několik desetiletí později, byla uváděna jako „nejpůsobivější právní dokument, jaký existuje“. V něm „Pontský Pilát, úřadující guvernér dolní Galileje“ uvádí, že „Ježíš Nazaretský podstoupí smrt na kříži.“ Stalo se tak údajně v sedmnáctém roce vlády císaře Tiberia (31 n. L.), 27. března, „v nejsvětějším městě Jeruzalémě“.

Důvodem pro rozsudek smrti bylo, že Ježíš spáchal šest trestných činů. Byl to svůdce; byl buřič; byl nepřitelem zákona; falešně se nazýval Synem Božím; nazýval se izraelským králem; a vstoupil do chrámu následovaný zástupem, který nesl palmové ratolesti. Rozkaz smrti podepsali čtyři svědci: Daniel Robani, Joannus Robani, Raphael Robani a „Capet, občan“. ⁶⁾

Špičkový odborník, jako je Edgar Goodspeed, neměl potíže s odhalením celého dokumentu jako podvodu. Nemělo smysl, aby se římský úředník pokoušel ospravedlnit své

přesvědčení, že je Ježíš zločincem židovskému národu, nebo poslat rozsudek „izraelským kmenům“, které ve skutečnosti již po mnoho staletí neexistovaly. Pilát, římský úředník, by nepsal v hebrejštině, jazyku, který neznal. Pilát nebyl správcem dolní Galileje, ale Judeje. Jako nežid by nikdy neuváděl Jeruzalém jako „nejsvětější město“. 27. března je moderní forma datování neznámá starověkému světu. Výraz „Robani“ používaný pro tři svědky se jeví jako špatný tvar slova „Rabban“, což znamená „učitel“, autor pravděpodobně udělal chybu, protože například v Janovi 20:16, se slovo píše „Rabbouni. „Joannus není starodávné jméno v žádném z příslušných jazyků. Capet je francouzské jméno. A pro „občana“ neexistuje hebrejské slovo.

Problémů je více, ale stačí k ilustraci případu. Kdokoli tento spis vytvořil, odvedl poměrně špatnou práci, přestože jeho podvod měl po celé jedno století široký úspěch v Evropě i ve Spojených státech.

Ztracená druhá kniha Skutků

V roce 1904 vydal anglikánský kněz a lékař Kenneth Sylvan Guthrie knihu nazvanou Long-Lost Second Book of Acts, která mimo jiné popisuje učení Marie, Ježíšovy matky, o reinkarnaci.⁷⁾ Nazývá se „Druhá kniha Skutků, protože začíná popisem toho, co se stalo apoštolovi Pavlovi po událostech vyprávěných v novozákonní knize Skutků.

Poté, co byl Pavel propuštěn z římského vězení, zmíněného ve Skutcích 28, údajně plánoval odejít do Španělska a poté do Británie. Ale nakonec se místo toho rozhodl jít do Palestiny. Po příjezdu jde do Jeruzaléma, do domu učedníka Jana, kde najde Marii, matku Ježíšovu, spolu se sedmi učedníky. Nyní se stará žena modlí za svou smrt a zdá se, že jí anděl Gabriel říká, že bude vyslyšena její modlitba.

Marie na smrtelné posteli, odrážející její smrtelnost, prozradila tajnou nauku o reinkarnaci. Ona sama prošla sedmi inkarnacemi; mimo jiné byla manželkou Noeho, žena, která milovala Zarathustru, tou která milovala Siddhárthu, a později ještě tou, která milovala Sokrata.

Těsně před její smrtí přichází bouře a Marie vede učedníky pryč na Olivovou horu. Ježíš se zjevil z nebe a vzal ji do náručí. Říká učedníkům, že i on měl několik předchozích inkarnací, jako Abel, Noe, Zarathustra a Sokrates.

Tato kniha je tak zjevně fikcí, že je těžké si představit, že její autor mohl očekávat, že ji někdo bude brát vážně. Ale vzhledem k čtenářské veřejnosti, kdo ví? Goodspeed si každopádně myslel, že je to „prostě moderní snaha tvrdit, že samotná Panna Marie a Ježíš potvrzují nauku o reinkarnaci“, a že „Guthrie si nepochybně myslel, že je to tak zjevně napsáno, že to nikoho neoklame.“⁸⁾

Jiné hoaxy

Samozřejmě existuje mnoho dalších moderních apokryfů, které se snaží podat zprávu o tom, co Ježíš a ti, kdo jsou s ním spojeni, skutečně udělali. Kniha Vyznání Piláta Pontského vypráví příběh Piláta, který odchází do exilu ve Vídni, kde cítí hlubokou lítost nad tím, co udělal Ježíšovi, a nakonec spáchá sebevraždu. Tato zpráva mimo jiné obsahuje příběh, ve

kterém Marie Magdaléna ukazuje římskému císaři Tiberiovi velikonoční vajíčko obarvené na červeno.⁹⁾ V evangeliu o dvanácti svatých se Ježíš hlásí k přísně vegetariánskému pohledu na rozdíl od těch, kteří zabíjejí a jedí zvířata. V tomto vynalézavém vyprávění se říká, že Ježíš nejedl jehněčí na Pesachu a nenasytil zástupy s pěti chleby a dvěma rybami, ale pěti melouny.¹⁰⁾

Dalo by se namítnout, že falešné zprávy nejsou vytvářeny pouze temnými postavami, které se pokoušejí senzačně vysvětlit Ježíšovy zprávy (Ježíš studoval u Brahminů!), Nebo změnit jejich konkrétní světonázor (Ježíš byl vegetarián!), Ale také vědci, kteří možná měli nejasné důvody jim vlastní.

Jednou z velmi populárních knih o Ježíšovi v 60. a 70. letech byla kniha Pesachové spiknutí od Schonfielda: Nová interpretace života a smrti Ježíše.¹¹⁾ Schonfield byl brilantní a široce uznávaný učenec starověkého judaismu s kompletní sadou bona fide pověření. Ale jeho historická rekonstrukce toho, co se skutečně stalo s Ježíšem, zní spíš jako hollywoodská produkce než jako vážný výzkum.

Povídka spočívá v tom, že Ježíš od raného věku „věděl“, že je mesiášem, a tak během své veřejné služby zmanipuloval události, aby se zdálo, že se plní proroctví. Zejména plánoval se svými učedníky předstírat svou vlastní smrt za hříchy ostatních. Zařídil, aby byl omámen na kříži (když dostal žluč a ocet, bylo to farmaka), aby se jeho životní funkce zpomalily a vypadal jako mrtvý. Poté byl oživen a zdálo se, že byl vzkříšen z mrtvých. Záměr se však nezdařil. Ježíš nepočítal s tím, že ho římský voják bodne do boku na kříži. Oživil se tak jen nakrátko a byl z hrobky odstraněn po předchozí domluvě se spoluspiklenci (ne s učedníky). Brzy nato na následky zranění zemřel a byl pohřben jinde. Učedníci však objevili prázdný hrob a mylně si myslel, že pak viděli Ježíše živého. Poté prohlásili, že byl vzkříšen z mrtvých. A tak začalo křesťanství.

Pesachové spiknutí není samozřejmě padělek. Autor zprávy, který píše pod svým vlastním jménem, je seriózní historik a dává o tom vědět svým čtenářům. Není to zrovna výmysl, protože tvrdí, že svou zprávu zakládá na historickém výzkumu. Navíc to představuje jako historickou studii. Ale jakkoli je to kreativní, hlavní konstrukce příběhu je zcela vytvořena; není na tom žádná historická pravda.

Jako poslední příklad bych mohl znovu zmínit případ týkající se jednoho ze skutečně významných učenců raného křesťanství dvacátého století, profesora z Kolumbie Mortona Smitha. Smith tvrdil, že objevil ztracenou alternativní verzi Markova evangelia. Zpráva o objevu se objevila ve dvou knihách, které Smith publikoval v roce 1973, jednu jako detektivní příběh pro populární publikum a druhou jako erudovanou a velmi obsáhlou výzkumnou monografii pro učence.¹²⁾ V nich Smith uvedl, že v roce 1958 při návštěvě kláštera poblíž Jeruzaléma objevil ručně psanou kopii dopisu v řečtině od církevního otce druhého století Klementa Alexandrijského, v němž tvrdil, že autor Marka vydal druhé vydání svého evangelia. Toto „tajné evangelium“, jak se stalo známým, zahrnovalo několik příběhů, které nebyly u Marka zmíněny, které znějí tajemně a zvláště, o Ježíši a jeho vztahu s mladým mužem, kterého vzkřísil z mrtvých.

Smith tvrdil, že tento vztah byl homosexuální a že poskytne důkazy o tom, že Ježíš se během své služby účastnil sexuálních aktivit s nahými muži, které pokřtil. Není třeba říkat, že Smithovy knihy způsobily docela velký rozruch. Jeho vědecká kniha poskytla vážné důkazy o tom, že se skutečně jednalo o dopis od Klementa Alexandrijského a že Klement o takovém

evangelium skutečně věděl. Ale po Smithově smrti v roce 1991 přišla řada vědců, kteří tvrdili, že dopis není autentický, že jej nezfalšoval nikdo jiný než sám Smith. V posledních letech byly o této záležitosti vydány dvě knihy, obě dospěly ke stejnému závěru, ale z různých důvodů.¹³⁾ Další vědci, včetně těch, kteří dobře znali Smitha, si to nemyslí a debata pokračuje.¹⁴⁾

Křesťanské padělky, lži a podvody

Tato otázka moderních hoaxů mě přivádí zpět k otázce, kterou jsem opakovaně kladl ve své studii o padělcích: „Kdo by udělal něco takového?“ Doufám, že teď budete souhlasit s mou dřívější odpovědí: "Spousta lidí." A to z mnoha důvodů. A nejen moderních lidí. Máme případy křesťanských padělků nejen dnes, ale také ve středověku, v pozdním starověku a v době Nového zákona. Od prvního století do dvacátého prvního století považovali lidé, kteří si říkali křesťané, za vhodné vymýšlet, měnit a falšovat dokumenty, ve většině případů za účelem autorizace názorů, které chtěli aby ostatní přijali.

Mým zvláštním zájmem v této knize byly samozřejmě padělky v raně křesťanské církvi. Nikdo nepochybuje, že jich bylo spousta. Dnes máme jen zlomek těch, které byly vyrobeny ve starověku, protože drtivá většina z nich byla ztracena nebo zničena. Ale těch, co máme, je víc než dost, abychom získali představu o tom, jak rozšířená byla praxe padělání. Máme řadu evangelií, dopisů, pojednání a apokalyps, které tvrdí, že jsou napsány lidmi, kteří je nenapsali. Autoři, kteří si říkali Petr, Pavel, Jan, Jakub, Filip, Tomáš, nebo - vyberte si třeba své jméno! - dobře věděli, že to nebyli tito lidé. Lhali o tom, aby oklamali své čtenáře, aby si mysleli, že jsou autoritativní postavy.

Některé z těchto spisů se dostaly i do Bible. Existují novozákonní dopisy, které tvrdí, že je napsal například Petr a Pavel a Jakub a Juda. Ale tyto knihy byly napsány jinými, neznámými autory žijícími po smrti samotných apoštolů. Když skuteční autoři těchto knih prohlašovali, že jsou apoštoly, byli vědomě zapojeni do podvodu. Ve starověkém světě se o této praxi široce mluvilo a téměř vždy byla odsouzena jako lhaní, nelegitimní a prostě špatná. Ale autoři to stejně udělali.

Neříkám, že autoři, kteří se této činnosti věnovali, nutně porušovali diktát vlastního svědomí. Nemáme možnost vědět, co si opravdu mysleli o sobě nebo o tom, co dělají. Víme jen to, že když starověcí lidé o této praxi hovořili, neříkali o ní vůbec pozitivní věci. Padělané knihy byly označovány jako falešné a nelegitimní.

Lze si ale představit, že autoři to takhle možná neviděli. Kdykoli máme záznam o těch, kteří byli při činu chyceni, snažili se ospravedlnit, to co udělali. Autor z druhého století, který vymyslel příběh Pavla a Thecly, zmíněný dříve, tvrdil, že to udělal z „lásky k Pavlovi“. Padělatel z 5. století Salvian z Marseille tvrdil, že si myslel, že si nikdo nebude myslet, že to myslel vážně, když si říkal Timoteus, a že tím nezpůsobil žádnou škodu. A koneckonců, nikdo by nebral vážně knihu napsanou Salvianem, zatímco kniha Timotea by byla široce čtená (viz kapitola 1).

Je možné, že mnoho autorů, o jejichž dílech jsme uvažovali v Novém zákoně i mimo něj, se cítila zcela oprávněna dělat to, co dělala. Pokud ano, přijímali starodávný názor, který

dodnes zastává mnoho lidí, že lhaní je v některých případech správná věc (jak je uvedeno v kapitole 1). Ve starověku byl tento pohled založen na myšlence, že by mohla existovat něco jako „ušlechtilá lež“, lež, která slouží k ušlechtilému účelu. Pokud lékař potřebuje lhát pacientovi, aby ho přiměl užívat lék, který potřebuje, pak to může být dobrá forma podvodu. Pokud vrchní velitel potřebuje lhát svým jednotkám, že se chystají k nim dorazit posily, aby je inspiroval k odvážnějším bojům, pak to může být dobrá věc. Některé lži jsou ušlechtilé.

Jiní křesťanští autoři, zejména Augustin, zaujali přesně opačný názor a tvrdili, že lhaní ve všech jeho podobách je špatné. Velmi špatné. Velmi velmi špatné. Neměl se do něho nikdo zapojit, ať už to bylo kvůli čemukoliv. Pro Augustina, i když by lež mohla zaručit, že vaše mladá dcera nebude trávit věčnost v pekelném ohni, ale bude se těšit z věčné blaženosti nebes, to nestačilo k ospravedlnění toho, že řeknete lež. Nikdy bys neměl lhát, tečka.

Většina prvních křesťanů pravděpodobně s Augustinem nesouhlasila, a proto musel tak tvrdě argumentovat. A většina lidí dnes pravděpodobně také nesouhlasí. Většina z nás vidí lhaní jako komplikovanou záležitost. Etici, filozofové a náboženští učenci se shodují, dokonce i dnes, kdy je vhodné lhát a kdy ne. 15) Na konci je tu otázka, kterou si každý z nás musí rozhodnout sám, na základě našich vlastních podmínek a konkrétních situací, ve kterých se nacházíme. Možná je někdy v pořádku lhát.

Možná je v pořádku, aby rodiče lhali svým dětem o vlastní náboženské víře a říkali jim, že Bůh existuje, i když si to ve skutečnosti nemyslí. Možná je v pořádku, aby manžel lhal své partnerce ohledně jeho nemanželského vztahu, pokud ji to zabráni v tom, aby prošla velkým nepokojem a bolestí. Možná je v pořádku lhát někomu z rodičů o prognóze po operaci, pokud to milovanému rodiči odejme strach z toho, že zemře předčasně. Možná je v pořádku, aby vedoucí církve lhali svým členům o své osobní víře nebo o své nedokonalé minulosti, pokud je třeba aby je považovali za respektované a oddané vůdce komunity. Možná je v pořádku, aby volení funkcionáři lhali o rozpočtech nebo schodcích, nedostatcích nebo neočekávaných událostech, možných následcích politiky, zahraničních zpravodajských informacích, mimozemské inteligence nebo předem známém výsledku války - pokud jsou cíle dostatečně důležité, aby místo pravdy zazněla lež.

A pokud je lhaní v některých případech oprávněné, jaký lepší důvod pro lhaní je, než aby lidé pochopili a uvěřili pravdě? Co by dávalo lepší smysl než napsat knihu, která říká lež o relativně nedůležité záležitosti (kdo ji skutečně napsal), aby bylo možné dosáhnout toho, na čem opravdu záleží (skutečná pravda)?

Na druhou stranu se možná autoři, kteří tyto texty vytvořili, mýlili. Možná se ani neměli pokoušet své čtenáře oklamat. Možná je lepší vždy říkat pravdu, stát si za pravdou, být ochoten nést následky pravdy, i když byste mnohem raději upřednostňovali použití lži.

Možná mají děti právo vědět, čemu rodiče upřímně věří. Možná je pro manžela lepší říci svému partnerovi o nemanželském poměru, má-li alternativu nežít život ve lži a nedůvěře. Možná má umírající rodič (nebo prarodič, sourozenec nebo kdokoli jiný) právo vědět, že smrt je už na spadnutí, aby se mohl připravit na nevyhnutelné. Možná je lepší, aby vedoucí církve neuváděli své lidi v omyl, ale řekli jim, o čem upřímně vědí, že je pravdivé (např. O církevních financích nebo o své vlastní hříšné minulosti) nebo v co upřímně věří (např. O Bohu nebo Bibli). Možná je lepší, aby naši volení úředníci byli čistí a řekli nám pravdu, než aby nás uvedli v omyl, abychom byli připraveni dělat to, co zoufale chtějí dělat doma nebo na cizí půdě. Možná je celkově pravda lepší než lež.

Jistě, většina lidí si z většiny okolností, současných, minulých a velmi vzdálených v minulosti uvědomuje, že jsou chvíle, kdy by mohlo být správné a dobré lhát, pokud to například může zachránit život nebo zabránit někomu ve fyzickém sebepoškození. Realita je však taková, že většina našich lží není tak závažná. Lži, které vytvořili padělatelé raně křesťanských textů, jistě neřekli proto, aby si zachránili život a nebo končetiny. Oni to řekli, aby oklamali čtenáře, aby si mysleli, že autory těchto knih jsou zavedené autority. Pokud tyto texty vypracovaly spolehlivé autority, pak musí být pravdivé to, co říkají o tom, čemu věřit a jak žít. Pravé učení nemá být založeno na lžích.

Zároveň byli autoři těchto lží bezpochyby stejní jako téměř všichni ostatní na světě, starověcí i moderní lidé; pravděpodobně by také nechtěli být obelhaní a podvedeni. Ale ze svých vlastních důvodů se cítili přinuceni lhát a podvádět ostatní. Do té míry nesplňovali jeden ze základních principů křesťanské tradice, kterou učil sám Ježíš, že byste měli „dělat druhým, jak byste chtěli aby dělali vám.“ Možná měli pocit, že za jejich vlastních okolností toto Zlaté pravidlo neplatí. Pokud ano, jistě by to vysvětlovalo, proč tolik spisů Nového zákona tvrdí, že byly napsány apoštoly, i když ve skutečnosti tomu tak nebylo.

Poznámky

Úvod: Tváří v tvář pravdě

1. Naznačuji zde jen „ortodoxní“ názory, které nakonec zvítězily v raně křesťanských bitvách o tom, čemu věřit. Bylo mnoho křesťanů, kteří zastávali jiné názory, jak uvidíme dále v knize. Pro další úvahy viz moje kniha *Lost Christianities: The Battles for Scripture and the Faiths We Never Knew* (New York: Oxford University Press, 2003).
2. Tak například Irenaeus proti herezím 3,2–4; 4,26; viz také Tertullianův předpis proti herezím.
3. Proto je v křesťanském starověku tak úzké spojení mezi obsahem spisu a jeho nárokem na autorství, jak uvidíme. Široce se předpokládalo, že pokud by psaní propagovalo „falešné učení“, pak by to určitě nemohlo být vytvořeno zavedenou autoritou. Jinými slovy, rozhodnutí o tom, kdo je autorem díla (apoštol?), Bylo často učiněno na základě toho, zda je učení v díle přijatelné. Viz diskuse o Petrově evangeliu v kapitole 2.

Kapitola 1: Svět podvodů a padělků

1. Autoritativní diskuse o Hitlerových denících, vyprávěná s citem a přesně podrobně, je uvedena v Robertu Harrisovi, *Prodej Hitlera* (New York: Viking Penguin, 1986).
2. Fascinující popis jednoho z nejšíkovnějších odborníků na padělání moderní doby najdete v Charlesi Hamiltonovi, *Great Forgers and Famous Fakes: The Manuscript Forgers of America a How They Duped the Experts*, 2. vyd. (Lakewood, CO: Glenbridge, 1996).
3. Příběh vypráví řecký historik Diogenes Laertius ve svých *Životech filozofů* (5,92–93).
4. Sbíрку těch nejzajímavějších najdete v Bartu D. Ehrmanovi, *Ztracené Písma: Knihy, které se nedostaly do Nového zákona* (New York: Oxford University Press, 2003). Pro podrobnější sbírku viz JK Elliott, *The Apocryphal New Testament* (Oxford: Clarendon, 1993).
5. Tertullianus O křtu 17. Viz také diskusi o starodávných fikcích o Pavlovi v kapitole 3.
6. To je můj vlastní počet.

7. Jak uvidíme dále v kapitole 3, někteří učenci tvrdili, že údajně padělané psaní, které autor 2 Tesaloničanům odkazuje, není nikdo jiný než 1 Tesaloničan!
8. Eusebiova církevní historie 7.25.
9. Jerome *Životy slavných mužů* 4.
10. Didymus The Blind, Komentáře k katolickým listům (nikdy nepřeloženo do angličtiny), v Migne's Patrologia Graeca 39, 1774.
11. Clement of Alexandria *Miscellanies* 2.52.6.
12. To nedávno argumentovala Clare Rothschildová, *Hebrews as Pseudepigraphon: The History and Significance of the Pauline Attribution of Hebrews* (Tübingen: Mohr Siebeck, 2009).
13. Může však existovat nějaká otázka ohledně Xenofonu. Řecký filozof Plútarchos tvrdil, že Xenofón používal pseudonym právě proto, aby svému účtu dodal větší důvěryhodnost tím, že jej nechal napsat externí stranou, než aby o sobě psal v první osobě. Pokud ano, jedná se o pseudonym „s okrajem“.
14. Důvody, proč si myslíte, že Matoušovo evangelium ve skutečnosti nenapsal učeník Matouš, najdete v 7. kapitole a podrobněji v John Meier, „Matthew, Gospel of“, *Anchor Bible Dictionary* (New York: Doubleday, 1992), 4 : 618–41.
15. Galene *Komentář k Hippokratovi „O povaze člověka* 1.42.
16. Smith napsal dvě knihy o objevu a jeho důležitosti pro pochopení raného křesťanství a historického Ježíše, jednu zajímavou detektivní příběh pro populární publikum, *The Secret Gospel: The Discovery and Interpretation of the Secret Gospel of Mark* (New York: Harper & Row, 1973) a druhá velmi tvrdá analýza pro vědce, *Clement Alexandrijská a Markovo tajné evangelium* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1973). V posledních letech však došlo k množství publikací učenců, kteří tvrdili, že Smith ve skutečnosti tento dokument zfalšoval. Viz zejména Stephen Carlson, *The Gospel Hoax: Morton Smith's Invention of Secret Mark* (Waco, TX: Baylor University Press, 2005); a Peter Jeffries, *The Secret Gospel of Mark Unveiled: Imagined Rituals of Sex, Death, and Madness in a Biblical Forgery* (New Haven, CT: Yale University Press, 2007). Viz také moje diskuse v kapitole 8.
17. Josephus židovské války 1.26.3; trans. William Whiston, *The Works of Josephus* (Grand Rapids, MI: Baker, 1979).
18. Viz Wolfgang Speyer, *Die literarische Fälschung im heidnischen und christlichen Altertum* (Mnichov: Beck, 1971), s. 145.
19. For an English translation, see R. J. J. Shutt, “Letter of Aristeas,” in James Charlesworth, ed., *The Old Testament Pseudepigrapha*, 2 vols. (New York: Doubleday, 1985), 2:7–34.

20. Bojové epigramy 7,12; 7,72; 10,3; 10,33. Samozřejmě neříkám, že v tomto nebo v jakýchkoli jiných případech, které zmiňuji, známe skutečnou motivaci padělatele. Víme však, že Martial takto četl své motivace.
21. Diogenes Laertius *Životy filozofů* 10.3.
22. Pausanius *Popis Řecka* 6.18.5.
23. Novozákonní kniha Zjevení, kterou napsal neznámý Jan, je velmi vzácnou výjimkou.
24. Jedna z nejzajímavějších diskusí je ve spisech církevního otce Tertulliana, který se zeptal, jak kniha Enocha, napsaná slavnou osobností Enochem - mužem, který nikdy nezemřel, ale byl vzat do nebe, zatímco žil ještě sedm generací po Adamovi —Mohl přežít až do jeho, Tertuliánova, vlastního dne. Pokud by po Enochově době ve dnech Noeho došlo k celosvětové potopě, nezanicla by tato kniha? Tertullianus jde z cesty, aby vysvětlil, jak to ve skutečnosti mohlo potopu přežít. Proč se Tertullianus musí snažit to vysvětlit? Protože skutečně věřil, že to napsal Enoch. Tertullian nebyl žádná figurína - daleko od toho. Byl jedním ze skutečných intelektuálů křesťanského třetího století.
25. Porphyry Isagoge pr. I.
26. Dopis a jeho úplnou diskusi viz AE Haefner, „Unikátní zdroj pro studium starověké pseudonymity“, *Anglican Theological Review* 16 (1934): 8–15.
27. Učenci zabývající se křesťanskou pseudepigrafou téměř vždy tvrdí, že autor tzv. Skutků Pavlových (nebo Skutků Pavlových a Thecla) byl dopaden a potrestán. To je pravda, ale jeho zločinem nebylo padělání. Jak podrobněji zdůrazňuji v kapitole 3, Skutky Pavlovy nejsou knihou, která by tvrdila, že je napsal Pavel; tvrdí, že je to pravdivá zpráva o Pavlovi. Autor nebyl potrestán za to, že lhal o své identitě, ale za to, že si vymyslel fiktivní účet a snažil se ho vydávat za historický záznam.
28. Anthony Grafton, *Forgers and Critics: Creativity and Duplicity in Western Scholarship* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1990).
29. Viz Raffaella Cribbiore, *Gymnastics of the Mind: Greek Education in Hellenistic and Roman Egypt* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 2001).
30. V kapitole 4 se zabývám dalšími vysvětleními, která se také snaží dezinfikovat tuto praxi, včetně tvrzení, že zjevné padělky lze vysvětlit autory, kteří použili sekretářky, které používaly jiný styl psaní a pozměnily obsah toho, co autoři chtěli říci.
31. Někteří starověcí autoři navíc popsali ohlašování děl jiným než vlastním jménem s řeckými a latinskými ekvivalenty našeho slovesa „vytvořit“ (jako „vytvořit“, „vytvořit“) nebo „vymyslet“ (tj. „vyrobit“).

32. Nejdůkladnějšímu zkoumání je nyní čtyřicet let, ale nikdy se nevyrovnalo, natož aby bylo překonáno. Většina novozákonních učenců to bohužel nikdy nečetla - Speyer's *Die literarische Fälschung im heidnischen und christlichen Altertum*. Cenný, i když podstatně méně důkladný, je Norbert Brox, *Falsche Verfasserangabe: Zur Erklärung der frühchristlichen Pseudepigraphie* (Stuttgart: KBW, 1975). Většina prací o padělání v raném křesťanství se zaměřuje na otázku, zda se nějaké pseudepigrafické spisy dostaly do Nového zákona. Nejnovější prací v tomto duchu je Armin Baum, *Pseudepigraphie und literarische Fälschung im frühen Christentum* (Tübingen: Mohr Siebeck, 2001). Společně tito autoři podávají komplexní přehled všech starověkých pramenů o padělání. A všichni souhlasí s tím, že padělateli chtěli své čtenáře oklamat.
33. Hérodotovy historie 7.6.
34. Plútarchos *Věštci v Delphi* 407B.
35. Athenaeus *The Banqueters* 13.611B.
36. Speyer, *Die literarische Fälschung*, str. 3; překlad dolu.
37. Aristoteles *Nicomachean Ethics* 4.7.
38. Xenophon *Memorabilia* 4.2.14–18.
39. Platónská republika 382C; 389B; Heliodorus *Ethiopica* I.26.6.
40. Nejúplnější a nejpřesvědčivější studií Augustinova pohledu na lhaní je David J. Griffiths, *Lying: Augustinian Theology of Duplicity* (Grand Rapids, MI: Brazos, 2004).
41. Origenes ve své ztracené knize *Miscellanies*, o níž hovoří Jerome v *Against Rufinus* 1.18; Clement *Miscellanies* 7, 9, 53, 1–4.

Kapitola 2: Padělání ve jménu Petra

1. V úplnější zprávě o příběhu je Georgeův otec tak hrdý na svého syna, že mluvil pravdu tváří v tvář možnému protivenství, že ho vzal do náruče a chválil ho až do nebe.
2. Existuje řada zajímavých knih o lhaní pro obecné publikum. Jednou z nejvlivnějších byla Sissela Bok, *Lying: Moral Choice in Public and Private Life*, 3. vyd. (New York: Vintage, 1999).
3. O lhaní ve starověku viz zejména sbírka esejů v Christopher Gill a T. P. Wiseman, eds., *Lies and Fiction in the Ancient World* (Austin: University of Texas Press, 1993).

4. Výjimkou mohou být některé druhy fantasy a science fiction, ale i tam je věrohodnost důležitým prvkem; postmoderní romány, k překvapení nikoho, jsou jinou konvicí ryb.
5. Polybiusova historie 2.56.10–12; trans. WR Paton, Loeb Classical Library (New York: Putnam, 1922).
6. Překlady těchto příběhů do angličtiny, souhrnně označované jako Skutky Petra, viz JK Elliott, *The Apocryphal New Testament* (Oxford: Clarendon, 1993), s. 390–430; a Wilhelm Schneemelcher, *New Testament Apocrypha*, trans. R. McL. Wilson, ze šestého německého vydání, 2 obj. (Louisville, KY: Westminster John Knox, 1991–92), 2: 271–321.
7. Eusebiova církevní historie 6.12.
8. Anglický překlad viz Bart D. Ehrman a Zlatko Pleše, *Apocryphal Gospels: Texts and Translations* (New York: Oxford University Press, 2010).
9. Mezi vědci se diskutuje, zda je to „zločinec“, který je potrestán tím, že nemá zlomené nohy, nebo Ježíše. Mám sklon myslet si na to první, protože nemá moc smysl si myslet, že se vojáci na Ježíše rozzlobili kvůli něčemu, co ten druhý řekl.
10. Někteří vědci tvrdí, že tyto verše nejsou ve skutečnosti doketické. Tady netvrdím, že autor zamýšlel, aby byly čteny dokumentárně. Jednoduše říkám, že nepřátelský čtenář, jako je Serapion, si mohl dobře myslet, že jsou míněna doketicky, i když tomu tak nebylo.
11. Znovu si povšimněte vztahu „autora“ k „autoritě“ a naopak. Podle Serapionova názoru nemohla falešná zpráva, jako je Petrovo evangelium, být napsána autoritou, jako je Petr. A tak byla kniha pseudepigrafická a napsána „pod falešným jménem“ někým jiným.
12. Překlady do angličtiny viz Wilhelm Schneemelcher, *New Testament Apocrypha*, trans. R. McL. Wilson, ze šestého německého vydání, 2 obj. (Louisville, KY: Westminster John Knox, 1991–1992), 2: 493–94. Odtud jsem vzal své nabídky.
13. I když ne v Pavlových vlastních spisech. Viz diskuse Gal. 2: 11–14 v části o nekanonické Petrově epištole v 6. kapitole.
14. Věci pro široké publikum se věnuji ve své knize *Lost Christianities: The Battles for Scripture and the Faiths We Never Knew* (New York: Oxford University Press, 2003). Podrobnější a důkladnější studii najdete v Harry Gamble, *The New Testament Canon: Its Making and Meaning* (Philadelphia: Fortress, 1985). Plně směrodatný účet viz Bruce Metzger, *Kánon Nového zákona: jeho původ, vývoj a význam* (New York: Oxford University Press, 1987).
15. Překlady do angličtiny lze najít v Elliottu, *Apokryfní nový zákon*, s. 593–612; a Schneemelcher, *New Testament Apocrypha*, 2: 620–38.

16. Eusebius zařazuje Petrovu apokalypsu mezi notha - „bastarda“, padělané spisy - spíše než mezi knihy, které přijímá jako kanonické. Skutečnost, že v této souvislosti musí knihu vůbec zmínit, naznačuje, že existují i další křesťané, kteří tvrdili, že by měla být přijata jako Písmo, stejně jako u většiny ostatních knih, které klasifikoval jako notha, jako jsou Didache, List Barnabáše a Hermasova pastýře. Petrova apokalypsa je také přijímána jako kanonická (předběžně) v Muratorian Canon z konce 2. století, o dokumentu, o kterém pojednávám v kapitole 3.
17. Diskuse o knize, která obsahuje důkazy o tom, že ji nenapsal Petr, viz JH Elliott, „Peter, First Epistle of“, Anchor Bible Dictionary (New York: Doubleday, 1992), 5: 269–78.
18. Ježíš by samozřejmě mluvil aramejsky. Aramejské slovo pro „skálu“ je Kephass, a tak se vyskytuje Petrovo jméno, když je uvedeno v aramejské podobě. Neříkám, že si myslím, že popis v Matoušově je historicky přesný, když popisuje Petra jako „skálu“ církve, ale myslím si, že je velmi pravděpodobné, že Ježíš během své veřejné služby přejmenoval Šimona na „skálu“.
19. Nelze namítat, že Petr ve skutečnosti neviděl ukřižování Ježíše, a nebyl tedy „svědkem“ jeho utrpení. Kdokoli napsal tuto knihu, téměř jistě neměl evangelia ke čtení; nemůžeme vědět, co si myslel o Petrově zapojení do Ježíšových posledních hodin.
20. Diskuzi o knize, která obsahuje důkazy o tom, že ji nenapsal Petr, najdete v JH Elliott, „Peter, Second Epistle of“, Anchor Bible Dictionary, 5: 282–87.
21. Simeon se jeví jako hebrejská forma „Simona“. Proč autor mísí hebrejštinu (Simeon místo Šimona) s řečtinou (Petr místo aramejského Kephase), je záhada.
22. Sám Pavel si nemyslel, že píše „Písmo“. Psal do svých kostelů osobní dopisy. I oni tyto spisy, když je obdrželi, považovali za osobní korespondenci. Teprve později, po Pavlově životě, různé církve a jednotlivci shromáždili tyto dopisy a začali je považovat za Písmo. Nápadné komentáře k časným sbírkám Pavlových dopisů viz Harry Gamble, *Knihy a čtenáři v rané církvi* (New Haven, CT: Yale University Press, 1993), s. 58–65.
23. Existují další důvody, proč se domnívat, že Petr tento dopis nenapsal. V 3: 2 autor klouže a odkazuje na „vaše apoštoly“, jako by mezi ně nebyl. Autor navíc používá knihu Jude, a proto musel psát později než tento padělaný dopis. A zná 1 Petra (protože o této knize mluví jako o svém „druhém“ dopise), který, jak budu nyní tvrději tvrdit, nemohl být ani Petrem, ale byl napsán později, přinejmenším po pádu Jeruzaléma v roce 70.
24. William Harris, *Ancient Literacy* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1989).

25. Mezi mnoha vynikajícími studii starověkých vzdělávacích systémů viz zejména studie Raffaely Cribbiore, *Gymnastika myslí: Řecká výchova v helénismu a římském Egyptě* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 2001).
26. Catherine Hezser, *Gramotnost v římské Palestině* (Tübingen: Mohr Siebeck, 2001).
27. Mark Chancey, *Mýtus o pohanské Galileji* (Cambridge: Cambridge University Press, 2002); viz také jeho novější studii, *Řecko-římská kultura a Galilee Ježíšova* (Cambridge: Cambridge University Press, 2005).
28. Jonathan Reed, *Archaeology and the Galilean Jesus* (Harrisburg, PA: Trinity Press International, 2000), s. 140–69.
29. Slavná synagoga, kterou dnes turisté na místě vidí, byla postavena o staletí později.

Kapitola 3: Padělání ve jménu Pavla

1. Anglický překlad viz JK Elliot, *The Apocryphal New Testament* (Oxford: Clarendon, 1993), s. 350–89; a Wilhelm Schneemelcher, *New Testament Apocrypha*, trans. R. McL. Wilson, ze šestého německého vydání, 2 obj. (Louisville, KY: Westminster John Knox, 1991–1992), 2: 213–70.
2. Úplný popis tradic Thecla viz Stephen Davis, *The Cult of Saint Thecla: A Tradition of Women's Piety in Late Antiquity* (New York: Oxford University Press, 2001).
3. Tertullianus při křtu 17.
4. Klasickou studii o Marcionovi, kterou si dnes ještě stojí za přečtení, vydal velký německý učenec Adolf von Harnack v roce 1924; částečně jej do angličtiny přeložili John E. Steely a Lyle D. Bierma jako *Marcion: The Gospel of the Alien God* (Durham, NC: Labyrinth, 1990). Nejnovějším přehledem je Heikki Raisänen, „Marcion“, Antti Marjanen a Petri Luomanen, ed., *Společník křesťanských „kacířů“ druhého století* (Leiden: Brill, 2008), s. 100–124.
5. Anglický překlad viz Bruce M. Metzger, *The Canon of the New Testament* (New York: Oxford University Press, 1987), s. 305–07. Někteří vědci datují muratoriánský kánon do čtvrtého století, ale tento pohled se pro většinu lidí neukázal přesvědčivým.
6. Anglický překlad viz Elliott, *Apocryphal New Testament*, s. 380–82; a Schneemelcher, *New Testament Apocrypha*, 2: 254–57.
7. Benjamin White, „Rekultivace Pavla? Rekonfigurace jako rekultivace ve 3. Korintským,“ *Journal of Early Christian Studies* 17 (2009): 497–523.

8. Anglický překlad viz Elliott, *Apocryphal New Testament*, s. 547–52; a Schneemelcher, *New Testament Apocrypha*, 2: 46–52. Moje nabídky zde následují Schneemelcherův překlad.
9. Podrobnější popis gnosticizmu naleznete v kapitole 6.
10. Odborná literatura o pastoračních dopisech je tak rozsáhlá, že je obtížné vědět, kam odkázat čtenáře, kteří mají zájem, aby viděli základní argumenty o jejich autentičnosti. Možná je nejlepší začít Jerome D. Quinnem, „Timothy and Titus, Epistles to,“ *Anchor Bible Dictionary*, ed. David Noel Friedman (New York: Doubleday, 1992), 6: 560–71. Jak je pravda o všem, o čem v této knize mluvím - jak je pravda, ve skutečnosti téměř o čemkoli, o čem mluví jakýkoli biblický vědec -, existují i zde rozdíly v názorech. Pro představitele menšinového názoru, že Pavel byl ve skutečnosti autorem pastoračních dopisů, viz živá diskuse v úvodu Luke Timothy Johnson, *The First and Second Letters to Timothy* (New York: Doubleday, 2001).
11. Například Michael Prior, *Paul the Writer Letter in the Second Letter to Timothy* (Sheffield: Sheffield University Press, 1989).
12. Mimo jiné to znamená, že pokud je některý z těchto dopisů padělán, jsou padělaný.
13. Harrison, *Problém pastoračních listů* (Oxford: Oxford University Press, 1921).
14. To platí i pro učence, kteří chtějí tvrdit, že Pavel dopisy psal. Jednou z nejnovějších studií je Armin Baum, „Sémantická variace v rámci Corpus Paulinum: Jazykové úvahy týkající se bohatšího slovníku pastoračních listů“, *Tyndale Bulletin* 59 (2008): 271–92. Baum zdůrazňuje, že v ostatních Pavlových dopisech znamená menší celkový počet slov, která lze v jednom dopisu najít, že se používá méně různých slov. Ale ne s pastoračními dopisy, které mají méně slov než mnoho Pavlových dopisů, ale více různých slov. Baum si stále chce myslet, že tyto knihy napsal Pavel, a proto přichází s vysvětlením, které zní možná jako případ zvláštního prosby. Podle jeho názoru vzal Pavel s těmito dopisy více pozornosti a času než jeho ostatní, protože je psal spíše písemně než ústně. To se mi zdá velmi nepravděpodobné. Pavel určitě věnoval spoustu času a úsilí psaní dopisů, jako jsou Římané a Galátané. Baum navíc neuvádí žádné důkazy, které by naznačovaly, že pastorační dopisy psal Pavel spíše než diktoval Pavel nebo kdokoli jiný.
15. Článek je bohužel dostupný pouze v němčině: Norbert Brox, „Zu den persönlichen Notizen der Pastoralbriefe,“ *Biblische Zeitschrift* 13 (1969): 76–94.
16. Dennis Ronald MacDonald, *The Legend and the Apostle: The Battle for Paul in Story and Canon* (Philadelphia: Westminster, 1983).
17. Stipendium na tuto otázku je opět rozsáhlé. Dobrým začátkem je Edgar Krenz, „Tesaloničané, první a druhý list k“, *Anchor Bible Dictionary* (New York: Doubleday, 1992), 6: 515–23.

18. FF Bruce, Pavel: Apoštol srdce osvobozen (Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1977).
19. J. Christiaan Beker, *Apoštol Pavel: Vítězství boha v životě a myšlení* (Philadelphia: Fortress, 1980).
20. Viz J. Christiaan Beker, *Dědici Pavla: Pavlovo dědictví v Novém zákoně a v dnešní církvi* (Minneapolis: Fortress, 1991).
21. Viz Victor Paul Furnish, „Efezanům, epištola,“ Anchor Bible Dictionary (New York: Doubleday, 1992), 2: 535–42.
22. Viz Victor Paul Furnish, „Kolosanům, epištola,“ Anchor Bible Dictionary, 1: 1090–106.
23. Kniha bohužel nikdy nebyla přeložena do angličtiny: Walter Bujard, *Stilanalytische Untersuchungen zum Kolosserbrief: Als Beitrag zur Methodik von Sprachvergleichen* (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1973).

Kapitola 4: Alternativy k lžím a podvodům

1. V té době mi nenapadlo, že by autor 2. Timoteovi mluvil pouze o Písmu, které znal, o „Starém zákoně“, a že jeho nauka o inspiraci se možná neshodovala s mým vlastním názorem, že Bible byl zcela bezchybný, názor, který ve skutečnosti vznikl až v moderní době.
2. Částečnou výjimkou může být pohled evangelického učence Donalda Guthrieho, který se snaží argumentovat spíše na základě historických než dogmatických důvodů, že v Novém zákoně nemohou existovat padělání; viz jeho „Vývoj idey kanonického pseudipigrapha v novozákonní kritice“, *Vox Evangelica* 1 (1962): 43–59.
3. Tyto názory na Daniela a Kazatele dnes téměř všeobecně zastávají kritičtí učenci. Úvodní diskuzi naleznete ve dvou předních učebnicích hebrejské bible, které se dnes používají na amerických univerzitách: John J. Collins, *Introduction to the Hebrew Bible* (Minneapolis: Fortress, 2004); a Michael Coogan, *Starý zákon: Historický a literární úvod do Hebrejských písem* (New York: Oxford University Press, 2006).
4. Dalším přístupem je uznat, že falešná autorská tvrzení skutečně představují padělání - spočívá v úmyslu klamat - ale trvat na tom, aby v Bibli nebyly takové knihy. Toto tvrdí jeden z posledních učenců padělání, který vyšel z Německa, Armin Baum, který si myslí, že pokud lze prokázat, že kniha je skutečně padělaná, měla by být z Nového zákona odstraněna (implikováno v jeho kniha *Pseudepigraphie und literarische Fälschung im frühen Christentum* [Tübingen: Mohr Siebeck, 2001] a potvrzena soukromou korespondencí). Jak si dokážete představit, vzhledem k takovému pohledu se Baum zdráhá uvažovat o příliš

mnoha knihách novozákonních padělků. Ale je ochoten připustit například spolu s drtivou většinou vědců, že 2 Petr je.

5. Harrison, *The Problem of the Pastoral Epistles* (Oxford: Oxford University Press, 1921), str. 12.
6. A. W. Argyle, "The Greek of Luke and Acts," *New Testament Studies* 20 (1974): 445
7. MJJ Menken, *2 Thessalonians* (London: Routledge, 1994), s. 40.
8. Andrew Lincoln, *Ephesians* (Nashville: Thomas Nelson, 1990), s. lxx.
9. R. McL. Wilson, *Colossians and Philemon* (London: Clark, 2005), str. 31.
10. Posouzení toho, jak se některé knihy začaly považovat za součást kánonu Písma, viz moje studie *Lost Christianities: The Battles for Scripture and the Faiths We Never Knew* (New York: Oxford University Press, 2003). Plnější diskusi lze nalézt v Harry Gamble, *The New Testament Canon: Its Making and Meaning* (Philadelphia: Fortress, 1985).
11. Bruce M. Metzger, „Literární padělání a kanonický pseudoigrapha“, *Journal of Biblical Literature* 91 (1972): 15–16.
12. Norbert Brox, *Falsche Verfasserangabe: Zur Erklärung der frühchristlichen Pseudepigraphie* (Stuttgart: KBW, 1975), str. 81; překlad dolu.
13. Wolfgang Speyer, *Die literarische Fälschung im heidnischen und christlichen Altertum* (Mnichov: Beck, 1971), s. 3; překlad dolu.
14. Kurt Aland, „Problém anonymity a pseudonymity v křesťanské literatuře prvních dvou století“, *Journal of Biblical Literature* 12 (1961): 39–49.
15. James Dunn, „Problém pseudonymity“, v *The Living Word* (Philadelphia: Fortress, 1987), str. 65–85.
16. David Meade, *Pseudonymity a Canon: Vyšetřování vztahu autorství a autority v židovské a nejranější křesťanské tradici* (Tübingen: Mohr Siebeck, 1986).
17. Markus Barth and Helmut Blanke, *Colossians* (New York: Doubleday, 1994), p. 123.
18. Margaret Y. MacDonald, *Kolosanům a Efezanům* (Collegeville, MN: Liturgical, 2000), s. 8.
19. Dva další prameny pocházejí z staletí později a nemají téměř žádnou historickou hodnotu, jak tvrdím níže.
20. Tato pasáž je do určité míry diskutována, například v Baum, *Pseudepigraphie und literarische Fälschung*, s. 53–55.

21. Ibn Abi Usaybi'a, *Kitab 'uyun al-anba' fi tabaqat al-atibba'*, ed. „Amir al-Najjar, 4 obj. (Káhira: al-Hay'a al-Misriyya al-'Amma lil-Kitab, 2001), 1: 244–45.
22. Iamblichus *Život Pythagora* 31.
23. Viz Leonid Zhmud, *Wissenschaft, Philosophie und Religion im frühen Pythagoreismus* (Berlin: Akademie, 1997), str. 91.
24. Viz například Holger Thesleff, *Úvod do Pythagorovských spisů helénistického období* (Åbo: Åcademi, 1961).
25. Dva pozdější novoplatoničtí filozofové, Olympiodorus a Elias, žijící asi dvě a půl století po Iamblichovi, mají zhruba podobné komentáře (Olympiodorus Prolegomenon 13,4–14,4; Elias In Porphyrii Isagogen et Aristotelis Kategorias Commentaria 128,1–22). Jsou však tak dlouho po skutečnosti, že nám nemohou pomoci zjistit, co se dělo v době Nového zákona, o půl tisíciletí dříve (o čemkoli, co se dnes v módě děje, nám může říci více než dnešní redakční postupy v módě). Navíc poznámky Olympiodora a Eliase mohou nakonec vycházet z tradice počínaje Iamblichem, asi o dvě stě padesát let dříve.
26. E. Randolph Richards, sekretář v dopisech Pavla (Tübingen: Mohr Siebeck, 1991).
27. Richards, tajemník, str. 108.
28. Richards, tajemník, s. 110–11.

Kapitola 5: Padělání v konfliktech s Židy a pohany

1. Viz John J. Collins, *Žezlo a hvězda: Mesiáše svitků od Mrtvého moře a jiná starověká literatura* (New York: Doubleday, 1995).
2. Anglický překlad Nikodémova evangelia viz Bart D. Ehrman a Zlatko Plese, *Apocryphal Gospels: Texts and Translations* (New York: Oxford University Press, 2010).
3. Anglický překlad viz Ehrman a Plese, apokryfní evangelia.
4. Anglický překlad viz Ehrman a Plese, apokryfní evangelia.
5. Anglický překlad viz Ehrman a Plese, apokryfní evangelia.
6. Tertullianova omluva 21,24; Eusebiova církevní historie 2.2.
7. Anglický překlad viz Ehrman a Plese, apokryfní evangelia.
8. Tertullianova omluva 21.24.

9. Anglický překlad viz Ehrman a Plese, apokryfní evangelia.
10. Pro podrobnější diskusi viz můj *Misquoting Jesus: The Story Behind Who Changed the Bible and Why* (San Francisco: Harper-SanFrancisco, 2005), s. 63–65.
11. V historii výkladu pasáže vždy byla otázka: „Co psal?“ Někteří si mysleli, že musel vypisovat hříchy žalobců té ženy. Nebo obzvláště trefný citát z Písma. Nebo prohlášení o odsouzení nespravedlivých soudců. Nebo něco jiného!
12. Chris Keith, *Pericope Adulterae, Janovo evangelium a Ježíšova gramotnost* (Leiden: Brill, 2009).
13. *O harmonii evangelíí 1.10.*
14. O dalších spisech údajně napsaných Ježíšem se zmiňují někteří církevní otcové, například Augustin (Proti Faustovi 28,4) a Lev Veliký (Kázání 34,4).
15. V tomto případě usuzuji, že nejde o dopis, který by existoval mimo jeho fiktivní kontext, o kus korespondence, která kolovala samostatně jako Ježíšův spis.
16. Překlady obou písmen do angličtiny viz Ehrman a Plese, apokryfní evangelia.
17. Anglický překlad výňatků z Egeriina deníku poskytuje Andrew Jacobs v publikaci Bart Ehrman a Andrew Jacobs, *Christianity in Late Antiquity, 300–450 CE: A Reader* (New York: Oxford University Press, 2003), s. 333–46.
18. Tertullianova omluva 40; trans. S. Thelwell, Alexander Roberts a James Donaldson, ed., *Ante-Nicene Fathers* (dotisk, Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1995).
19. Minucius Felix Octavius 9,6–7; v GW Clarke, ed., *The Octavius of Minucius Felix* (Mahway, NJ: Paulist, 1974).
20. Minucius Felix Octavius 9.5.
21. Překlady řady účtů do angličtiny viz Herbert Musurillo, *Skutky křesťanských mučedníků* (Oxford: Clarendon, 1972).
22. Historie církve Eusebius 9.5.
23. Ovidiové proměny 14.136–46.
24. Pro vynikající studium Sibylly a jejích věstců viz HW Parke, *Sibyls a Sibylline Prophecy in Classical Antiquity*, ed. BC McGin (London: Routledge, 1988).
25. Pro úplnou analýzu a překlad přežívajících věstců viz John J. Collins, *Sibylline Oracles*, v James Charlesworth, ed., *Old Testament Pseudepigrapha*, 2 vols. (New York: Doubleday, 1983–85), 1: 317–472.

26. Všechny překlady pocházejí od Collinsa, Charlesworth, ed., *Old Testament Pseudepigrapha*.
27. Justin *První omluva 20*.
28. Například pohanský kritik Celsus kolem roku 177 n. L., Jak citoval církevní otec Origen ve své knize *Proti Celsovi* (5,61 615; 7,53,732; 7,56,734); také vidět latinskou řeč přisuzovanou (křesťanskému) císaři Konstantinovi, která se nachází v Eusebiově životě Konstantina, ve kterém císař tvrdí, že pohanská obvinění z padělání jsou nepravdivá.

Kapitola 6: Padělání v konfliktech s falešnými učiteli

1. John J. Gunther, *Odpůrci sv. Pavla a jejich pozadí* (Leiden: Brill, 1973).
2. Thomas Sappington, *Revelation and Redemption at Colossae* (Sheffield: JSOT, 1991); Richard DeMaris, *Colossian Controversy: Wisdom in Dispute at Colossae* (Sheffield: Sheffield University Press, 1994); Clinton Arnold, *Colossian Syncretism: The Interface Between Christianity and Folk Belief at Colossae* (Tübingen: Mohr Siebeck, 1995); Troy Martin, *Filozofii a prázdným podvodem: Kolosané jako reakce na cynickou kritiku* (Sheffield: Sheffield Academic Press, 1996).
3. Převzal jsem všechny překlady pseudo-klementinových spisů od Thomase Smitha „Pseudo-klementinská literatura“ od Alexander Roberts a James Donaldson, ed., *Ante-Nicene Fathers*, sv. 8 (dotisk, Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1995).
4. Říká se jim proto, že se skládají z dvaceti kázání, která údajně přednesl Clement, ve kterých vypráví své příběhy o cestách a dobrodružstvích s apoštolem Petrem.
5. O historickém Jamesovi se v posledních letech objevila spousta knih. Pro kompetentní léčbu dobrým učencem (se kterým v řadě bodů nesouhlasím) viz John Painter, *Just James: The Brother of Jesus in History and Tradition* (Edinburgh: Clark, 1997).
6. Viz například diskuse v mém *Jesus, Interrupted: Odhalení skrytých rozporů v Bibli (a proč o nich nevíme)* (San Francisco: HarperOne, 2009), str. 53–58.
7. Vědci přišli se čtyřmi hlavními možnými vysvětleními pro tyto „my pasáže“. Zdá se, že tři ze čtyř vysvětlení prostě nefungují. Tradičním vysvětlením je, že autorem byl skutečně Pavlův společník. Tento pohled je však problematický, protože autor dělá tolik chyb ohledně Pavlova života a učení, že se nezdá být blízkým společníkem. Jiní vědci tvrdili, že autor, ať už byl kdokoli, měl přístup ke společníkovi Pavlova cestovního itineráře a vložil jej na několik míst, čímž příležitostně vytvořil zvláštní použití „my“ (protože tak byl itinerář formulován). Toto je atraktivní možnost, ale nevysvětluje to, proč je styl psaní a slovní zásoba

„my pasáží“ prakticky stejný jako u ostatních zákonů. Pokud by itinerář pocházel od jiného autora, očekávali byste jiný styl. Jiní vědci tvrdí, že autor používá prastarou techniku popisu cestovatelských příběhů - zejména těch, které zahrnují námořní cesty - v první osobě. Ale ještě další vědci poukázali na to, že existuje spousta příběhů o cestování po moři, které nebyly napsány v první osobě, takže se zdá, že tyto pasáže nevysvětlují. Čtvrté vysvětlení mi připadá jako nejmenší problém: autor upravil tyto oddíly Skutků tak, aby jeho čtenáři předpokládali, že pro tyto části příběhu vlastně byl s Pavlem. To by vysvětlovalo, proč sekce „my“ začínají a končí tak náhle: šlo pouze o stylistické zařízení, které autor použil k tomu, aby se na několika místech vložil do příběhu.

8. Irenaeus proti herezím 3.14.1.
9. Viz poznámka 6.
10. Vědci se dnes velmi rozcházejí v tom, jak diskutovat o gnosticismu nebo dokonce o tom, zda považovat gnosticismus za jediný široký fenomén. Pro tři velmi odlišné pohledy od předních vědců viz Karen King, *Co je to gnosticismus?* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 2005); Bentley Layton, *Gnostická písma: Starověká moudrost pro nový věk* (New York: Doubleday, 1987); a Birger Pearson, *Starověký gnosticismus: Tradice a literatura* (Minneapolis: Fortress, 2007).
11. Čerstvý překlad spisů Nag Hammadi viz Marvin Meyer, ed. *The Nag Hammadi Scriptures* (San Francisco: HarperOne, 2007).
12. Epiphanius *Lékárnička* 26.
13. To, zda Epiphanius tyto další knihy skutečně znal a četl, nebo je místo toho vymýšlel, je kdokoli.
14. Jak Didymus, tak Thomas znamenají „dvojče“, jmenoval se Jude. O něm se mluví jako o Ježíšově dvojčeti ve starověké syrské knize *Skutky Tomáše*, která popisuje jeho misijní cestu do Indie po Ježíšově smrti.
15. Anglický překlad viz Meyer, *Nag Hammadi Scriptures*, s. 487–97. Odtud jsem vzal své nabídky.
16. Anglický překlad viz Meyer, *Nag Hammadi Scriptures*, s. 235–45. Odtud jsem vzal své nabídky.
17. Anglický překlad viz Wilhelm Schneemelcher, *New Testament Apocrypha*, trans. R. McL. Wilson, 2 obj. (Louisville, KY: Westminster John Knox, 1991–92), 1: 249–84.

Kapitola 7: Falešné atribuce, výmysly a padělání: Fenomény související s paděláním

1. Johannes Quasten, *Patrology* (Utrecht: Spectrum, 1950), 2: 412–13.
2. Je zahrnut jako součást kánonu Nového zákona, například do slavného biblického rukopisu pátého století Codex Alexandrinus.
3. Rozmanitost očekávání toho, jak by vypadal budoucí mesiáš, viz John J. Collins, *Žezlo a hvězda* (New York: Doubleday, 1995) a moje krátká diskuse v kapitole 5.
4. Irenaeus proti herezím 3.7.11.
5. Papias naznačuje, že tuto informaci obdržel od někoho, kdo apoštoly znal; to znamená, že k nám přichází z třetí ruky. Viz další poznámka.
6. Celý text Papiasových komentářů viz Bart D. Ehrman, *The Apostolic Fathers*, 2 vols., Loeb Classical Library (Cambridge, MA: Harvard University Press, 2003), 2: 103.
7. Tertullian proti Marcionovi 4.5.
8. Tento případ argumentuji ve své knize *Jesus, Interrupted: Reveals the Hidden Contradictions in the Bible (and Why We Don't Know About Them)* (San Francisco: HarperOne, 2009), s. 102–12, a pravděpodobně to nepotřebuji zde znovu uvést všechny argumenty a informace.
9. Pokud jde o argument, který autor zamýšlí přimět své čtenáře, aby si mysleli, že je Pavel, viz Clare Rothschild, *Hebrews jako Pseudepigraphon* (Tübingen: Mohr Siebeck, 2009).
10. Anglický překlad viz Ehrman, *Apoštolští otcové*, 2: 3–83.
11. Anglický překlad viz Bart D. Ehrman a Zlatko Pleše, *Apocryphal Gospels: Texts and Translations* (New York: Oxford University Press, 2010).
12. Viz David Dungan a JK Elliott, *Art and the Christian Apocrypha* (New York: Routledge, 2001).
13. Anglický překlad viz Ehrman a Pleše, apokryfní evangelia.
14. Anglický překlad viz Ehrman a Pleše, apokryfní evangelia.
15. Nejúplnější a nejnovější studií je Reidar Aasgaard, *Dětství Ježíše: Dekódování apokryfního dětství od Thomase* (Evžen, OR: Cascade, 2009).
16. Viz můj *Ježíši, přerušeny*. Jak zde zdůrazňuji, tento názor, že evangelia obsahují nehistorické zprávy, není jen mojí idiosynkratickou myšlenkou; je to shoda moderního kritického stipendia a je tu již velmi dlouhou dobu.

17. To je předmětem mé dřívější knihy *Misquoting Jesus: The Story Behind Who Changed the Bible and Why* (San Francisco: HarperOne, 2005). Zde shrnuji jen několik nejdůležitějších bodů.
18. Viz můj *Misquoting Jesus*, s. 65–68.
19. Viz diskuse v Gordon Fee, *První list Korintánům* (Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1987) nebo, stručněji, *Misquoting Jesus*, s. 183–186.
20. Robert Funk, Roy W. Hoover a Jesus Seminar, eds., *The Five Gospels: The Search for the Authentic Words of Jesus* (New York: Macmillan, 1993), str. 22.
21. *Architektura Marka Vitruviuse Pollia*, trans. Joseph Gwilt (London: Priestley and Weale, 1826).
22. Polybiusova historie 9.2.12.
23. *Martial Epigrams 1.66*; trans. Walter C. A. Ker, Loeb Classical Library (Cambridge MA: Harvard University Press, 1979).
24. Diogenes Laertius žije 2,60; 5,93; 8,54; trans. RD Hicks, Loeb Classical Library (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1931).

Kapitola 8: Padělání, lži, podvody a spisy Nového zákona

1. Edgar J. Goodspeed, *Modern Apocrypha* (Boston: Beacon, 1956); Per Beskow, *Strange Tales About Jesus: An Survey of Unfamiliar Gospels* (Philadelphia: Fortress, 1983).
2. Diskutováno v Goodspeed, *Modern Apocrypha*, str. 3–14; a Beskow, *Strange Tales*, str. 57–65.
3. Viz Goodspeed, *Modern Apocrypha*; Beskow, *Divné příběhy*, str. 20–28; 42–50.
4. Pod římským zdrojem mám na mysli jakýkoli zdroj napsaný pohanským autorem Římské říše; Ježíš je samozřejmě zmíněn v křesťanských pramenech a dvakrát ve spisech židovského historika Josepha, i když v žádném jiném zdroji z prvního století.
5. Viz Goodspeed, *Modern Apocrypha*, s. 92–96; Beskow, *Podivné příběhy*, str. 16–24.
6. Převzal jsem překlad z Goodspeed, *Modern Apocrypha*, str. 92–93.
7. Viz Goodspeed, *Modern Apocrypha*, s. 97–101.
8. Goodspeed, *Modern Apocrypha*, str. 101.

9. Goodspeed, *Modern Apocrypha*, str. 45–49. Tento příběh je založen na starých tradicích, obzvláště populárních v byzantském křesťanství, o Marii a červeném vejci, které pravděpodobně poskytují původ zvyku barvit velikonoční vejčička.
10. Podle Beskova tuto zprávu napsal anglikánský duchovní Gieon Ouseley (1835–1906), oddaný vegetarián, který napsal deset knih o vegetariánství a okultismu.
11. Hugh Schonfield, *The Passover Plot* (New York: Bantam, 1965).
12. Viz kapitola 1, n. 16.
13. Viz kapitola 1, n. 16.
14. Jedním z nejzanícennějších příznivců Mortona Smitha, který vehementně tvrdí, že Clementův dopis je autentický, je Scott Brown; jeho úplnou studii je *Mark's Other Gospel: Rethinking Morton Smith's Controversial Discovery* (Waterloo, ON: Laurier University Press, 2005).
15. Pro populární léčbu viz Sissela Bok, *Lying: Moral Choice in Public and Private Life*, 3. vyd. (New York: Vintage, 1999).

PODĚKOVÁNÍ

Rád bych poděkoval všem, kteří mi při psaní této knihy pomohli. Předně děkuji Národnímu humanitnímu centru, které mi v letech 2009–10 poskytlo stipendium, které mi umožnilo provést výzkum. Zaměstnanci shora dolů byli naprosto úžasní. Zvláštní poděkování patří úžasnému personálu knihovny, Josiah Drewery, Jean Houston a Eliza Robertson, kteří při poskytování pomoci při výzkumu zašli mnohem dál, než v co by kdokoli mohl doufat. Ať se jejich kmen zvětší.

Několik chytrých a bystrých lidí laskavě přečetlo rukopis v jeho závěrečných fázích a já jim dlužím obrovskou vděčnost: Dale Martin z katedry náboženství v Yale, který se mi nikdy nebojí říct, když se mýlím; Jeff Siker z katedry teologie v Loyole Marymount, který mi občas dá vědět, když mám pravdu; Joel Marcus, ze školy božství u vévody, který i po všech těch letech nadále vládne mocným červeným perem; anonymní čtenář tisku, který poskytl řadu náročných poznatků; moje dcera Kelly Ehrman, která je neobvykle nadaná v rozpoznávání literární nedovolenosti; a především moje milovaná manželka, Sarah Beckwithová, profesorka středověké a renesanční angličtiny na Duke, která je neuvěřitelně chytrá a bystrá a navíc je chodící bibliografie.

Děkuji také mému bystrému a povzbuzujícímu redaktorovi HarperOne, Rogeru Freetovi a všem ostatním Harperovým lidem, kteří vždy poskytovali mimořádnou pomoc a podporu: Mark Tauber, Claudia Boutote, Mickey Maudlin a Julie Burton.

Pokud není uvedeno jinak, překlady starověkých textů jsou moje.
Knihu jsem věnoval vnučce číslo dvě, Sierře, která užřela denní světlo před rokem, ale už sama září mimořádnou brilantností.

O AUTOROVI

BART D. EHRMAN je autorem více než dvaceti knih, včetně New York Times bestselleru Chybně citovaný Ježíš, Boží problém a Interrupce Ježíše. Ehrman je významným profesorem religionistiky Jamese A. Graye na Universitě of North Carolina v Chapel Hill a je přední autoritou v oblasti Bible a Ježíšova života. Byl uveden v časopise Time a objevil se v NBC Dateline, The Daily Show s Jonem Stewartem, CNN, The History Channel a v hlavních programech NPR. Žije v Durhamu v Severní Karolíně. Navštivte autora online na www.bartdehrman.com.